MAURICE DRUON

MAURICE DRUON

Regii blestemaţi

Vol. 3 - OTRĂVURILE COROANEI

CUVÂNT ÎNAINTE.

Filip cel Frumos murise de şase luni. Franţa datora cârmuirii acestui uimitor monarh roadele unei lungi perioade de pace, renunţarea la dezastruoasele aventuri de dincolo de mare, întemeierea unei puternice reţele de alianţe şi de suzeranităţi, sporiri însemnate ale teritoriului prin căsătorii şi nu prin cuceriri, o propăşire economica vădită, o relativă stabilitate a monedei, neamestecul bisericii în treburile lumeşti, înfrânarea puterilor banului şi a marilor interese particulare, accesul maselor populare în sfaturile ocârmuirii, securitatea cetăţenilor, organizarea autorităţii statului.

Desigur, contemporanii nu erau atât de conştienţi de toate aceste îmbunătăţiri. Progresul nu a însemnat niciodată perfecţia. Se pomeneau ani mai puţin prosperi decât alţii, vremuri de criză şi de răzmeriţă; nevoile poporului erau departe de a fi satisfăcute. Regele de Fier avea un fel de a se face ascultat care nu era pe placul tuturor, şi era mai preocupat de măreţia regatului decât de fericirea particulară a supuşilor săi.

Cu toate acestea, la moartea lui, Franţa e întâia şi cea mai puternică, cea mai bogată, din toate naţiunile Occidentului.

Urmaşii Regelui de Fier vor trebui să se străduiască cel puţin treizeci de ani pentru a nimici opera lui, şi ambiţia fără margini împletindu-se cu incapacitatea, vor sfârşi prin a deschide ţara năvălirilor din afară, aruncând societatea în

anarhie şi aducând poporul la cea mai jalnică sărăcie şi restrişte.

În şirul lung de imbecili înfumuraţi care, de la Ludovic al X-lea, Aiuritul, până la Jean cel Bun inclusiv, vor purta coroana, unul singur va fi o excepţie: Filip al V-lea, Lunganul, cel de al doilea fiu al lui Filip cel Frumos, care se întorsese la principiile şi metodele tatălui său, deşi pofta sa de domnie îl făcuse să devină complice la crime şi să născocească rânduieli dinastice ce aveau să ducă drept la Războiul de o sută de ani.

Acţiunea de erodare va continua deci vreme de o treime de veac, dar trebuie să recunoaştem că în cea mai mare parte treaba fusese făcută încă din primele şase luni.

Instituţiile nu erau destul de trainice ca să poată funcţiona fără intervenţia personală a suveranului.

Nevolnicul, nervosul, nepriceputul Ludovic al X-lea, depăşit de misiunea lui chiar din prima zi, se lepădase cu uşurinţă de grijile domniei, trecându-le asupra unchiului său, Charles de Valois, militar vrednic, pare-se, dar prost politician, care umblase zadarnic toată viaţa după un tron şi ale cărui apucături de zurbagiu încurcă-lume îşi aflaseră, în sfârşit, o întrebuinţare.

Miniştrii burghezi, care făcuseră puterea domniei dinainte, fuseseră întemniţaţi, iar scheletul celui mai remarcabil dintre ei, Enguerrand de Marigny, fostul conducător al regatului, se usca în ştreangul spânzurătorii de la Montfaucon.

Reacţiunea triumfa; ligile baronilor semănau dezordine în provincii şi ţineau piept autorităţii regale. Marii seniori, în frunte cu Charles de Valois, băteau monedă pe care o făceau să circule prin toată ţara pentru folosul lor personal. Administraţia, nemaifiind ţinută în mână, jefuia pe socoteala ei, iar visteria era secătuită.

O recoltă dezastruoasă, urmată de o iarnă grozav de aspră, adusese foametea. Oamenii mureau pe capete.

Estimp, Ludovic al X-lea, era mai cu seamă grijuliu de a repara onoarea sa conjugală şi de a şterge, dacă se putea, amintirea scandalului de la turnul Nesle.

În lipsa unui papă, pe care conclavul nu reuşea să-l aleagă, şi care ar fi putut rosti divorţul, tânărul rege al Franţei, pentru a se putea căsători din nou, poruncise să fie sugrumată soţia sa, Marguerite de Burgundia, în temniţa de la Château-Gaillard.

Devenea astfel liber să se însoare cu frumoasa prinţesă napolitană pe care i-o găsiseră, şi cu care se pregătea să împartă bucuriile unei lungi domnii.

PARTEA ÎNTÂI.

FRANŢA AŞTEAPTĂ O REGINĂ.

I.

ADIO, NEAPOLE.

În picioare, la una din ferestrele uriaşului Castelnuovo, de unde vederea cuprindea portul şi golful Neapole, bătrâna regină mamă Maria a Ungariei privea corabia gata să-şi întindă pânzele. După ce se încredinţă că nimeni nu poate s-o vadă, duse la ochi un deget uscăţiv şi-şi şterse lacrimile care-i veneau pe marginea pleoapelor fără gene.

„Ei, murmură dânsa, acum pot să mor.”

Îşi împlinise bine viaţa. Fiică de rege, soţie de rege, mamă şi bunică de regi, îşi aşezase o parte din urmaşi pe tronul Italiei meridionale, în timp ce dobândea pentru cealaltă parte, prin lupte şi uneltiri, regatul Ungariei, pe care-l socotea ca o moştenire personală. Fiii săi mai mici erau prinţi sau duci suverani. Două dintre fetele ei erau regine, una la Majorca, cealaltă în Aragon. Pântecul ei roditor fusese un instrument de putere pentru neamul Anjou-Sicile, această ramură mai tânără ieşită din arborele capetin, care începea să se întindă peste Europa toată şi ameninţa să devină tot aşa de mare ca trunchiul.

Dacă i se prăpădiseră până atunci şase dintre copii, Maria a Ungariei avea cel puţin mângâierea că muriseră ca nişte creştini cucernici, aşa cum îi crescuse, ba chiar unul dintre

dânşii, cel care renunţase la drepturile dinastice pentru a se călugări, urma să fie peste puţină vreme pus în rândul sfinţilor. Ca şi cum împărăţiile lumii acesteia ar fi devenit prea strâmte pentru această familie tentaculară, bătrâna regină îşi împinsese odrasla până în împărăţia cerurilor. Era mama unui sfânt.

Trecută de şaptezeci de ani, nu-i mai rămânea decât să asigure viitorul unei nepoate orfane, Clémence. Acum, făcuse şi asta.

Deoarece Clémence era fiica primului ei născut, Charles Martel, pentru care revendicase cu atâta dârzenie tronul Ungariei, deoarece copila se pomenise fără părinţi de la vârsta de doi ani şi dânsa luase asupră-şi grija de a o creşte, în sfârşit, deoarece această sarcină era cea de pe urmă în viaţa ei, Maria a Ungariei îi arătase fetei o dragoste deosebită, atâta dragoste câtă putea să încapă în această inimă bătrână închinată în întregime forţei, măririi şi datoriei.

În ochii reginei mame a Neapolei, marea corabie care, pe un soare orbitor, îşi ridica ancora părăsind portul în acea zi de 1 iunie 1315, înfăţişa triumful politicii sale şi totodată melancolia lucrurilor împlinite, căci pentru prea iubita ei Clémence, pentru această prinţesă de douăzeci şi doi de ani, fără nici o ţară ca zestre şi fără nici o altă bogăţie în afară de faima frumuseţii şi virtuţii sale, izbutise să găsească un soţ de cel mai înalt neam, s-o mărite în chipul cel mai strălucit. Clémence pleca pentru a deveni regină a Franţei. Astfel, cea mai vitregită de soartă dintre toate prinţesele d'Anjou, cea care aşteptase mai mult decât celelalte să se căpătuiască, primea cel mai frumos dintre regate şi avea să domnească întocmai ca o suzerană peste toate rubedeniile ei. Era în asta parcă o pildă a învăţăturilor Evangheliei.

Ce-i drept, se zicea că tânărul rege al Franţei, Ludovic al X-lea, nu era prea atrăgător la chip şi nici nu avea o fire prea plăcută.

„Ei şi! îşi zicea Maria a Ungariei, bărbatu-meu, Dumnezeu să-l ierte, era şchiop şi cu toate astea n-am dus-o prea rău cu dânsul. Şi apoi, nu eşti regină ca să fii fericită.”

Unii şuşoteau, arătându-şi mirarea că regina Marguerite murise cum nu se poate mai la ţanc, în temniţa ei, tocmai când regele Ludovic, din lipsa unui papă, nu putea să obţină anularea căsătoriei sale. Dar trebuia oare să-ţi pleci urechea la toate clevetirile? Maria a Ungariei nu prea era înclinată să simtă milă faţă de o femeie, faţă de o regină mai ales, care îşi trădase îndatoririle căsătoriei şi dăduse dintr-o poziţie aşa de înaltă o pildă aşa de jalnică. Ea nu vedea nimic surprinzător în faptul că pedeapsa lui Dumnezeu se abătuse în chip firesc asupra păcătoasei Marguerite.

„Frumoasa mea Clémence, îşi mai spuse dânsa, va face ca virtutea să fie iar în mare cinste la curtea Franţei.”

Drept adio, îşi ridică mâna cenuşie şi făcu în lumina soarelui semnul crucii; apoi, cu coroana pe creştet, aşezată peste părul de argint, cu bărbia scuturată de ticuri şi cu pasul ţeapăn, dar încă hotărât, plecă să se închidă în capela ei pentru a mulţumi cerului că o ajutase să-şi împlinească îndelungata-i misiune regală, şi pentru a închina Domnului marea suferinţă a femeilor care şi-au trăit traiul.

În vremea asta, San Giovanni, uriaşa corabie rotundă cu cheresteaua vopsită în alb şi auriu, cu flamurile Anjou-ului, Ungariei şi Franţei în vârful catargelor, începea să manevreze spre a se depărta de ţărm. Căpitanul şi echipajul juraseră pe Evenghelie să-şi apere călătorii împotriva furtunii, a piraţilor ce-şi aveau cuibul pe coastele Africii şi a tuturor primejdiilor navigaţiei. Statuia sfântului Ioan Botezătorul, ocrotitorul corăbiei, strălucea la proră sub razele soarelui. În redutele cu creneluri, cam pe la mijlocul catargelor, o sută de oşteni, pândari, arcaşi, zvârlitori de pietre, vegheau la postul lor pentru a respinge atacurile hoţilor de mare dacă s-ar ivi cumva. Magaziile din cală erau ticsite cu de ale gurii, iar nisipul de sabură era împănat de amfore de ulei, sticluţe de vin şi ouă proaspete.

Cuferele mari, ferecate, care conţineau rochiile de mătase, giuvaerurile, argintăria şi toate darurile de nuntă ale prinţesei erau rânduite de-a lungul pereţilor unei vaste încăperi numită escandolat, aşezată între arborele cel mare şi pupă, şi unde aveau să stea, printre covoarele de Orient, gentilomii şi cavalerii escortei.

Napolitanii se îmbulziseră pe cheiuri ca să vadă plecând ceea ce li se părea a fi corabia fericirii. Femei îşi ridicau copiii pe braţe. În hărmălaia iscată de această mulţime îngrămădită, se auzeau glasuri strigând cu acea familiaritate înduioşată şi zgomotoasă pe care norodul Neapolei a arătat-o întotdeauna faţa de idolii săi:

— Guardi com'è bella!{1}

— Addio, Donna Clemenza! Sia felice!

— Dio la benedica, nostra principessa!

— Non şi dimentichi di noi!

Căci, în ochii napolitanilor, Donna Clemenza apărea înconjurată de un fel de legendă. Îşi aminteau toţi de tatăl ei, frumosul Carlo Martello, prietenul poeţilor şi în deosebi al divinului Dante, prinţ învăţat, tot aşa de bun muzician pe cât era de viteaz în luptă, care străbătea peninsula, urmat de două sute de gentilomi francezi, provensali şi italieni, toţi îmbrăcaţi ca dânsul, în roşu şi verde închis, şi călări pe cai cu şeile şi hamurile de argint şi de aur. Se zicea despre el că era într-adevăr fiul Venerei, căci avea „cele cinci daruri care îmbiau la dragoste şi anume: sănătate, frumuseţe, bogăţie, timp cât poftea şi tinereţe”. Napolitanii îl aşteptau să le fie rege, când ciuma îl răpuse fulgerător, la douăzeci şi patru de ani, iar soţia lui, o prinţesă de Habsburg, murise auzind vestea, întâmplare care impresionase grozav imaginaţia poporului.

Neapole îşi îndreptase dragostea asupra prinţesei Clémence care, crescând, devenea leită tată-său. Orfana asta de neam regesc era binecuvântată de mahalalele sărăcăcioase unde se ducea ea însăşi să împartă pomană; nici o restrişte n-o lăsa nesimţitoare. Pictorii din şcoala lui

Giotto se inspirau privindu-i faţa pentru a zugrăvi în frescele lor Fecioara şi sfintele; şi până în zilele noastre, călătorii care vin să vadă bisericile de prin Campania şi Apulia admiră pe pereţii sanctuarelor părul ei de aur, blândeţea limpede a ochilor, graţia gâtului uşor aplecat, mâinile cu degete subţiri şi lungi, fără să ştie că acolo e chipul frumoasei Clémence a Ungariei.

De pe puntea cu creneluri, ridicată la aproape treizeci de picioare deasupra mării, şi care acoperea încăperile din spatele corăbiei, logodnica regelui Franţei privea pentru ultima oară peisajul copilăriei sale, vechiul castel d'Ovo unde văzuse lumina zilei, Castelnuovo unde crescuse, forfota mulţimii care-i trimitea sărutări, tot oraşul acesta strălucitor, prăfos şi sublim.

„Îţi mulţumesc doamnă, bunicuţă, zicea în sinea ei, cu ochii aţintiţi la fereastra de unde silueta reginei Maria a Ungariei dispăruse. Fără îndoială, nu te voi mai vedea niciodată. Îţi mulţumesc că ai făcut atâta pentru mine. Îmi pierdusem nădejdea, văzând că la douăzeci şi doi de ani împliniţi nu aveam încă soţ: gândeam că nici nu voi mai găsi unul şi că va trebui să mă duc la mănăstire. Tu, bunicuţo, aveai dreptate când îmi cereai să am răbdare. Iată că voi fi regina acestei ţări mari pe care o străbat patru fluvii şi o scaldă trei mări. Văru-meu, regele Engliterei, mătuşă-mea din Majorca, rubedenia mea din Boemia, soră-mea, soţia prinţului care stăpâneşte comitatul Vienei, şi chiar unchiu-meu, Robert, care domneşte aici şi căruia nu-i eram până azi decât supusă, toţi vor deveni vasalii mei pentru pământurile ce le au în Franţa sau pentru legăturile ce-i ţin sub această coroană a mea. Dar nu va fi ea oare prea grea pentru mine?”

Trăia în acelaşi timp bucuria nespusă, teama de necunoscut şi adânca tulburare care ne cuprinde sufletul în faţa schimbărilor de neînlăturat ale soartei, chiar când ele întrec visurile noastre.

— Poporul măriei-tale îţi arată domniţă, multă dragoste, spuse un bărbat burduhănos de lângă dânsa. Mă prind însă că şi poporul Franţei te va îndrăgi repede la fel, şi că, numai văzându-te îţi va face o primire la fel de frumoasă ca şi acest adio.

— Ah, domnia ta vei fi întotdeauna prietenul meu, domnule de Bouville, răspunse Clémence cu căldură.

Simţea nevoia să-şi împărtăşească bucuria celor din jur, şi să mulţumească pentru ea fiecăruia.

Contele de Bouville, fost şambelan al lui Filip cel Frumos şi sol al regelui Ludovic al X-lea, venise întâia oară la Neapole, iarna trecută, ca să-i ceară mâna; se întorsese acolo, cu două săptămâni în urmă, ca s-o ia pe prinţesă şi s-o ducă la Paris, acum, când căsătoria putea fi celebrată.

— Şi domnia ta de asemenea, signor Baglioni, eşti prietenul meu, adăugă dânsa, întorcându-se spre tânărul toscan care îi servea lui Bouville drept secretar şi ţinea bănetul expediţiei, împrumutat de băncile italiene din Paris.

Tânărul se încovoie sub greutatea complimentului.

Şi într-adevăr, toţi erau fericiţi în dimineaţa aceea. Burduhănosul Bouville, năduşind niţel în căldura de iunie şi tot zvârlindu-şi după urechi şuviţele negre şi albe ce-i veneau pe frunte, se simţea foarte bucuros şi foarte mândru că-şi dusese cu bine la capăt misiunea şi că aducea regelui său o soaţă aşa de minunată.

Guccio Baglioni visa la frumoasa Maria de Cressay, tainica lui logodnică, pentru care aducea un cufăr întreg de mătăsuri şi găteli brodate. Nu era sigur că făcuse bine cerând unchiului sucursala băncii din Neauphle-le-Vieux. Trebuia oare să se mulţumească cu o căpătuială aşa de măruntă?

„Ei, asta! Nu-i decât un început, îşi spuse el; aş putea să-mi schimb repede slujba, şi de altfel, îmi voi petrece mai toată vremea la Paris.”

Sigur de ocrotirea noii sale suverane, nu mai descoperea nici o stavilă în drumul său spre măriri; o şi vedea pe Maria

doamnă de companie a reginei, şi se închipuia el însuşi ajuns în puţină vreme mare pitar sau mare visternic. Nici Enguerrand de Marigny nu începuse altfel. Desigur, acesta sfârşise cam rău… Dar vezi că Marigny nu era lombard.

Cu mâna strânsă pe pumnal, cu bărbia în sus, Guccio privea oraşul Neapole desfăşurându-se înaintea lui, gata parcă să-l cumpere.

Zece galere escortară corabia până în largul mării, apoi napolitanii văzură depărtându-se sub soare cetăţuia albă care plutea pe ape.

II

FURTUNA.

Câteva zile mai târziu, San Giovanni nu mai era decât un schelet de corabie care trosnea din toate încheieturile, gonind cu catargele pe jumătate rupte sub izbiturile vântului năprasnic, rostogolindu-se în talazuri uriaşe, şi pe care căpitanul se străduia s-o menţină pe linia de plutire în drumul presupus al coastei Franţei, fără să ştie dacă va izbuti vreodată să-şi ducă la liman călătoria.

Corabia fusese prinsă în dreptul Corsicii de una din furtunile acelea scurte dar cumplite, care răscolesc uneori Mediterana. Pierduseră şase ancore încercând să lupte împotriva vântului, de-a lungul ţărmurilor insulei Elba, şi n-a lipsit mult ca vasul să fie izbit de stânci. Apoi, şi-a urmat calea între pereţii înalţi de apă. O zi, o noapte, şi încă o zi de călătorie în acest infern. Câţiva marinari fuseseră răniţi, pe când se sileau să coboare ce mai rămăsese din pânze. Redutele pândarilor se năruiseră cu toată încărcătura lor de bolovani, pregătită pentru piraţii africani. Au trebuit să deschidă cu lovituri de topor escandolatul ca să-i poată scoate de acolo pe cavalerii napolitaini, prinşi sub catargul cel mare prăbuşit peste dânşii. Toate cuferele cu rochii şi giuvaericale, toată argintăria prinţesei, toate darurile de nuntă fuseseră măturate de valuri. Infirmeria bărbierului chirurg de pe puntea din faţa gemea de oameni. Duhovnicul nu putea să mai oficieze liturghia, căci artofor, potir,

evanghelii şi odăjdii fuseseră luate de un talaz. Agăţat de o frânghie, cu crucea în mână, asculta spovedania celor cari gândeau că au ajuns în ceasul morţii.

Acul magnetic nu mai slujea la nimic pentru a-ţi arăta încotro mergi, căci se bălăbănea încolo şi încoace în apa puţină ce mai rămăsese pe fundul oalei în care plutea. Căpitanul, un latin aprig, îşi sfâşiase haina până la brâu de amărât ce era, şi îl auzeau toţi urlând, între două comenzi: „Doamne ajută!” Cu toate acestea părea să-şi cunoască îndeajuns meseria ca să iasă cât mai bine din cea mai grea încurcătură; poruncise să fie scoase vâslele, atât de lungi şi de grele, că la fiecare din ele trebuia să se opintească câte şapte oameni pentru a le manevra, şi chemase doisprezece mateloţi în jurul sau pentru a apăsa, câte şase de fiece parte, pe drugul cârmei.

Şi totuşi, lui îi căuta pricină Bouville, într-o răbufnire de necaz, când se pornise vijelia:

— Ei, căpitane, izbucnise fostul mare şambelan, în halul ăsta o scuturi dumneata pe prinţesă, viitoarea mireasă a regelui, stăpânul meu? Ai încărcat rău corabia dacă ne rostogolim aşa. Nu ştii să ţii cârma, nici să prinzi vânt prielnic. Dacă nu te grăbeşti să-ţi faci treaba mai bine, de îndată ce sosim te voi trimite în faţa judecătorilor regelui Franţei şi ai să mergi să-ţi înveţi meşteşugul de corăbier pe o galeră…

Dar mânia îi trecuse repede, căci se apucase să verse vreme de opt ceasuri pe covoarele din Orient, pilda lui fiind de altfel urmată de aproape toţi oamenii escortei. Bălăbănindu-şi capul, cu faţa albă ca varul, cu părul, mantaua şi pantalonii leoarcă, gata să-şi dea sufletul ori de câte ori un nou val sălta corabia, nenorocitul gemea între două sughiţuri, bolborosind că nu-şi va mai vedea familia şi că nu păcătuise aşa de mult în viaţa lui pentru a suferi atâta.

În schimb, Guccio arăta o vitejie uimitoare. Cu mintea limpede şi piciorul sprinten, avusese grijă să aşeze la loc

potrivit lada cu bani şi, în clipele când furtuna se mai potolea oarecum, alerga prin ploaia de pe punte să-i aducă prinţesei apă de băut sau împrăştia în jurul ei parfumuri, ca să-i ascundă duhoarea răspândită de vărsăturile tovarăşilor de călătorie.

Există un soi de bărbaţi, de bărbaţi foarte tineri mai cu seamă, care ştiu, instinctiv, să se poarte în aşa fel încât să îndreptăţească ceea ce lumea aşteaptă de la dânşii. Îi priveşti cu un ochi dispreţuitor? Sunt toate şansele ca ei să se poarte într-un chip vrednic de dispreţ. Le arăţi, dimpotrivă, preţuire şi încredere? Îi vezi că se întrec pe ei înşişi, purtându-se eroic, deşi mor de frică întocmai ca oricare alţii. Guccio Baglioni era puţintel din seminţia aceasta. Fiindcă prinţesa Clémence avea un fel de a vorbi oamenilor, săraci sau bogaţi, mari seniori sau din prostime, care măgulea cinstea fiecăruia, şi fiindcă, pe deasupra, arăta o deosebită amabilitate faţă de acest tânăr care fusese oarecum solul fericirii ei, Guccio se simţea, când dânsa se afla în preajmă, cavaler şi-şi dădea nişte aere mai semeţe ca oricare dintre gentilomi.

Era toscan, şi deci în stare, pentru a străluci în ochii unei femei, să facă pe grozavul, săvârşind cele mai vitejeşti isprăvi. În acelaşi timp, rămânea însă bancher cu trup şi suflet şi îşi juca soarta aşa cum unii joacă la bursă.

„Nu se poate prilej mai nimerit decât o primejdie ca să intri sub pielea celor mari, îşi zicea el. Dacă-i scris să ne ducem toţi la fund şi să pierim, nu lăsându-ne doborâţi şi bocind ca bietul Bouville ne vom schimba soarta. Dacă scăpăm cu viaţă însă, atunci îmi voi fi câştigat stima reginei Franţei.” Să poţi gândi astfel într-o asemenea clipă şi era de ajuns pentru a da dovadă de mult curaj.

Dar în vara aceea, Guccio se simţea de neînvins; era îndrăgostit şi sigur că e iubit. Cu capul niţel cam prea împănat de poveşti eroice – căci în mintea acestui flăcău visurile, socotelile şi ambiţiile alcătuiau un talmeş-balmeş – Guccio ştia că aventurierii scapă întotdeauna din orice

încurcătură, dacă în vreun castel îi aşteaptă o domniţă a frumuseţii! Al lui era la conacul din Cressay…

Fără să ţină seama de ceea ce sărea în ochi, o încredinţa deci pe prinţesa Clémence că cerul începuse să se înseneineze, afirma că vasul era zdravăn tocmai în clipa când troznea mai tare şi istorisea că el, bunăoară, străbătând cu un an în urmă Canalul Mânecii, fusese prins de o furtună mult mai groaznică din care scăpase teafăr.

— Mă duceam să-i duc reginei Isabelle a Engliterei un mesaj al monseniorului d'Artois.

Prinţesa Clémence făcea şi dânsa dovada unui curaj minunat. Refugiată în paradis, cum i se zicea acelei vaste încăperi de zile mari, pregătită pentru oaspeţii de neam regesc pe puntea dindărăt, ea se silea să-şi potolească doamnele însoţitoare care, asemenea unei turme de oi speriate, behăiau la fiecare izbitură a valurilor. Clémence nu schiţase nici cel mai mic gest de regret când veniseră s-o anunţe că lăzile ei cu rochii şi giuvaericale fuseseră luate de ape.

— Aş fi dat cu dragă inimă de două ori pe cât am pierdut, ca bieţii marinari să nu fi fost striviţi de catarge, numai atât se auzi din gura ei.

Era mai puţin înfricoşată de furtună decât de semnul rău pe care-l vedea în ea.

„S-a isprăvit, căsătoria asta era ceva prea frumos pentru mine, îşi zicea; prea m-am bucurat că mă mărit şi m-am făcut vinovată de păcatul trufiei; Dumnezeu mă va face să pier înecată pentru că nu eram vrednică să fiu regină.”

În cea de a treia dimineaţă, pe când corabia se afla într-un loc mai puţin bântuit de furtună, fără însă ca marea să pară a se linişti, nici soarele să răsară, îl văzură toţi pe burduhănosul Bouville, desculţ, numai în bluză şi cu părul vâlvoi, stând în genunchi, cu mâinile împreunate, pe puntea corăbiei.

— Ce faci acolo, domnule? îi striga prinţesa Clémence.

— Fac, domniţă, ce-a făcut şi dumnealui, Ludovic cel Sfânt, atunci când era cât pe ce să se înece în faţa Ciprului. A făgăduit să-i ducă sfântului Nicolas de Varengeville o corabie lucrată dintr-o oca de argint, dacă Dumnezeu se îndură să-l aducă îndărăt în Franţa. Asta mi-a povestit-o domnul de Joinville.

— Mă alătur şi eu legământului ce-l faci, Bouville, răspunse Clémence, şi deoarece corabia noastră se află sub ocrotirea sfântului Ioan Botezătorul, făgăduiesc, dacă scăpăm cu viaţă şi dacă mi-e hărăzit să dau un fiu regelui Franţei, să-i pun nume Ioan.

Prinţesa îngenunche numaidecât şi prinse a murmura rugăciuni.

Pe la nămiază, furia mării începu să se potolească şi călătorilor le mai veni inima la loc. Apoi soarele străpunse norii; se zărea uscatul. Căpitanul recunoscu, bucurându-se, coastele Provenţei, şi pe măsură ce se apropia, stâncile calcaroase de la Cassis. Nu-şi ascundea mândria de a fi menţinut corabia pe drumul cel bun.

— Gândesc, căpitane, că ai să ne tragi cât mai repede la ţărmul ăsta, izbucni Bouville.

— Eu, domnule, trebuie să vă duc la Marsilia, răspunse căpitanul, şi nu suntem prea departe de ea. Şi în orice caz, n-am ancore destule ca să acostez lângă stâncile alea.

Cu puţin înainte de a însera, împins de vâsle, San Giovanni ajunse în faţa portului Marsiliei. O luntrişoară fu trimisă la ţărm pentru a da de veste mai-marilor oraşului şi a cere să fie coborât lanţul gros care închidea intrarea portului, între turnul Malbert şi fortul Saint-Nicolas. Numaidecât, judeţul, pârgarii şi căpeteniile breslelor (Marsilia era pe atunci oraş al familiei d'Anjou) veniră în fugă, încovoiaţi sub suflarea unui mistral puternic, pentru a întâmpina pe nepoata suzeranului lor, regele Neapolei.

Pe chei, muncitorii de la ocnele de sare, pescarii, meşteşugarii de vâsle, cârme şi macarale, călăfătuitorii, zarafii, negustorii din mahalaua evreiască, slujbaşii băncilor

genoveze şi sieneze, toţi căscau ochii uluiţi la marea corabie fără pânze, fără catarge, spartă, ai cărei marinari ţopăiau şi se îmbrăţişau pe punte, minunându-se că au ajuns nevătămaţi.

Cavalerii napolitani şi doamnele însoţitoare încercau să-şi dreagă feţele răvăşite de nesomn, să-şi netezească gătelile boţite.

Viteazul Bouville, care slăbise cu cinci ocale în această călătorie şi pe care veşmintele jucau, nu înceta să repete celor din jur că a lui a fost ideea de a face o făgăduinţă sfântului, ceea ce împiedecase corabia să piară, şi că toţi îi datorau viaţa.

— Domnule Hugues, îi răspunse Guccio cu o lucire răutăcioasă în ochi, pe cât mi-a fost dat să aud nu s-a pomenit furtună pe mare fără ca vreun călător să făgăduiască ceva unui sfânt, precum ai făcut şi domnia ta. Cum îţi explici atunci că atâtea corăbii se duc totuşi la fund?

— Asta se întâmplă, fără îndoială, fiindcă pe corăbiile acelea se află şi vreun păgân de teapa dumitale! i-o întoarse zâmbind fostul şambelan.

Guccio fu primul care sări pe uscat. Îşi făcu vânt din vârful scării ca să-şi arate voinicia. Se auziră îndată ţipete. După mai multe zile petrecute pe o scândură plutitoare, Guccio călcase cu stângul pe pământ; piciorul îi lunecase şi căzuse în apă. Cât pe ce să fie strivit între piatra cheiului şi peretele de lemn al corăbiei. În jurul său apa se făcu numaidecât roşie; în cădere se tăiase într-un cârlig de fier. L-au scos la mal pe jumătate leşinat, plin de sânge şi cu şoldul deschis până la os. L-au dus îndată la spitalul oraşului.

III

SPITALUL.

Marea sală a bărbaţilor avea dimensiunile unui naos de catedrală. În fund se vedea un altar la care se făceau în fiecare zi patru liturghii, utrenii şi vecernii. Bolnavii mai de seamă ocupau un fel de chilioare, zise „odăi rezervate”,

înşirate de-a lungul pereţilor; ceilalţi erau culcaţi câte doi într-un pat, fiecare cu picioarele la capul celuilalt. Călugării din tagma spitaliceas-că, în lungile lor rase cafenii, străbăteau necontenit culoarul dintre paturi, ba ducându-se să cânte liturghiile, ba pentru a da îngrijiri bolnavilor sau a le împărţi mâncarea. Căci slujba religioasă era strâns legată de terapeutică; horcăiturile de durere se amestecau cu versetele psalmilor; mireasma de tămâie nu izbutea să acopere duhoarea cumplită a sudorilor şi a puroaielor; moartea era oferită ca un spectacol în văzul tuturor. Nişte inscripţii zugrăvite pe pereţi cu slove mari, gotice, îi invitau pe bolnavi să se gătească mai curând de moarte decât de vindecare.

De aproape trei săptămâni, Guccio zăcea acolo, într-un pat cu polog, gâfâind sub căldura apăsătoare a verii care, de când lumea, a făcut mai cumplită suferinţa şi mai înfiorătoare spitalele. Privea cu tristeţe razele soarelui care cădeau din ogivele deschise în partea de sus a pereţilor, aşternând pete mari de aur pe această grămadă de restrişte omenească. Nu putea să facă nici cea mai mică mişcare fără să geamă; balsamurile şi elixirele călugărilor îi ardeau carnea ca nişte flăcări, şi fiecare pansament era o şedinţă de tortură. Nimeni nu părea în stare să-i spună dacă osul îi era sau nu atins, dar simţea bine că durerea nu venea numai din carne, căci îl lua parcă un leşin de câte ori îi pipăiau şoldul şi şalele. Doftorii şi chirurgii îi spuneau că nici o primejdie de moarte nu-l ameninţă, că la anii lui te vindeci şi că Dumnezeu făcea destule alte minuni, cum s-a întâmplat cu călăfătuitorul acela pe care-l văzuse într-o zi venind acolo cu maţele în mână, şi apoi, după câtăva timp, părăsind spitalul mai voios ca înainte; toate acestea nu alinau însă deznădejdea lui Guccio. Trecuseră trei săptămâni şi nu avea de ce să creadă că n-ar mai fi nevoie de alte trei, ba poate chiar de trei luni, ori că ar putea rămâne toată viaţa şchiop sau neputincios.

Se vedea osândit să trăiască până la sfârşitul zilelor sale strâmb şi pipernicit în dosul vreunei tejghele de zaraf, la Marsilia, nefiind în stare să facă drumul până la Paris. Dacă nu cumva i s-ar trage moartea dintr-altă pricină… Vedea cum în fiece dimineaţă erau scoase unul sau două leşuri pe al căror chip se şi întipărise culoarea hâdă şi negricioasă a ciumei, căci se iveau mereu, ca în toate porturile Mediteranei, câteva cazuri de ciumă. Şi toate acestea fiindcă voise să se grozăvească sărind pe chei mai repede decât tovarăşii săi de călătorie, când abia scăpase de naufragiu!

Îşi blestema soarta şi propria lui neghiobie. Îl chema aproape în fiecare zi pe grămăticul spitalului şi-i dicta pentru Maria de Cressay scrisori lungi pe care le trimitea prin curierii băncilor lombarde la sucursala din Neauphle, pentru ca primul slujbaş de acolo să le ducă în taină tinerei fete.

În cuvinte umflate şi cu bogăţia de imagini pe care o au italienii când vorbesc de dragoste, Guccio îi făcea Mariei declaraţii înflăcărate. O încredinţa că nu dorea să se facă sănătos decât pentru dânsa, pentru bucuria de a o regăsi, de a o contempla, de a o îndrăgi în fiecare zi dată de Dumnezeu. O ruga fierbinte să-i păstreze credinţa pe care şi-o juraseră, şi-i făgăduia toate fericirile din lume. „Nu am în inimă altă dragoste afară de a ta şi nu voi avea niciodată alta, şi dacă ar fi s-o pierd, viaţa mea s-ar duce cu ea.”

Căci acum, când stângăcia lui îl ţintuise într-un pat de spital, închipuitul acesta începea să se îndoiască de toate şi să se teamă că fiinţa pe care o iubea n-are să-l aştepte. Se temea că Mariei i se va face lehamite de un iubit veşnic absent, că se va îndrăgosti de vreun tânăr cavaler din provincia ei, vânător şi luptător de frunte în turniruri.

„Norocul meu, îşi zicea, este că am fost cel dintâi s-o iubesc. Dar iată un an şi în curând încă şase luni de când ne-am dat primul nostru sărut.”

În timp ce-şi privea pulpele ţepene şi slăbite, întrebându-se dacă va mai putea vreodată să se ţină pe picioare, în scrisorile sale îi descria Mariei de Cressay viaţa minunată pe care avea să i-o făurească. Ajunsese, îi spunea, prietenul apropiat şi protejatul noii regine a Franţei. Cetindu-l, ai fi zis că el era cel care pusese la cale căsătoria regelui. Istorisea cum şi-a împlinit solia lui la Neapole, furtuna prin care trecuse şi cum se purtase în timpul ei, îmbărbătând echipajul. Punea accidentul său în seama unei porniri cavalereşti: se repezise s-o sprijine pe prinţesa Clémence, gata să cadă în apă când cobora din corabia încă zguduită, chiar în port, de valurile răsvrătite ale mării.

Guccio îi scrisese şi unchiului său, Spinello Tolomei, pentru a-i povesti ce nenorocire dăduse peste dânsul, pentru a-l ruga să-i păstreze sucursala din Neauphle şi pentru a-i cere învoirea de a ridica bani de la împuternicitul lor din Marsilia.

Vizite destul de numeroase îl făceau să mai uite niţel de necazuri şi-i dădeau prilej să geamă de faţă cu alţii, ceea ce-i mai alinător decât să oftezi de unul singur. Starostele negustorilor sienezi venise să-l salute şi să i se pună la dispoziţie; împuternicitul lui Tolomei nu mai ştia ce să facă pentru dânsul şi plătea să i se aducă o mâncare mai bună decât aceea servită de călugării spitalului.

Într-o după-amiază Guccio avu bucuria să-l vadă ivindu-se pe prietenul său Signor Boccacio de Cellino, primul voiajor comercial al întreprinderii fraţilor Bardi, care se găsea tocmai atunci în trecere prin Marsilia. În faţa lui, Guccio putuse să-şi verse în voie tot amarul.

— Gândeşte-te la ceea ce pierd, zicea. Nu voi putea lua parte la nunta domniţei Clémence, unde mi-aş fi avut şi eu locul printre marii seniori. După ce am făcut atâta pentru asta, să nu pot fi acolo! Şi nici la încoronarea de la Reims nu voi fi. Ah, ce necaz mi-e… Şi, pe lângă toate, n-am nici un răspuns de la frumoasa mea Maria.

Boccacio încerca să-l liniştească. Neauphle nu era o mahala a Marsiliei, şi scrisorile lui Guccio nu mergeau cu iuţeala curierilor regali. Trebuiau să treacă prin staţiile de poştă ale băncilor lombarde din Avignon, din Lyon, din Troyes şi din Paris; curierii nu porneau la drum în fiecare zi.

— Boccacino, prietene, izbucni Guccio, deoarece pleci la Paris, te rog fierbinte, dacă ai vreme pentru asta, du-te la Neauphle şi vezi-o pe Maria. Spune-i tot ce ţi-am încredinţat. Află dacă scrisorile mele au ajuns în mâna ei; vezi dacă mă iubeşte mereu cu aceeaşi dragoste. Şi să nu-mi ascunzi adevărul, fie el cât de amarnic… Nu crezi, Boccacino, că ar trebui să pornesc într-acolo, culcat într-o litieră?

— Ca să ţi se deschidă rana, să se umple de viermi şi să pieri răpus de friguri în vreun han păcătos de pe drum? Bună idee, n-am ce zice! Nu cumva ţi-ai pierdut minţile? Ai douăzeci de ani, Guccio.

— Nu-i am încă!

— Cu atât mai mult; ce-i o lună pierdută la anii tăi?

— Dacă e luna cea bună, toată viaţa ar putea să fie pierdută.

Prinţesa Clémence trimitea în fiecare zi pe unul din cavalerii ei să-i aducă veşti despre starea rănitului. Burduhănosul Bouville veni el însuşi de trei ori să se aşeze la căpătâiul tânărului italian. Bouville era copleşit de treburi şi de griji. Se silea să redea o înfăţişare cuviincioasă oştenilor din escorta viitoarei regine, înainte de a porni la drum spre Paris. Greu încercată de călătoria pe mare, o parte a escortei căzuse la pat de cum sosise. Nimeni nu mai avea veşminte de nici unele, afară de cele leoarcă de apa şi boţite cu care fiecare era îmbrăcat când a pus piciorul pe pământ. Cavalerii şi doamnele însoţitoare îşi comandau altele la croitori şi lingerese fără să se sinchisească de unde vor plăti. Toată zestrea de mireasă a prinţesei, prăpădită pe mare, trebuia făcută din nou; trebuia cumpărată argintăria, vesela, cuferele şi mobilele de drum care alcătuiau pe

atunci calabalâcul nelipsit al unei persoane din casa regală aflată în călătorie. Bouville ceruse să i se trimită bani de la Paris; Parisul îi răspunsese să se adreseze celor de la Neapole, fiindcă toate aceste pierderi se întâmplaseră în porţiunea de drum ce ţinea de coroana Siciliei. A fost nevoie să se recurgă la serviciile lombarzilor. Tolomei se eschivase, îndreptând cererile de împrumut spre fraţii Bardi, ca unii ce erau bancherii obişnuiţi ai regelui Robert al Neapolelui, ceea ce explica trecerea grăbită prin Marsilia a lui signor Boccacio, venit acolo pentru a încheia afacerea. În toată zăpăceala asta, Bouville simţea cât de mult îi lipseşte Guccio, şi când fostul şambelan venea să-l vadă la spital, o făcea mai de grabă pentru a se plânge de propria lui soartă şi a-i cere un sfat tânărului decât pentru a-i aduce o îmbărbătare. Bouville avea un fel de a-l privi pe Guccio, care părea să zică: „Să-mi faci una ca asta, mie!”

— Când gândiţi să plecaţi mai departe? îl întreba Guccio care vedea cu groază apropiindu-se clipa aceasta.

— O, dragă prietene, nu mai înainte de jumătatea lui iulie.

— Poate că mă fac sănătos până atunci.

— Asta ţi-o doresc. Sileşte-te, căci vindecarea ta mi-ar fi de mare folos.

Dar jumătatea lui iulie sosi fără ca Guccio să se fi pus pe picioare: departe de aşa ceva. În ajunul plecării, Clémence a Ungariei ţinu să se ducă ea însăşi pentru a-şi lua rămas bun de la bolnav. Guccio era şi până atunci invidiat de tovarăşii săi de spital pentru toate vizitele pe care le primea, îngrijirile ce i se dădeau şi uşurinţa cu care cererile lui erau satisfăcute. Începu să treacă drept un erou de legendă, când logodnica regelui Franţei, însoţită de două doamne şi de şase cavaleri napolitani, ceru să i se deschidă uşa sălii celei mari a spitalului. Călugării îngrijitori ai bolnavilor, care cântau liturghia de seară, se priviră foarte miraţi, şi glasurile lor se făcură parcă mai răguşite. Frumoasa prinţesă îngenunchie, ca cea mai smerită credincioasă, apoi, după ce-şi sfârşi rugăciunile, porni

înainte printre paturi, urmată de o sută de priviri uluite, în această imensă încăpere plină de dureri.

— Vai, bieţii oameni, murmură ea.

Şi porunci îndată însoţitorilor să se împartă pomană în numele ei tuturor nevoiaşilor, iar spitalului să i se dea două sute de livre.

— Dar, domniţă, îi suflă Bouville care mergea alături de dânsa, nu avem bani destui ca să le plătim pe toate.

— Ce-are a face! E mai bine să-i dăm acestora decât să cumpărăm cupe de argint cizelate pentru a bea din ele sau mătăsuri pentru a ne împodobi. Mi-e ruşine gândindu-mă la asemenea deşertăciuni, ba mi-e ruşine chiar de sănătatea mea când văd atâta jale.

Îi aducea lui Guccio o mică raclă având în ea un petec minunat din caftanul sfântului Ioan, „cu o picătură vizibilă din sângele înaintemergătorului”, pe care dânsa o cumpărase foarte scump de la un evreu specialist în acest soi de negoţ. Racla era prinsă într-un lănţişor de aur pe care Guccio şi-l petrecu numaidecât în jurul gâtului.

— Ah, drăguţule signor Guccio, spuse prinţesa Clémence, sunt mâhnită că te văd aici. Ai făcut de două ori un drum lung pentru a fi alături de domnul Bouville, solul aducător de veşti bune; mi-ai fost de mare ajutor în călătorie, şi n-ai să fii de faţă la bucuria nunţii mele!

Era în sala aceea o căldură de cuptor. Afară se simţea furtuna gata să se dezlănţuie. Prinţesa scoase din tăşcuţa ei o batistă şi şterse sudoarea care îmbrobonea fruntea rănitului, cu un gest aşa de firesc şi aşa de blând că pe Guccio îl podidiră lacrimile.

— Dar cum de ţi s-a întâmplat asta? întrebă Clémence. N-am apucat să văd nimica şi nici până azi n-am înţeles ce s-a petrecut.

— Am… am crezut, doamnă, că te pregăteşti să cobori, şi cum corabia se mai clătina încă, am… am vrut să alerg pentru a-ţi oferi braţul. Însera, şi din pricina întunericului, nu se prea vedea bine… şi iată… mi-a alunecat piciorul.

De acum încolo, va fi nevoie să creadă el însuşi povestea asta pe jumătate mincinoasă. Cât de mult ar fi voit ca lucrurile să se fi petrecut astfel! Dar, la urma urmei, gândul care-i dăduse brânci să sară primul…

— Drăguţule signor Guccio, repetă Clémence, adânc mişcată, fă-te repede sănătos, va fi o bucurie pentru mine. Şi vino de-mi dă de veste la curtea Franţei; uşa mea îţi va fi întotdeauna deschisă ca unui prieten.

Schimbară o privire lungă, de-o desăvârşită nevinovăţie, pentru că ea era fiică de rege iar el fiu de lombard. Dacă le-ar fi fost ursit să se nască în alte împrejurări, acest bărbat şi femeia aceasta s-ar fi putut iubi.

Niciodată nu aveau să se mai revadă, şi totuşi vieţile lor urmau să se împletească mai straniu şi mai tragic decât le-a fost dat vreodată unor vieţi omeneşti.

IV

SEMNELE NENOROCIRII.

Vremea frumoasă nu ţinuse mult. Uraganele, furtunile, grindina şi ploaia care pustiiră în vara aceea apusul Europei şi de pe urma cărora prinţesa Clémence avusese atâta de suferit în călătoria ei pe mare, se porniră din nou chiar a doua zi după plecarea escortei. Făcură un popas la Aix-en-Provence şi un altul la castelul de la Orgon, şi sosiră la Avignon, pe o ploaie cu găleata. Pe coviltirul din piele vopsită al litierei în care călătorea prinţesa, apa curgea ca dintr-o streaşină de biserică. Frumoasele veşminte noi se vor ponosi oare de pe acum, cuferele vor fi pătrunse de ploaie şi şeile brodate cu argint ale cavalerilor napolitani se vor prăpădi înainte de a fi uimit noroadele Franţei? Domnul de Bouville răcise, ceea ce nu făcea ca treburile să meargă mai bine. Să capeţi guturai în luna lui iulie, se poate lucru mai caraghios? Bietul om tuşea, scuipa, îi curgea nasul ceva de speriat. Cu vârsta, sănătatea lui devenea mai şubredă, afară numai dacă valea Rhônului şi meleagurile Avignonului nu-i vor fi fost hotărâtor neprielnice.

Abia se aşezase prinţesa cu escorta ei într-unul din palatele oraşului papal, şi monseniorul Jacques Duèze, cardinal al curiei, veni, însoţit de o droaie de călugări, s-o salute pe Clémence a Ungariei. Acest bătrân prelat alchimist, umblând de cincisprezece luni să capete tiara papală, îşi păstrase, în ciuda celor şaptezeci de ani, straniul său mers de adolescent. Sărea printre bălţoacele de noroi, sub vârtejurile de ploaie care stinseseră făcliile purtate înaintea lui.

Cardinalul Duèze era candidatul oficial al celor din neamul Anjou-Sicile. Faptul că în curând Clémence se va mărita cu regele Franţei îi venise destul de bine la socoteală şi-i întărea poziţia. Se aştepta ca noua regină a Franţei să-l sprijine la Paris, tăcându-l să câştige astfel voturile care-i lipseau printre colegii săi francezi. Sprinten ca un pui de cerb, urcă în fugă scara, silind pajii care-i duceau trena să alerge după el. Era însoţit de cardinalul Orsini şi de cei doi cardinali Colonna, devotaţi şi dânşii intereselor Neapolei, şi care suflau din greu ţinându-se în urma lui.

Pentru a primi tot acest alai de purpură, domnul de Bouville, deşi avea batista sub nas şi vorbirea cam înfundată, îşi reluă niţel din ifosul său de ambasador.

— Ei bine, monseniore, îi spuse cardinalul întâmpinându-l ca pe-o veche cunoştinţă, văd că e mai lesne să te găsească cel care însoţeşte pe nepoata regelui Neapolei decât cel care vine din porunca regelui Franţei, şi că nu mai e nevoie să alerg prin cine ştie ce coclauri ca să dau de sfinţia ta.

Bouville putea să-şi îngăduie acest ton glumeţ; cardinalul sărăcise vistieria Franţei cu patru mii de livre.

— Asta se explică, monseniore, răspunse cardinalul, prin aceea că doamna Maria a Ungariei şi fiul ei, regele Robert, mi-au făcut întotdeauna cinstea de a-mi arăta, cu mare statornicie, pioasa lor încredere; iar unirea familiei lor cu coroana Franţei, prin aceasta frumoasă prinţesă căreia i s-a dus vestea, împlineşte rugăciunile mele.

Bouville regăsea glasul straniu, totodată repezit şi spart, înăbuşit şi stins, care părea să iasă din alt gâtlej decât al cardinalului şi să se îndrepte spre altcineva decât interlocutorul său. Deocamdată, spusele cardinalului erau mai cu seamă pentru Clémence, de la care nu-şi lua ochii.

— Şi apoi, domnule conte, urmă el, lucrurile s-au mai schimbat, şi în spatele domniei tale nu se mai zăreşte umbra monseniorului de Marigny care avea braţul destul de lung şi era întotdeauna gata să ne zvârle pe fereastră afară. O fi adevărat că se dovedise atât de necinstit în socotelile sale, încât tânărul dumneavoastră rege, a cărui inimă milostivă e totuşi cunoscută, n-a putut să-l scape de pedeapsa cuvenită?

— Sfinţia ta ştii că domnul de Marigny mi-era prieten, răspunse Bouville cu curaj. Îşi începuse cariera în slujba mea ca scutier. Cred că ispravnicii lui, mai curând decât el însuşi, au fost necinstiţi. Mi-a fost tare greu să văd un atât de vechi însoţitor al meu luând calea pierzaniei prin încăpăţânarea-i trufaşă de a voi să ţină totul sub mâna lui. Eu i-o spusesem dintru început…

Dar cardinalul Duèze nu-şi isprăvise împunsăturile viclene rostite pe ton politicos.

— Vezi, domnule, continuă el, că nu era nicidecum nevoie să se dea atâta zor pentru divorţul stăpânului domniei-tale, despre care veniseşi să-mi vorbeşti. Adeseori, Providenţa are grijă să ne împlinească dorinţele, doar să-i dăm o mână de ajutor ceva mai tare…

Nu înceta s-o privească pe prinţesă. Bouville se grăbi să schimbe vorba şi să-l atragă pe prelat cu câţiva paşi mai încolo.

— Şi în privinţa conclavului, ce se aude, monseniore?

— Lucrurile stau tot aşa cum le ştii, adică nu s-a făcut nimic. Monseniorul d'Auch, veneratul nostru cardinal locţiitor de papă, pentru bune temeiuri ştiute numai de dânsul, nu reuşeşte sau nu vrea să reuşească să ne strângă

laolaltă. Unii dintre noi sunt la Carpentras, alţii la Orange, eu însumi aici, Caetani la Vienne{2}.

Asupra acestora, prelatul porni un rechizitoriu, rostit cu vorbă mieroasă dar crâncen, împotriva cardinalului Francesco Caetani, nepotul lui Bonifaciu al VIII-lea şi cel mai aprig vrăjmaş al său.

— E nostim să-l vezi cum apără astăzi cu atâta curaj memoria unchiului său; nu putem uita că atunci când prietenul domniei tale, Nogaret, venise la Anangni, cu oastea lui de călăreţi, pentru a-l împresura pe Bonifaciu, monseniorul Francesco îl părăsi pe preascumpul său unchi, căruia îi datora pălăria sa de cardinal, şi o luă la sănătoasa deghizat în valet. Pare născut pentru trădare, aşa cum alţii-s născuţi pentru preoţie, declară Duèze.

Ochii, însufleţiţi de o îndârjire pătimaşă de moşneag, îi luceau înfundaţi în chipul uscat şi zbârcit. Dacă te luai după spusa lui, cardinalul Caetani era în stare de cele mai mari ticăloşii; omul acesta avea pe diavolul în el…

—.şi diavolul, după cum ştii, se poate vârî peste tot; nimic nu trebuie să-i pară mai nostim decât să se strecoare în sinodurile noastre.

Ori, a pomeni de diavol în vremurile acelea, nu era o vorbă aruncată în vânt; nu scăpai cu uşurinţă cuvântul acesta care era un preludiu la decretele de erezie, la cazană şi rug.

— Ştiu bine, adaogă Duèze, că tronul sfântului Petru nu poate rămâne la nesfârşit gol, şi că asta e rău pentru lumea toată. Dar ce pot face? M-am arătat gata, oricât de puţin grăbit aş fi să primesc o sarcină aşa de grea, m-am arătat gata să iau pe umerii mei această povară pentru că se pare că sunt singurul asupra căruia s-ar putea cădea la învoială. Dacă Dumnezeu, alegându-mă pe mine, vrea să-l ridice pe cel mai puţin vrednic la locul cel mai înalt, mă supun vrerii lui Dumnezeu. Ce pot face mai mult, domnule de Bouville?

După asta, porunci să i se înmâneze prinţesei Clémence un minunat exemplar, frumos împodobit cu desene colorate, din tratatul său de filosofie ermetică, Elixirul filosofilor, care

se bucura de mare faimă în ochii specialiştilor şi din care era îndoielnic lucru ca prinţesa să poată pricepe o iotă.

Căci acest cardinal Duèze, meşter în uneltiri, era în acelaşi timp o minte atotcuprinzătoare, pricepută în medicină, în alchimie, ca şi în toate ştiinţele umane, şi ale cărui lucrări aveau să fie mereu copiate vreme de două veacuri.

Plecă de acolo, urmat de prelaţii, vicarii şi pajii săi; ducea de pe atunci un trai de papă şi avea să lupte din toate puterile lui, ca să împiedice alegerea oricărui altuia afară de dânsul.

A doua zi, când escorta doamnei Ungariei porni iar la drum, îndreptându-se spre Valence, prinţesa îl întrebă pe Bouville:

— Ce a vrut să zică ieri cardinalul, cu acest ajutor dat hotărârilor Providenţei pentru a ne împlini dorinţele?

— Nu ştiu, domniţă, nu-mi aduc bine aminte, răspunse Bouville, stânjenit. Cred că vorbea de domnul de Marigny, n-am înţeles ce spunea.

— Mi se pare că vorbea mai curând de divorţul viitorului meu soţ, ce nu putea fi obţinut. Din ce i s-a tras moartea doamnei Marguerite de Burgundia?

— Fără îndoială, dintr-o răceală afurisită căpătată în temniţă şi din remuşcările ce le avea pe urma păcatelor ei.

Şi Bouville îşi şterse nasul ca să-şi ascundă tulburarea; cunoştea foarte bine zvonurile care umblau asupra morţii grăbite a celei dintâi soţii a regelui şi nu dorea să mai vorbească despre asta.

Clémence primi drept bună explicaţia lui Bouville, însă gândul încolţit în mintea ei nu-i mai dădea pace.

„Aşadar, fericirea care mi-e hărăzită, îşi zicea, o datorez morţii unei alte femei.”

Fără să-şi poată lămuri cum, se simţea legată de această regină căreia avea să-i ia locul şi ale cărei păcate îi stârneau tot atâta groază, pe câtă milă îi trezea pedeapsa ei.

Adevărata dragoste creştinească, pe care o simt rareori cei ce-o propovăduiesc, nu e oare tocmai această pornire a

sufletului de a împărtăşi fără pricină şi nelegiuirea vinovaţilor şi răspunderea judecătorilor?

„Vina ei a dus-o la pieire, şi pieirea ei mă face regină”, gândea Clémence. Vedea în asta parcă propria sa osândă şi se simţea înconjurată de prevestiri negre. Furtuna, accidentul tânărului lombard, şi ploile acestea care aduceau a prăpăd… tot atâtea semne rele. Căci vremea nu se însenina de loc. Satele străbătute aveau o înfăţişare jalnică. După o iarnă de foamete, recoltele se anunţaseră frumoase, şi ţăranilor le mai venise inima la loc; câteva zile de mistral şi de vijelii grozave le risipise însă speranţele. Acum, unde întorceai ochii, era doar apa care cădea necontenit, putrezind totul pe câmp.

Râurile Durance, Drôme, Isère începuseră să crească, iar Rhônul, de-a lungul căruia mergeau, se umflase, rostogolindu-şi valurile ameninţătoare. Uneori, se vedeau siliţi să se oprească spre a da la o parte vreun copac doborât de-a curmezişul drumului.

Pentru Clémence, contrastul era izbitor între Campania, cu cerul veşnic albastru, cu poporul zâmbitor, cu livezile încărcate de fructe aurii, şi această vale pustiită, bântuită de siluete sfrijite, aceste târguri sinistre, pe jumătate depopulate de foamete.

„Iar spre miazănoapte va fi fără îndoială încă şi mai rău, îşi zicea ea. Am sosit într-o ţară aspră”.

Ar fi vrut să aline toate suferinţele întâlnite, şi poruncea să se oprească mereu litiera ca să împartă pomană oricui i se părea vrednic de milă. Bouville era nevoit să-i potolească mărinimia.

— Dacă o să tot dai aşa, domniţă, n-o să ne mai ajungă banii până la Paris.

Când sosi la Vienne, unde soră-sa, Béatrice, era măritată cu suveranul principatului Dauphiné, află că regele Ludovic al X-lea pornise la război împotriva flamanzilor.

— Doamne Dumnezeule, murmură ea, voi ajunge oare văduvă înainte de a-mi fi cunoscut soţul? Şi nu merg oare în

ţara Franţei decât pentru a însoţi nenorocirea?

V.

REGELE PORNEŞTE LA RĂZBOI.

La procesul său, Enguerrand de Marigny fusese învinuit de către Charles de Valois că se vânduse flamanzilor, încheind cu dânşii un tratat de pace potrivnic intereselor regatului.

Dar, abia spânzurat Marigny la Montfaucon, şi contele de Flandra a şi rupt tratatul. Ca să ajungă aici, începu în chipul cel mai simplu: fără să ţină seamă de dojana ce i se făcu, refuză să meargă la Paris spre a se închina noului rege. Totodată, încetă să mai plătească tributul şi-şi afirmă din nou pretenţiile teritoriale asupra oraşelor Lille şi Douai.

La această veste, regele Ludovic al X-alea fu cuprins de o mânie năpraznică. Îl apucau deseori asemenea accese de furie care îi aduseseră porecla de Aiuritul şi care vârau groaza printre cei din jurul său, tremurând nu atâta pentru pielea lor cât pentru el, căci în astfel de clipe părea nebun de-a binelea.

Când află de răzvrătirea flamanzilor, izbucni într-aşa o mânie, încât turbarea lui întrecu tot ce putuse arăta până atunci.

Vreme de câteva ceasuri, umblând prin cabinetul său de colo-colo ca o fiară căzută în capcană, cu părul vâlvoi şi gâtul roşu, sfărâmând tot ce-i cădea în mână, trântind scaunele cu câte o lovitură de picior, nu încetă să zbiere cuvinte alandala, întrerupt în urletele sale doar de accesele de tuse, care îl făceau să se îndoaie, gata parcă să se înăbuşe.

— Birul de război! răcnea el. Şi furtuna! Ah, mi-o vor plăti cu vârf şi îndesat, furtuna asta! Spânzurători! Vreau spânzurători! Cine m-a îndemnat să desfiinţez birul de război? În genunchi! În genunchi, conte de Flandra! Şi piciorul meu pe capul tău! Bruges? Voi da foc acestui oraş! Să ardă tot!

Toate se amestecau în gura lui, numele oraşelor răsculate, întârzierea prinţesei Clémence a Ungariei, pedepsele făgăduite duşmanilor. Dar cuvântul pe care-l repeta mai des era bir de război, căci abia cu câteva zile înainte Ludovic al X-lea tocmai oprise ridicarea acestui bir excepţional, destinat să acopere cheltuielile expediţiei militare de anul trecut.

Fără a îndrăzni s-o spună deschis, cei de la cârmă începură atunci să-l regrete pe Marigny şi felul său de a trata acest soi de răzvrătiri, când răspundea, bunăoară, abatelui Simon din Pisa care-l înştiinţa că flamanzii erau foarte întărâtaţi: „Marea fierbinţeală ce i-a cuprins nu mă miră, frate Simon, asta-i din pricina căldurii… Seniorii noştri sunt şi ei înfierbântaţi şi gata să pornească la război… Şi ca să spun drept, află că regatul Franţei nu se lasă sfârtecat cu vorbe: pentru aşa ceva e nevoie de fapte”. Cârmuitorii de azi vroiau să împrumute şi dânşii acelaşi ton; din nenorocire, omul care putea să vorbească astfel nu mai era printre cei vii.

Încurajat de unchiu-său, Valois, la care înflăcăratele porniri războinice nu se potoliseră nicidecum de când luase în mână cârma ţarii, ba dimpotrivă, şi care nu încetase niciodată să-şi arate însuşirile sale de vestit căpitan de oşti, Aiuritul începu să viseze la mari isprăvi. Avea de gând să strângă cea mai numeroasă oştire ce s-a văzut vreodată în Franţa, şi să se repeadă ca vulturul munţilor asupra flamanzilor răsculaţi, să taie în bucăţi câteva mii dintr-înşii, să-i jecmănească pe ceilalţi, să-i îngenuncheze într-o săptămână şi, acolo unde Filip cel Frumos nu izbutise nicicând pe deplin, să arate ce era în stare să facă el. Se şi vedea întorcându-se cu steagurile biruinţii fluturând înaintea lui, cu sipetele iarăşi pline de prăzile făcute şi de tributurile impuse oraşelor, după ce întrecuse amintirea lui tătâne-su şi, în acelaşi timp, ştersese ruşinea primei sale căsnicii, căci era nevoie de cel puţin un război pentru ca lumea să dea uitării păţaniile sale de soţ nefericit. Apoi, tot

aşa de avântat, se vedea sosind în galopul calului, însoţit de uralele mulţimii, prinţ biruitor şi erou al bătăliilor, pentru a întâmpina pe noua lui soţie şi a o duce la altar şi la încoronare.

Hotărât lucru, tânărul acesta nu era serios şi l-ai fi putut privi cu milă, pentru că în prostie e întotdeauna şi o suferinţă, dacă n-ar fi avut în seama lui Franţa şi cele cincisprezece milioane de suflete ale ei.

La 23 iunie, Aiuritul strânse sfatul mai-marilor ţării, bolborosi ceva, spumegând de furie, cerându-le să-l declare hain pe contele de Flandra, şi porunci să se adune oastea regească la zi întâi de august, în faţa oraşului Courtrai.

Acest loc de întâlnire nu era tocmai bine ales. Se pare că există locuri pe unde nenorocirea are obiceiul să treacă, şi Courtrai, în urechea oamenilor din vremea aceea suna cam aşa cum sună în zilele noastre numele de Sedan{3}. Afară numai dacă Ludovic al X-lea şi unchiu-său Charles, în îngâmfarea lor, n-or fi ales într-adins Courtrai, tocmai pentru a goni amintirea dezastrului din 1302, una dintre rarele bătălii pierdute sub domnia lui Filip cel Frumos, bătălia în care câteva mii de cavaleri, dând navală ca nebunii în lipsa regelui, s-au dus de-a berbeleacul în gropile de pe acolo, pentru a pieri spintecaţi de cuţitele ţesătorilor flamanzi; un adevărat măcel care se isprăvise fără prizonieri.

Pentru a întreţine uriaşa oaste pe care vroia s-o pună să slujească slavei sale, Ludovic al X-lea avea nevoie de bani; atunci, Valois recurse la aceleaşi expediente folosite odinioară de Marigny, şi lumea se întrebă dacă fusese într-adevăr nevoie să-l condamni la moarte pe fostul ocârmuitor al regatului, pentru ca după aceea să-ţi însuşeşti metodele lui, aplicându-le mai rău ca dânsul.

Toţi şerbii care puteau să-şi răscumpere libertatea fură dezrobiţi; stăpânirea îi pofti pe evrei să se întoarcă, în schimbul unei taxe strivitoare asupra dreptului de a locui în Franţa şi de a face negoţ; li se ceru un nou bir lombarzilor

care, din ziua aceea, priviră domnia cea nouă cu un ochi nu tocmai binevoitor. Două biruri ridicate grabnic în mai puţin de un an, asta cam depăşea ceea ce ar fi fost ei dispuşi să plătească.

Cei de la cârmă încercară de asemenea să pună dări pe veniturile clerului; dar acesta, invocând împrejurarea că Sfântul Scaun era vacant şi arătând că nici o hotărâre nu putea fi luată în lipsa unui papă, se împotrivi; apoi, după lungi târguieli, episcopii se învoiră să dea un ajutor bănesc, cu titlu excepţional, folosindu-se însă de prilej pentru a cere să li se acorde anumite scutiri de dăjdii şi anumite privilegii care, până la urmă, aduseră vistieriei mai mare pagubă decât ajutoarele dobândite.

Strângerea oştilor se făcu fără greutate, ba treaba a fost chiar dusă la capăt cu un oarecare entuziasm de către baronii cărora li se cam urâse să stea acasă şi se bucurau la gândul că-şi vor pune iar platoşa şi vor porni la isprăvi pline de peripeţii.

Norodul arăta mai puţină voioşie.

— Nu e oare de ajuns, ziceau unii, că suntem pe jumătate morţi de foame, ca să ne mai dăm acum şi oamenii şi banii noştri pentru războiul regelui?

Li se spunea însă că toate relele li se trăgeau de la flamanzi; ostaşii erau ademeniţi, trecându-li-se prin faţa ochilor nădejdea prăzii şi a zilelor când puteau da iama prin târguri, jefuind după plac şi siluind femeile; pentru mulţi dintr-înşii era un prilej de a mai întrerupe monotonia trudei de fiecare zi şi de a scăpa de grija hranei; nimeni nu vroia să se arate mişel, iar dacă vor fi fost unii să se împotrivească, ispravnicii regelui şi seniorilor erau destul de numeroşi ca să păstreze buna rânduială, împodobind copacii de pe drumuri cu câţiva spânzuraţi. După ordonanţele lui Filip cel Frumos, încă în vigoare, nici un bărbat zdravăn, dacă avea mai mult de optsprezece ani şi mai puţin de şaizeci, nu putea fi scutit de a merge la oaste

decât atunci când se răscumpăra plătind o taxă sau când exercita o meserie socotită neapărat necesară.

Mobilizarea, pe vremea aceea, se făcea după o organizare strict teritorială. Cavalerii erau un soi de ofiţeri legaţi prin jurământ, care trebuiau să-şi strângă pâlcurile dintre vasalii lor, supuşi sau şerbi. Cavalerul, şi chiar scutierul, nu pleca niciodată de unul singur la război. Era întotdeauna în-soţit de slugile care-i duceau armele, de stolnicei cu grija merindelor şi de oameni de strânsură ce-l urmau pe jos. Cavalerii aveau caii şi armele lor, şi tot ale lor erau acelea purtate de slugi. Un simplu cavaler fără banieră avea, cum s-ar zice astăzi, grad de locotenent; de îndată ce-şi aduna şi înarma oamenii, se ducea să se alăture trupei cavalerului mai mare în grad, adică a suzeranului său imediat. Cavalerii cu o singură banieră erau cam un fel de căpitani, cavalerii care strângeau pe puţin cincizeci de oşteni erau colonei, iar cavalerii cu două baniere erau cam cum ar fi generalii de azi şi aveau sub comanda marea unitate tactică ridicată de prin târgurile şi satele ce ţineau de baronia sau de comitatul lor.

Se întâmpla ca atunci când se încingea bătălia, toţi cavalerii, lăsându-şi de o parte pedestrimea, să se strângă buluc pentru a da iureş în vrăjmaş, adeseori cu frumosul rezultat care se cunoaşte.

Baniera contelui Filip de Poitiers, fratele regelui, trebuie să fi avut proporţiile unui corp de armată, deoarece aduna laolaltă trupele din Poitou şi pe acelea ale comitatului de Burgundia al cărui suveran devenise Filip prin căsătorie; pe deasupra, zece cavaleri, fiecare în fruntea unui pâlc, făceau parte şi dânşii din această oaste, printre ei numărându-se contele d'Evreux, unchiul regelui, contele Jean de Beaumont, Miles des Noyers, Anseau de Joinville, fiul marelui Joinville, ba chiar şi Gaucher de Châtillon care, deşi conetabil al Franţei, comandant de frunte al oştilor, îşi avea trupele de pe moşiile lui încorporate în această uriaşă armată.

Bineînţeles, nu fără cuvânt încredinţase Filip cel Frumos celui de al doilea fiu al său, chiar mai înainte ca el să fi împlinit douăzeci şi doi de ani, o putere militară aşa de însemnată, şi pusese sub autoritatea lui, parcă spre a o întări, pe oamenii în care avea cea mai mare încredere.

Sub baniera contelui Charles de Valois mergeau împreună trupele din Maine, Anjou şi Valois, printre care se găsea bătrânul cavaler d'Aunay, tatăl celor doi amanţi răposaţi ai prinţeselor Marguerite şi Blanche de Burgundia.

Oraşele nu erau mai cruţate decât satele de sarcina de-a trimite oşteni. Pentru această înfruntare a Flandrei, Parisul trebuia să dea patru sute de oameni călări şi două mii de pedestraşi, a căror soldă urma să fie plătită de neguţătorii cetăţii din cincisprezece în cincisprezece zile, ceea ce arăta limpede că, în mintea regelui, războiul nu avea să ţină mult. Caii şi căruţele necesare convoiului de merinde şi arme ce venea în urma oştirilor fuseseră rechiziţionaţi de pe la mănăstiri.

La 24 iulie 1315, după oarecare întârziere, cum se întâmplă întotdeauna, Ludovic al X-lea luă la Saint-Denis, din mâinile abatelui Egidus de Chambly care o avea în păstrare flamura Franţei, o fâşie lungă de mătase roşie brodată cu flăcări de aur (de unde i se trage şi numele: oryflambe) despicată la capăt în două şi agăţată de o lance îmbrăcată în aramă suflată cu aur. Alături de flamura Franţei, la care oamenii se uitau smeriţi ca la nişte moaşte, erau purtate cele două steaguri ale regelui, cel albastru cu flori de crin şi cel cu cruce albă.

Şi oastea uriaşă se porni cu toate pâlcurile venite din apus, din miazăzi şi din răsărit, cu cavalerii din Languedoc, cu trupele din Normandia şi Bretania. Cetele din ducatul Burgundiei şi din Champagne, acelea din Artois şi Picardia aveau să li se alăture în drum, către Saint-Quentin.

Ziua aceea fu una dintre puţinele însorite într-o vară ploioasă. Lumina strălucea pe miile de suliţe, pe armurile de oţel, pe zalele şi scuturile zugrăvite în culori vii. Cavalerii

îşi arătau unii altora ultimele lor descoperiri în materie de armuri, o nouă formă de chivără sau de coif care ocrotea mai bine obrazul, lăsând totuşi ochilor un câmp mai mare de vizibilitate, sau o aripioară mai largă care, prinsă de umeri, te ferea de loviturile de buzdugan sau făcea să se abată tăişul spadelor.

Pe mai multe leghe în urma oştenilor se înşira convoiul de căruţe pe patru roţi aducând merindele, uneltele de potcovit, lăzile cu săgeţi ale arcaşilor, apoi tot soiul de negustori învoiţi să însoţească oastea, şi carele înţesate cu fete de petrecere, mânate de nişte patroni de bordeluri. Tot alaiul acesta înainta într-o uimitoare atmosferă de eroism şi de bâlci.

A doua zi, ploaia se porni iar, pătrunzătoare, necontenită, desfundând drumurile, săpând gropi adânci în care se împotmoleau roţile, şiroind pe coifurile de fier, curgând sub platoşe, lipind părul cailor. Fiecare om trăgea cu cinci ocale mai mult.

Şi în zilele următoare aceeaşi ploaie, ploaie care nu mai contenea.

Expediţia militară întreprinsă contra Flandrei nu ajunse niciodată la Courtrai. Se opri la Bonduis, lângă Lille, în faţa râului Lys, cu apele umflate, care închideau orice drum, se revărsau peste câmp de nu se mai vedeau potecile, desfundau pământul argilos. Deoarece nu se putea merge mai departe, tabăra fu aşezată în locul acela, în plin potop.

VI.

OASTEA ÎNNOROIATĂ.

În uriaşul cort al regelui, brodat peste tot cu flori de crin, dar în care oamenii bălăceau în noroi ca oriunde aiurea, Ludovic al X-lea, înconjurat de frăţine-său, contele de La Marche, de unchiu-său, contele Charles de Valois, şi de cancelarul Etienne de Mornay, îl asculta pe conetabilul Gaucher de Châtillon expunându-i situaţia. Raportul nu suna vesel.

Châtillon, conte de Porcien şi senior de Crèvecoeur, era conetabil din 1286, adică încă de la începutul domniei lui Filip cel Frumos. Văzuse dezastrul de la Courtrai, victoria de la Monsen-Pevèle, şi multe alte bătălii pe acest hotar de miazănoapte veşnic ameninţat. Venea în Flandra pentru a şasea oară în viaţa lui. Avea acum şaizeci şi cinci de ani. Era un bărbat înalt, cu bărbia lată, pe care nici anii, nici oboseala nu reuşiseră să-l dea gata; părea greoi pentru că era chibzuit. Vlaga şi neînfricarea lui în luptă impuneau tot atâta respect ca şi priceperea ce-o arăta în meşteşugul războiului. Umblase prin prea multe bătălii ca să mai îndrăgească războiul, şi nu mai vedea în el decât o necesitate politică; vorbea deschis, spunând lucrurilor pe nume, fără să manifeste vreo mândrie deşartă.

— Sire, zise, carnea şi merindele nu mai ajung până în tabără, căruţele zac împotmolite în mocirle la şase leghe de aici, şi oamenii rup hamurile, încercând să le scoată din noroi. Ostaşii încep să mârâie de foame şi de mânie; pâlcurile care mai au de ale gurii trebuie să-şi apere hrana împotriva celor care nu mai au de nici unele; arcaşii din Champagne şi cei din Perche s-au încăierat adineaori, şi frumos o să ne mai stea când soldaţii se vor bate între dânşii mai înainte chiar de a fi dat ochii cu vrăjmaşul. Mă voi vedea silit să spânzur pe câţiva dintre dânşii, ceea ce nu-mi prea place. Dar cu spânzurătorile nu poţi umple burţile goale. Avem de pe acum mai mulţi bolnavi decât pot îngriji chirurgii; curând de tot, duhovnicii nu vor mai pridid de câtă treabă vor avea. Sunt patru zile de când ţine asta şi nu se vede vreun semn de vreme bună. Încă două zile de acestea şi dă peste noi foametea; nimeni nu-i va putea împiedica pe oameni să dezerteze pentru a-şi căuta hrana. Totul e mucegăit, totul e putrezit, totul e ruginit…

Îşi smulse chivăra de oţel care-i acoperea capul şi umerii, şi-şi şterse părul ud. Regele umbla de colo-colo prin cort, nervos, muncit de temeri, tulburat. De afară se auzeau zbierete şi pocnituri de bici.

— Porunciţi să înceteze zarva asta! strigă Aiuritul. Nu-ţi mai poţi auzi nici gândurile.

Un scutier dădu la o parte perdeaua cortului. Ploaia continua să cadă, torenţială. Treizeci de cai înfundaţi în noroi până la genunchi, trăgeau o butie uriaşă pe care nu izbuteau s-o urnească.

— Cui îi duceţi vinul acesta? întrebă regele pe căruţaşii care se bălăceau în huma cleioasă.

— Domnului conte d'Artois, măria ta, răspunse unul dintr-înşii.

Aiuritul îi cercetă o clipă cu ochii săi verzi bulbucaţi, apoi clătină din cap şi se întoarse fără a mai zice nimic.

— Aşa cum îţi spuneam, sire, urmă Gaucher. Vom avea poate de băut pentru astăzi, dar mâine, nici pomeneală… Ah, ar fi trebuit să vă spun gândul meu în chip mai răspicat. Eram de părere să ne fi oprit mai devreme, aşezându-ne tabăra undeva, pe vreun tăpşan, în loc să venim în mocirla asta. Vărul meu, Valois, şi chiar măria ta aţi stăruit să mergem înainte. Mi-a fost teamă să nu fiu luat drept fricos, punându-se vina pe vârsta mea, dacă împiedicam oastea să continue drumul. Am greşit.

Charles de Valois se pregătea să răspundă, când regele întrebă:

— Şi flamanzii?

— Ne stau în faţă, de cealaltă parte a râului, vorbi Gaucher, şi-s tot atât de mulţi ca noi, nici de cum mai fericiţi, aşa cred, dar sunt mai aproape de hambarele lor cu hrană, şi sprijiniţi de norodul din târgurile şi satele lor. Chiar dacă apele scad mâine, ei vor fi mai bine pregătiţi să sară asupra noastră decât noi asupra lor.

Charles de Valois înălţă din umeri.

— Isprăveşte, Gaucher, din pricina ploii le vezi pe toate în negru, spuse el. N-ai să mă faci să cred că un iureş zdravăn al călăreţilor noştri n-ar veni de hac acestei strânsuri de ţesători pedestraşi. E de ajuns să dea ochii cu zidul nostru

de zale şi cu pădurea noastră de suliţe şi se vor împrăştia ca vrăbiile.

În ciuda noroiului care-l acoperea, contele era superb în tunica de mătase brodată cu fir de aur peste zaua lui, şi neîndoios că părea mai rege decât însuşi regele.

— Se vede, Charles, că nu te aflai la Courtrai acum treizeci de ani, i-o întoarse conetabilul. Te războiai pe atunci în Italia, nu pentru Franţa ci pentru papă. Eu, unul, am văzut această strânsură de pedestraşi, cum zici tu, sfârtecându-i rău pe cavalerii noştri care se cam pripiseră.

— Atunci, vezi bine că lipseam eu de acolo, zise Valois, cu acea îngâmfare care era numai a lui. De data asta însă, sunt aici.

Cancelarul de Mornay şuşoti la urechea tânărului conte de La Marche:

— Între unchiul domniei tale şi conetabil gâlceava e gata. Acuşica va ţâşni scânteia: de îndată ce se află faţă în faţă, ai putea să aprinzi fitilul fără să mai scaperi amnarul.

— Ploaia, ploaia! repeta într-una Ludovic al X-lea, clocotind de furie. Îmi vor sta oare întotdeauna toate împotrivă?

O sănătate şubredă, un tată genial, dar strivitor, a cărui autoritate îl înăbuşise, o soaţă necredincioasă care-l făcuse de râsul lumii, o visterie goală, vasali nerăbdători şi gata să se răzvrătească, o foamete chiar în iarna când îşi începuse domnia, o furtună pe mare care ameninţa să-i răpească cea de a doua soţie… Sub ce zodie blestemată pe care astrologii nu îndrăzniseră să i-o destăinuie, trebuie să se fi născut, ca să-i iasă pe dos orice hotărâre, orice treabă, şi să sfârşească prin a fi învins, nici barem în luptă, ca un prinţ, ci de apă, de noroiul în care îşi împotmolise oastea!

Tocmai atunci i se anunţă o delegaţie de baroni din Champagne, condusă de cavalerul Etienne de Saint-Phalle, care voia o revizuire neîntârziată a chartei privilegiilor ce fuseseră acordate în luna mai; ei ameninţau să părăsească tabăra dacă nu li se făcea pe voie.

— Şi-au ales bine ziua! izbucni regele.

La trei sute paşi mai încolo, dumnealui Jean de Longwy stătea de vor-bă în cortul său cu un straniu personaj îmbrăcat jumătate în călugăr, jumătate în oştean.

— Veştile pe care mi le aduci din Spania sunt bune, frate Evrard, zicea Jean de Longwy, şi mă bucur auzind că fraţii noştri din Castilia şi din Aragon şi-au recăpătat dregătoriile şi veniturile. Ei sunt mai fericiţi ca noi aceştia care trebuie să lucrăm în tăcere.

Jean de Longwy, bărbat scund, cu fălci late, era nepotul lui Jacques de Molay, marele maestru al templierilor, al cărui moştenitor şi urmaş se socotea. Jurase să răzbune sângele unchiului său şi să-i reabiliteze memoria. Moartea timpurie a lui Filip cel Frumos, împlinind întreitul şi răsunătorul blestem, nu-i potolise ura; o îndreptase împotriva moştenitorilor Regelui de Fier, Ludovic al X-lea, Filip de Poitiers, Charles de La Marche. Longwy îi stârnea coroanei toate încurcăturile de care se simţea în stare; era unul dintre capii ligilor de baroni; totodată se străduia să refacă într-ascuns tagma templierilor, datorită unei reţele de agenţi care păstrau legătura între fraţii scăpaţi cu viaţă.

— Doresc din toată inima înfrângerea regelui Franţei, urmă el, şi n-am venit în aceasta tabără decât mânat de nădejdea că-l voi vedea străpuns de o zdravănă lovitură de sabie, ca şi pe fraţii lui.

Slab, deşelat, cu ochii negri apropiaţi unul de altul, Evrard, fostul cavaler al Templului, care rămăsese şchiop de pe urma caznelor îndurate, răspunse:

— Ascultate să-ţi fie rugile, jupâne Jean, de Dumnezeu dacă se poate, iar de nu, de dracu.

Marele maestru clandestin{4} ridică deodată perdeaua, pentru a se încredinţa că nimeni nu trage cu urechea, şi făcu vânt la o corvoadă celor doi rândaşi de grajd care nu făceau alt rău decât că se adăposteau de ploaie sub streaşina cortului. Apoi întorcându-se la Evrard:

— Noi nu avem de aşteptat nimic bun de la coroana Franţei. Numai un nou papă ar putea să reînfiinţeze ordinul

şi să ne înapoieze dregătoriile şi veniturile de aici şi de peste mări. Ah! frumoasă zi va fi aceea, frate Evrard!

O clipă, cei doi bărbaţi rămaseră pe gânduri. Nu trecuseră decât opt ani de la căderea tagmei, mai puţin încă de la osândirea ei şi nu mai mult de un an de când Jacques de Molay pierise pe rug. Toate amintirile erau proaspete şi nădejdile vii. Longwy şi Evrard se şi vedeau reluându-şi lungile lor mantii albe cu crucea neagră, pintenii de aur, privilegiile de odinioară, şi apucându-se iar de mănoasele lor traficuri băneşti.

— Aşadar, frate Evrard, vorbi mai departe Longwy, vei porni acum înspre Bar-sur-Aube, unde duhovnicul contelui de Bar, care e oarecum de-al nostru, îţi va da vreo slujbă de grămătic, ca să nu mai fie nevoie să te ascunzi. După aceea vei pleca la Avignon, de unde îmi vine ştirea că Duèze, cardinalul care e o creatură a lui Clément al V-lea, are iarăşi mari şanse de a fi ales papă, ceea ce noi trebuie să împiedicăm cu orice preţ. Caută-l pe cardinalul Caetani – dacă nu e la Avignon, n-ar putea fi departe – care e nepotul nefericitului papă Bonifaciu, hotărât şi el să răzbune memoria unchiului său.

— Mă prind că are să mă primească bine, când va afla că am şi luat parte la răzbunarea sa, dând o mână de ajutor la trimiterea lui Nogaret pe lumea cealaltă. Cum văd eu, domnia ta pui la cale o ligă a nepoţilor!

— Chiar aşa, Evrard, chiar aşa. Vezi-l deci pe Caetani şi spune-i că fraţii noştri din Spania şi Englitera, precum şi cei din Franţa în numele cărora vorbesc, îl vor şi-l aleg în inima lor papă şi-s gata să-l sprijine, nu numai cu rugăciuni, ci prin toate mijloacele… Şi supune-te lui pentru ceea ce îţi va cere. Caută să-l vezi şi pe fratele Jean du Pré care se găseşte acolo şi poate să-ţi fie de mare ajutor. Şi în drum nu uita să afli dacă unii dintre foştii noştri fraţi nu sunt cumva prin locurile acelea. Încearcă de-i adună în cete mici şi pune-i să-şi reînnoiască jurămintele, precum ştii. Haide, pleacă frate; această foaie de liberă trecere, în care eşti

arătat drept călugăr, duhovnic al banierei mele, te va ajuta să ieşi din tabără fără ca nimeni să te întrebe de ceva.

Întinse o hârtie pe care fostul templier o vârî în chimirul de piele ce-i strângea pe şolduri anteriul de dimie, apoi cei doi bărbaţi se îmbrăţişară.

Evrard îşi puse coiful şi ieşi, cu spinarea încovoiată sub ploaie şi trăgându-şi piciorul şchiop.

Trupele contelui de Poitiers erau singurele care mai aveau de ale gurii. Când căruţele începuseră să se împotmolească, contele de Poitiers porun-cise ca merindele să fie împărţite pedestraşilor, iar ei să le care cu spinarea până în tabără. La început, aceştia au înjurat de mama focului; acum îşi binecuvântează comandantul. O gardă severă păzea disciplina, căci contele de Poitiers nu suferea dezordinea; fiindcă preţuia la fel confortul, o sută dintre slugile lui au fost puse să sape şanţuri de scurgere, înainte de a-i aşeza cortul pe un loc acoperit de buşteni şi uscături, unde puteai trăi oarecum ferit de umezeală. Acest cort, aproape tot aşa de mare şi bogat ca şi cel al regelui, cuprindea mai multe încăperi despărţite prin tapiserii.

Aşezat în mijlocul căpitanilor săi de baniere, într-un jeţ împletit din nuiele, cu spada, scutul şi chivăra la îndemână, Filip de Poitiers întrebă pe unul din bacalaureaţii{5} din suita lui, care-i servea de secretar şi aghiotant.

— Adam Héron, cetit-ai, cum te-am rugat, cartea acelui florentin… cum îi zice?

— Domnul Dante del Alighieri…

— Chiar aşa… care scrie aşa de rău de stirpa mea. Mi s-a spus că era foarte ocrotit de către Charles Martel al Ungariei, tatăl acestei prinţese care ne va fi curând regină. Aş vrea să ştiu ce povesteşte poemul său.

— L-am citit, monseniore, l-am citit, răspunse Adam Héron. Ca început al comediei sale, acest domn Dante născoceşte că în cel de al treizeci şi cincilea an al vieţii lui, se pierde într-o pădure întunecată, unde-i ies înainte

aţinându-i calea nişte fiare înfricoşătoare, pe care, văzându-le, domnul Dante înţelege că s-a rătăcit de lumea celor vii…

Auzind acestea, baronii care-l înconjurau pe contele de Poitiers se pri-viseră mai întâi cu mirare. Fratele regelui nu înceta niciodată să-i uimească. Iată că în mijlocul unei tabere de război şi la mare strâmtoare cum se găseau, el nu avea altă grijă decât să stea de vorbă despre poezie, ca şi cum s-ar fi aflat la gura sobei, în palatul său de la Paris. Dar contele d'Evreux, care-şi cunoştea bine nepotul şi care, de când sta sub ordinele lui, îl preţuia tot mai mult, îi şi ghicise gândul.

„Filip, îşi zicea el, încearcă să-i mai scoată din această primejdioasă trândăvie, şi decât să-i lase să-şi întărâte minţile, îi îmbie la visare, aşteptând ceasul când îi va mâna la luptă.”

Căci, Anseau de Joinville, Goyon de Bourçai, Jean de Beaumont, Pierre de Garancière şi Jean de Clermont se şi aşezaseră roată pe nişte cufere, ascultând cu ochi aprinşi, ce povestea grămăticul Adam Héron de la Dante cetire. Bărbaţii aceştia cu feţe aspre, aşa de aprigi adeseori în felul lor de a trăi, erau lacomi să afle întâmplări tainice şi de necrezut. Legendele îi fermecau; mintea le era întotdeauna gata să creadă toate minunăţiile. Stranie privelişte să vezi această adunare de oameni îmbrăcaţi în zale, urmărind cu patimă alegoriile savante ale poetului italian, nerăbdători să afle cine era această Béatrice, iubită cu aşa de mare dragoste, înfiorându-se când se pomenea de Francesca di Rimini şi de Paola Malatesta, şi pufnind de râs când auzeau că Bonifaciu al VIII-lea, în tovărăşia câtorva papi, se perpeleşte într-al optsprezecelea cerc al iadului, în groapa mincinoşilor şi simoniacilor.

— Bun mijloc a găsit poetul acesta de a se răzbuna pe vrăjmaşii săi şi de a-şi vărsa năduful pentru nedreptăţile suferite, spuse Filip de Poitiers râzând. Dar pe strămoşii mei unde i-a aşezat?

— În purgatoriu, monseniore, răspunse grămăticul care se dusese, la cererea tuturor celor de faţă, să aducă tomul copiat pe foi mari de pergament.

— Haide, citeşte-mi ce scrie. Sau mai degrabă tălmăceşte, pentru aceia dintre noi care nu înţeleg graiul Italiei.

— Nu îndrăznesc, monseniore…

— Ba, îndrăzneşte, nu-ţi fie teamă. Ţin mult să ştiu ce gândesc despre noi aceia care nu ne iubesc.

— Domnul Dante scorneşte că a întâlnit o umbră care gemea foarte tare, şi întrebând această umbră ce anume o face să sufere, iată răspunsul ce i l-a dat:

Şi Adam Héron începu să traducă acest pasagiu din cântul al XX-lea:

Sământ-am fost acelei seci tulpine ce rod ales n-a zămislit pe cracă şi umbra face-ntregii lumi creştine.

De-ar trage spada Lille şi Gand din teacă, Douai şi Bruges, s-ar răzbuna pe ea; şi eu mă rog lui Dumnezeu s-o facă.

— Ia te uită! Asta pare o proorocire şi se potriveşte în totul cu clipa pe care o trăim, spuse contele de Poitiers. Poetul ăsta ştia bine ce necazuri avem în Flandra. Citeşte mai departe…

Pe lume-am fost Ugo Capet cândva.

Filipi şi Ludovici urmaşi avui, ce pus-au azi din nou pe Franţa şa.

Fecior am fost de măcelar şi fui până pieriră vechii regi, din care doar unul singur se popi. Să sui pornii atunci şi-a ţării cârmă-atare am mânuit…

— E o minciună de la început până la sfârşit, întrerupse contele de Poitiers, răscrăcărându-şi picioarele lungi. E o scornitură duşmănoasă pe care unii au împrăştiat-o în vremile astea pentru a ne căşuna rău. Ugo Capet era coborâtor din ducii Franţei.

Cât ţinu lectura, el nu încetă să comenteze potolit, uneori cu ironie, crâncenele atacuri pe care poetul italian, vestit încă de pe atunci în ţara sa, le îndrepta împotriva prinţilor francezi. Dante îl învinuia pe Charles d'Anjou, fratele lui

Ludovic cel Sfânt, nu numai de a-l fi ucis pe moştenitorul legiuit al tronului Neapolei, dar şi de a fi pus să fie otrăvit sfântul Toma d'Aquino.

— Iată-i frumos încondeiaţi pe verii noştri d'Anjou, spuse cu jumătate de glas contele de Poitiers.

Dar prinţul francez, împotriva căruia Dante se înverşuna cu mai mare îndârjire şi căruia îi rezerva blestemele cele mai rele, era un alt Charles, venit să pustiască Florenţa şi să-i vâre în inimă, după cum scria poetul, „lancea cu care îl combătuse pe Iuda”.

— Ei, dar aici e vorba de unchiu-meu Charles de Valois! izbucni Poitiers. Iată de ce ne urăsc aşa de tare oamenii de pe acolo. Se pare că ne-a făcut nume rău prin Italia.

Cei de faţă se priveau unii pe alţii, neştiind ce mutră să facă. Văzură însă că Filip de Poitiers zâmbea, trecându-şi mâna lungă şi palidă peste obraz. Atunci se încumetară să râdă. Nu prea era iubit monseniorul de Valois de cei din jurul contelui de Poitiers.

Tabăra contelui Robert d'Artois se înfăţişa cu totul altfel decât cea a contelui de Poitiers. Aici, în ciuda ploii şi a noroiului, domnea o forfotă necurmată şi o harababură aşa de mare încât părea voită.

Contele d'Artois dăduse cu chirie negustorilor care însoţeau oştirea locuri de tarabă lângă cortul său, lesne de recunoscut de departe după culoarea roşie şi după steagurile ce fluturau deasupra. Cine voia să-şi cumpere o centură nouă, să-şi schimbe catarama coifului, să găsească apărători de braţe din fier sau să-şi dreagă zaua destrămată, trebuia să meargă acolo. Se ţinea bâlci în faţa uşii monseniorului Robert, care de asemenea se îngrijise să aibă pe-aproape şi fetele de petreceri, astfel că micile plăceri depindeau de dânsul şi putea să se arate darnic în această privinţă cu prietenii săi.

Cât despre suliţaşi, arcaşi, rândaşi şi celelalte slugi ale cavalerilor, aceştia fuseseră mânaţi mai încolo şi se adăposteau, de bine, de rău, prin casele ţăranilor izgoniţi

din gospodăriile lor, prin colibe de crengi, numite frunzare, ba chiar pe sub căruţe.

În marele cort roşu nu prea era vorba de poezie. Dăduseră cep unei butii de vin şi ulcelele umblau din mână în mână într-o larmă de nedescris, iar zarurile se rostogoleau pe capacul lăzilor; jucau pe cuvânt şi destui cavaleri se şi înglodaseră în datorii, pierzând mai mult decât ar fi trebuit să plătească spre a se răscumpăra, dacă ar fi căzut cumva în mâna vrăjmaşului.

Un lucru mai cu seamă sărea în ochi: deşi Robert nu comanda decât trupele din comitatul său Beaumont-le-Roger, un mare număr de cavaleri din Artois, care ţineau de baniera contesei Mahaut, se aflau tot timpul în cortul lui, unde, milităreşte vorbind, nu aveau nimic de făcut. Rezemat de stâlpul din mijloc, contele Robert d'Artois domina cu statura sa uriaşă toată această forfotă zgomotoasă. Îmbrăcat într-o tunică stacojie pe care i se resfira coama de leu, se juca nepăsător, învârtind în mână o ghioagă. Uriaşul acesta avea totuşi un of la inimă, şi nu degeaba ţinea el să se ameţească cu băutură şi larmă.

— A lor mei, bătăliile din Flandra nu le aduc nimic bun, le mărturisea seniorilor care-l înconjurau. Tatăl meu, contele Filip, pe care mulţi din voi l-au cunoscut bine şi l-au slujit cu credinţă…

— Da, l-am cunoscut! răspunseră baronii din Artois. Era un om cu frica lui Dumnezeu, un voinic şi jumătate!

— Tatăl meu, a pierit în lupta de la Furnes, iar bunicul meu, contele Robert…

— Ah! viteazul… Bun stăpân ne-a fost! Ne-a respectat vechile noastre rânduieli! Niciodată nu-i cereai să-ţi facă dreptate, fără s-o capeţi…

— Patru ani mai târziu, iată-l ucis pe loc la Courtrai. Unde s-au dus doi s-a dus întotdeauna şi al treilea. Poate că mâine, seniorii dumneavoastră, mă veţi duce la groapă.

Superstiţioşii sunt de două feluri: cei care nu pomenesc niciodată de nenorocire şi cei care vorbesc de ea pentru a o

sfida şi a o goni. Robert d'Artois era dintre aceştia din urmă.

— Caumont, strigă el, mai toarnă-mi o ulcică! Să bem pentru ziua mea de pe urmă!

— Asta n-o vrem nici în ruptul capului! izbucniră baronii într-un glas. Vom face zid cu trupurile noastre, ca să te păzim de primejdie. Cine oare, afară de domnia ta, ne apără drepturile?

Îl priveau ca pe domnul lor firesc, şi vlaga lui, voioşia lui, făceau din el în ochii lor un soi de idol.

— Vedeţi însă, bunii mei seniori, cum sunt răsplătit după atâta sânge vărsat pentru ţară, vorbi el mai departe. Pentru ca bunicul meu a murit în urma tatălui meu – da, pentru asta! – regele Filip a găsit cu cale să mă lipsească de moştenirea mea, dând comitatul Artois pe mâna mătuşii mele Mahaut, care se poartă aşa de bine cu voi, înconjurată de toţi Hirsonii ei, aducători de nenorocire, cancelarul, vistiernicul şi toţi ceilalţi care vă strivesc sub povara câştigurilor şi vă încalcă drepturile.

— Dacă mâine pornim la bătălie şi vreun Hirson se nimereşte pe lângă mine, îi făgăduiesc o ghioagă în cap, care nu-i va veni neapărat din partea flamanzilor, spuse un voinic cu sprâncene groase roşcovane, domnul de Souastre.

Faptul că era niţel cherchelit nu-l împiedica pe Robert d'Artois să-şi păstreze judecata limpede. Atâta vin împărţit, atâtea fete de petreceri oferite, atâta bănet cheltuit, acestea toate aveau un rost. Toată lucrătura era ca să-şi sature setea de răzbunare şi să-şi atingă ţelul.

— Nobilii mei domni, nobilii mei domni, vorbi el, mai întâi să ne facem datoria în războiul regelui, ai cărui supuşi credincioşi suntem şi care, de asta vă încredinţez, e cu totul de partea dreptelor voastre cereri. Dar odată războiul isprăvit, atunci domnii mei, vă sfătuiesc să nu puneţi jos armele. E un bun prilej pe care-l aveţi de a fi toţi laolaltă, împreună cu oamenii voştri; întoarceţi-vă aşa în Artois şi străbateţi ţara pentru a izgoni de peste tot slugoii mătuşii

Mahaut şi a le da câte un picior în spate de faţă cu întreg târgul. Iar eu vă voi sprijini la sfatul regelui şi voi porni din nou dacă e nevoie judecata care m-a nedreptăţit; şi mă leg să vă dobândesc iarăşi rânduielile voastre ca pe vremea străbunilor mei!

— Aşa vom face, monseniore Robert, aşa vom face!

Souastre îşi desfăcu braţele.

— Să juram, strigă el, că nu ne vom despărţi înainte de-a ni se fi împlinit cererile şi înainte ca bunul nostru domn Robert să ne fie dat iarăşi spre a fi căpetenia noastră!

— Jurăm! răspunseră baronii.

Urmară multe îmbrăţişări şi încă şi mai multe ulcele de vin date pe gât; şi se aprinseră făcliile căci începuse să înnopteze. Robert d'Artois îşi simţea trupul voinic străbătut de un val de voioşie. Liga din Artois, pe care el o pusese la cale şi o condusese într-ascuns de câteva luni, căpăta puteri noi.

În clipa aceea, un scutier pătrunse în cort, zicând:

— Monseniore Robert, căpitanii de baniere sunt chemaţi de îndată la cortul regelui!

Făcliile împrăştiau un fum acru care se amesteca cu mirosul tare de piele, de sudoare şi de fier ud. Cei mai mulţi dintre marii seniori, aşezaţi roată în jurul regelui, nu se spălaseră, nici nu se bărbieriseră de şase zile. De obicei, n-ar fi lăsat sa treacă atâta vreme fără să meargă la feredeu. Dar jegul era apanajul războiului.

Conetabilul Gaucher de Châtillon repetase tocmai pentru toţi căpitanii de baniere expunerea asupra jalnicei situaţii în care se găsea oştirea.

— Domnilor, zise Ludovic al X-lea, l-aţi auzit pe conetabil. Vreau să cunosc părerea domniilor voastre.

Potrivindu-şi tunica de mătase albastră pe genunchi, Valois începu cu glasul său umflat:

— Ţi-am spus-o, nepoate, şi o spun din nou în faţa tuturor: nu putem rămâne mai multă vreme în acest loc unde toate se prăpădesc deopotrivă, şi sufletul oamenilor şi

sprinteneala cailor. Trândăvia ne strică tot atâta cât şi ploaia…

Se opri văzând că regele întorsese capul şi vorbea şambelanului său, Mathieu de Trye: era numai pentru a cere să i se aducă o bomboană. Simţea nevoia să ronţăie necontenit ceva.

— Urmează, unchiule, rogu-te.

— Mâine trebuie să pornim pe furiş înainte de crăpatul zorilor, vorbi mai departe Valois, să aflăm un vad în susul râului şi să ne năpustim asupra flamanzilor pentru a-i da peste cap până-n seară.

— Cu nişte oameni fără hrană, cu nişte cai fără ovăz, spuse conetabilul.

— Izbânda le va umple burta. Mai pot răbda o zi; prea târziu va fi numai dacă amânăm de pe o zi pe alta.

— Iar eu îţi răspund, Charles, că te duci la tăiere sau vei muri înecat. Nu văd alt mijloc decât să tragem oastea îndărăt pe vreo înălţime spre Tournai sau Saint-Armand şi să aşteptăm acolo până ne-o sosi carnea, pâ-nă se vor scurge apele…

Se întâmplă adeseori că începe să tune tocmai când se pomeneşte de tunet, sau ca o persoană, despre care tocmai se vorbeşte de rău, intră pe uşă chiar atunci. Înlănţuirea întâmplărilor pare să-şi râdă cu şiretenie de spusele noastre.

În clipa când conetabilul sfătuia să se aştepte până se vor scurge apele, acoperământul cortului plesni deasupra monseniorului de Valois, stropindu-l şi mânjindu-l tot cu noroi. Robert d'Artois care duhnea a vin în ungherul său, pufni de râs, şi râsul îl molipsi şi pe rege, ceea ce făcu să răbufnească furia lui Charles de Valois.

— Se ştie, Gaucher, izbucni el ridicându-se, că primeşti o sută de livre pentru fiecare zi când regele merge în bătălie cu oastea şi că nu te sinchiseşti de fel să vezi isprăvindu-se războiul.

Adânc jicnit, conetabilul i-o întoarse:

— Este de datoria mea să vă reamintesc că nici regele nu poate hotărî să pornească împotriva vrăjmaşului fără sfatul şi ordinul conetabilului. Şi ordinul acesta, aşa cum stau azi lucrurile, nu-l voi da. Aşa făcând, regele poate totuşi să-şi schimbe conetabilul.

O tăcere apăsătoare urmă acestor cuvinte. Chestiunea era gravă. Pentru a-i face pe plac lui Valois, Ludovic al X-lea îl va scoate oare din slujbă pe comandantul oştilor sale, aşa cum făcuse cu Marigny, cu Raoul de Presles şi cu toţi ceilalţi miniştri ai lui Filip cel Frumos? Rezultatul nu fusese tocmai fericit…

— Frate, zise Filip de Poitiers cu glasul său liniştit, eu împărtăşesc pe de-a-ntregul sfatul ce ţi-l dă Gaucher. Trupele noastre nu-s în stare să lupte fără să mai prindă puteri barem o săptămână.

— Asta e şi părerea mea, vorbi contele Louis d'Evreux.

— Aşadar, nu-i vom pedepsi niciodată pe flamanzii ăştia? sări de la locul său Charles de La Marche, al doilea frate al regelui, care era întotdeauna de părerea unchiului.

Începură să vorbească toţi deodată. Retragere sau înfrângere, asta era alegerea, spunea sus şi tare conetabilul. Valois răspundea că nu prea vede la ce-ar folosi ca oastea să se ducă să putrezească stând degeaba ca şi până acum, la cinci leghe îndărăt. Contele de Champagne anunţă că trupele sale, nefiind adunate decât pentru cincisprezece zile, el va pleca de acolo, dacă nu se porneşte la luptă, iar ducele Eudes de Burgundia, fratele prinţesei Marguerite cea ucisă, se folosi de prilej ca să arate că nu avea zor mare să-l slujească pe fostul său cumnat.

Regele se codea, neştiind de partea cui să treacă. Toată boroboaţa asta fusese pusă la cale în pripă. Umplerea vistieriei şi prestigiul său personal atârnau de repeziciunea izbânzii. Vedea cum îi scapă războiul-fulger. Să ia hotărârea pe care înţelepciunea i-o impunea limpede, ducându-se să-şi refacă oastea într-alt loc şi să aştepte, însemna să amâne căsătoria şi încoronarea. Cât despre planul unchiului Valois

de a încerca trecerea unui râu cu apele umflate şi de a da iureş prin noroi…

Se ridică atunci Robert d'Artois şi, grozav de arătos, numai în purpură şi oţel, făcu câţiva paşi, venind până în mijlocul adunării.

— Vere, spuse el, ghicesc grija ce te frământă. N-ai destul bănet ca să poţi ţine această mare oaste stând degeaba. Afară de asta, ai o nouă soţie care te aşteaptă şi noi toţi suntem foarte nerăbdători s-o vedem regină, cum nerăbdători suntem să te vedem încoronat. Sfatul meu este că nu trebuie să ne încăpăţânăm. Nu vrăjmaşul ne sileşte să facem cale întoarsă, ci ploaia, în care eu văd vrerea lui Dumnezeu, în faţa căreia tot omul, cât de mare ar fi, trebuie să se plece. Cine poate zice, vere, că Domnul n-a vrut prin asta să-ţi dea de ştire să nu porneşti la bătălie înainte de a fi uns cu sfântul mir? O încoronare frumoasă îţi va aduce tot atâta putere cât şi un război la voia întâmplării. Renunţă deocamdată de a-i pedepsi pe aceşti ticăloşi de flamanzi, iar dacă spaima ce-ai băgat în ei nu ajunge, să ne întoarcem tot aşa de mulţi la primăvara viitoare.

Această soluţie neaşteptată, venind din gura unui bărbat a cărui vitejie pe câmpul de luptă nu putea fi pusă la îndoială, fu sprijinită de o parte dintre cei de faţă. Niciunul nu înţelesese în clipa aceea că Robert îşi urmărea ţelurile lui, şi că pofta de a răscula comitatul Artois îl muncea mai mult decât interesele ţării.

Ludovic al X-lea era o fire slabă şi pornit să ia hotărâri necugetate sub imboldul clipei, gata să-şi piardă nădejdea de îndată ce împrejurările nu luau o întorsătură după dorinţa lui. Se repezi să apuce scândura de salvare pe care i-o întindea Artois.

— Cuminte ai grăit, vere, spuse el. Cerul ne arată ce avem de făcut. Oastea să plece acasă, deoarece nu poate merge mai departe. Dar jur înaintea lui Dumnezeu, adăogă umflându-şi glasul şi crezând că îşi păstrează astfel măreţia, jur înaintea lui Dumnezeu că, de voi fi încă în viaţă la anul,

mă voi duce să-i cotropesc pe flamanzi, şi nu voi arăta nici o îndurare faţă de dânşii până nu se vor supune întru totul voinţei mele.

După care nu mai avu altă grabă decât s-o ia din loc, şi nu se gândi decât la căsătoria şi încoronarea lui.

Contele de Poitiers şi conetabilul izbutiră numai cu chiu, cu vai, să-l facă să dea unele porunci de strictă necesitate, bunăoară de a fi lăsate câteva pâlcuri de oaste, ici şi colo, de-a lungul hotarelor dinspre Flandra.

Aiuritul se arăta aşa de zorit să plece, şi cei mai mulţi dintre căpitanii de baniere la fel, încât a doua zi de dimineaţă, lipsind căruţele şi neavând cum să scoată din noroi tot materialul, dădură foc corturilor, mobilelor şi armamentului. Lăsând în urma ei o pălălaie uriaşă, oastea, frântă de oboseală, se înfăţişă pe înserat în faţa oraşului Tournai; locuitorii înfricoşaţi închiseră porţile cetăţii, şi nimeni nu stărui ca ele să fie deschise. Regele fu nevoit să meargă la o mănăstire spre a cere adăpost.

În cea de-a treia zi, la 7 august, ajunse la Soissons, de unde iscăli câteva porunci care puneau capăt acestei frumoase aventuri războinice. Îl însărcina pe unchiu-său, Valois, să se ocupe cu de-amănuntul de pregătirile încoronării, iar pe frate-său, Filip, îl trimise la Paris să aducă spada şi coroana. Toată curtea urma să se întâlnească din nou între Reims şi Troyes, pentru a ieşi în întâmpinarea prinţesei Clémence a Ungariei.

După ce visase să se înfăţişeze logodnicii sub chipul unui erou din romanele cavalereşti, Ludovic nu mai avea acum decât grija de-a face să se uite cât mai repede jalnica sa expediţie căreia de pe atunci încă nu i se mai zicea altfel decât „oastea înnoroiată”.

VII.

LICOAREA VRĂJITĂ.

La revărsatul zorilor, o litieră trasă de catârci şi escortată de două slugi înarmate pătrunse pe sub poarta cea mare a palatului Artois, din strada Mauconseil. Béatrice d'Hirson,

nepoata cancelarului din Artois şi domnişoară de onoare a contesei Mahaut, se dădu jos. Nimănui nu i-ar fi putut trece prin minte că această frumoasă fată oacheşă străbătuse din ajun aproape patruzeci de leghe. Rochia ei abia dacă era niţel mototolită; faţa, cu umerii obrajilor ieşiţi, arăta netedă şi fragedă ca după somn. De altminteri, dormise o parte a drumului sub învelitori calde, în legănatul litierii. Béatrice d'Hirson nu se temea, lucru rar la o femeie în vremea aceea, să călătorească noaptea; vedea prin beznă, ca pisicile, şi se ştia ocrotită de diavol. Cu pieptul sus, maiestoasă, călcând cu pas ce părea rar pentru că era alungit şi întotdeauna egal, ea se duse de-a dreptul în iatacul contesei Mahaut, pe care o găsi aşezată la masă, cu gustarea de dimineaţă înainte.

— S-a făcut, doamnă, spuse Béatrice întinzând contesei o cutiuţă făcută din corn.

— Ei, cum îi merge fiicei mele Jeanne?

— Contesa de Poitiers se simte cum nu se poate mai bine, doamnă. Şederea la castelul din Dourdan nu i-a fost prea apăsătoare şi, prin firea ei blândă îi câştigase pe paznici. Are faţa limpede şi-i doar niţel mai slăbită; nădejdea, împreună cu grija ce i-o porţi îi dau puteri.

— Şi părul ei?

— E un păr de un an, doamnă, şi nu-i încă aşa de lung ca părul unui bărbat; dar pare să crească mai des de cum era înainte.

— Într-un cuvânt, arată bine?

— Cu un văl în jurul obrazului, fireşte. Şi-apoi, poate să-şi prindă nişte cosiţe false pentru a-şi acoperi grumazul şi urechile.

— Nu te culci în pat cu părul fals, îi tăie vorba Mahaut.

Dădu pe gât, cu înghiţituri mari, ce mai rămăsese din supa de mazăre cu slănină, şi pentru a-şi spăla cerul gurii, bău o cupă plină de vin roşu de Poligny. Apoi, deschise cutioara de corn şi privi pulberea cenuşie cu care era umplută:

— Cât mă costă asta?

— Şaptezeci de livre.

— Dracu să le ia de vrăjitoare, multe parale cer pentru ştiinţa lor.

— Şi primejdia în care se bagă e mare.

— Şaptezeci de livre… cât ai oprit pentru tine din banii ăştia? întrebă contesa, privindu-şi drept în ochi domnişoara de onoare.

Béatrice nu-şi întoarse privirea; îşi păstră chiar surâsul ironic şi îi răspunse cu vorba ei rară:

— Mai nimic, doamnă. Tocmai cu ce să-mi cumpăr acea rochie purpurie pe care domnia ta mi-ai făgăduit-o fără să mi-o dai.

Contesa Mahaut nu se putu opri să râdă: fata asta ştia cum s-o ia.

— Trebuie să-ţi fie tare foame, gustă niţel din plăcinta asta de raţă, vorbi ea, în timp ce se servea ea însăşi cu o bucată groasă.

Apoi, întorcându-se la cutioara de corn, adaogă:

— Cred în puterea otrăvurilor, când e vorba să te descotoroseşti de un vrăjmaş, dar nu cred în băuturile vrăjite, pentru a-ţi câştiga un adversar. Tu vii cu ideile astea, nu eu.

— Şi totuşi, te asigur, doamnă, că trebuie să crezi în ele, răspunse Béatrice, aprinzându-se niţel, căci tot ce era în legătură cu vrăjitoria o răscolea adânc. Praful ăsta e foarte bun; nu e făcut din creier de berbec, ci numai din ierburi, şi-i pregătit sub ochii mei. M-am dus aşadar la Dourdan, cum te rugasem să mă laşi să fac după capul meu, şi am scos puţin sânge din braţul drept al prinţesei Jeanne. Apoi am dus acest sânge doamnei Isabelle din Fériennes, care l-a amestecat cu verbină, cu tremurătoare, cu leuştean; şi doamna din Fériennes a rostit descântecul; după aceea a aşezat amestecul pe o cărămidă nouă şi a pus-o la foc din lemn de frasin, ca să capete pulberea ce ţi-am adus-o. Nu mai rămâne decât să pui această pulbere într-o băutură şi să-l faci pe contele de Poitiers s-o dea pe gât; nu va trece

mult şi ai să-l vezi iar aprins de dragoste pentru soţia lui, cu o putere pe care nimic n-ar putea s-o ţină în loc. Mai trebuie să vină în dimineaţa asta să te vadă, doamnă?

— Îl aştept. S-a întors de la oaste aseară şi l-am rugat să treacă pe la mine.

— Atunci, mă duc îndată să amestec pulberea în vinul îndulcit cu care-l vei cinsti. Vinul acesta dres cu mirodenii şi negru la culoare va ascunde bine pulberea. Te sfătuiesc însă, doamnă, să te vâri iar în pat şi să te prefaci a fi bolnavă, pentru a avea pricină să nu bei şi domnia ta, căci n-ar trebui să sorbi din băutura aceasta şi să te pomeneşti îndrăgostită de dumneaei, fiica domniei tale, spuse râzând Béatrice.

— Bine te-ai gândit să-l primesc culcată, răspunse contesa d'Artois, şi să mă plâng că mi-e tare rău. Aşa poţi vorbi mai pe şleau.

Se vârî deci iar în pat, porunci să se strângă masa, ceru să fie chemaţi cancelarul Thierry d'Hirson şi vărul ei primar, Henri de Sulli, care locuia tot acolo şi pentru care avea în vremea din urmă mare slăbiciune, vrând să lucreze cu dânsul la treburile comitatului.

Ceva mai târziu, i se anunţă sosirea contelui de Poitiers. Acesta intră, îmbrăcat ca de obicei în veşminte de culoare închisă, cu picioarele sale de cocostârc vârâte în ciubote din piele moale, iar la capătul trupului său, deşirat, scufia cu creasta dată puţintel pe-o ureche.

— Ah, uite ginerele meu, izbucni Mahaut, ca şi cum l-ar fi văzut pe Mântuitorul, ce bine-mi pare că ai venit! Ştii ce făceam acum? Pusesem să mi se citească starea averii mele pentru a-mi arăta ultimele dorinţi. Am petrecut cea mai rea noapte din viaţa mea, chinuită până-n fundul măruntaielor de groaza morţii; şi mare mi-a fost teamă că voi părăsi lumea asta fără să-ţi fi împărtăşit gândurile mele, ca să ştii că te iubesc, în ciuda tuturor celor întâmplate, cu o inimă de mamă.

Pentru a se apăra de pedeapsa ce i-ar căşuna-o toate minciunile ce le turnase, pipăi într-ascuns fărâma din moaştele sfântului Druon, pe care o purta întotdeauna la capătul unui lanţ de aur, între sâni.

Henri de Sulli întoarse capul ca să nu pufnească în râs, căci petrecuse o bună parte a nopţii cu vară-sa şi ştia bine că boala care-o rodea la măruntaie nu era chiar aşa de dureroasă; ce mai încolo, contesa Mahaut nu era făcută pentru văduvie; în poftele ei, la pat ca şi la masă, avea o lăcomie de nesăturat.

De altminteri, aşezată la largul ei printre pernele de brocart, cu obrajii rotunzi şi rumeni, mătăhăloasă, cu braţul cărnos, Mahaut arăta cum nu se poate mai zdravănă. Poate doar să fi avut nevoie să i se scoată vreun litru sau două de sânge.

„Na, acuma va face pe caraghioasa, gândi Filip de Poitiers. După chip şi înfăţişare e într-adevăr Robert d'Artois, leită, de i-ai crede mai de grabă frate şi soră decât nepot şi mătuşă. Şi sunt sigur că are să-mi vorbească de el.”

Nu se înşela. Mahaut începu de îndată să-l drăcuiască pe acest nepot afurisit, amintind de tertipurile şi uneltirile lui, de acea ligă a baronilor din Artois pe care o aţâţa împotriva ei. Pentru Mahaut, ca şi pentru Robert, toate treburile lumii treceau prin comitatul pe care şi-l disputau de treisprezece ani; gândurile, purtările, prieteniile, alianţele, ba chiar şi iubirile lor erau legate într-un fel sau altul de această luptă; unul nu intra într-un clan decât pentru că celălalt aparţinea clanului vrăjmaş; Mahaut se arăta dinainte duşmănoasă faţă de Clémence a Ungariei, pentru că Robert îl ajutase pe Charles de Valois să pună la cale căsătoria. Această ură care nu lăsa loc nici unei înţelegeri, nici unei învoieli între dânşii, depăşea însăşi pricina învrăjbirii, şi te puteai întreba dacă n-o fi fost între muierea mătăhăloasă şi matahala asta de bărbat o patimă neştiută de ei înşişi, răbufnind de-a-ndoaselea, şi care s-ar fi potolit mai curând printr-un incest decât prin război.

— Toate răutăţile pe care mi le face îmi grăbesc moartea, spune Mahaut. Am ştiut că vasalii mei, adunaţi de Robert, au făcut jurământ împotriva mea. Asta mi-a mâncat inima şi m-a adus în halul în care sunt.

Căci Mahaut începuse să creadă ea însăşi că petrecuse o noapte groaznică.

— Mi-au jurat moartea, monseniore, vorbi Thierry d'Hirson.

Filip de Poitiers se întoarse spre canonicul cancelar şi văzu că el, şi nu Mahaut, era într-adevăr bolnav, de spaimă însă.

— Tocmai mă pregăteam să pornesc spre tabăra regelui, pentru a face rânduială în pâlcurile de sub baniera mea, urmă contesa Mahaut; după cum vezi am poruncit să mi se gătească veşmintele de război…

Arătă din cap spre un ungher al încăperii, unde se vedea un manechin impunător, îmbrăcat într-o rochie lungă în fir de oţel şi o tunică de mătase brodată cu stema familiei Artois, alături de care aşteptau chivăra şi mânuşile de fier.

— Pe urmă am aflat de sfârşitul acestei glorioase plimbări care a costat ţara atâta bănet şi, pe deasupra, atâta ruşine. Vai, putem spune că bietul frate-tău nu se prea acoperă de glorie şi că orice treabă de care se apucă îi iese pe dos. Zău aşa. Îţi spun ceea ce cred, dragă ginere, ai fi fost un rege mult mai bun ca el, şi-i mare nenorocire pentru toţi că te-ai născut după dânsul. L-am auzit deseori pe tatăl tău, Dumnezeu să-l ierte, căinându-se amarnic din pricina asta.

De la procesul din Pontoise, contele de Poitiers nu-şi mai întâlnise soacra decât la ceremonii, cum a fost bunăoară înmormântarea lui Filip cel Frumos, cu prilejul înfăţişărilor la curte sau la şedinţele Camerei Seniorilor, dar niciodată între patru ochi. Scandalul în care fiicele ei fuseseră amestecate se răsfrânsese, cum era de aşteptat, şi asupra contesei Mahaut. În tot acest timp, Filip de Poitiers îi arătase răceală. Pentru o reluare a raporturilor, Mahaut îşi puse la bătaie toate mijloacele, fără să-şi precupeţească

linguşirile. Îşi pofti ginerele să ia loc chiar lângă patul ei. Hirson şi Sulli se traseră spre uşă.

— Dar nu, dragii mei, nu plecaţi, le spuse ea, ştiţi bine că nu am taine faţă de voi.

Totodată, le făcea semn să părăsească încăperea.

Căci, pe vremurile acelea, marii seniori, personajele importante, îşi primeau rareori vizitatorii fără să fie alţii de faţă. În odăile, în apartamentele lor, roiau veşnic rubedenii, oameni de casă, vasali, lingăi umblând după căpătuială. Convorbirile se desfăşurau deci cam sub ochii tuturor; de aici se isca nevoia de a vorbi pe ocolite, în doi peri, şi grija de a avea prin preajmă oameni de încredere. Când principalii interlocutori începeau să vorbească în şoaptă sau se trăgeau la pervazul unei ferestre, fiecare dintre cei ce se aflau acolo putea să se întrebe dacă nu cumva soarta lui se pecetluia atunci. Orice convorbire cu uşile închise lua un aer de complot. Şi era tocmai aerul pe care Mahaut voia să-l dea convorbirii ei cu contele de Poitiers, fie şi numai pentru a-l compromite niţel şi a-l face să intre mai mult în jocul ei.

Îndată ce rămaseră singuri, îl întrebă:

— Ce gânduri ai în privinţa fiicei mele Jeanne?

Văzând că se codeşte să răspundă, Mahaut îşi dădu drumul pledoariei. Fireşte, Jeanne de Burgundia săvârşise o greşeală, chiar o mare greşeală, neînştiinţându-şi soţul despre legăturile amoroase care necinsteau familia regală, şi făcându-se – cu sau fără voie, cine-ar putea s-o spună? – complicea fărădelegii. Dar ea n-a păcătuit cu trupul, nici n-a trădat legământul cununiei; toată lumea ştie asta, iar regele Filip, până şi el, deşi întărâtat la culme, înţelesese cum stau lucrurile, căci hotărâse ca Jeanne să fie surghiunită într-un castel, fără a arăta vreodată că această pedeapsă ar fi pe viaţă.

— Ştiu, eram acolo când s-a ţinut sfatul de la Pontoise, spuse contele de Poitiers, căruia această amintire îi trezea gânduri dureroase.

— Şi cum ar fi putut Jeanne să te înşele, Filip? Ea te iubeşte. Nu te iubeşte decât pe tine. E de ajuns să-ţi aduci aminte cum ţipa pe când o duceau în carul ei negru: „Spuneţi monseniorului Filip că sunt nevinovată!” Îmi sângerează şi acum inima, mie, mamă-sa, că mi-a fost dat să fiu de faţă la aşa ceva. Şi de cincisprezece luni de când e la Dourdan, ştiu asta de la duhovnicul ei, n-a avut niciodată o vorbă împotriva ta, nimic decât cuvinte de dragoste şi rugi către Dumnezeu pentru a-ţi recâştiga inima. Te asigur, ai în ea o soţie cum nu e alta mai credincioasă, mai supusă vrerii tale, şi care a fost amarnic pedepsită.

Arunca liniştită toate păcatele asupra Margueritei de Burgundia, cu atât mai mult cu cât Marguerite nu făcea parte din familia ei, şi pe deasupra, era moartă. Marguerite fusese adevărata desfrânată; Marguerite o învăţase la rele pe Blanche, biată copilă neştiutoare, şi se slujise de Jeanne, abuzând de prietenia ei… De altfel, şi Marguerite avea scuze. Speranţa de-a ajunge regină nu le poate înlocui pe toate, şi care femeie nu s-ar fi simţit nenorocită văzând ce soţ i s-a dat! La urma urmei, Mahaut îl socotea pe Ludovic al X-lea încornoratul, drept cel mai vinovat de căsnicia sa nefericită.

— Se pare că frate-tău, ca bărbat, nu-i prea grozav…

— Mi s-a spus, dimpotrivă, că despre partea asta, e ca oricare, deşi niţel cam sălbatic şi repezit, dar nicidecum neputincios, răspunse contele de Poitiers.

— Se vede ca n-ai auzit, ca mine, mărturisirile femeilor, i-o întoarse Mahaut.

Se ridică, greoaie, pe pernele ei, şi îşi privi ginerele drept în ochi:

— Filip, să vorbim pe şleau, spuse dânsa. Crezi că moştenitoarea tronului, micuţa Jeanne de Navarra, e a lui Ludovic sau a ibovnicului Margueritei?

Filip de Poitiers îşi frecă o clipă bărbia, înainte de a răspunde:

— Unchiu-meu, Valois, afirmă că e bastardă, şi Ludovic însuşi, prin felul cum o ţine departe de dânsul, pare să întărească această părere. Alţii, bunăoară unchiu-meu, d'Evreux, sau ducele de Burgundia, o cred cu-adevărat fiica lui.

— Dacă i se întâmplă o nenorocire lui Ludovic, care n-are o sănătate prea zdravănă, cum toate o arată, tu eşti deocamdată al doilea la rând ca urmaş pe tron. Dar dacă micuţa Jeanne de Navarra e declarată bastardă, precum credem că este, atunci tu devii întâiul urmaş, şi-i rândul tău să fii rege. Eşti făcut pentru a domni, Filip.

— Afară numai dacă soţia care-i soseşte de la Neapole nu-i dă repede fratelui meu un moştenitor.

— Dacă-i în stare să zămislească, ceea ce-i îndoielnic lucru. Sau dacă Dumnezeu îi lasă vreme pentru asta.

Chiar atunci intră Béatrice d'Hirson, aducând pe o tavă o cană cu vin, nişte cupe de argint aurit şi bomboane, aşa cum se cuvine să fie cinstit un musafir. Mahaut avu un gest de nerăbdare. Tocmai acum îşi găsise s-o deranjeze! Dar liniştită, mişcându-se încet ca de obicei, Béatrice turnă vinul dres cu mirodenii în cele două cupe şi-i întinse una lui Filip de Poitiers. Fără să se gândească, ca întotdeauna când vreo mâncare sau băutură se găsea la îndemână, Mahaut era cât pe ce să apuce cupa cealaltă. Béatrice îi aruncă o astfel de uitătură că se opri.

— Nu, se tângui ea, sunt prea bolnavă, tot ce pun în gură îmi face rău.

Poitiers stătea îngândurat. Preocupările soacrei sale nu-l luau pe nepregătite; în ultimele săptămâni chibzuise îndelung la eventualitatea succesiunii. Cu alte cuvinte, Mahaut se arăta gata să-l sprijine în cazul morţii lui Ludovic. Dar care era preţul alianţei care i se oferea?

— Ah, Filip, scap-o de la moarte pe fiică-mea Jeanne, te implor, izbucni Mahaut, patetică. N-a meritat aşa o soartă.

— Dar cine o ameninţă? întrebă Poitiers.

— Robert, tot el, răspunse dânsa. Am aflat că era dinainte înţeles cu regina Angliei, când ea venise la Pontoise să-şi dea în vileag cumnatele. Ceea ce nu i-a purtat noroc Isabellei, căci oastea fătălăului ei de soţ a fost zdrobită puţin după asta la Bannockburn, şi iată că Isabelle şi Eduard, ca pedeapsă a lui Dumnezeu, au pierdut din nou Scoţia…

Mahaut se opri o clipă văzând că Poitiers apucase cupa şi o ducea la buze, dar se grăbi să înnoade vorba începută:

— Diavolul de Robert a făcut de atunci încoace altele şi mai şi. Ştiut-ai că în ziua când Marguerite a fost găsită moartă în temniţa ei, Robert, pe care noi îl credeam acasă la el, în Conches, trecuse tocmai în dimineaţa aceea pe la Château Gaillard?

— Adevărat? întrebă Poitiers, oprindu-se cu cupa la gură, fără să fi băut.

— Blanche se afla închisă chiar deasupra şi a auzit totul. Biata copilă, care de atunci e ca nebună, mi-a trimis deunăzi o scrisoare… Ascultă ce-ţi spun, Filip, are să mi le omoare pe amândouă, una după alta. Ceea ce urmăreşte e limpede. Vrea să pună mâna pe comitatul meu. Pentru a-mi slăbi puterea şi a mă arunca în disgraţie, a început prin a pune la cale întemniţarea fetelor mele. Pentru a ajunge atotputernic pe lângă văru-său, regele, l-a descotorosit de soţia care îl împiedica să se însoare din nou, sugrumând-o. Acum e gata să-mi răpună urmaşii. Sunt singură, văduvă, cu un fecior prea tânăr ca să-mi poată fi de ajutor, şi pentru viaţa căruia tremur ca şi pentru viaţa fetelor mele. Atâtea suferinţe şi temeri nu pot oare duce o femeie în mormânt înainte de vreme? Martor mi-e Dumnezeu că nu vreau să mor lăsându-mi copiii pradă acestui şacal. Îndură-te, ia-o iar sub protecţie pe soţia ta ca s-o aperi, şi în acelaşi timp ca să arăţi că nu sunt singură şi lipsită de sprijin. Căci, dacă mi s-ar întâmpla s-o pierd pe Jeanne (pipăi din nou relicva) şi comitatul Artois să-mi fie răpit, cum urmăresc unii cu atâta îndârjire, atunci voi fi nevoită a cere să mi se înapoieze,

pentru fiul meu, palatinatul Burgundiei care ţi-a fost adus ca zestre de nuntă în schimbul pământurilor din Artois.

Poitiers nu se putu opri să se minuneze de dibăcia cu care soacră-sa îşi înfipsese ultima săgeată. Aşadar, târgul îi era propus pe şleau: „Ori o iei înapoi pe Jeanne, şi atunci te împing spre domnie, dacă tronul rămâne fără rege, ca să-mi văd fata regină a Franţei; ori nu vrei să te împaci cu nevastă-ta, şi atunci n-am încotro, întorc foaia şi cer să mi se dea îndărăt comitatul Burgundiei, aflat azi sub stăpânirea ta, în schimbul renunţării la ţinutul Artois."

Poitiers rămase o clipă fără să zică nimic, cu ochii la dânsa, monumentală printre perdelele mari de brocart încreţit de deasupra patului.

„E şireată ca vulpea şi încăpăţânată ca mistreţul, gândi el; nu-ncape îndoială că mâinile îi sunt pătate de sânge, dar nu-mi voi putea tăgădui niciodată un simţământ de prietenie pentru ea… În violenţa ca şi în minciunile ei simţi întotdeauna un pic de naivitate…"

Ca să-şi ascundă zâmbetul ce-i venea pe buze, duse la gură cupa de argint şi bău vinul.

Nu-i făgădui nimic, nu se legă cu nimic, căci îi stătea în fire să cumpănească lucrurile pe o parte şi pe alta, şi nu socotea că ar fi fost zor să ia o hotărâre. Dar, cel puţin, vedea de pe acum mijlocul de a micşora în sfatul maimarilor ţarii influenţa, nenorocită după părerea sa, a celor din tabăra lui Valois.

Ridicându-se să plece, spuse doar atât:

— Vom mai vorbi, mamă, de toate acestea, la slujba încoronării, unde ne vom întâlni curând.

Şi, din acest „mamă" pe care-l rostea întâia oară după cincisprezece luni, Mahaut înţelese că îl câştigase de partea ei.

Nici nu apucase bine să iasă Poitiers pe uşă, şi Béatrice veni să cerceteze cupa:

— A golit-o aproape până la fund, spuse ea bucuroasă. Ai să vezi, doamnă, că monseniorul de Poitiers se va duce

întins la Dourdan.

— Văd mai cu seamă că ne-ar fi un rege foarte bun, dacă l-am pierde pe al nostru.

Pentru cine o cunoştea pe contesa Mahaut, era ca şi cum ar fi spus că Ludovic al X-lea e un om mort.

VIII.

O NUNTA LA ŢARĂ.

Marţi, 13 august 1315, la revărsatul zorilor, locuitorii satului Saint-Lyé din Champagne fură treziţi de tropotele unor cai, venind pe drumul dinspre Sézanne, la miazănoapte, şi pe cel dinspre Troyes, la miazăzi.

Se văzură mai întâi stolnicii regelui, sosind în goana cailor şi dispărând cu un alai de scutieri, de sufragii şi de slugi, pe sub bolţile castelului. Apoi se ivi un convoi lung de căruţe încărcate cu mobilă şi văsărie, însoţit de cămăraşi, majordomi şi tapiţeri; iar după dânşii toată popimea din Troyes, călare pe catâri şi cântând psalmi, urmată de aproape de neguţătorii italieni care, datorită vestitelor iarmaroace din Champagne, îşi aveau unul dintre cele mai de seamă centre de desfacere la Troyes. Clopotul bisericii se porni să bată din toate puterile; regele avea să se însoare de îndată la Saint-Lyé.

Atunci, ţăranii începură să strige „ura”, iar nevestele se duseră să culeagă flori de câmp pentru a le presăra pe drum, ca la trecerea alaiului cu sfânta cuminecătură, în vreme ce stolnicii dădură iama prin împrejurimi, jefuind tot ce se putea găsi, ouă, carne, pasări şi peşti de eleşteu.

Din fericire, ploaia încetase; dar vremea era apăsătoare şi plumburie; căldura soarelui, fără razele lui, străpungea norii. Slugile regelui îşi ştergeau frunţile îmbrobonite iar ţăranii, ridicând ochii la cer, vesteau că furtuna avea să se pornească înainte de chindii. Dinspre castel se auzeau izbiturile de ciocan ale tâmplarilor, hornurile bucătăriilor fumegau, şi se descărcau căruţe pline de paie, care erau aşternute prin încăperi spre a face culcuş slugilor, ba şi multor seniori ce aveau să înnopteze acolo.

Saint-Lyé nu mai apucase asemenea zarvă din ziua când Filip-August, pe la începutul celuilalt veac, venise să întărească solemn dania ce-o făcuse episcopilor din Troyes, lăsând pe mâna lor castelul regal. Un eveniment la o sută de ani o dată. Era timp destul ca să piară din amintirea oamenilor.

Cam pe la zece ceasuri, regele, înconjurat de cumnaţi, de cei doi unchi, de verii săi Filip de Valois şi Robert d'Artois, străbătu satul în goana calului, fără să răspundă uralelor şi împrăştiind florile aşternute în calea miresei, aşa că oamenii trebuiră să le rânduiască iar după trecerea lui. Alerga în întâmpinarea noii sale soţii.

La vreo leghe depărtare se ivi, în frunte cu episcopul din Troyes, cortegiul prinţesei Clémence a Ungariei. Scoţându-şi capul din litieră, prinţesa îl întrebă pe contele de Bouville care dintre călăreţii ce-i ieşeau înainte era viitorul ei soţ. Burduhănosul Bouville, cam obosit de călătorie şi foarte tulburat de a se afla iar în faţa regelui său, nu răspunse destul de lămurit, şi Clémence îl luă la început drept mirele ei pe contele de Poitiers, pentru că era cel mai înalt dintre cei trei prinţi ce veneau în cap şi pentru că se ţinea în şa cu o firească măreţie. Când colo, tocmai călăreţul mai puţin arătos fu cel care descălecă întâiul şi porni spre litieră. Bouville sări de pe cal şi se repezi la el, apucându-i mâna să i-o sărute, apoi îngenunchind, zise:

— Maria ta, iat-o pe domniţa Ungariei.

Atunci, frumoasa Clémence îl privi pe bărbatul tânăr cam adus de spate, cu ochi mari, spălăciţi şi faţa gălbejită, pe care ursita şi intrigile de curte i-l trimiteau ca să împartă cu dânsul soarta, patul şi puterea.

Ludovic al X-lea o cerceta fără să scoată o vorbă, cu o figură aşa de uluită încât, în prima clipă, Clémence crezu că nu-i plăcuse.

Şi, în cele din urmă, tot ea se hotărî să rupă tăcerea:

— Mărite Ludovic, spuse, sunt sluga ta pe vecie.

Vorba asta păru să dezlege limba Aiuritului.

— Mă temeam, verişoară, rosti el, ca nu cumva chipul tău zugrăvit ce mi se adusese să fie înşelător şi înfrumuseţat, dar văd că ai mai mult farmec şi frumuseţe decât arăta portretul.

Şi zicând aceasta, se întoarse spre cei din jur ca pentru a-i face să-şi dea seama ce noroc dăduse peste dânsul. Urmară apoi prezentările neamurilor.

Un senior voinic, înveşmântat în aur de parcă s-ar fi dus la un turnir, şi a cărui răsuflare era puternică, o îmbrăţişă pe Clémence, numind-o „nepoată” şi încredinţând-o că o văzuse copilă la Neapole; Clémence înţelese că avea în faţă pe Charles de Valois, omul care se zbătuse mai mult ca oricine ca să vadă săvârşită această căsătorie. Filip de Poitiers îi spuse „soră”, ca şi cum o socotea de pe acum soţia fratelui său iar slujba cununiei n-ar fi fost decât o formalitate. Apoi caii litierei săriră în lături. Un munte de om, căruia Clémence nu putu să-i zărească chipul, acoperi pentru o clipă lumina, şi prinţesa auzi rostindu-se:

— Vărul tău, contele Robert d'Artois.

Alaiul se urni din loc foarte repede, şi regele îi dădu poruncă episcopului de Troyes, monseniorul Jean d'Auxoâs, s-o ia înainte, pentru a pregăti toate cele necesare la biserică.

Clémence se aşteptase ca întâlnirea să se desfăşoare cu totul altfel. Îşi închipuise că într-un loc dinainte hotărât vor fi ridicate corturi, că nişte crainici ai oştilor vor suna din trâmbiţe de o parte şi de alta, şi că ea însăşi, după ce va fi făcut cunoştinţă cu logodnicul, se va da jos din litieră pentru a lua o gustare. Afară de asta, gândea că slujba cununiei va avea loc peste câteva zile, după care vor urma două sau trei săptămâni de serbări, cu turniruri, boscării şi cântăreţi, aşa cum era datina nunţilor domneşti.

Primirea aceasta pripită, pe un drumeag de pădure şi fără nici o pompă, o cam mirase. S-ar fi zis că întâlnise întâmplător un alai de vânătoare. Fu şi mai uluită când i se spuse că va fi cununată numaidecât într-un castel din

apropiere, unde vor petrece noaptea, pentru a porni a doua zi mai departe spre Reims.

— Iubitul meu stăpân, îl întrebă pe rege, care călărea acum alături de dânsa, te vei întoarce oare iar la bătălie?

— Negreşit, doamnă, mă voi întoarce… la anul. Dacă n-am purces mai departe la luptă împotriva flamanzilor în anul acesta, lăsându-i cu spaima lor, a fost numai ca să-ţi ies cât mai de grabă înainte şi pentru a face nunta noastră.

Acest compliment i se păru prinţesei Clémence aşa de măreţ, că nu mai ştiu ce să creadă. Nu înceta sa se mire. Regele acesta, aşa de nerăbdător de a o întâlni încât trimisese acasă o oaste întreagă, îi oferea o nuntă la ţară.

În ciuda florilor presărate în calea ei şi a entuziasmului ţăranilor, castelul din Saint-Lyé – mica cetăţuie cu zidurile mâncate de trei veacuri de umezeală – i se păru sinistru prinţesei napolitane. Abia avu un ceas pentru a-şi schimba veşmintele şi pentru a se reculege înainte de cununie, dacă se poate numi reculegere un popas într-o cameră unde tapiţerii nu isprăviseră să agaţe draperiile brodate cu papagali, şi unde monseniorul de Valois începu să se rotească în jurul ei ca un bondar mare aurit, pretinzând că o învaţă pe nepoată-sa doar în câteva clipe, tot ce trebuia să ştie despre curtea Franţei şi despre locul foarte însemnat pe care el, Charles de Valois, îl ocupa acolo.

Clémence avea să afle din gura lui că Ludovic al X-lea, dacă era înzestrat cu toate însuşirile ce se cer pentru a fi un soţ desăvârşit, nu dovedea însă atâta vrednicie într-alte treburi, în ale politicii mai cu seamă. Era foarte influenţabil, avea nevoie să fie încurajat în intenţiile sale bune şi ferit de răii sfetnici. În istoria asta a războiului din Flandra, bunăoară, Valois socotea că Ludovic nu-l ascultase îndeajuns şi că-şi aplecase prea mult urechea la sfaturile conetabilului, ale contelui de Poitiers şi chiar ale lui Robert d'Artois. Cât despre alegerea papii… Clémence trecuse prin Avignon? Pe cine văzuse acolo? Pe cardinalul Duèze? Dar bineînţeles, pe Duèze trebuie să-l ajutăm să se aleagă…

Clémence trebuia să înţeleagă ce-l făcuse pe Valois să stăruie atâta şi să învârtească aşa de bine lucrurile pentru ca ea să fie aleasă ca regină a Franţei; se bizuia mult pe prezenţa ei binefăcătoare, pe farmecul şi înţelepciunea ei, pentru a-l ajuta pe rege să cârmuiască bine ţara. Lui Valois să-şi deschidă deci inima Clémence cu toată încrederea, în toate privinţele. Nu era ruda ei cea mai apropiată la Curte, devreme ce prima lui soţie fusese o mătuşă a prinţesei Clémence, şi nu-i ţinea el loc de tată tânărului suveran? Clémence şi Valois trebuiau să încheie de pe acum o strânsă alianţă…

Pe Clémence începuse s-o ameţească de-a binelea această vorbărie, toate numele astea rostite alandala, şi neastâmpărul acestui personaj brodat în fir de aur care nu înceta să umble încoace şi încolo în jurul ei. Se întreba dacă pomenitul conetabil era Robert d'Artois, şi care dintre cei doi fraţi ai regelui văzuţi mai înainte se numea contele de Poitiers. Prea multe impresii noi şi prea multe feţe abia întrezărite i se învălmăşeau în minte. Şi apoi, peste câteva clipe avea să se mărite. Era convinsă de bunăvoinţa tuturor şi mişcată de atâta grijă ce-i arăta contele de Valois. Dar ar fi vrut să i se lase un răgaz ca să-şi grijească sufletul. Era oare aceasta nunta unei regine?

Avu tăria să întrebe de ce se dădea atâta zor cununiei.

— Pentru că trebuie să fiţi duminică la Reims, unde Ludovic va fi uns rege, şi pentru că el a vrut să se facă mai întâi cununia, ca să poţi sta alături de dânsul, răspunse Valois.

Ceea ce nu spuse, e că numai cheltuielile de nuntă priveau coroana, pe când acelea ale încoronării cădeau în sarcina pârgarilor oraşului Reims. Vistieria regală era însă, după înfrângerea oştirii înnoroiate, mai secătuită ca oricând. De aceea se făcea o nuntă de mântuială, fără nici o pompă; petrecerile vor fi plătite cu banii locuitorilor din Reims.

Clémence a Ungariei nu reuşi să fie lăsată în pace decât poruncind să-i fie adus duhovnicul. Se spovedise în

dimineaţa aceea, dar voia să fie sigură că se înfăţişează fără păcate în faţa altarului. Nu săvârşise cumva vreun păcat mărunt în ultimele ceasuri, nu arătase o lipsă de umilinţă mirându-se de primirea nu tocmai strălucită ce i se făcuse, nu dovedise lipsă de dragoste creştinească faţă de aproapele, dorind ca mai curând să-l ia dracu pe monseniorul de Valois decât să se tot rotească în jurul ei?

Ludovic al X-lea avusese de mărturisit în ajun păcate mai grele călugărului dominican însărcinat să poarte de grija sufletului său…

În timp ce dădea zor cu ultimele pregătiri, Hugues de Bouville se văzu oprit în curtea castelului de către jupân Spinello Tolomei.

Starostele zarafilor lombarzi din Paris, sprinten în pofida celor şaizeci de ani şi a trupului său pântecos, era şi el în drum spre Reims unde dobândise furnituri mari pentru încoronare, şi se ducea să vadă ce treabă făcuseră slujbaşii săi. Îi ceru lui Bouville veşti despre nepotu-său Guccio.

— Ce-i trebuia lui să se arunce în apă! gemu Tolomei. Ah, cum îi simt lipsa în zilele acestea. El ar fi trebuit să bată drumurile în locul meu.

— Şi crezi dumneata că mie nu mi-a lipsit cât a ţinut călătoria, de la Marsilia încoace? răspunse Bouville. Escorta a cheltuit de două ori atâta cât ar fi costat călătoria dacă banii ar fi fost pe mâna lui.

Tolomei se arăta îngrijorat. Cu ochiul stâng închis şi buza lăsată în jos, se plângea de vremurile grele. În ciuda făgăduielilor monseniorului de Valois, un nou bir fusese cerut bancherilor lombarzi; pentru orice vânzare, învoială sau schimb de aur şi argint, vor avea de plătit de acum înainte, cumpărător şi vânzător deopotrivă, câte doi dinari de fiecare livră; şi ispravnici ai regelui urmau să fie aşezaţi peste tot spre a supraveghea negustoriile şi a ridica angaraua. Toate acestea aminteau de ordonanţele regelui Filip.

— De ce atunci ni s-au mai dat asigurări că toate se vor schimba…

Bouville se despărţi de Tolomei pentru a ajunge din urmă alaiul nupţial.

Monseniorul de Valois, cu un aer triumfător, era cel care o ducea pe mireasă la altar. Cât despre Ludovic al X-lea, trebui să meargă de unul singur. Nici o femeie din neamul lor nu era acolo pentru a-i da braţul. Mătuşă-sa, Agnès de France, fiică a lui Ludovic cel Sfânt, refuzase să vină, şi se înţelegea lesne de ce: era mama prinţesei Marguerite de Burgundia. Contesa Mahaut trimisese vorbă că frământările din Artois o împiedicaseră în ultima clipă să plece. Va sosi însă de-a dreptul la Reims, pentru încoronare. În ce-o priveşte pe contesa de Valois, deşi soţul ei o chemase să vină neapărat, ea trebuie să fi apucat pe un drum prost, cu spuza ei de fete, sau i se rupsese osia la trăsură; şambelanul însărcinat s-o însoţească putea să se aştepte la un frecuş zdravăn.

Monseniorul Jean d'Auxois, cu mitra în cap, cununa perechea regală. Tot timpul cât ţinu slujba, Clémence nu încetă să se dojenească singură că nu izbutise să se reculeagă aşa cum ar fi dorit. Se silea să-şi înalţe gândurile spre cer, rugând pe Dumnezeu să-i dea, în toate ceasurile vieţii, virtuţile unei soţii, însuşirile unei suverane şi binecuvântările maternităţii; dar ochii îi lunecau, fără să vrea, spre bărbatul pe care îl auzea răsuflând lângă dânsa, a cărui faţă abia o cunoştea, şi cu care chiar în seara aceea avea să se culce în acelaşi pat.

De fiecare dată când îngenunchea, îl apuca o tuse care nu-l ţinea mult şi părea un năravul său; te mira, la un om aşa tânăr, încreţitura a-dâncă din jurul bărbiei teşite. Avea buze subţiri, cu colţurile lăsate în jos, părul lung şi lins, de o culoare nehotărâtă. Şi când bărbatul acesta, cu care tocmai o măritau, întorcea spre dânsa ochii săi mari şi palizi, Clémence se simţea stânjenită de privirea ce se plimba pe mâinile, pe pieptul şi pe gura ei. Se mira ca nu mai află în

ea simţământul de fericire curat şi fără margini care-i umpluse sufletul la plecarea din Neapole.

„Dumnezeule, nu mă lăsa să fiu nerecunoscătoare faţă de toate binefacerile pe care mi le-ai hărăzit.”

Dar nu poţi să porunceşti minţii în fiecare clipă, şi Clémence se pomeni gândind în toiul slujbei de cununie că dacă i s-ar fi dat să aleagă între cei trei prinţi ai Franţei, fără îndoială că pe contele de Poitiers l-ar fi ales. O spaimă cumplită o cuprinse şi-i venea să ţipe: „Nu, nu vreau, nu sunt vrednică!” Chiar atunci îşi auzi glasul, parcă altul decât al ei, răspunzând: „Da”, episcopului care o întreba dacă vrea să-l ia de soţ pe Ludovic, rege al Franţei şi Navarrei.

Întâiul tunet izbucni tocmai când i se petrecea pe deget un inel prea mare; nuntaşii se uitară unul la altul şi mulţi îşi făcură cruce.

Când alaiul ieşi, ţăranii aşteptau, îmbulziţi în faţa bisericii, cu cămăşi sărăcăcioase de pânză pe dânşii şi cu picioarele învelite în cârpe. Clémence nici nu-şi dădu seama când rosti:

— Nu li se va împărţi pomană?

Gândise cu glas tare şi toţi cei aflaţi acolo au observat că întâia ei vorbă de regină fusese o vorbă miloasă.

Ca să-i facă pe plac, Ludovic al X-lea porunci şambelanului său Mathieu de Trye, să le arunce câţiva pumni de gologani. Ţăranii se năpustiră de îndată, trântindu-se la pământ, şi mireasa avu sub ochii ei priveliştea unei bătălii sălbatece. Se auzeau hainele pleznind, grohăituri înfundate ca de porci şi scăfârlii ciocnite. Baronii făceau mare haz privind la această învălmăşeală. Unul dintre ţărani, mai spătos şi mai greu ca ceilalţi, strivea sub talpa lui mâinile celor care apucaseră un bănuţ şi le silea să se deschidă.

— Iată un ţopârlan care mi se pare descurcăreţ, spuse râzând Robert d'Artois. Al cui e? Îl cumpăr bucuros.

Şi Clémence văzu cu necaz că Ludovic râdea şi el alături de ceilalţi.

„Nu aşa se face pomană, gândi ea, am să-l învăţ asta.”

Ploaia începu să cadă şi încăierarea se isprăvi în noroi.

Mesele fuseseră întinse în cea mai mare încăpere a castelului. Prânzul ţinu cinci ceasuri. „Şi iată-mă regina Franţei”, îşi zicea din când în când Clémence. Nu se obişnuise cu acest gând. Nu se obişnuise de altminteri cu nimic. Lăcomia de mâncăi nesăţioşi a seniorilor francezi o uluia. Pe măsură ce bărdacele cu vin treceau de la unul la altul, glasurile se înfierbântau. Singura femeie la acest ospăţ de războinici, Clémence vedea toate privirile îndreptându-se spre dânsa, şi ghicea că în fundul sălii glumele luau o întorsătură cam porcoasă.

În răstimpuri, câte unul dintre comeseni ieşea până afară. Mathieu de Trye, primul şambelan, strigă:

— Regele, stăpânul nostru, nu dă voie să vă uşuraţi pe scara unde are să treacă el.

Când se aflau asupra celui de al patrulea rând de bucate, fiecare alcătuit din şase feluri, printre care un porc întreg adus la masă în frigarea lui şi un păun cu toate penele înfipte în târtiţă, doi scutieri se iviră ducând o plăcintă uriaşă pe care o puseră în faţa perechii regale. Unul despică în două coaja plăcintei şi o vulpe vie sari în sală, primită cu chiote. Neavând destulă vreme să pregătească vreo prăjitură măreaţă sau nişte castele de zahăr ars, pentru care ar fi avut nevoie de câteva zile, bucătarii ţinuseră să-şi arate măiestria în acest fel.

Vulpea speriată se rotea prin sală, târându-şi coada roşiatică şi stufoasă pe lespezile de piatră, cu frumoşii ei ochi sclipitori tulburaţi de groază.

— Săriţi la vulpe! Săriţi la vulpe! urlară seniorii năpustindu-se din jilţurile lor.

Porniră de îndată o vânătoare. Robert d'Artois, fu acela care prinse animalul. Îl văzură pe mătăhălos aruncându-se cu toată greutatea lui printre mese, apoi ridicându-se, ţinând în braţe vulpea care scheuna, arătându-şi colţii subţiri sub buzele negre. După aceea, Robert îşi strânse

încet degetele; se auziră troznind vertebrele; ochii vulpii se făcură sticloşi, şi Robert întinse animalul mort pe masă, în faţa reginei, ca un omagiu.

Clémence, care-şi îndoise policarul peste inelul prea mare ca să nu-i lunece din deget, întrebă dacă în Franţa era datina ca femeile despre partea mirelui să nu fie de faţă la cununii. I se explică ce se întâmplase şi că femeile care se aflau pe drum nu avuseseră timp să sosească.

— Dar oricum, soră dragă, n-ai fi putut avea prilejul să-mi cunoşti soţia, spuse contele de Poitiers.

— Şi pentru ce aşa… frate? întrebă Clémence, care simţea o vie curiozitate să-l asculte şi căreia totodată îi venea greu să-i răspundă.

— Pentru că e încă întemniţată la castelul din Dourdan, lămuri contele de Poitiers.

Apoi, întorcându-se spre rege:

— Frate, măria-ta, în ziua aceasta de bucurie pentru tine, îţi cer să ridici pedeapsa ce s-a dat soţiei mele Jeanne şi să-mi îngădui s-o aduc acasă. Tu ştii că dânsa nu şi-a călcat cinstea şi nu ar fi drept s-o mai laşi multă vreme să plătească pentru nişte păcate care nu sunt ale ei.

Aiuritul îşi încruntă fruntea. Se vedea bine că nu ştia ce să răspundă, nici ce hotărâre să ia. Trebuia oare, pentru a fi pe placul reginei Clémence, să arate blândeţe sau dimpotrivă, să facă dovadă de tărie, două însuşiri ce se cer în aceeaşi măsură unui rege? Căuta din ochi pe unchiu-său Valois, pentru a-i cere sfatul, dar acesta tocmai ieşise să ia aer. Robert d'Artois era în celălalt capăt al încăperii, unde începuse să-i explice lui Filip de Valois, fiul lui Charles, cum poţi apuca o vulpe fără ca ea să te muşte. Şi apoi, Aiuritul nu ţinea să-l facă din nou părtaş la istoria asta în care Robert era băgat până-n gât.

— Stăpâne, soţul meu, vorbi Clémence, din dragoste pentru mine, fă-i fratelui tău hatârul ce ţi-l cere. Ziua de azi e o zi de nuntă şi aş vrea ca toate femeile din ţara ta să aibă parte de bucurie.

Punea atâta inimă, vorbea cu atâta căldură, de parcă ar fi simţit o uşurare la gândul că Filip de Poitiers avusese o soţie şi că voia să şi-o aducă iar lângă dânsul.

Privindu-l pe Ludovic, părea mai frumoasă: ochii ei mari, albaştri între genele blonde, aveau un fel de a se uita la el care făcea mai mult ca o pledoarie.

Afară de asta regele mâncase zdravăn şi îşi golise cupa de mai multe ori decât s-ar fi cuvenit. Se apropia clipa când avea să se înfrupte din farmecele făgăduite de acest frumos trup liniştit, al cărui stăpân era de azi încolo. Nu-i ardea acum să cumpănească urmările politice ale gestului ce i se cerea.

— Nu e nici un lucru pe care să nu vreau să-l fac pentru a-ţi fi pe plac, draga mea, răspunse Ludovic. Tu, frate, poţi să ţi-o iei acasă pe doamna Jeanne şi s-o aduci printre noi când vei pofti.

Celălalt frate, tânărul conte de La Marche, cel mai frumos din tustrei, care urmărise cu luare aminte dialogul, spuse atunci:

— Şi eu, cum rămân, frate? Mă învoieşti şi pe mine… s-o aduc pe Blanche?

— Blanche niciodată! i-o tăie scurt regele.

— Doar să mă duc s-o văd la Château-Gaillard, şi s-o aşez într-o mânăstire unde va avea un trai mai puţin aspru…

— Niciodată, repetă Aiuritul cu un glas care nu îngăduia nici o stăruinţă.

Teama că Blanche, ieşită din temniţa ei, ar putea vorbi despre împrejurările în care murise prinţesa Marguerite îi inspirase de data aceasta o hotărâre rapidă şi fără apel.

Iar Clémence, simţind că trebuie să se mulţumească cu prima ei victorie, nu mai îndrăzni să se bage în vorbă.

— N-am să mai am deci niciodată dreptul de a avea o soţie? îşi urmă vorba Charles.

— Cum o vrea soarta, frate, răspunse regele.

— Se pare că soarta îl ajută mai mult pe Filip decât pe mine.

Şi din această clipă, Charles de La Marche prinse a-l urî nu pe rege, ci pe contele de Poitiers căruia şi până atunci îi purtase pică, firea lor deosebită învrăjbindu-i, şi împotriva căruia se simţea întărâtat văzând că regele îi arăta mai multă bunăvoinţă.

La sfârşitul acestei zile istovitoare, tânăra regină era aşa de obosită, încât întâmplările nopţii se desfăşurară pentru dânsa ca într-o altă viaţă. Nu avu nici groază, nici suferinţă prea mare, nici plăcere deosebită. I se supuse pur şi simplu bărbatului, înţelegând că lucrurile trebuie să se petreacă astfel. Îl auzi, înainte de a o fura somnul, îngânând nişte cuvinte care o făcură să spere că soţul ei o plăcea. Să fi fost mai puţin novice în treburi de acestea, ar fi priceput că avea, barem pentru o bucată de vreme, putere absolută asupra lui Ludovic al X-lea.

Într-adevăr, acesta se minuna că află la o fiică de rege supunerea pe care n-o întâlnise până atunci decât la slujnice. Teama cumplită a slăbiciunilor care-l apucau în patul Margueritei de Burgundia dispăruse. La urma urmei, poate că n-o fi fost făcut pentru femeile oacheşe. De patru ori la rând se văzu biruitor asupra acestui trup frumos care lucea palid, parcă sidefiu, sub mica lampă cu ulei spânzurată în cerul patului, trup din care dorinţa lui putea face tot ce poftea. Niciodată nu se învrednicise de o asemenea ispravă.

Când ieşi din odaia de culcare, dimineaţa târziu, simţea că i se învârteşte niţel capul, dar şi-l ţinea sus. Avea uitătura hotărâtă şi s-ar fi zis că noaptea de nuntă şterse amintirea necazurilor sale militare. Ceea ce se pierdea pe câmpul de bătălie se recucerea pe cel al dragostei…

Pentru întâia oară, Aiuritul se simţea în stare să înfrunte fără sfială glumele cam deocheate ale vărului său d'Artois care trecea drept bărbatul cel mai înzestrat cu de toate şi ţinând mai îndelung la tăvăleală din toată curtea.

Apoi, către amiază, alaiul regesc porni iar la drum, îndreptându-se spre miazănoapte. Clémence se mai

întoarse o dată să privească acest castel în care nu şezuse decât douăzeci şi patru de ceasuri şi de a cărui mărime adevărată nu va putea niciodată să-şi aducă aminte.

După două zile, soseau la Reims. Locuitorii, care nu mai văzuseră o încoronare de treizeci de ani – adică pentru cel puţin jumătate din populaţie – spectacolul era nou. Se îngrămădiseră pe la porţi şi de-a lungul străzilor. Oraşul gemea de oameni din satele dimprejur, veniţi pe jos sau călări, de tot soiul de negustori, de ursari, de scamatori, de armăşei şi ispravnici ai regelui care se grozăveau de parcă fiecare din ei avea în mână cârma ţării.

Locuitorii Reims-ului nu puteau să-şi închipuie că vor mai avea prilejul să vadă acest mare alai şi să-i plătească cheltuiala încă de trei ori în mai puţin de paisprezece ani.

Dar niciodată de acum încolo catedrala din Reims nu va mai vedea trecându-i pragul un rege al Franţei însoţit de cei trei urmaşi pe care istoria avea să-i rânduiască după dânsul. Într-adevăr, în spatele lui Ludovic al X-lea călcau contele de Poitiers, contele de La Marche şi contele Filip de Valois, adică viitorul Filip al V-lea, viitorul Charles al IV-lea şi viitorul Filip al VI-lea. Cei doi Filipi, Poitiers şi Valois, aveau fiecare douăzeci şi doi de ani, iar Charles de La Marche douăzeci şi unu. Înainte ca acesta din urmă să fi împlinit treizeci şi şapte, coroana se va aşeza pe cele trei capete, unul după altul.

PARTEA A DOUA.
DUPĂ FLANDRA, ALTĂ BELEA: RĂZMERIŢA DIN ARTOIS.
I
RĂSCULAŢII.

Din toate îndeletnicirile omeneşti, aceea care-ţi dă pe mână cârmuirea semenilor tăi, deşi cea mai râvnită, e şi cea mai dezamăgitoare, căci n-are sfârşit niciodată, şi nu îngăduie minţii nici o odihnă. Brutarul care şi-a scos cuptorul de pâine, tăietorul din pădure în faţa stejarului doborât, judecătorul care a dat o hotărâre, arhitectul care vede înălţându-se creasta unei clădiri, pictorul, după ce şi-a

isprăvit tabloul, toţi aceştia pot, barem într-o seară, să cunoască liniştea relativă pe care ţi-o da o strădanie dusă la capăt. Cârmuitorul de ţară niciodată. Abia a sărit un hop şi o dificultate politică pare înlăturată, că iată alta, care se plămădea tocmai pe când îi venea de hac celei dintâi, solicitând imediat atenţia. Generalul biruitor se bucură pe îndelete de onorurile victoriei, dar primul ministru trebuie să înfrunte noile situaţii născute chiar din această victorie. Nici o problemă nu poate să rămână multă vreme nerezolvată, căci aceea care pare astăzi secundară, va căpăta mâine o tragică însemnătate.

Îndeletnicirea cârmuirii nu poate fi asemuită decât cu cea a medicinii, care cunoaşte aceeaşi înlănţuire neîntreruptă, aceeaşi întâietate a cazurilor urgente, aceeaşi supraveghere de fiece clipă a tulburărilor uşoare care pot fi simptomele unor leziuni grave, în sfârşit, aceeaşi necontenită angajare a răspunderilor în situaţii a căror dezlegare depinde de împrejurări viitoare. Echilibrul societăţilor, ca şi sănătatea indivizilor, nu are niciodată un caracter definitiv, şi nu poate reprezenta o trudă isprăvită. Pentru omul de stat, singurele prilejuri de-a mai răsufla, i le oferă eşecul, cu amărăciunea legată de el, cu frământarea neliniştită a faptelor săvârşite, şi adeseori, plin de ameninţări. Cârmuitorul nu-şi află odihna decât în înfrângere.

Ceea ce-i adevărat în zilele noastre, când sarcina de a cârmui o naţiune cere puteri şi însuşiri aproape supraomeneşti, a fost fără îndoială tot aşa de adevărat de când lumea; iar meseria de rege, pe când regii guvernau ei înşişi, impunea aceleaşi servituţi neîntrerupte.

După jalnica sa ispravă războinică, abia ajunsese Ludovic al X-lea să dea uitării treburile Flandrei, resemnându-se a le lăsa să putrezească pentru că nu putea să le afle o dezlegare, abia îşi câştigase prestigiul mistic pe care încoronarea îl conferă suveranului, fie el şi cel mai păcătos

dintre monarhi, şi numaidecât alte tulburări izbucniră prin părţile de miazănoapte ale Franţei.

Baronii din Artois, aşa cum i-au făgăduit lui Robert, nu-şi lepădaseră armele când s-au întors de la oaste. Străbăteau ţara cu pâlcurile de oşteni, încercând să câştige populaţiile pentru cauza lor. Toată nobilimea le ţinea parte, şi prin ea, satele. Burghezia târgurilor era împărţită. Arassul, Boulogne, Thérouanne se uniseră cu răsculaţii. Calais, Avesnes, Bapaume, Aire, Lens şi Saint-Omer rămâneau credincioase contesei Mahaut. Ţara se găsea într-o stare de fierbere foarte apropiată de răzvrătire.

Aţâţătorii erau Jean de Fiennes, domnii de Caumont şi de Souastre, şi Gérard Kierez, cel mai iscusit dintre ei, care ştia să întocmească petiţii şi să ducă judecata în faţa divanurilor regelui.

Sprijiniţi, conduşi şi ajutaţi cu bani de către Robert d'Artois, se bucurau datorită acestuia de ocrotirea contelui de Valois şi a întregii clici reacţionare din jurul lui Ludovic al X-lea.

Revendicările lor erau de două feluri. Pe de o parte cereau întoarcerea la vechile rânduieli ale lui Ludovic cel Sfânt, vrând să vină iar vremea când nu aveau de dat socoteală decât judecătorilor puşi de dânşii în ţinuturile lor, făceau război când le plăcea şi nu plăteau biruri aproape de fel. Pe de altă parte, cereau schimbarea ocârmuirii din Artois şi mai cu seamă scoaterea din slujbă a cancelarului contesei Mahaut, Thierry d'Hirson, care le stătea ca sarea în ochi.

Dacă pretenţiile lor ar fi găsit ascultare, contesa Mahaut ajungea să fie lipsită de orice putere pe moşia ei, ceea ce aştepta neclintit nepotu-său, Robert.

Mahaut nu era însă femeia care să se lase jecmănită. Umblând cu şiretlicuri, ducându-i cu vorba pe baroni, făgăduind fără să-şi ţină cuvântul, prefăcându-se într-o zi că le intră în voie, pentru ca a doua zi să ia toată tărăşenia de la capăt, căuta cu orice chip să câştige timp. Vechile rânduieli? Negreşit, le va face baronilor pe plac, reînviind

vechile rânduieli. Dar pentru asta, trebuia să poruncească o cercetare, ca să se afle cu de-amănuntul care erau rânduielile în fiecare seniorie.

Ocârmuitorii ei? Dacă au greşit sau au făcut mâncătorii folosindu-se de slujba lor, îi va pedepsi fără milă. Pentru aceasta de asemenea se va face o cercetare… Şi după aceea dezbaterea era adusă înaintea regelui, care nu pricepea nimic şi era cu gândul la celelalte necazuri ale lui în timp ce i se împuiau urechile cu un val de argumente juridice. Contesa Mahaut primea plângerile maestrului Gérard Kierez; făcea dovada unei bunăvoinţe de netăgăduit. Va căuta să afle cum stau lucrurile şi data viitoare se va întâlni cu baronii la Bapaume… Pentru ce Bapaume? Pentru ca Bapaume era oraşul ei şi pentru că ţinea acolo un pâlc de oaste… Mahaut stăruia ca întâlnirea să aibă loc la Bapaume. Apoi, în ziua hotărâtă, nu venea la Bapaume, deoarece trebuise să plece la Reims pentru încoronare…

După ce trecu încoronarea, uită de întâlnirea făgăduită. Dar va veni curând în Artois; să aibă răbdare baronii. Cercetările îşi urmau cursul lor, adică armăşeii aflaţi în solda ei puneau oamenii să iscălească, ameninţându-i cu bâta, cu temniţa şi cu ştreangul, mărturii pline de laudă pentru ocârmuirea canonicului cancelar Thierry d'Hirson.

Văzând toate acestea, baronii îşi pierduseră sărita. Sângele li se sui la cap; se răzvrătiră făţiş şi-i trimiseră vorbă lui Thierry, care se găsea la Paris pe lângă contesă, să nu mai pună piciorul în Artois, sub pedeapsă cu moartea. Apoi, îl chemară înaintea lor pe celălalt Hirson, Denis, vistiernicul, care făcu prostia să vină; punându-i o sabie la gât, îl siliră să se lepede, cu jurământ, de frate-său.

Vrajba politică aducea a răfuială. Lucrurile luau o întorsătură aşa de primejdioasă, încât Ludovic al X-lea se repezi el însuşi până la Arras. Ţinea sa apară în chip de mijlocitor. Dar nu putea face mare lucru, când nu mai avea

oaste şi când singurul pâlc rămas nerisipit era tocmai cel care se răscula.

La 19 septembrie, slujitorii contesei Mahaut crezură nimerit să-i aresteze fără veste pe domnii de Souastre şi de Caumont, doi zurbagii care se potriveau de minune, unul fiind tare de gură şi celălalt năpraznic la bătaie, şi care păreau să fi luat conducerea răzmeriţei. Souastre şi Caumont au fost aruncaţi în închisoare. Robert d'Artois alergă numaidecât să stăruie pentru dânşii pe lângă rege.

— Vere, măria-ta, spuse el, n-am nici un amestec în toată istoria asta, o ştii, deoarece am fost lipsit de moştenirea mea, pe care mătuşa Mahaut o cârmuieşte, trebuie să recunoaştem, destul de prost. Dar dacă Souastre şi Caumont, sunt ţinuţi mai departe în temniţă, ascultă ce-ţi spun, vom avea război în Artois. Îţi dau aceasta de ştire numai pentru că îţi vreau binele.

Contele de Poitiers trăgea de cealaltă parte:

— Poate că nu-i tocmai cuminte de a fi arestat pe cei doi seniori, dar ar fi o greşeală mai gravă să li se dea drumul acum. Ar însemna să încurajezi orice răzvrătire în ţară; ai îngădui astfel, frate, ca puterea ta să fie ştirbită.

Charles de Valois se băgă în vorbă, furios:

— E de ajuns, nepoate, izbucni el, întorcându-se spre Filip de Poitiers, că regele ţi-a redat soţia care iese chiar zilele acestea de la Dourdan. Nu te apuca să aperi şi cauza mamei. Nu trebuie să-i ceri regelui să deschidă porţile închisorilor pentru cine îţi place şi să le închidă peste cei care nu-ţi plac.

— Nu văd nici o legătură, unchiule, răspunse Filip.

— Eu însă o văd, şi s-ar crede pe bună dreptate că însăşi contesa Mahaut te îndeamnă să stărui astfel.

În cele din urma Aiuritul porunci contesei Mahaut să-i libereze pe cei doi seniori întemniţaţi. În tabăra contesei începu să umble din gură în gură un joc de cuvinte răutăcios: „Domnul nostru Ludovic e deocamdată aplecat spre… clemenţă”.

Souastre şi Caumont ieşiră din arestul lor de o săptămână cu aureolă de martiri. La 26 septembrie îşi adunau la Saint-Pol toţi partizanii lor, care-şi ziceau acum „aliaţi”. Souastre vorbi din belşug, şi graiul său necioplit, tonul aprig al propunerilor sale îi cuceriră pe ascultători. Trebuia, zicea el, să se refuze plata birurilor şi să fie spânzuraţi ispravnicii, dăbilarii şi toţi slujbaşii, armăşei şi împuterniciţi ai contesei, începând, bineînţeles, cu familia d'Hirson.

Regele trimisese în grabă doi sfetnici de ai săi, Guillaume Flotte şi Guillaume Paumier, pentru a propovădui pacea şi a mijloci o nouă întâlnire la Compiègne. Aliaţii se învoiră în principiu cu această întâlnire, dar nici n-apucaseră bine să iasă cei doi Guillaume din adunare şi un trimis al lui Robert d'Artois sosi, năduşit şi abia trăgându-şi sufletul după atâta drum străbătut în goana calului. Le aducea baronilor doar o ştire: contesa Mahaut, făcând mare taină din această călătorie, sosea ea însăşi în Artois; va fi a doua zi la conacul din Vitz al lui Denis d'Hirson.

După ce Jean de Fiennes dădu în vileag această veste, Souastre rosti cu glas tare:

— Ştim de acum înainte, domnilor, ce avem de făcut.

Drumurile din Artois răsunară în noaptea aceea de tropote de cai şi zăngănit de arme.

II

CONTESA DE POITIERS.

Uriaşul rădvan, sculptat, vopsit şi aurit în întregime, luneca printre copaci. Era aşa de lung, că trebuia uneori toată destoinicia vizitiului pentru a-l face să ia o cotitură, şi oştenii din escortă descălecau adesea ca să pună umărul la urcuşul vreunui dâmb.

Deşi lădoiul de stejar fusese aşezat chiar pe osii, cei dinăuntru nu prea simţeau hârtoapele drumului, de multe perne şi covoare ce se aflau îngrămădite acolo. Şase femei erau instalate aproape ca într-o odaie, flecărind, jucându-se cu arşice sau schimbând între ele ghicitori. Se auzeau fâşâind crengile joase, atinse de pielea coviltirului.

Jeanne de Poitiers dădu la o parte perdeaua brodată cu crinii şi castelele de aur, care înfăţişau stema familiei d'Artois.

— Unde suntem? întrebă ea.

— Mergem de-a lungul râului Authie, doamnă, răspunse Béatrice d'Hirson. Trecurăm adineaori prin Auxi-le-Château. Până într-un ceas, vom ajunge la Vitz, la unchiu-meu, Denis, care ne aşteaptă şi va fi foarte bucuros să vă revadă. Şi poate că doamna Mahaut se va şi afla acolo, cu soţul domniei tale.

Jeanne de Poitiers privea peisajul, copacii încă verzi, păşunile în care ţăranii coseau o otavă rară sub un cer însorit, căci, aşa cum se întâmplă adeseori după verile ploioase, pe la acest sfârşit de septembrie vremea se făcuse frumoasă.

— Doamnă Jeanne, te rog, nu te mai apleca în afară la fiecare clipă, urmă Béatrice. Doamna Mahaut ne-a sfătuit să bagi bine de seamă şi să nu-ţi arăţi faţa când vom fi în Artois.

Dar Jeanne nu-şi putea lua ochii de la geam. Să privească! De opt zile, de când ieşise din închisoare, nu făcea decât asta. Aşa cum un înfometat se îndoapă cu hrană, gândind că nu se va mai sătura niciodată, prin privire ea îşi însuşea din nou universul. Frunzişul copacilor, norii subţiri, o clopotniţă care se zărea în depărtare, zborul unei păsări, iarba taluzurilor, toate i se păreau de-o nemaipomenită frumuseţe, pentru că era liberă.

Când porţile castelului de la Dourdan se deschiseseră în faţa ei, şi când căpitanul fortăreţei, plecându-se până-n pământ, îi urase drum bun, arătându-i cât de mare fusese pentru dânsul cinstea de a o avea ca oaspete, Jeanne se simţise cuprinsă de un fel de ameţeală.

„Mă voi mai obişnui vreodată cu libertatea?” se întreba.

La Paris, o aşteptase o dezamăgire. Mamă-sa trebuise să plece în pripă spre Artois. Dar îi lăsase rădvanul ei, mai multe doamne de neam mare, precum şi numeroase slugi.

În vreme ce croitori, croitorese şi brodeze dădeau zor să-l reconstituie o garderobă, Jeanne se folosise de acest popas de câteva zile pentru a umbla, însoţită de Béatrice, prin capitală. Se simţea ca o străină, venită de la celălalt capăt al lumii, şi era încântată de tot ce vedea. Străzile! Nu se mai sătura de priveliştea străzilor. Galantarele din galena Negustorilor, dughenile de pe cheiul Giuvaergiilor! Avea poftă să pipăie tot, să cumpere tot. Deşi îşi păstra acea ţinută mândră, stăpânită, care fusese întotdeauna a ei, ochii îi străluceau, trupul i se însufleţea, cuprins de o bucurie a simţurilor când atingea brocarturile, perdelele, podoabele de aur. Şi totuşi, nu putea să gonească amintirea zilelor când venise, în aceleaşi dugheni, cu Marguerite, Blanche, fraţii d'Aulnay…

„M-am jurat destul, în închisoarea mea, îşi zicea dânsa, că dacă ies vreodată de acolo, să nu-mi mai pierd vremea cu fleacuri. De altminteri, ele nu-mi plăceau aşa de mult odinioară! De unde-mi vine această patimă pe care n-o pot ţine în frâu?”

Cerceta cu luare aminte îmbrăcămintea femeilor pentru a nota noile amănunte ale modei şi forma pe care o aveau în acest an pălăriile, rochiile şi scurteicile. Căuta să citească în ochii bărbaţilor dacă mai putea să placă. Complimentele mute pe care le primea, felul cum tinerii întorceau capul după dânsa reuşeau să-i împrăştie orice teamă în privinţa asta. Pentru cochetăria ei, găsea o scuză ipocrită: „Trebuie să aflu, îşi repeta în gând, dacă mai am farmece care să-l ispitească pe soţul meu”.

La drept vorbind, ieşea neatinsă trupeşte, după cele şaisprezece luni de închisoare. Regimul de la Dourdan nu putea fi nicidecum asemuit cu cel de la Château-Gaillard. Jeanne era ceva mai palidă ca înainte, ceea ce, într-o privinţă, o făcea mai frumoasă, căci pistruii dispăruseră de pe faţa ei. Sub cosiţele false răsucite în chip de melci pe după urechi. – „Femeile care au părul rar îşi pun şi ele”, îi spusese Béatrice d'Hirson, pentru a o linişti – gâtul ei, cel

mai frumos gât din Franţa, susţinea tot cu aceeaşi graţie căpşorul acela cu umerii obrajilor ieşiţi şi cu ochii albaştri puţintel alungiţi spre tâmple. Paşii ei îţi aminteau umbletul mlădios al ogarilor albi. Jeanne nu-i prea semăna mamei sale, având doar aceeaşi sănătate zdravănă, iar ca înfăţişare aducea mai curând cu răposatul conte palatin care fusese un senior foarte fercheş.

Acum, când era aşa de aproape de ţinta călătoriei, Jeanne devenea tot mai nerăbdătoare; aceste ultime ceasuri i se păreau mai lungi decât toate lunile trecute. Caii nu şi-or fi încetinit goana? Nu li s-ar putea da zor vizitiilor?

— Vai, doamnă, şi eu ard de nerăbdare să mă văd mai repede poposind undeva, dar nu din aceeaşi pricină că domnia ta, zicea una dintre doamnele însoţitoare, la celălalt capăt al rădvanului.

Această persoană, care se numea doamna de Beaumont, era însărcinată în luna a şasea. Pentru dânsa drumul începuse să fie istovitor; îşi cobora uneori ochii spre pântecul ei, cu un oftat aşa de greu, încât celelalte femei nu-şi puteau stăpâni râsul.

Jeanne de Poitiers o întrebă în şoaptă pe Béatrice:

— Eşti într-adevăr sigură că soţul meu nu s-a îndrăgostit de altă femeie în tot acest timp? Nu cumva m-ai minţit?

— Nu, doamnă, crede-mă. De altfel, chiar dacă monseniorul de Poitiers şi-ar fi întors ochii spre alte femei, tot n-ar mai putea să se gândească la ele după ce a băut licoarea vrăjită care-l va face să fie numai al domniei tale. Vezi doară că el însuşi a cerut regelui să te întorci acasă…!

„Şi chiar dacă o fi având o ibovnică, nu-i nimic, mă voi împăca şi cu asta. Un bărbat, fie el şi împărţit cu altă femeie, tot e mai bun ca închisoarea”, îşi zicea Jeanne. Dădu iar deoparte perdeaua, ca şi cum făcând astfel, iuţea mersul trăsurii.

— Rogu-te, doamnă, spuse din nou Béatrice, nu te arăta atâta. Nu prea suntem iubiţi acum prin locurile acestea.

— Oamenii par totuşi foarte drăguţi, răspunse Jeanne. Ţăranii ăştia care ne salută nu au oare feţe plăcute?

Lăsând perdeaua în jos, nu văzu că îndată ce trecuse rădvanul, trei ţărani, care tocmai o salutaseră plecându-se până la pământ, dădură fuga în pădure, pentru a-şi dezlega caii şi a porni în galop.

Puţin timp după aceea, rădvanul pătrunse în curtea conacului de la Vitz; nerăbdarea contesei de Poitiers avu să sufere o nouă dezamăgire. Pe când Jeanne se gândea să cadă în braţele mamei sale, pe când se pregătea mai ales să-şi revadă soţul, Denis d'Hirson îi spuse, ieşindu-i înainte, că nici contesa d'Artois, nici contele de Poitiers nu veniseră şi că o aşteptau în castelul d'Hesdin, la zece leghe mai spre miazănoapte.

— Ce înseamnă asta? o întrebă în şoapta pe Béatrice. N-ai zice că se feresc înadins din calea mea ca să nu mă vadă?

Şi o tulburare plină de teamă o cuprinse deodată. Toată călătoria aceasta, stropul de sânge scos din braţul ei, licoarea vrăjită, plecăciunile căpitanului gărzii de la Dourdan, toate acestea n-or fi fost o comedie urzită anume, în care Béatrice era pusă s-o tragă pe sfoară? Jeanne, la urma urmei, nu avea nici o dovadă că soţul ei ar fi cerut-o într-adevăr. Nu erau cumva pe cale s-o ducă, pur şi simplu, de la o închisoare la alta, dând acestei strămutări, din motive tainice, înfăţişarea libertăţii recâştigate? Afară numai... afară numai dacă – şi Jeanne se înfiora închipuindu-şi tot ce e mai rău – dacă nu vor fi hotărât s-o facă să piară, având grijă s-o arate mai întâi la Paris ca şi în Artois, liberă şi graţiată, spre a nu trezi bănuieli. Béatrice îi povestise împrejurările în care Marguerite de Burgundia îşi aflase moartea. Jeanne se întreba dacă nu vor face-o şi pe dânsa să dispară, îmbrăcând sfârşitul ei în alte forme.

Frământată de aceste gânduri, nu prea mâncă la prânzul pe care-l dădu în cinstea ei Denis d'Hirson. Starea de fericire trăită de opt zile încoace făcu loc pe neaşteptate, celei mai apăsătoare nelinişti, şi ea căuta să-şi citească

soarta pe feţele celor din jur. Frumoasa Béatrice şi unchiu-său, vistiernicul, păreau să se înţeleagă de minune; se îmbrăţişaseră la sosire, cu un sărut ceva mai lung decât s-ar fi cuvenit între rubedenii. Şi afară de asta, se aflau acolo doi seniori cu mutra cam stânjenită, domnii de Liques şi de Nédonchel, care îi fuseseră prezentaţi Jeannei, ca unii ce aveau s-o însoţească până la Hesdin. N-or fi fost oare însărcinaţi cu o treabă cumplită la vreo răspântie de drum?

Nimeni nu-i pomenea de şederea ei în temniţă; toţi se prefăceau a o privi ca şi cum n-ar fi fost niciodată în închisoare, şi tocmai asta o neliniştea. Vorbele ce se schimbau la masă, din care ea nu înţelegea nimic, se învârteau numai în jurul situaţiei din Artois, a datinilor nesocotite, a întrevederii de la Compiègne propusă de solii regelui, a răscoalelor aţâţate de Souastre, Caumont şi Jean de Fiennes.

— N-ai băgat de seamă, doamnă, vreo forfotă în calea domniei tale, nici vreo adunare de oameni înarmaţi? o întrebă Denis d'Hirson pe Jeanne.

— N-am văzut nimic de acest fel, domnule Denis, răspunse dânsa, iar satele mi s-au părut foarte liniştite.

— Mi s-a dat totuşi de veste că au izbucnit neorânduieli începând de ieri şi toată noaptea trecută; doi dintre ispravnicii noştri au fost atacaţi azi dimineaţă.

Jeanne înclina tot mai mult să creadă că acestea nu erau decât vorbe menite să-i adoarmă bănuielile. I se părea că un laţ nevăzut se strângea în jurul ei. Se întreba, în ce fel ar putea să scape? Dar, spre a merge unde? Cine ar putea s-o ajute? Era singură, înspăimântător de singură, şi îşi rotea ochii în jur fără să găsească pe nimeni care să-i pară un aliat.

Doamna însărcinată mânca straşnic şi continua să ofteze din greu privindu-şi pântecul.

— Contesa Mahaut, crede-mă, domnule Denis, va fi silită să se plece, zicea domnul de Nédonchel, bărbat cu dinţii lungi, gălbejit la faţă şi adus de spate. Foloseşte trecerea

ce-o ai pe lângă dânsa. Convinge-o să se supună barem în parte. Să-l îndepărteze pe fratele domniei tale, oricât de greu ne vine să ţi-o spunem, sau să se prefacă a-l îndepărta căci aliaţii nu vor voi niciodată să cadă la învoială câtă vreme va fi el cancelar. Ba, chiar şi pe noi aceştia, crede-mă, ne pândeşte mare primejdie rămânând credincioşi contesei, în timp ce ne arătăm a sta alături de ceilalţi baroni. Cu cât aşteaptă mai mult, cu atât nepotu-său Robert îi câştigă pe oameni de partea lui.

În clipa aceea, un vătăşel, în capul gol şi abia trăgându-şi sufletul, intră alergând în sufragerie.

— Ce este, Cornillot? întrebă Denis d'Hirson.

Vătăşelul Cornillot şuşoti câteva vorbe întretăiate la urechea lui Denis d'Hirson. Acesta se făcu numaidecât alb la faţă, trânti jos şervetul ce-i acoperea genunchii şi sări din locul său.

— Iertaţi-mă, o clipă, domnilor, spuse, trebuie să mă duc să văd…

Şi ieşi în fuga mare printr-una din uşile joase ale sufrageriei, urmat de Cornillot care se ţinea scai după dânsul. Fu auzit strigând:

— Paloşul, daţi-mi paloşul…

Apoi, bocănitul paşilor săi grăbiţi se pierdu din ce în ce, pe o scară.

O clipă după asta, când oaspeţii nu-şi veniseră încă în fire din tulburarea lor, o larmă uriaşă se auzi din curte. Ai fi zis că o oaste întreagă năvălise acolo în goana cailor. Un câine care trebuie să fi primit o lovitură de copită, urla înfricoşător. Liques şi Nédonchel se repeziră la ferestre, în timp ce femeile din escorta contesei de Poitiers se înghesuiau într-un ungher al încăperii ca un cârd de bibilici. Lângă Jeanne nu rămăsese decât Béatrice d'Hirson şi doamna însărcinată al cărui chip se făcuse pământiu.

„Mi s-a întins o capcană”, îşi spuse Jeanne de Poitiers. După felul cum Béatrice se apropiase de dânsa şi după mâinile care-i tremurau, Jeanne îşi dădu seama că nu era

înţeleasă cu năvălitorii. Dar asta nu făcea ca lucrurile să pară mai vesele şi, oricum ar fi fost, nu era timp să stea mult pe gânduri.

Uşa nu se deschise, ci mai curând sări din loc, şi vreo douăzeci de baroni, conduşi de Souastre şi Caumont dădură buzna, cu săbiile în mână, zbierând:

— Unde-i trădătorul, unde se ascunde trădătorul?

Se opriră, şovăind niţel în faţa priveliştii ce li se înfăţişa. Aveau mai multe motive de a fi miraţi. Mai întâi, lipsa lui Denis d'Hirson, pe care erau siguri că-l vor găsi acolo şi care dispăruse ca după vălul unui vrăjitor. Şi apoi, cârdul acesta de femei cârâitoare sau leşinate de frică, îmbulzindu-se una într-alta, şi care se şi vedeau sortite unui viol general. Şi mai cu seamă prezenţa lui Liques şi a lui Nédonchel, pe care îi credeau de ai lor; nu mai departe decât alaltăieri la Saint-Pol, cei doi cavaleri se aflau printre conjuraţi şi acum îi vedeau aici, stând la masă într-un conac din tabăra vrăjmaşă. Dezertorii fură acoperiţi de ocări din belşug, îi întrebară cât primeau pentru trădarea lor, dacă se vânduseră familiei Hirson pentru treizeci de arginţi; iar Souastre îi plesni una lui Nédonchel cu mănuşa de fier peste obrazul lung şi galben, de-i dădu sângele pe gură.

Liques se străduia să se dezvinovăţească explicând ce-i adusese acolo.

— Venisem pentru a apăra păsurile voastre; vrem să nu se facă moarte de om şi pustiiri zadarnice. Eram gata să dobândim cu vorba mai mult decât voi cu săbiile.

Îi siliră să tacă suduindu-i cumplit. Din curte veneau răcnetele altor „aliaţi” care aşteptau. Nu erau mai puţin de o sută.

— Să nu rosteşti numele meu, îi suflă Béatrice contesei de Poitiers, căci cu unchii mei au ei ce au.

Doamna însărcinată făcu o criză de nervi şi se prăbuşi pe banca ei.

— Unde-i contesa Mahaut? Va trebui să ne asculte! Ştim că se află aici, i-am urmărit rădvanul, strigau baronii.

Jeanne de Poitiers începea să priceapă că zurbagiii aceştia n-o căutau anume pe dânsa, şi că nu viaţa ei voiau s-o curme. După ce-i trecu spaima din prima, clipa, mânia îi împurpură faţa; în ciuda celor şaisprezece luni de închisoare, sângele aprig al neamului d'Artois i se pornise deodată prin vine, cu tot ce avea năpraznic în el.

— Sunt contesa de Poitiers şi eu sunt cea care călătoresc în rădvanul mamei mele, izbucni dânsa. Şi nu-mi place de fel să se intre cu atâta zarvă acolo unde mă aflu.

Deoarece răsculaţii habar nu aveau că ea ieşise din închisoare, vestea asta neaşteptată îi amuţi pentru o clipă. Hotărât lucru, mergeau din surpriză în surpriză. Cei care altădată avuseseră prilejul s-o vadă pe Jeanne, o recunoscură.

— Vreţi să-mi spuneţi numele voastre, urmă Jeanne, căci am obiceiul de a nu vorbi decât oamenilor care-mi sunt prezentaţi, şi mi-e greu să ştiu cine sunteţi sub armurile voastre.

— Sunt domnul de Souastre, răspunse capul răsculaţilor, un bărbat cu sprâncene groase roşcate, iar acesta e tovarăşul meu de luptă Caumont; iată-i şi pe Saint-Venant şi Jean de Fiennes şi pe domnul de Longvillers; şi o căutăm pe contesa Mahaut…

— Cum? Auzit-am bine? Numai nume de gentilomi! N-aş fi crezut asta după felul în care vă purtaţi cu nişte doamne, pe care mai bine v-ar fi stat să le ocrotiţi, iar nu să le înspăimântaţi, dând năvală peste ele! Iată colo, doamna de Beaumont care e însărcinată, gata-gata să nască, şi care a leşinat din pricina voastră. Nu vă e ruşine?

Un freamăt surd arăta că baronii încep să se codească. Jeanne era frumoasă, şi felul ei de a le ţine piept, le impunea. Afară de asta, era cumnata regelui şi părea să fi căpătat iar mare trecere la curte. Arnaud de Longvillers o încredinţă că nu-i voiau nici un rău, că numai cu Denis d'Hirson aveau o răfuială, pentru că acesta le jurase că se leapădă de frate-său şi nu-şi ţinea promisiunea.

Într-adevăr, ei speraseră s-o prindă pe Mahaut într-o capcană şi s-o facă să le intre în voie cu de-a sila, şi acum se simţeau plouaţi că le ieşise planul pe dos. Unii încălecară, pornind peste câmp în căutarea vistiernicului, pe când ceilalţi, pentru a-şi răzbuna păţania, dădură iama prin casă, prădând tot ce le venea în cale.

Vreme de un ceas, conacul din Vitz răsună de pocnetul uşilor trântite, a mobilelor sparte, a farfuriilor sfărâmate. Tapiseriile şi draperiile erau smulse din pereţi; năvălitorii şterpeleau argintăria de pe policioare.

Apoi, mai potoliţi dar tot ameninţători, răsculaţii o siliră pe Jeanne şi pe însoţitoarele ei să urce iar în marele rădvan aurit; Souastre şi Caumont trecură în capul pâlcului de escortă, şi trăsura porni pe drumul ce ducea la Hesdin, înconjurată de clinchetul zalelor de oţel ale acestor războinici.

Într-acest chip, aliaţii erau acum siguri că vor ajunge la contesa Mahaut. După o leghe de drum, când să iasă din târgul Jvergny, alaiul se opri. Puseseră mâna pe Denis d'Hirson, în clipa când încerca să treacă peste râul Authie, apucând prin mlaştini. Vistiernicul se ivi, tăvălit în noroi, bătut, plin de sânge, cu mâinile şi picioarele băgate în fiare, clătinându-se între doi baroni călări.

— Ce-i vor face acum? Ce-i vor face? murmură Béatrice. În ce hal l-au adus!

Şi începu să bolborosească tainice rugăciuni care nu-şi aveau înţelesul nici în latineşte, nici în franţuzeşte.

După ce se sfătuiră mult între dânşii, baronii căzură la învoială să-l păstreze ca zălog, închizându-l într-un castel din apropiere. Dar furia lor ucigaşă avea nevoie de un ţap ispăşitor. Îl găsiră lesne.

Vătăşelul Cornillot fusese prins o dată cu Denis. Se nimerise, spre nenorocirea lui, să fie tocmai el, Cornillot, cel care cu zece zile în urmă îi arestase pe Souastre şi Caumont. Cum viaţa unuia ca dânsul nu reprezenta nici cât o monedă, baronii hotărâră să isprăvească cu el

numaidecât. Dar trebuia ca moartea lui să le fie pildă şi să le dea de gândit tuturor slujitorilor contesei Mahaut.

Unii voiau să fie spânzurat, alţii să fie tras pe roată şi destui alţii să fie îngropat de viu. Întrecându-se care mai de care în cruzime, discutau în faţa lui cum anume ar fi mai nimerit să-l ucidă, în timp ce el, cu faţa îmbrobonită de sudoare, se târa în genunchi, zbierându-şi nevinovăţia şi rugându-se să i se cruţe viaţa. Souastre găsi o soluţie care-i mulţumi pe toţi, afară de cel osândit.

Trimiseră să se aducă o scară. Îl suiră pe Cornillot într-un copac, legându-l de subsuori; apoi, după ce el se zbătu o vreme în aer, dând din picioare spre hazul baronilor, tăiară funia şi-l lăsară să cadă la pământ. Cu oasele sfărâmate, nenorocitul urlă tot timpul până i-au săpat mormântul. Îl îngropară de-a-n picioarelea, lăsându-i afară doar capul.

Rădvanul contesei de Poitiers aştepta să pornească iar, şi doamnele însoţitoare îşi astupau urechile ca să nu audă ţipetele celui pus la cazne. Contesa de Poitiers, oricât de tare era, simţea un leşin la inimă; şi nu îndrăznea să se amestece, de teamă ca mânia baronilor să nu se întoarcă împotriva ei. Béatrice d'Hirson, în ciuda primejdiei care o pândea şi pe dânsa, urmărea ceremonia cu o stranie luare aminte.

În cele din urmă, Souastre îşi întinse paloşul unuia dintre oşteni. Tăişul luci o dată de-a lungul pământului şi capul vătăşelului Cornillot se duse de-a dura prin iarbă, în timp ce un val de sânge ţâşnea din arterele tăiate.

În clipa când rădvanul porni, doamna însărcinată fu apucată de dureri; începu să urle trântindu-se pe spate şi ridicându-şi fustele. Femeile din jur înţeleseseră îndată că ea nu-şi va duce până la capăt sarcina.

III.

A DOUA CĂSNICIE A REGATULUI.

Hesdin era o fortăreaţă straşnică, având trei curţi îngrădite. Era întretăiată de şanţuri, înconjurată cu metereze, împănată cu clădiri, grajduri, hambare, magazii

şi legată de câmpia din jur prin mai multe coridoare săpate sub pământ. O garnizoană de opt sute de arcaşi, folosindu-se de toate acestea, putea să reziste lesne acolo – având asigurată hrana necesară – unui asediu de câteva luni. Înlăuntrul celei de a treia curţi se afla reşedinţa principală a conţilor d'Artois, alcătuită dintr-o seamă de clădiri de locuit, şi care era înţesată cu mobile scumpe, tapiserii, obiecte de artă şi argintărie, o avuţie de nepreţuit, adunată vreme de trei generaţii.

— Cât timp voi avea cetatea asta, obişnuia să zică Mahaut, ticăloşii mei de baroni nu-mi vor veni de hac. Vor obosi cu mult înainte ca zidurile mele să cedeze, şi nepotu-meu Robert se amăgeşte singur dacă îşi închipuie că-l voi lăsa vreodată să pună mâna pe Hesdin.

— Hesdin îmi aparţine după lege şi moştenire, spunea la rândul său Robert d'Artois; mătuşă-mea Mahaut mi l-a furat, aşa cum mi-a furat tot comitatul meu. Dar nu mă voi lăsa până nu i-l voi lua, împreună cu păcătoasa ei de viaţă.

Când aliaţii, escortând rădvanul contesei de Poitiers, se înfăţişară la căderea nopţii în faţa primului zid al fortăreţei, numărul lor scăzuse simţitor. Domnul de Journy părăsise alaiul, zicând că trebuie să meargă la moşie spre a supraveghea strângerea fânului, iar domnul de Givenchy făcuse la fel, nevrând să-şi lase prea multă vreme nevasta singură. Alţii, ale căror conace foarte apropiate se vedeau de pe drum, la o aruncătură de praştie, se duceau să cineze acasă, luând cu ei şi pe prietenii cei mai intimi şi dându-şi cuvântul că se vor întoarce neîntârziat. Aşa că, îndârjiţii nu mai erau decât vreo treizeci; mergeau de trei zile călare, fără întrerupere. Veşmintele lor de oţel începeau să le apese tot mai greu umerii, şi simţeau mare nevoie să se spele.

Mânia li se potolise după ce-şi vărsaseră năduful asupra vătăşelului Cornillot, al cărui cap îl purtau în vârful unei suliţi, ca pe un trofeu.

Trebuiră să stea la târguială o bucată de vreme când ajunseră în faţa primului corp de gardă, până să fie lăsaţi să intre. Apoi, avură iar de aşteptat, şi Jeanne de Poitiers în mijlocul lor, între primul şi al doilea zid.

Luna nouă se înălţase pe cerul încă luminos. Dar noaptea începea să coboare în curţile fortăreţei Hesdin. Totul era liniştit, chiar prea liniştit în ochii baronilor. Se mirau văzând atât de puţini oşteni. Un cal nechează în fundul unui grajd, simţind prezenţa altor cai.

Se lăsa răcoarea serii, în care Jeanne recunoştea miresmele copilăriei. Doamna de Beaumont continua să geamă că moare. Baronii vorbeau între dânşii. Unii găseau că făcuseră de ajuns deocamdată, că afacerea începea să miroasă a capcană, şi că ar fi mai bine să se întoarcă aici într-o altă zi, când se vor aduna mai mulţi. Jeanne întrevăzu clipa când va fi luată şi ea ca zălog, sau se va găsi prinsă în toiul unei bătălii nocturne.

În cele din urmă, al doilea pod fu lăsat jos, apoi al treilea. Baronii se codeau.

— Eşti într-adevăr sigură că maică-mea e aici? o întrebă în şoaptă Jeanne pe Béatrice d'Hirson.

— Ţi-o jur pe viaţa mea, doamnă, şi doresc tot aşa de mult ca şi domnia ta să mă văd lângă dânsa.

Atunci, Jeanne îşi scoase capul pe ferestruica rădvanului:

— Ei, bine, domnilor! Unde vi-e graba cea mare de-a sta de vorbă cu stăpâna voastră? V-a pierit curajul în clipa când trebuie să daţi ochii cu ea?

Cuvintele acestea le dădură brânci înainte, şi pentru a nu se face de ruşine în ochii unei femei, baronii pătrunseră în a treia curte, unde descălecară.

Oricât de pregătit eşti pentru un eveniment, el se prezintă întotdeauna într-alt chip decât îl aşteptai.

Jeanne de Poitiers îşi închipuise în douăzeci de feluri clipa când se va afla iar de faţă cu ai săi. Era pregătită pentru orice, pentru primirea rece care se făcea vinovatei iertate, pentru marea scenă a împăcării oficiale, pentru regăsirea

intimă cu strigate de bucurie şi pupături. Şi pentru fiecare eventualitate, îşi alcătuise o atitudine şi-şi prevăzuse cuvintele ce avea să rostească. Dar niciodată nu şi-ar fi închipuit că se va întoarce în castelul familiei escortată de harababura unei răscoale, cu o doamnă însoţitoare care să lepede în fundul rădvanului ei.

Când Jeanne intră în sala cea mare, luminată de luminări, unde contesa Mahaut, în picioare, cu braţele încrucişate şi buzele strânse, îi privea pe baronii care se apropiau, primele sale cuvinte fură pentru a zice.

— Mamă, trebuie să i se dea ajutor doamnei de Beaumont care-i pe cale să-şi piardă pruncul. Prea au speriat-o vasalii tăi.

Contesa îi porunci de îndată finei sale Mahaut d'Hirson, o soră a Béatricei, care se afla lângă dânsa – căci tot neamul Hirsonilor făcea parte din curtea ei: Pierre era judeţ al oraşului Arras, Guillaume era pitar, trei alţi nepoţi şi nepoate erau băgaţi în slujbe grase fără a face vreo treabă – să dea fuga spre a-i chema pe meşterul Hermant şi meşterul Pavilly, „doftorii” săi, pentru a da îngrijiri bolnavei.

Apoi, suflecându-şi mânecile, se întoarse către baroni:

— Domni răi ce sunteţi, faptă de cavaleri e asta, să vă legaţi de nobila mea fiică şi de doamnele ce-o însoţesc, şi credeţi că astfel mă veţi face să dau îndărăt? V-ar place ca alţii să se poarte la fel cu nevestele şi fecioarele voastre când se află la drum? Haide, răspundeţi, să aud cum vă dezvinovăţiţi de aceste nelegiuiri, pentru care voi cere regelui să vă pedepsească!

Baronii îl împinseră pe Souastre, dându-i brânci, şi suflându-i:

— Vorbeşte. Spune ce ai de zis…

Souastre tuşi ca să-şi dreagă glasul şi-şi trecu degetele printr-o barbă de trei zile. Vorbise atâta, înjurase, ţinuse adunări pentru a-i aţâţa pe ceilalţi, încât acum, în clipa cea grea, nu ştia ce să mai zică.

— Ei bine, doamnă, începu el, vrem să ştim dacă îl vei dezaproba în sfârşit pe ticălosul de cancelar al domniei tale care înăbuşă plângerile noastre, şi dacă te vei învoi să ne recunoşti rânduielile, aşa cum erau ele pe vremea măriei sale Ludovic cel Sfânt…

Se întrerupse văzând că un nou personaj intra în încăpere, şi că acest personaj era contele de Poitiers. Ţinându-şi capul puţintel dat spre umăr, se apropia cu paşi mari, călcând liniştit. Baronii, care nu erau decât nişte mici moşieri şi nu se aşteptau să-l vadă ivindu-se, fără veste, pe fratele regelui, se strânseseră unii într-alţii.

— Domnii mei… rosti contele de Poitiers.

Se opri, zărind-o pe Jeanne. Veni la dânsa şi o sărută pe gură, în chipul cel mai firesc din lume, faţă de toată lumea, ca să arate astfel că soţia sa îşi redobândise pe deplin toate drepturile şi că, pentru dânsul, odată cu aceasta, interesele contesei Mahaut deveniseră nişte treburi de-ale familiei.

— Aşadar, domnii mei, urmă el, iată-vă nemulţumiţi. Ei bine, şi noi de asemenea. Aşa stând lucrurile, dacă ne îndârjim de o parte şi de alta, şi dacă folosim silnicia, nu vom ajunge la nimic bun… A, te recunosc, domnule de Balliencourt; te-am văzut în tabără. Cum te lauzi cu sănătatea? Mereu zdravăn? Silnicia e scăparea oamenilor care nu-s în stare să cugete… Te salut, domnule de Caumont.

Vorbind, trecea printre dânşii, privându-i drept în ochi, zicându-le pe nume celor ale căror feţe şi le amintea, şi întinzându-le mâna, cu dosul palmei în sus, pentru ca ei să i-o sărute în semn de omagiu.

— Dacă stăpâna voastră, contesa d'Artois ar urma să vă pedepsească pentru relele purtări ce-aţi avut faţă de dânsa, asta i-ar fi foarte uşor. Vezi dară, domnule de Souastre, priveşte prin fereastră şi spune-mi dacă aţi avea vreo cale de a scăpa de aici.

Câţiva baroni se duseră la ferestre şi văzură că pe meterezele zidurilor răsăriseră deodată puzderie de coifuri

ce se profilau în amurg. Un pâlc de arcaşi se înşirase în curte, iar nişte vătăşei stăteau gata, la primul semn, să ridice podurile şi să lase în jos porţile cu ţepi de fier.

— Să fugim, dacă mai e timp, şoptiră unii baroni.

— Nu, domnii mei, nu fugiţi, le zise contele de Poitiers, fuga voastră nu v-ar duce mai departe de al doilea zid. Vă spun încă o dată că noi nu vrem să vă facem silnicie, şi o rog pe cea care vi-e stăpână să nu ridice armele împotriva voastră. Nu-i aşa, mamă?

Contesa Mahaut încuviinţă, dând din cap.

— Să încercăm a curma într-un alt chip neînţelegerile noastre, urmă contele de Poitiers, aşezându-se.

Îi pofti pe baroni să facă la fel şi porunci să li se aducă de băut.

Deoarece nu erau acolo destule jilţuri pentru toţi, unii se aşezară pe jos. Alternanţa aceasta de bunăvoinţă şi ameninţări îi buimăcea.

Filip de Poitiers le vorbi pe îndelete. Le arătă că răzmeriţa nu aducea decât nenorocire, că erau supuşi ai regelui înainte de a fi supuşi ai contesei Mahaut, şi că ar trebui să primească judecata suveranului. Acesta trimisese doi împuterniciţi, domnul Flotte şi domnul Paumier, pentru a încheia un armistiţiu. De ce refuzaseră armistiţiul? îi întrebă contele de Poitiers.

— Nu mai aveam încredere în contesa Mahaut, răspunse Jean de Fiennes.

— Armistiţiul v-a fost cerut în numele regelui; deci regelui îi aduceţi ocara de a pune la îndoială cuvântul său.

— Dar monseniorul Robert d'Artois ne-a încredinţat că…

— Ah! Mă aşteptam la una ca asta! Băgaţi de seamă, bunii mei domni, nu vă luaţi după spusele monseniorului Robert care vorbeşte cam prea uşuratec în numele regelui, spre a vă face să-i slujiţi ţelurile lui, plătind poate ceva din pungă, dar fără să-şi pună pielea la bătaie. Vărul nostru, d'Artois, a pierdut procesul său împotriva doamnei Mahaut acum şase ani, iar regele, tatăl meu, Dumnezeu să-l odihnească, a

judecat el însuşi. Ceea ce se petrece în acest comitat nu vă priveşte decât pe voi, pe contesă şi pe rege.

Jeanne de Poitiers îşi cerceta din ochi soţul. Îi asculta fericită glasul egal: regăsea felul său de-a înălţa deodată pleoapele pentru a întări o vorbă, şi aerul acela nepăsător care, Jeanne îşi dădea seama acum, nu era decât de ochii lumii, ca să-şi ascundă forţa. I se părea maturizat în chip straniu. Trăsăturile lui Filip erau mai pronunţate. Nasul său mare şi ciolănos ieşea şi mai mult la iveală; obrazul începea să capete înfăţişarea sa definitivă. Filip părea totodată să fi dobândit o autoritate deosebită, ca şi cum, de la moartea tatălui său, o parte din puterea înnăscută a răposatului, ar fi trecut în el.

După un ceas întreg de tocmeală, contele de Poitiers, obţinuse ceea ce voia, sau cel puţin tot ce se putea obţine. Denis d'Hirson va fi pus în libertate; Thierry nu se va mai arăta deocamdată prin Artois, dar slujitorii care ocârmuiau în numele contesei vor rămâne pe locurile lor, până la sfârşitul cercetărilor. Capul vătăşelului Cornillot va fi predat de îndată a lor săi spre a i se face o înmormântare creştinească… Căci, zicea contele de Poitiers:

— Ceea ce-aţi făcut voi e faptă de păgân iar nu de apărători ai adevăratei credinţe. Asemenea purtări deschid calea răzbunărilor, cărora, la rândul vostru, voi înşivă le veţi fi în curând victime.

Domnii de Liques şi de Nédonchel vor fi lăsaţi în pace, căci nu voiseră decât binele tuturor şi se siliseră să nu se facă zadarnică vărsare de sânge. Doamnele şi domnişoarele vor fi respectate de o parte şi de alta, aşa cum se cuvine să fie într-o ţară cu datini cavalereşti. Apoi, şi unii şi alţii se vor întâlni la Arras, după ce vor fi trecut cincisprezece zile, adică la 7 octombrie, pentru a încheia un armistiţiu care va ţine până la vestita adunare de la Compiègne, de atâtea ori amânată şi pe care o hotărau de data asta pentru ziua de 15 noiembrie. Dacă cei doi Guillaume, Flotte şi Paumier, nu se pricepuseră să-i convingă pe baroni a da ascultare

vrerilor regelui, curtea se va îngriji să trimită alţi împuterniciţi care să stea de vorbă cu dânşii.

— Nu e nevoie să iscăliţi ceva astăzi; mă încred în cuvântul vostru, domnii mei, spuse contele de Poitiers, care ştia că cel mai bun mijloc de a-ţi câştiga încrederea vrăjmaşilor este de a te preface că le-o acorzi pe a ta. Sunteţi oameni cu judecată şi de cuvânt; ştiu bine că dumneata, Balliencourt, şi dumneata, Souastre, şi dumneata Loos, şi voi toţi, câţi sunteţi aici, veţi avea grijă să nu mă dezamăgiţi şi să nu mă lăsaţi a-mi da în zadar cuvântul pe lângă rege. Şi-mi pun nădejdea în voi că-i veţi face pe prietenii voştri să fie oameni de înţeles şi să respecte învoielile noastre.

Îi îmbrobodise atât de bine pe baroni încât plecară de acolo mulţumindu-i, de parcă ar fi aflat în el un apărător. Încălecară pe caii lor, trecură cele trei poduri ridicate peste şanţurile cetăţuii şi se pierdură în noapte.

— Dragă fiule, spuse Mahaut, m-ai salvat. N-aş fi putut avea atâta răbdare.

— Te-am făcut să câştigi cincisprezece zile, rosti Filip înălţând din umeri. Auzi! Datinile lui Ludovic cel Sfânt! Încep să mă plictisească toţi ăştia cu datinele lui Ludovic cel Sfânt! S-ar crede că tatăl meu nici n-a existat vreodată! Când un rege mare a făcut să propăşească ţara, se găsesc întotdeauna proşti care se încăpăţânează s-o tragă îndărăt. Şi frate-meu îi încurajează!

— Ah, ce nenorocire, Filip, că nu eşti tu rege! spuse Mahaut.

Filip nu răspunse; o privea pe nevastă-sa. Aceasta, acum, că i se risipise spaima şi atâtea luni de speranţă îşi vedeau împlinirea, simţea deodată că toate puterile o părăsesc, şi lupta împotriva lacrimilor care-i veneau în ochi.

Ca să-şi ascundă tulburarea, umbla de colo-colo prin încăpere, cercetând iar după atâta vreme locurile copilăriei. Dar fiecare lucru recunoscut îi sporea emoţia. Regăsea tabla cu pătrăţele din matostat şi agată albă, pe care învăţase să joace şah.

— Vezi, nimic nu s-a schimbat, zise Mahaut.

— Nu, nimic nu s-a schimbat, repetă Jeanne, simţind un nod în gât şi se întoarse spre dulapul cu cărţi.

Cuprindea douăsprezece tomuri şi trecea astfel drept una dintre cele mai însemnate biblioteci particulare din Franţa. Jeanne îşi plimbă degetul pe legăturile de piele… Copilăriile lui Ogier, Povestea Violetei, Biblia în franţuzeşte, Vieţile sfinţilor, Povestea vulpii, Povestea lui Tristan{6}. Privise de atâtea ori, împreună cu soră-sa, Blanche, frumoasele chipuri zugrăvite pe foile de pergament! Şi una dintre doamnele contesei Mahaut le citea din cărţile acestea.

— Pe asta o cunoşti… da, o cumpărasem înainte. M-a costat trei sute de livre, spuse Mahaut arătând Călătoria în ţara Marelui Han scrisă de dumnealui Marco Polo.

Încerca să risipească stânjeneala ce-i apucase pe tustrei.

În clipa aceea intră piticul contesei Mahaut, căruia i se zicea Jeannot le Folet, ţinându-şi calul de lemn pe care se învârtea de obicei prin odăi. Avea peste patruzeci de ani, un cap lat, cu nişte ochi mari de câine şi un năsuc cârn; abia ajungea până la înălţimea unei mese, purta un caftan brodat cu „gângănii” şi o tichie rotundă.

Când dădu cu ochii de Jeanne, tresări scuturat de un fior; gura i se deschise, dar fără să rostească un cuvânt, şi în loc să se apropie sărind ca o capră, aşa cum era dator s-o facă, se repezi spre tânăra femeie şi se trânti jos ca să-i sărute picioarele. Jeanne nu se mai putu ţine, puterile o părăsiră deodată, şi începu să plângă în hohote. Se întoarse spre contele de Poitiers, îl văzu că surâde şi i se aruncă în braţe, îngânând:

— Filip!… Filip! În sfârşit, în sfârşit, te regăsesc.

Neînduplecata contesă Mahaut simţi o împunsătură la inimă văzând că fiică-sa se repede spre bărbatu-său şi nu spre dânsa, ca să plângă de fericire.

„Dar ce alta mi-aşi putea dori? gândi Mahaut. Haide, n-am de ce fi supărată, am izbutit, şi asta contează cel mai mult.”

— Filip, soţia ta e obosită, spuse ea. Du-o în odăile voastre. Vi se va aduce acolo cina.

Şi, cum treceau pe lângă dânsa, adaogă mai încet:

— Îţi spuneam eu că te iubeşte.

Îi privi ieşind pe uşă, sprijiniţi unul de altul. Apoi întoarse capul spre Béatrice d'Hirson şi-i făcu semn să se ţină pe nesimţite după ei.

Mai târziu, noaptea, când contesa Mahaut, pentru a-şi răsplăti ostenelile, înfuleca al şaselea şi ultimul ei prânz de toate zilele, Béatrice intră fluturând pe buze o umbră de surâs.

— Ei? făcu Mahaut.

— Ei, licoarea noastră, doamnă, a avut într-adevăr efectul pe care îl aşteptam. Acum, dorm amândoi.

Mahaut se răsuci niţel pe pernele ei.

— Domnul fie lăudat, spuse dânsa. Am refăcut a doua căsnicie a regatului.

IV

PRIETENIA UNEI SLUJITOARE.

Trecură după aceea săptămâni aproape liniştite pentru regatul Franţei. Taberele vrăjmaşe se întâlniră iar la Arras, apoi la Compiègne, şi regele făgădui să rostească judecata lui asupra provinciei Artois până în Crăciun. Baronii din ţara de sus, potoliţi deocamdată, se întoarseră la conacele lor.

Ţarinile erau negre şi pustii; oile se îngrămădeau în târle. Câmpia franceză moţăia în tăcerea iernii.

Ne aflam în zilele cele mai scurte ale anului; zorile de decembrie, fumegânde, semănau cu un foc de lemne verzi; noaptea se lăsa devreme peste reşedinţa regală de la Vincennes, împresurată de pădure.

În ceasurile de după-amiază, regina Clémence broda. Se apucase de o pânză mare de altar care înfăţişa paradisul. Aleşii Domnului se plimbau sub un cer peste tot albastru, printre lămâi şi portocali; paradisul acesta aducea grozav cu grădinile din Neapole.

„Nu eşti regină ca să fii fericită”, gândea adeseori regina Clémence, repetându-şi cuvintele bunicii sale, Maria a Ungariei. La drept vorbind, nu era nici nefericită; nu avea vreun motiv să fie. „Mă frământă un gând păcătos, îşi zicea, şi sunt nedreaptă că nu-i mulţumesc Atotputernicului pentru ceea ce mi-a dat.”

Nu putea să înţeleagă de unde-i vine această lehamite, această melancolie, acest urât care o năpădea din zi în zi, tot mai apăsător.

Nu era înconjurată de mii de atenţii? Avea mereu în jurul ei cel puţin trei doamne slujitoare, alese printre femeile din neamurile cele mai mari ale ţării, pentru a-i împlini orice dorinţa, a-i ghici orice poftă din cel mai neînsemnat gest, pentru a-i aduce cartea de rugăciuni, a-i pregăti acul, a-i ţine oglinda, a o pieptăna, a-i arunca pe umeri o mantie de îndată ce se simţea o adiere răcoroasă…

Cei mai buni rapsozi se schimbau unul după altul, pentru a-i povesti isprăvile regelui Artus, ale cavalerului Lancelot, şi Legendele sfinţilor.

Zece olăcari aveau drept singură sarcină să alerge în goana calului între Neapole şi Vincennes, ca să ducă scrisorile pe care schimba cu bunică-sa, cu unchiu-său, regele Robert, şi cu toate celelalte rubedenii.

Avea numai pentru dânsa patru iepe albe înhămate cu frâie de argint şi dârlogi de mătase ţesute în fir de aur; iar pentru a-l însoţi pe rege la întrevederea de la Compiègne, i se făcuse un mare rădvan, aşa de frumos, aşa de bogat, cu spiţele roţilor strălucind ca nişte raze de soare, încât cel al contesei Mahaut părea doar o căruţă bună să care fânul.

Şi Ludovic nu era într-adevăr cel mai bun soţ din lume? Pentru că ea spusese, vizitând castelul Vincennes, că-i place, şi că aici ar dori să trăiască, numaidecât Ludovic, părăsind Parisul, hotărâse să se aşeze la Vincennes. Numaidecât, toţi marii seniori începuseră să cumpere terenuri prin împrejurimile castelului de la Vincennes şi se apucară să-şi ridice acolo conace. Ba se zicea chiar că jupân

Tolomei îi ajutase mult pe seniori să dobândească aceste pământuri şi că, datorită lui, locuitorii de prin părţile acelea prinseseră a se îmbogăţi. Iar Clémence, care nu-şi închipuise ce poate fi iarna la Vincennes, nu mai îndrăznea acum să spună că ar fi preferat să se întoarcă la Paris, de teamă să nu-i amărască pe toţi aceşti oameni ce se băgaseră în cheltuieli pentru a se aşeza aproape de dânsa.

Într-adevăr, regele o copleşea cu mărinimia lui! Nu era zi să nu-i aducă un nou dar, şi aşa de multe îi aducea, că se simţea stânjenită.

— Vreau, iubita mea, îi spusese, ca tu să fii cea mai împodobită doamnă din lume.

Dar ce nevoie avea dânsa de trei coroane de aur, din care una încrustată cu zece mari rubine roşii, alta cu patru smaralde uriaşe, şaisprezece mai mici şi optzeci de mărgăritare, iar a treia tot cu mărgăritare, tot cu smaralde, tot cu rubine?

Pentru masa ei, Ludovic îi cumpărase douăsprezece cupe de argint suflat cu aur, având smălţuite pe ele stemele Franţei şi Ungariei. Şi pentru că era cucernică şi el îi admira grozav pioşenia, îi cumpărase cu opt sute de livre o raclă mare cu o aşchie din crucea Mântuitorului. Ar fi însemnat să descurajeze atâta bunăvoinţă dacă i-ar fi spus soţului că îţi poţi face rugăciunea tot aşa de bine într-o grădină şi că, cel mai frumos chivot din lume, în ciuda meşteşugului giuvaergiilor şi a întregii avuţii a regilor, rămâne tot soarele, aşa cum străluceşte pe Mediterana.

Cu o lună înainte, Ludovic îi făcuse dar nişte moşii pe care dânsa nu avusese încă timp să le viziteze: casele şi conacele din Maneville, Hébicourt, Saint-Denis de Fermans, Wardes şi Dampierre, pădurile de la Lyons şi de la Bray.

— De ce, iubitul meu stăpân, să te lipseşti de atâtea avuţii pentru mine, de vreme ce, oricum, nu sunt decât sluga ta, şi nu mă pot folosi de ele decât prin tine.

— Nu mă lipsesc de fel, răspunsese Ludovic. Toate moşiile acestea erau ale lui Marigny, căruia prin judecată i le-am

luat şi pot face cu ele ce poftesc. Dacă mi s-ar întâmpla o nenorocire, vreau să te las cea mai bogată doamnă din ţară.

În ciuda scârbei pe care o simţea aflând că moşteneşte averile unui spânzurat, putea oare să le refuze, atunci când îi erau înfăţişate ca nişte daruri făcute din dragoste şi când regele ţinea să proclame această dragoste chiar în actul de danie?

„Ludovic, prin mila lui Dumnezeu, rege al Franţei şi Navarrei, dăm de ştire tuturor celor de faţă sau viitori, că noi, văzând smerita şi drăgăstoasa grijă ce Clémence ne arată, ţinându-ne plăcută şi voioasă tovărăşie, pentru care se cuvine a-i face, binevoitor, un dar…”

Se putea oare pune mai multă gingăşie în nişte documente de stat? Şi-i dăduse pe deasupra în stăpânire casele de la Corbeil şi de la Fontainebleau. În ochii lui, fiecare noapte petrecută lângă dânsa, merita un castel. Da, dumnealui Ludovic o îndrăgea foarte mult. Niciodată, faţă de dânsa, nu se arătase aiurit şi Clémence nu înţelegea de unde-i venise porecla. Niciodată n-a fost ceartă între ei, niciodată vreo vorbă mai tare. Dumnezeu îi hărăzise într-adevăr un soţ bun.

Şi, cu toate acestea, Clémence se plictisea. Nu asculta glasul rapsozilor şi ofta, trăgând firele de aur ale lămâilor brodaţi pe gherghef.

Îşi dăduse în zadar silinţa să priceapă treburile încurcate din Artois, despre care, în fiece seară, Ludovic vorbea de unul singur în faţa ei, umblând cu paşi mari prin odaie.

Era îngrozită auzind pologhiile pe care le debita contele Robert, cu o voce tunătoare, parcă făcută ca să spargă acoperişul castelului din Vincennes; îi zicea „verişoară!” ca şi cum şi-ar fi strigat haita de câini şi afirma că doamna Mahaut şi doamna de Poitiers erau adevărate târfe de bordel, ceea ce Clémence refuza să creadă.

O sâcâia monseniorul de Valois care se tot învârtea în jurul ei, zicându-i:

— Ei, nepoată, când vei da ţării un moştenitor?

— Când va voi Dumnezeu, unchiule, răspundea dânsa încet.

La drept vorbind, nu avea prieteni. Simţea, pentru că avea o minte ageră şi nu era vanitoasă, că toţi cei care-i arătau dragoste nu urmăreau decât să tragă foloase de pe urma ei. Afla că regii nu-s niciodată iubiţi pentru ei înşişi şi că cei care îngenunchează în faţa lor nu au alt gând decât să adune firimiturile de putere căzute de pe buzele lor.

„Nu eşti regină ca să fii fericită; ba chiar se poate ca tocmai asta să te împiedice de a fi fericită”, îşi repeta încă o dată Clémence în această după-amiază, când monseniorul de Valois, cu pasul veşnic grăbit, ca şi cum ar fi pornit să arunce vrăjmaşul peste hotar, intră la dânsa şi-i spuse:

— Nepoată, îţi aduc o veste care va stârni mare fierbere la curte: cumnată-ta, doamna de Poitiers e însărcinată. Moaşele au adeverit aceasta azi dimineaţă. Vecina ta, contesa Mahaut a şi început să scoată steagurile la ferestrele castelului ei de la Conflans, ca şi cum ar trece alaiul de Joia-verde pe la dânsa.

— Mă bucur foarte mult pentru doamna de Poitiers, zise Clémence.

— Sper că ţi se arată recunoscătoare, urmă Charles de Valois, căci numai ţie îţi datorează libertatea. Dacă tu nu cereai iertarea ei în ziua nunţii tale, mă îndoiesc foarte că Ludovic i-ar fi dat-o vreodată.

— Dumnezeu îmi arată deci că am făcut bine, deoarece a blagoslovit această căsătorie.

Valois, care se încălzea la focul din cămin, se răsuci deodată, fluturându-şi în jur mantia, de parca ar fi desfăşurat un steag.

— Se pare că Dumnezeu o blagosloveşte cu mai puţină grabă pe a ta, îi răspunse el. Când oare, te vei hotărî, nepoată, să urmezi pilda cumnatei tale? Păcat, zău aşa, că ţi-a luat-o înainte. Haide, Clémence, dă-mi voie să-ţi vorbesc ca un tată. Ştii că mie îmi place să spun lucrurilor pe nume.

Răspunde-mi deci, fără ocol: Ludovic îşi îndeplineşte cum se cuvine îndatoririle sale de soţ faţă de tine?

— Ludovic mi-este un soţ cum nu se poate mai bun.

— Haide, nepoată, înţelege bine ce vreau să spun: eu vorbesc despre îndatoririle unui soţ creştin, îndatoririle trupeşti, dacă ţii să le zic astfel.

Clémence se roşi la faţă.

— Nu ştiu ce vrei să spui, unchiule, îngână ea. Am puţină experienţă, dar n-am băgat de seamă că Ludovic să fi arătat vreo lipsă despre partea aceasta. Nu-s măritată decât de cinci luni şi nu cred că ai de ce-ţi face griji în privinţa asta.

— Dar în sfârşit, îţi cinsteşte patul, culcându-se seară de seară cu tine?

— Aproape în fiecare noapte, unchiule, dacă asta ţii s-o afli, şi mai mult decât să fiu la cheremul său când pofteşte, nu pot face nimic.

— Ei bine zise Charles de Valois, să dea Dumnezeu să mi se împlinească dorinţa! Să dea Dumnezeu. Dar înţelege, nepoată, că eu sunt cel care am pus la cale unirea voastră. Şi nu vreau să mi se ia în nume de rău alegerea ce am făcut.

Auzind asta, Clémence avu pentru întâia oară o tresărire de mânie. Împinse deoparte ghergheful, se ridică dreaptă în faţa jilţului ei şi cu un glas în care se putea recunoaşte tonul bătrânei regine Maria, răspunse:

— Pari să uiţi, domnule de Valois, că bunică-mea, regina Ungariei, avu treisprezece copii, că maică-mea, Clémence de Habsburg, avusese deja trei când muri cam la vârsta mea de azi. Femeile din neamul nostru sunt rodnice, unchiule, şi dacă este vreo piedică la împlinirea dorinţei ce-ai rostit, ea n-ar putea veni dinspre partea stirpei mele. Şi apoi, asupra acestui subiect, domnule, am vorbit destul pentru azi, şi pentru totdeauna.

Se duse să se închidă în iatacul ei.

Eudeline, prima lenjereasă a palatului, venind după două ceasuri să pregătească patul, o găsi acolo, aşezată lângă o

fereastră în dosul căreia se şi întinsese bezna.
— Cum, doamnă, izbucni ea, v-au lăsat aici fără lumină! Voi chema numaidecât slugile!
— Nu, să nu chemi, nu vreau să văd pe nimeni, spuse încetişor Clémence.
Lenjereasa aţâţă focul care murea în vatră, zgândărind jăratecul cu o cracă răşinoasă, apoi se sluji de ea ca să aprindă o lumânare înfiptă într-un picior de fier.
— Vai, doamnă! Plângeţi! V-a necăjit cineva?
Regina îşi şterse ochii. Părea cu gândurile într-altă parte, descumpănită.
— Eudeline, Eudeline, izbucni ea, un simţământ urât îmi frământă sufletul: sunt geloasă.
Eudeline o privi miratã.
— Măria-ta, geloasă? Dar ce te-ar putea face să fii? Sunt foarte sigură că stăpânul nostru Ludovic nu te înşeală şi nici prin minte nu-i trece aşa ceva.
— Sunt geloasă pe doamna de Poitiers, urmă Clémence. O pizmuiesc pentru că va avea un copil, pe când eu nu aştept încă să am unul. Ah, sunt bucuroasă de norocul ei, sunt foarte bucuroasă, dar nu ştiam că fericirea altuia poate să te doară aşa de tare.
— Vai, doamnă, fireşte că fericirea altora poate stârni multă durere!
Eudeline rostise asta în chip straniu, nu ca o slugă care aprobă spusele stăpânei, ci ca o femeie care a suferit aceeaşi durere şi o înţelege. Tonul nu-i scăpase reginei.
— Nici tu n-ai copil? întrebă ea.
— Ba da, doamnă, ba da, am o fată care-mi poartă numele şi are unsprezece ani.
Îşi întoarse faţa şi începu sa trebăluiască în jurul patului, netezind cuverturile de brocart şi din blană subţire de jder.
— Eşti de mult cu slujba rufelor în castelul acesta? întrebă Clémence.
— Din primăvară, chiar înainte de venirea măriei tale. Până atunci eram în palatul de la Paris, unde vedeam de

rufăria stăpânului nostru, Ludovic, după ce o îngrijisem pe a tatălui său, regele Filip, vreme de zece ani.

Apoi se făcu tăcere şi nu se mai auzi decât mâna femeii bătând pernele.

„Dânsa cunoaşte fără îndoială toate tainele casei acesteia… şi a alcovurilor ei, îşi zicea regina. Dar nu, n-am să-i cer să-mi spună nimic, n-am s-o întreb nimic. Nu-i frumos să iscodeşti slugile… Nu e o treabă vrednică de mine.”

Dar cine putea s-o lămurească cum trebuie, dacă nu o slugă, una din făpturile acelea care trăiesc în intimitatea regilor, fără a avea nici o părticică din puterea lor? Niciodată nu s-ar încumeta să pună prinţilor din familia ei întrebarea ce-i frământă mintea de când avusese convorbirea cu Charles de Valois; de altminteri, era foarte sigură că n-ar primi un răspuns cinstit. Dintre înaltele doamne de la curte, niciuna nu se bucura cu adevărat de încrederea ei, pentru că niciuna nu i se arătase cu adevărat prietenă. Se simţea străina copleşită de laude deşarte, dar asupra căreia toţi ochii stau la pândă şi căreia niciodată nu-i va fi iertată nici cea mai măruntă greşeală, nici cea mai mică slăbiciune. Aşa că nu-şi putea îngădui să-şi deschidă inima decât faţă de slugile ei. Eudeline, mai ales, părea să-i merite bunăvoinţa; cu privirea sinceră, îmbrăcată simplu, gesturile sigure şi liniştite, prima lenjereasă se dovedise din zi în zi tot mai atentă, fără a-şi face o fală din grija ce-o purta stăpânei.

Clémence se hotărî dintr-odată.

— E adevărat, întrebă ea, că mica prinţesă de Navarra, care-i ţinută departe de curte şi care nu mi-a fost arătată decât o singură dată, nu este a soţului meu?

Şi în acelaşi timp îşi zicea: „Nu s-ar fi cuvenit să fiu înştiinţată mai devreme asupra acestor taine ale coroanei? Bunică-mea ar fi trebuit să se informeze mai amănunţit; într-adevăr, m-au lăsat să viu la această căsătorie, neştiutoare de multe lucruri”.

— Ei, doamnă, făcu Eudeline, continuând să aşeze pernele, ca şi cum întrebarea n-ar fi mirat-o peste măsură. Asta cred că nimeni n-o ştie, nici chiar stăpânul nostru Ludovic. Fiecare spune despre aceasta ceea ce-i convine; cei care afirmă că prinţesa de Navarra este fiica regelui au interes să spună aşa, ca şi cei care văd în ea o bastardă. Ba sunt chiar unii, cum ar fi monseniorul de Valois, care-şi schimbă părerea în fiecare lună deşi în această privinţă adevărul e numai unul. Singura făptură de la care s-ar fi putut afla fără îndoială cum stau lucrurile ar fi fost doamna de Burgundia, dar ea are acum gura astupată cu ţărână…

Eudeline se întrerupse şi privi spre regină:

— Eşti nerăbdătoare, măria ta, să ştii dacă stăpânul nostru, regele…

Se opri iar, dar Clémence o îmboldi din ochi să vorbească.

— Fii pe pace, măria-ta, zise Eudeline, monseniorul Ludovic nu e împiedicat de a avea un moştenitor, cum spun gurile rele în ţară şi chiar la curte.

— Cine ştie, şopti Clémence.

— Eu, una, ştiu asta, răspunse încet Eudeline, şi cei de aici au avut destulă grijă ca eu să fiu singura care să ştie.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun adevărul, măria ta, pentru că şi eu am o taină mare. Fără îndoială, ar trebui să-mi ţiu gura ca până acum… Dar nu e din parte-mi o jignire faţă de o doamnă ca măria ta, de aşa de mare neam şi aşa de milostivă, dacă mărturisesc că am avut un copil de la monseniorul Ludovic, pe când era tânăr, sunt unsprezece ani de atunci.

Regina o cerceta pe Eudeline cu o uimire fără margini. Că Ludovic ar mai fi avut o soţie, la asta nu se gândea decât ca la o problemă de ordin dinastic. Această căsătorie intra în cadrul rânduielilor statornicite. Ludovic avusese o nevastă care se purtase urât; temniţa, şi apoi moartea îl despărţise de dânsa. Dar de aproape cinci luni, de când se măritase cu regele Franţei, nici o singură dată Clémence nu se întrebase ce putea să fie intimitatea dintre Ludovic şi

Marguerite de Burgundia. Nici o închipuire a legăturilor lor trupeşti nu-i trecuse prin minte, nici o curiozitate n-o frământase; între căsătorie şi dragoste nu făcuse până atunci nici o apropiere. Şi iată că dragostea, dragostea fără cununie, i se înfăţişa în persoana acestei frumoase femei blonde şi trandafirii, cu formele pline la cei trei zeci de ani ai săi, şi iată că regina începu să-şi imagineze…

Eudeline luă tăcerea reginei drept o mustrare.

— Nu eu am voit asta, doamnă, crede-mă, el s-a luat de mine cu puterea de stăpân pe care o avea asupră-mi. Şi apoi, era aşa de tânăr, nu se pricepea de loc, şi o doamnă de neam mare l-ar fi speriat fără îndoială.

Cu un gest al mâinii, Clémence dădu a înţelege că nu dorea nici o altă lămurire.

— Această copilă, întrebă ea, e într-adevăr cea de care mi-ai vorbit adineaori?

— Da, doamnă, este Eudeline.

— Vreau s-o văd.

O expresie de înfricoşare se întipări pe faţa lengeresei.

— Poţi cere s-o vezi, doamnă, poţi cere, bineînţeles, pentru că eşti regină. Dar te rog să nu faci asta, căci atunci se va şti că ţi-am vorbit. Fetiţa îi seamănă leit lui tată-său, aşa încât monseniorul Ludovic, temându-se ca nu cumva vederea ei să te supere, a poruncit să fie închisă la o mănăstire, chiar înainte de sosirea măriei tale. N-o văd decât o dată într-o lună şi, de cum se va face mare, va fi călugărită.

La Clémence, cele dintâi porniri erau întotdeauna generoase. Auzind povestea slujnicei, uită pentru o clipă de propria ei dramă.

— Dar pentru ce, întrebă ea cu jumătate de glas, pentru ce s-a făcut asta? Cum i-a putut trece cuiva prin cap că o asemenea faptă ar fi pe placul meu, şi cu ce fel de femei sunt obişnuiţi prinţii Franţei? Aşadar, biata mea Eudeline, pentru mine ţi-au smuls fata! Te rog să mă ierţi.

— Vai, doamnă, răspunse Eudeline, ştiu bine că asta nu vine de la măria ta.

— Nu vine de la mine, dar s-a făcut din pricina mea, spuse Clémence, îngândurată. Fiecare dintre noi e răspunzător nu numai pentru faptele sale rele, dar şi pentru tot răul pe care l-a prilejuit chiar fără vrerea lui.

— Şi eu însămi, doamnă, am avut de suferit, eu însămi care eram prima supraveghetoare a rufăriei palatului de la Paris. Monseniorul Ludovic m-a trimis aici, la Vincennes, într-o slujbă mai mică decât cea pe care o aveam acolo. Nimeni n-are nimic de zis împotriva poruncilor regelui, dar e într-adevăr cam puţină răsplată pentru tăcerea ce-am păstrat. Şi pe mine, fără îndoială, monseniorul Ludovic vroia să mă ascundă; nu se gândea că o să vă placă mai mult acest castel în desişul codrilor, decât palatul cel mare de la Paris.

Acum că se pornise să spună ce avea pe inimă, nu se mai putea opri.

— Pot mărturisi deschis, urmă ea, că la venirea măriei tale mă pregăteam să te slujesc doar din datorie, iar nicidecum de plăcere. Trebuie să fii o preanobilă doamnă şi tot aşa de bună la inimă pe cât de frumoasă la chip, ca să mă simt astfel cuprinsă de dragoste pentru măria ta. Nici nu ştii cât de îndrăgită eşti de slugile mărunte; ar trebui să le auzi cum vorbesc de regină, la cuhnii, la grajduri, la spălătorii! Acolo, doamnă, ai suflete ce-ţi sunt credincioase, mai curând decât printre baronii cei mari. Le-ai cucerit tuturor inima, chiar şi pe a mea, care-ţi era cea mai neprietenoasă, şi nu ai azi mai supusă slugă ca mine, îşi sfârşi vorba Eudeline, punându-şi un genunchi la pământ şi sărutând mâna reginei.

— Voi face ca fiica ta să-ţi fie întoarsă acasă, spuse Clémence, şi o voi ocroti. Am să vorbesc despre dânsa regelui.

— Să nu faci asta, doamnă, te rog să n-o faci, izbucni Eudeline.

— Regele mă copleşeşte cu atâtea daruri pe care nu le doresc! Poate să-mi facă unul care-mi place!

— Nu, nu, în genunchi te rog să nu faci asta, repetă Eudeline. Mai bine să-mi văd fata sub vălul de călugăriţă decât s-o văd sub pământ.

Pentru întâia oară de la începutul acestei convorbiri, Clémence avu un zâmbet şi părea chiar gata să râdă.

— Oamenii ca tine din Franţa au deci atâta frică de rege? Sau mai apasă asupra voastră amintirea regelui Filip, despre care se zicea că era necruţător?

Daca Eudeline nutrea o adevărată dragoste pentru regină, păstra însă Aiuritului o pică neîmpăcată, şi prilejul era foarte nimerit ca să-şi împlinească deopotrivă aceste simţăminte.

— Măria ta nu-l cunoaşte încă pe monseniorul Ludovic aşa cum îl cunoaşte oricine aici; nu ţi-a arătat încă partea urâtă a sufletului său. Nimeni n-a uitat, spuse ea coborând glasul, că stăpânul nostru Ludovic a pus la grele cazne pe slujitorii palatului după judecata doamnei Marguerite, şi că opt leşuri schilodite şi sfărâmate au fost scoase din apă la picioarele Turnului Nesle. Gândeşte, măria ta, că ele au fost zvârlite acolo la întâmplare? N-aş vrea ca întâmplarea să ne împingă, pe fiică-mea şi pe mine, în aceeaşi prăpastie.

— Acestea sunt clevetiri pe care le poartă din gură în gură vrăjmaşii regelui…

Dar în timp ce rostea cuvintele astea, Clémence îşi aducea aminte de ceea ce-i spusese pe ocolite cardinalul Duèze şi de felul în care Bouville, în drum spre Lyon, răspunsese la întrebările ei privind moartea Margueritei. Clémence îşi amintea de ceea ce cumnatu-său Filip de Poitiers îi dăduse să înţeleagă despre caznele îndurate de foştii miniştri ai lui Filip cel Frumos şi de osânda fără umbră de dreptate ce au suferit.

„Să mă fi măritat cu un om sângeros?” se întrebă ea.

— Îmi pare rău dacă am vorbit prea mult, urmă Eudeline. Să dea Dumnezeu ca măria ta să nu afle de o faptă încă şi

mai cumplită şi ca în marea ta bunătate ea să-ţi rămână neştiută.

— Despre ce faptă mai cumplită aş putea să aflu? E adevărat oare? Doamna Marguerite…

Eudeline înălţă din umeri cu tristeţe.

— Aici, la curte, numai măria ta ai îndoială asupra acestui lucru; dacă n-ai aflat încă, e din pricină că unii pândesc poate o clipă de primejdie pentru ca să-ţi facă şi mai rău. Ludovic a pus de-a sugrumat-o, toţi ştiu asta.

— Doamne, Dumnezeule, e oare cu putinţă? E oare cu putinţă să fi făcut moarte de om ca să mă poată lua pe mine? gemu Clémence, ascunzându-şi obrazul în palme.

— Vai, nu mai plânge, doamnă, spuse Eudeline. Acum vine ora cinei şi nu te poţi arăta astfel. Trebuie să-ţi speli faţa răvăşită de lacrimi.

Se duse să aducă un lighean cu apă proaspătă şi o oglindă, stoarse un prosop şi răcori obrajii reginei, îi împleti la loc o cosiţă blondă care se desfăcuse. Punea o mare gingăşie în gesturile ei, şi un fel de dragoste ocrotitoare.

Chipurile celor două femei se văzură o clipă alături în oglindă, două chipuri la fel de blonde şi rumene, cu ochii la fel de mari şi albaştri.

— Ştii că semănăm una cu alta? spuse regina.

— Acesta e într-adevăr cel mai frumos compliment ce mi s-a făcut vreodată, şi tare aş vrea să fie adevărat, răspunse Eudeline.

Cum amândouă erau foarte turburate şi simţeau deopotrivă nevoia prieteniei, soţia regelui Ludovic al X-lea şi întâia lui ibovnică se strânseră una într-alta şi rămaseră o clipă îmbrăţişate.

V.

FURCULIŢA ŞI SCĂUNELUL DE RUGĂCIUNE.

Cu bărbia ridicată, zâmbetul pe buze şi picioarele răşchirate, îmbrăcat într-un halat căptuşit cu blană peste cămaşa de noapte, Ludovic al X-lea intră în iatacul reginei.

Clémence i se păruse în tot timpul cinei neobişnuit de morocănoasă, de distantă, străină de tot ce se petrece în jurul ei, aproape absentă, urmărind anevoie discuţiile şi abia răspunzând cuvintelor ce i se adresau, dar nu-şi prea făcuse griji din asta. „Aşa-s femeile, schimbăcioase, îşi zicea, şi frumosul dar pe care-l cumpărai azi dimineaţă pentru dânsa are s-o înveselească.” Căci Aiuritul era dintre bărbaţii aceia fără imaginaţie care nu prea iau în serios femeile şi cred că orice se poate aranja cu un dar. Venea deci, fluturând surâsul cel mai graţios de care era în stare şi ducând o cutie lunguiaţă, încrustată cu stema reginei.

Fu oarecum mirat găsind-o pe Clémence îngenuncheată, cu coatele rezemate pe scăunelul ei de închinăciune. De obicei, ea îşi isprăvea ruga de seară înainte de venirea lui. Ludovic îi făcu un semn cu mâna voind parcă să-i spună: „Nu te deranja pentru mine, termină-ţi liniştită rugăciunea.” şi se opri la celălalt capăt al iatacului, puţintel cam încurcat, învârtind cutia între degete.

Clipele treceau; se duse să ia o bomboană dintr-o cupă aşezată lângă pat şi o ronţăi. Clémence rămânea îngenuncheată şi Ludovic începea să-şi piardă răbdarea. Se apropie de dânsa şi băgă de seamă că nu se ruga. Sta cu ochii la el.

— Ia te uită, draga mea, ia te uită ce dar ţi-am adus. Nu e o podoabă, ci mai curând o raritate, un lucru născocit de un meşter aurar. Ia te uită…

Deschise cutia, scoase de acolo un obiect lung şi strălucitor, cu două vârfuri subţiri, şi Clémence, pe scăunelul ei de rugăciune, văzând ce are în mână, se trase îndărăt.

— Ei, draga mea! izbucni Ludovic râzând, nu-ţi fie frică, nu e menit să te vateme; e o furculiţă pentru mâncat pere. Ia te uită ce frumos e lucrată, adăogă el, aşezând pe fundul de lemn al scăunelului de rugăciuni o furculiţă cu două crăci de oţel foarte ascuţite, înfipte într-un mâner din sidef şi aur cizelat.

Ludovic se simţi dezamăgit; regina nu părea într-adevăr să arate mare interes pentru darul său, nici să-i preţuiască prea mult noutatea.

— Am poruncit să se meşterească această furculiţă, urmă dânsul, prin grija lui jupân Tolomei care a comandat-o anume unui aurar din Florenţa. Se pare că nu sunt pe lume decât cinci, şi am vrut ca tu să ai una, ca să nu-ţi mânjeşti degetele tale frumoase când mănânci fructe. E într-adevăr un lucru pentru femei; niciodată un bărbat n-ar îndrăzni şi nici n-ar şti să se slujească de o unealtă aşa de preţioasă, afară doar de fătălăul acela de Eduard, cumnatu-meu din Anglia care, mi s-a spus că are una, şi nu se teme să se facă de râs slujindu-se de ea la masă.

Sperase să-i descreţească fruntea povestindu-i această istorioară, dar îşi bătuse gura de pomană. Clémence nu se clintise de pe scăunelul de rugăciune şi nu-şi lua ochii de la soţul ei; nicicând nu fusese mai frumoasă, cu părul ei lung de aur răsfirat pe spate. Ludovic îşi scormonea mintea, fără a mai găsi ce să zică.

— A, uitasem! făcu el, jupân Tolomei îmi spunea tocmai că tânărul său nepot, pe care-l trimisesem împreună cu Bouville ca să te aducă de la Neapole, s-a făcut sănătos, că în curând se va întoarce la Paris şi că în fiecare scrisoare către unchiu-său vorbeşte de bunăvoinţa ce ai arătat-o faţă de dânsul.

„Dar ce-o fi având, la urma urmei? se întrebă Ludovic. Ar fi putut cel puţin să-mi mulţumească.” Cu oricare alta decât Clémence, până acum şi-ar fi dat drumul mâniei, dar nu se împăca aşa de uşor cu gândul de a vedea izbucnind întâia sa ceartă conjugală. Lăsă deci să treacă de la dânsul şi făcu o nouă încercare:

— Cred, spuse el, că de data asta vom pune rânduială în treburile din Artois. Sunt destul de mulţumit, şi lucrurile se află pe calea cea bună. Întâlnirea de la Compiègne, la care ai fost aşa de bună să mă însoţeşti, a dat roadele aşteptate, şi în curând îmi voi aduna sfatul cel mare spre a rosti

judecata mea şi a pecetlui învoiala dintre Mahaut şi baronii ei.

— Ludovic, întrebă deodată Clémence, în ce împrejurare a murit soţia ta dintâi?

Ludovic se aplecă înainte ca şi cum ar fi primit o izbitură în pântec şi o cercetă din ochi o clipă, încremenit.

— A murit, a murit, spuse el dând din mâini, a murit dintr-o anghină, înăbuşindu-se, pe cât am auzit.

— Ludovic, ai putea să juri înaintea lui Dumnezeu?

— Ce vrei să jur? izbucni Aiuritul, ridicându-şi glasul. N-am ce să jur. Unde vrei s-ajungi? Ce vrei să afli? Ţi-am spus tot ce aveam să-ţi spun şi te rog să te mulţumeşti cu atâta. Nu ai nimic de aflat pe deasupra.

Începuse să măsoare odaia în lung şi lat. Prin deschizătura cămăşii sale de noapte, i se vedea gâtul înroşit; ochii săi verzui, bulbucaţi, căpătaseră pe neaşteptate o lucire neliniştitoare.

— Nu vreau, strigă el, nu vreau să mi se vorbească de dânsa! Niciodată! Şi tu mai puţin ca oricare altul. Te opresc, Clémence, de a mai rosti vreodată în faţa mea numele acesta de Marguerite…

O tuse năpraznică îi curmă vorba.

— Poţi să-mi juri înaintea lui Dumnezeu, repetă Clémence, al cărei glas trebui să străbată acum toată lungimea încăperii, poţi să-mi juri că voinţa ta n-a avut nici un amestec în această moarte?

Mânia întuneca repede judecata lui Ludovic. În loc să tăgăduiască de-a dreptul şi să se prefacă a râde, răspunse clocotind de furie:

— Şi dacă ar fi aşa? Ai fi cea mai puţin îndreptăţită să-mi faci mustrări pentru asta. Nu e vina mea, vinovată e doamna Ungariei!

— Bunică-mea? murmură Clémence. Ce amestec are aici bunica mea?

Aiuritul înţelese îndată că făcuse o prostie, ceea ce îi spori furia. Dar era prea târziu ca să mai dea îndărăt. Se simţea încolţit.

— Fireşte, e vina doamnei Ungariei! mai spuse o dată. Dânsa cerea ca nunta ta să se facă până-n vară. Atunci, am dorit… pricepe bine ce spun, am dorit numai… ca

Marguerite să moară înainte de acest soroc. Am rostit cu glas tare ce doresc, şi am fost înţeles, asta-i tot! Dacă nu-mi arătam această dorinţă, nu erai azi regina Franţei. Nu mai face deci pe mironosiţa şi nu veni acum să-mi arunci în obraz dojana pentru o faptă din care ai tras foloase şi care te-a aşezat mai sus decât ai fi putut visa vreodată!

— Nu m-aş fi învoit niciodată, izbucni Clémence, dacă ştiam că s-a făcut un asemenea preţ. Din pricina acestei nelegiuiri, Ludovic, nu ne dă Dumnezeu un copil…!

Ludovic se răsuci în loc şi rămase încremenit.

— Acestei nelegiuiri şi a tuturor celorlalte pe care le-ai săvârşit, urmă regina ridicându-se din scăunelul ei de rugăciuni. Ai pus să fie omorâtă soţia ta! Ai pus să fie spânzurat, pe dovezi mincinoase, domnul de Marigny, şi să fie aruncaţi în temniţă miniştrii tatălui tău care, aşa mi s-a spus, erau nişte slujitori vrednici. Ai pus la cazne grele pe cei care nu-ţi plăceau. Ai călcat în picioare viaţa şi libertatea făpturilor lui Dumnezeu. Şi iată de ce, acuma, Dumnezeu te pedepseşte împiedicându-te să dai naştere altor făpturi.

Uluit la culme, Ludovic o privea cum vine spre dânsul. Aşadar, exista pe pământ o a treia persoană care să nu se sperie de răbufnirile lui mânioase, care să-i înfrunte furiile şi să-i pună genunchiul în piept. Tată-său, Filip cel Frumos, îl stăpânise cu autoritatea lui; frate-său, contele de Poitiers, îl stăpânea cu inteligenţa; şi iată că a doua sa soţie îl stăpânea cu credinţa ei. Niciodată nu şi-ar fi putut închipui că judecătorul său i se va înfăţişa în odaia nupţială şi sub chipul acestei femei aşa de frumoase, al cărei păr se răsfira ca razele unei comete.

Faţa lui Ludovic se încreţea; semăna cu un copil gata să izbucnească în plâns.

— Şi acuma ce vrei să fac? întrebă el cu glas ascuţit. Nu pot să înviez morţii. Tu nu ştii ce înseamnă să fii rege! Nimic nu se face numai din vrerea mea şi pe mine mă scoţi vinovat de toate. Unde vrei să ajungi? La ce bun să mă

judeci pentru ceea ce nu se mai poate îndrepta? N-ai decât să te desparţi de mine, să te întorci la Neapole, dacă vederea mea îţi face rău. Şi aşteaptă până vom avea un papă ca să-i cerem să desfacă legătura noastră!… Ah, acest papă! Acest papă pe care n-au izbutit să-l facă, adaogă el strângând pumnii. Nu ştii cât m-am zbătut pentru asta! Nimic din toate acestea nu s-ar fi întâmplat dacă am fi avut un papă.

Clémence îşi puse mâinile pe umerii lui. Era ceva mai înaltă ca dânsul.

— Nici nu-mi trece prin minte să mă despart de tine, spuse ea. Îţi sunt soţie pentru a împărţi cu tine tot binele şi tot răul, şi necazurile şi bucuriile tale. Ceea ce vreau e să-ţi mântui sufletul şi să trezesc în tine căinţa, fără de care iertarea nu este posibilă.

El i se uită în ochi, şi nu văzu acolo decât bunătate şi o mare silinţă de a-l înţelege. Răsuflă mai liniştit – ce frică i-a fost să n-o piardă! – şi o trase spre dânsul.

— Iubita mea, iubita mea, murmură el, eşti mai bună ca mine, o, cu mult mai bună, şi nu ştiu cum aş putea trăi fără tine. Îţi promit să mă îndrept şi să mă căiesc pentru tot răul ce l-am putut pricinui.

Vorbind, îşi îngropase faţa în scobitura umărului ei, lipindu-şi uşor buzele pe gât.

— Ah, iubita mea, urmă el, ce bună eşti! Ce bună eşti de iubit! Voi fi aşa cum vrei, ţi-o făgăduiesc. Fireşte, am remuşcări care adeseori mă înfricoşează grozav! Nu găsesc uitarea decât în braţele tale. Haide, draga mea, hai să ne iubim.

Încerca s-o tragă înspre pat, dar dânsa rămânea nemişcată, şi el o simţea crispată, împotrivindu-se.

— Nu, Ludovic, nu, spuse ea foarte încet. Trebuie să ne pocăim pentru iertarea noastră.

— Dar ne vom pocăi destul iubita mea; vom ţine post de trei ori pe săptămână, dacă vrei. Vino, te doresc şi nu mai pot răbda!

Clémence se smuci din strânsoarea lui şi, deoarece vru s-o ţină cu de-a sila, o cusătură a cămăşii ei de noapte plesni. Hârşâitul mătăsii sfâşiate o înspăimântă pe Clémence care, acoperindu-şi cu palma umărul dezgolit, fugi să se ascundă, să se baricadeze în spatele scăunelului ei de rugăciuni. Această fugă sub imboldul fricii dezlănţui în Aiurit o nouă răbufnire de mânie.

— Dar ce te-a apucat, la urma urmei, strigă el, şi ce trebuie să fac pentru a-ţi intra în voie?

— Nu mai vreau să fiu a ta înainte de a merge în pelerinaj la sfântul Ioan care m-a scăpat o dată de la pieire când călătoream pe mare. Iar tu vei veni cu mine, şi ne vom duce pe jos; vom afla atunci dacă Dumnezeu ne iartă, dăruindu-ne un copil.

— Cel mai nimerit pelerinaj pentru a avea un copil, numai aici se face! spuse Ludovic, arătând patul.

— Vai, nu-ţi râde de cele sfinte! răspunse Clémence. Nu bătându-ţi joc de învăţăturile religiei vei putea să mă convingi.

— E foarte stranie religia asta a ta care-ţi porunceşte să refuzi ceea ce i se cuvine soţului tău. Nu ţi s-a vorbit niciodată despre o datorie de la care nu se cade să te sustragi?

— Ludovic, tu nu mă înţelegi!

— Ba da, te înţeleg! urlă regele. Înţeleg ca refuzi să fii a mea. Înţeleg că nu-ţi plac, că te porţi cu mine ca şi Marguerite…

Clémence îi văzu ochii aţintiţi la furculiţa cu două vârfuri tăioase care se afla tot acolo, pe scăunaşul de rugăciune. Şi atunci, i se făcu frică de-a binelea. Întinse mâna să apuce furculiţa mai înainte ca el însuşi să facă asta. Din fericire însă, el era prea absorbit ca să-i vadă gestul. Era absorbit de marea lui spaimă, de marea deznădejde care-l copleşea.

Ludovic nu se simţea bărbat în înţelesul deplin, decât lângă un trup supus. Gândul că nu e dorit, că femeia nu poate să-l sufere, îl făcea să-şi piardă toată vlaga;

nenorocirile din întâia sa căsnicie nu aveau altă pricină. Dacă acest necaz avea să-l lovească din nou? Nu e altă suferinţă mai cruntă decât aceea de a nu fi în stare să te bucuri de ceea ce râvneşti mai mult. Cum s-o facă pe Clémence să priceapă că, pentru dânsul, pedeapsa venise înaintea crimei? Era îngrozit la gândul că înfricoşătoarea maşinărie, în care se împletea refuzul femeii cu neputinţa şi ura lui, se va pune iar în mişcare. Rosti ca pentru sine:

— Sunt oare afurisit, sunt oare blestemat să nu pot fi iubit de cea pe care o iubesc?

Atunci, biruită de milă şi de teamă, Clémence îşi părăsi scăunaşul de rugăciune şi spuse:

— Fie, îţi voi face pe plac.

Se duse să stingă lumânările.

— Lasă-le să ardă, zise Aiuritul.

— Ludovic, vrei într-adevăr…

— Leapădă tot ce-i pe tine.

Hotărâtă acum să facă orice i-ar cere, îşi scoase şi cămaşa, cu sentimentul că se va da pradă diavolului. Ludovic trase spre pat frumosul trup cu umbre sculptate, asupra căruia avea din nou toată puterea. Ca să-i mulţumească, îi şoptea la ureche:

— Îţi făgăduiesc, iubita mea, îţi făgăduiesc să-l slobod din temniţă pe Raoul de Presles şi pe toţi dregătorii tatălui meu. La drept vorbind, tu îmi ceri întotdeauna aceleaşi lucruri ca şi frate-meu, Filip!

Clémence gândea că, făcându-i cheful şi stând despuiată sub ochii lui, îl va îndemna în schimb la vreo faptă bună, şi că îşi răscumpără păcatul, dacă nu chinuindu-şi trupul, cel puţin dobândind ca nişte nevinovaţi să iasă din temniţă.

În noaptea aceea însă, un ţipăt se înălţă spre tavanul odăii regale. Măritată de cinci luni, regina Clémence descoperise abia acum că nu eşti regină numai pentru a fi nefericită şi că porţile căsătoriei se puteau deschide spre neştiute bucurii.

Rămase o vreme istovită, abia ţinându-şi răsuflarea, uluită, cu mintea dusă, ca şi cum marea care udă ţărmurile ei natale ar fi aruncat-o pe vreo plajă cu nisipul de aur. Dânsa fu aceea care căută umărul regelui ca să adoarmă cu capul pe el, în timp ce Ludovic, covârşit de recunoştinţa pentru plăcerea ce-o dăruise, şi simţindu-se mai rege decât în ziua încoronării sale, cunoştea întâia sa noapte de insomnie care să nu fie bântuită de spaimele morţii.

Dar această fericire, vai, nu fu urmată de alta. De a doua zi, fără ajutorul nici unui duhovnic, Clémence îşi închipui că plăcerea se trage din păcat. Era fără îndoială o fire mai nervoasă decât părea, căci de atunci, de îndată ce soţul încerca s-o îmbrăţişeze, simţea dureri cumplite din pricina cărora nu putea să primească mângâierile regale, nu pentru că nu le-ar fi dorit, ci dintr-o meteahnă a trupului care le făcea de neîndurat. Aceasta o mâhnea foarte, se ruga de Ludovic s-o ierte şi îşi dădea silinţa, dar zadarnic, să-i potolească poftele aprinse.

— Crede-mă, iubitul meu stăpân, îi zicea, crede-mă că trebuie să mergem în pelerinaj; înainte de aceasta nu voi fi în stare să-ţi primesc dragostea.

— Ei bine, vom merge iubita mea, vom merge curând, şi atât de departe cât îţi va place, şi cu funia la gât dacă vrei; dar lasă-mă mai întâi să pun rânduială în treburile din Artois.

VI
JUDECATA.

Cu o zi înaintea Crăciunului, în încăperea cea mare a castelului de la Vincennes, transformată pentru această împrejurare în sală de judecată, cei mai de seamă seniori ai ţării şi un mare număr de dregători într-ale legilor se şi adunaseră, aşteptându-l pe rege.

Împuterniciţii baronilor din Artois, având în frunte pe Gérard Kierez şi Jean de Fiennes, ca şi pe nedespărţiţii Souastre şi Caumont, sosiseră de dimineaţă. Se părea că totul fusese rânduit. Trimişii regelui lucraseră bine, tot

umblând să-i împace pe potrivnici; contele de Poitiers dăduse poveţe pline de înţelepciune pentru a se curma vrajba şi o sfătuise pe soacră-sa să cedeze în mai multe privinţe, spre a aduce iar pacea în ţinutul ei şi, socotind mai bine, spre a rămâne stăpână acolo.

Poruncile regelui nu erau, la drept vorbind, tocmai lămurite în slova lor, dar limpezi în ce priveşte ţelurile: „Nu mai vreau vărsare de sânge; nu mai vreau să aud de oameni ţinuţi pe nedrept în temniţă; vreau să se facă dreptate, fiecăruia aşa cum i se cuvine, iar buna înţelegere şi prieteşugul să domnească pretutindeni…” Ţinând seamă de ele, cancelarul Etienne de Mornay întocmise o sentinţă de care Aiuritul, când îi fusese înfăţişată, se simţi nespus de mândru, de parcă ar fi dictat el însuşi toate paragrafele ei.

În acelaşi timp, Ludovic al X-lea poruncise să i se dea drumul lui Raoul de Presle şi celorlalţi şase sfetnici ai tatălui său, care zăceau în temniţă din luna aprilie. Şi cum părea să nu se mai poată opri în această mărinimie, iertase de pedeapsă, în ciuda împotrivirii lui Charles de Valois, până şi pe soţia şi pe fiul lui Enguerrand de Marigny, şi dânşii ţinuţi până atunci la închisoare.

O asemenea schimbare de atitudine stârnea mirarea celor de la curte, şi nimeni nu putea să-şi explice de unde venea. Regele mersese până acolo încât îl primise pe Louis de Marigny, îl îmbrăţişase de faţă cu regina şi cu mai mulţi dregători, zicându-i:

— Dragă finule, trecutul e uitat.

Aiuritul folosea acum această vorbă în toate împrejurările, ca şi cum ar fi voit să se convingă singur şi să-i convingă pe ceilalţi, că o nouă eră a domniei lui începuse.

Îşi simţea mai ales în dimineaţa asta conştiinţa împăcată, pe când îi aşezau coroana în cap şi-i puneau pe umeri mantia împodobită cu flori de crin.

— Sceptrul meu! Sceptrul meu! rosti el. Mi-aţi adus sceptrul?

— Azi măria ta are nevoie de mâna dreptăţii, îi răspunse primul său şambelan, Mathieu de Trye, întinzându-i uriaşa mână de aur cu două degete ridicate.

— Ce grea e, spuse Ludovic; mi s-a părut mai uşoară în ziua încoronării.

— Baronii măriei tale sunt gata, urmă şambelanul. Îl vei primi mai întâi pe meşterul Martin care a sosit adineaori de la Paris, sau poate vrei să-l vezi după ce s-o isprăvi sfatul?

— Meşterul Martin e aici? izbucni Ludovic. Vreau să-l văd numaidecât. Şi să fiu lăsat cu dânsul.

Personajul care intră era un bărbat de vreo cincizeci de ani, destul de voinic, foarte oacheş la faţă şi cu nişte ochi visători. Deşi îmbrăcat în haine de rând, aproape ca un călugăr, avea în toată înfăţişarea lui, în gesturile onctuoase şi totodată neşovăitoare, în felul său de a-şi petrece mantia pe braţ şi de a saluta plecându-se adânc, ceva de oriental. Meşterul Martin călătorise mult în tinereţe şi ajunsese până pe meleagurile Ciprului, Constantinopolei şi Alexandriei. Nimeni nu era pe deplin sigur că ar fi purtat întotdeauna acest nume de Martin sub care îl cunoşteau toţi.

— Cercetat-ai întrebarea ce-am poruncit să ţi se pună? îl întrebă regele, care se privea într-o oglinjoară de mână.

— Aceasta am făcut-o, mărite domn, am făcut-o, pătruns de marea cinste de a fi consultat de luminăţia ta.

— Şi ce-ai aflat? Să-mi spui adevărul, chiar dacă o fi neplăcut, nu mi-e teamă să-l aud.

Un cetitor în stele ca meşterul Martin ştia ce trebuie să creadă dintr-o asemenea introducere, mai ales venind din gura unui rege.

— Măria ta, răspunse el, ştiinţa noastră nu e nemărginită, iar dacă aştrii nu mint niciodată, în schimb înţelegerea noastră omenească poate să se înşele, cercetându-le. Totuşi, nu văd ca temerile măriei tale să fie întemeiate, şi nimic nu pare să te împiedice de a avea urmaşi. Horoscopul ţi-e mai curând prielnic în această privinţă şi aştrii sunt aşezaţi cum se cuvine pentru a vesti că vei fi tată. Într-adevăr, Jupiter se

întâlneşte cu zodia Racului, ceea ce semn este de rodnicie şi acest Jupiter al naşterii tale se află pe deasupra în triunghi de prietenie cu Luna şi cu planeta Mercur. Nu trebuie deci să pierzi nădejdea de a face copii, departe de aşa ceva. În schimb, poziţia potrivnică a Lunei faţă de Marte nu prevesteşte copilului pe care îl vei avea o viaţă scutită de greutăţi, şi va trebui să fie înconjurat, de la cea mai fragedă vârstă de îngrijiri foarte stăruitoare şi de slugi credincioase.

Meşterul Martin îşi câştigase mare faimă prevestind cu multă vreme înainte, deşi foarte pe ocolite, moartea regelui Filip cel Frumos, care urma să se întâmple odată cu eclipsa de soare din noiembrie 1315. Scrisese: „Un puternic monarh din Apus…” ferindu-se să-i zică pe nume. Ludovic al X-lea, care privea moartea tatălui său ca o întâmplare fericită din viaţă, îl ţinea de atunci în mare cinste pe meşterul Martin. Dacă ar fi fost însă ceva mai pătrunzător, ar fi simţit după vorba prudenta a astrologului, că acesta, cercetându-i horoscopul, citise în el fără îndoială mai mult decât voia să spună.

— Îţi preţuiesc părerea, meştere Martin, şi cuvintele tale îmi merg la inimă, zise Aiuritul. Izbutit-ai să descoperi vremea cea mai potrivită pentru a zămisli moştenitorii pe care mi-i doresc?

Meşterul Martin avu o clipă de şovăire.

— Să nu vorbim decât de întâiul, măria ta, căci pentru ceilalţi n-aş putea răspunde cu destulă siguranţă… Îmi lipseşte ora în care s-a născut regina, şi după cum mi-ai spus, nici ea n-o ştie şi nimeni n-a putut să mi-o dea; dar nu cred că greşesc prea mult zicând că înainte ca soarele să intre în zodia Săgetătorului, un copil ţi se va naşte, ceea ce ar arăta că vremea zămislirii e cam pe la jumătatea lui februarie.

— Vom merge deci înainte de acest soroc să facem pelerinajul la moaştele sfântului Ioan din Amiens, cum doreşte aşa de mult regina. Şi când crezi, meştere Martin, că trebuie să pornesc iar la război împotriva flamanzilor?

— În această privinţă, eu gândesc măria ta, că se cade să asculţi glasul înţelepciunii tale. Hotărât-ai de pe acum ziua când vei porni?

— Nu cred să-mi pot aduna oştile înainte de luna august a anului care vine.

Privirea îngândurată a meşterului Martin se plimbă şovăitoare o clipă pe chipul regelui, pe coroana lui, pe mâna dreptăţii care părea să-l încurce şi o ţinea pe umăr cum îşi ţine un grădinar coada cazmalei.

„Înainte de august, va avea de trecut luna lui iunie”, îşi zicea astrologul.

— Până în august viitor, răspunse, s-ar putea ca flamanzii să fi încetat de-a mai face griji măriei tale.

— Asta o cred! izbucni Aiuritul, luând răspunsul într-un înţeles care-i convenea; căci am băgat mare spaimă într-înşii vara trecută, şi nu-ncape îndoială că vor închina steagul fără luptă, înainte de anotimpul prielnic năvalei călăreţilor mei.

E stranie impresia cu care un om priveşte pe un altul, când are aproape certitudinea că nici şase luni nu vor trece şi acesta va fi mort, şi când îl aude făcându-şi planuri zădarnice pentru un viitor pe care după toate semnele nu-l va mai apuca. „Afară doar dacă nu cumva are să moară în noiembrie…”, îşi zicea Martin. Căci, pe lângă înfricoşătorul soroc din iunie, astrologul nu putea să nu ţină seama şi de al doilea semn nenorocit, poziţia de rău augur a lui Saturn la douăzeci şi şapte de ani şi patruzeci şi patru de zile de la naştere. „Năpasta poate fi pe capul său, ori al soţiei, ori al copilului ce i se va naşte până atunci… Oricum, acestea nu-s lucruri ce pot fi spuse.”

Totuşi, înainte de a pleca, în timp ce pipăia între degete punga pe care i-o întinsese regele, meşterul Martin avu o nouă clipă de şovăire, aproape de remuşcare, şi se simţi dator să adauge:

— Încă o vorbă pentru ocrotirea sănătăţii măriei-tale. Să te fereşti de venin, mai cu seamă către sfârşitul primăverii.

— Trebuie deci să nu pun în gură ciuperci, hribi şi zbârciogi de care-s foarte pofticios, dar care, vezi, m-ai pus pe gânduri, mi-au mai stricat stomacul de multe ori.

Apoi, îngrijorat deodată:

— Venin! Vrei să zici… muşcături de viperă?

— Nu, măria ta, vorbesc de ale gurii.

— Ei, îţi mulţumesc, meştere Martin, mă voi păzi de acestea.

Şi, pe când se îndrepta spre sala de judecată, Ludovic porunci şambelanului său să se sporească supravegherea la bucătării, să se bage de seamă a nu fi folosite decât merinde proaspete şi cumpărate de la negustori mai presus de orice bănuială, iar toate bucatele să fie gustate de două ori în loc de o singură dată, înainte de a-i fi aduse la masă.

Când pătrunse în sala cea mare, toţi se ridicară şi rămaseră în picioare până ce-l văzură luându-şi locul sub baldachin.

Bine aşezat în tronul său, cu pulpanele mantiei aduse pe genunchi şi cu mâna dreptăţii niţel aplecată pe partea de sus a braţului, Ludovic se simţea în această clipă tot aşa de măreţ ca şi Cristosul nimbat de lumină din vitraliile bisericilor. Văzându-şi, în dreapta şi în stânga lui, baronii atât de mândru înveşmântaţi şi plecându-se cu atâta smerenie, simţindu-i supuşi hotărârilor lui, Ludovic găsea că era totuşi plăcut, în unele zile, să fii rege.

„Iată, îşi zicea, îmi voi rosti acum judecata şi fiecare va face după vrerea mea şi voi aduce iar pacea şi buna înţelegere printre supuşii mei.”

În faţa lui stăteau cele două tabere pe care judecata lui avea să le împace. De o parte, contesa Mahaut, purtând şi dânsa coroană şi întrecându-şi cu un cap sfetnicii strânşi în jurul ei. De cealaltă, împuterniciţii „aliaţilor” din Artois. Nu prea arătau toţi la fel, căci fiecare îşi pusese cele mai bune veşminte, care nu erau întotdeauna după ultima modă. Moşierii ăştia mărunţi miroseau a provincie; Souastre şi Caumont se împopoţonaseră ca pentru un turnir cu nişte

chivere uriaşe, unul având în vârf un vultur cu aripile întinse, iar celălalt un bust de femeie; pe sub vizierele ridicate priveau în jur, cam stânjeniţi de îmbrăcămintea lor nepotrivită.

Baronii cei mari, chemaţi să stea de faţă la acest sfat, fuseseră aleşi cu înţelepciune printre sprijinitorii celor două tabere, ca să fie tot atâţia de o parte şi de alta. Charles de Valois şi fecioru-său Filip, Charles de La Marche, Louis de Clermont, domnul de Mercoeur, contele de Savoie şi mai cu seamă Robert d'Artois, conte de Beaumont-le-Roger, erau susţinătorii aliaţilor. Se ştia că în tabăra cealaltă Filip de Poitiers, Louis d'Evreux, Henri de Sulli, contele de Boulogne, contele de Forez, şi dumnealui Milles de Noyers o sprijineau pe Mahaut.

Cancelarul Etienne de Mornay era aşezat la câţiva paşi în faţa regelui, cu pergamentele desfăcute pe o policioară.

În nomine patris et filii…{7}

Cei de faţă se uitară unul la altul, miraţi. Era pentru întâia oară când regele deschidea şedinţa sfatului său printr-o rugăciune şi chema asupra hotărârilor sale luminile dumnezeieşti.

— Ni l-au schimbat, îi suflă Robert d'Artois vărului său Filip de Valois; iată-l că se crede acum episcop ţinând o predică de pe amvon.

— Preaiubiţilor mei fraţi, preaiubiţilor mei unchi, bunii mei seniori şi preaiubiţii mei supuşi, începu Ludovic al X-lea, avem dorinţa foarte mare, şi datoria, ce de la Dumnezeu este, de a păstra pacea în ţara noastră şi de a osândi zâzania între supuşii noştri…

El, care se bâlbâia de obicei când cuvânta de faţă cu lumea, îşi rostea astăzi gândul în vorbire tărăgănată, dar limpede; într-adevăr, se simţea inspirat, şi toţi se întrebau, ascultându-l în ziua aceea, dacă menirea lui adevărată n-ar fi fost să fie un foarte vrednic popă de ţară.

Se întoarse mai întâi spre contesa Mahaut şi o rugă să-i urmeze sfaturile. Mahaut răspunse, ridicându-se:

— Aşa am făcut întotdeauna şi aşa voi face şi de acum încolo.

Regele se întoarse apoi spre aliaţi şi le dădu aceeaşi povaţă.

— Ca buni şi credincioşi supuşi ai măriei tale, răspunse Gérard Kierez, smeriţi te rugăm să faci şi să porunceşti după cum ţi-e vrerea.

Ludovic privi în jur la unchii, fraţii şi verii săi, cu un aer care părea să zică: „Vedeţi ce bine am ştiut eu să le potrivesc pe toate”.

Apoi îl pofti pe cancelarul de Mornay să dea citire cărţii de judecată.

Cancelarul Etienne de Mornay, deşi încă om tânăr, avea vedere scurtă. Duse la ochi sulul mare de pergament şi începu:

— Trecutul e uitat. Iertate sunt de o parte şi de alta, urile, ocările şi vrajbele. Contesa Mahaut îşi recunoaşte îndatoririle faţă de supuşii ei; va trebui să păstreze bună pace în ţara Artois-ului, să nu facă nimica rău şi nici o mişelie aliaţilor, şi să nu caute prilej de a face. Ea va pecetlui înţelegerea, cum a făcut şi regele, recunoscând datinile ce au fost rânduite în Artois pe vremea măriei sale Ludovic cel Sfânt şi ce vor fi dovedite în faţa ei de către oameni vrednici de crezare, cavaleri, slujitori ai bisericii, orăşeni, avocaţi…

De aici încolo, Ludovic al X-lea nu mai asculta. Gândea că făcuse totul dictând întâia frază. Acum, cancelarul înşira temeiurile judecăţii din care regele nu pricepea nimic. Făcea în minte o socoteală, numărând pe degete: „Februarie, martie, aprilie, mai… aşadar cam prin noiembrie mi se va naşte un moştenitor…”

— Cât despre chezăşiile ce se dau, citi mai departe Etienne de Mornay, dacă se plânge careva împotriva contesei, regele va pune ispravnici să cerceteze dacă jalba e întemeiată şi, de-o fi aşa, dacă dânsa nu va voi să facă dreptate, regele o va sili la aceasta. Pe de altă parte, pentru

plata gloabelor ce le cere de la oameni, contesa va trebui să arate limpede cât i se cuvine de fiecare fărădelege. Contesa va trebui să înapoieze seniorilor pământurile pe care le stăpâneşte fără judecată…

Mahaut începu să se frământe în locul ei, dar fraţii Hirson care-i stăteau în preajmă o potoliră.

— N-a fost niciodată vorba de aşa ceva la întâlnirea din Compiègne! zicea Mahaut.

— E mai bine să pierzi puţin decât să pierzi totul, îi suflă Denis.

Amintirea scurtei plimbări pe care o făcuse, cu lanţuri la picioare, în ziua morţii vătăşelului Cornillot, îl îndemna să fie împăciuitor.

Mahaut îşi suflecă mânecile şi continuă să asculte, stăpânindu-şi mânia ce clocotea într-însa.

Trecuse aproape un sfert de ceas de când ţinea citirea. Kierez se întorcea uneori spre aliaţi, făcându-le semn cu capul că treaba merge bine.

Un freamăt străbătu sala când în cartea de judecată veni vorba de Thierry d'Hirson. Toate privirile se întoarseră spre cancelarul contesei Mahaut şi fraţii săi.

— Cât despre dumnealui Thierry d'Hirson, pe care aliaţii au cerut să fie trimis în judecată, regele hotărăşte că învinuirile vor trebui aduse înaintea episcopului din Thérouanne, de care ţine dumnealui Thierry, ca armaş de Ayre; dar el nu se va putea duce în Artois pentru a se apăra prin viu grai, deoarece sus-zisul domn Thierry este urât foarte de ţară. Fraţii, surorile şi nepoţii lui nu vor putea nici dânşii să se ducă acolo până ce judecata nu se va fi rostit de către episcopul din Thérouanne şi nu va fi întărită de rege…

Chiar din clipa aceea, Hirsonii îşi lepădaseră atitudinea împăciuitoare ce-o avuseseră până atunci.

— Priveşte-ţi nepotul, doamnă, îi spuseră contesei d'Artois; vezi-l cum se bucură!

Într-adevăr, Robert d'Artois schimba zâmbete cu Charles şi Filip de Valois. Atâta neobrăzare, şi arătată în văzul

tuturor cu atâta linişte, sfârşi prin a o săgeta la inimă pe Mahaut. Cu amândouă mâinile le făcu semn Hirsonilor să tacă, apoi le răspunse pe şoptite:

— Staţi, dragii mei, că nu s-a isprăvit încă! Ai răbdare, Thierry. Ce, te-am părăsit oare?

Glasul monoton al cancelarului tăcu; citirea cărţii de judecată se sfârşise. Episcopul de Soissons, care luase parte la tocmelile dintre cele două tabere, se apropie cu Evanghelia în mână, şi se duse s-o înfăţişeze baronilor; aceştia se ridicară toţi o dată şi întinseră braţul drept, în vreme ce Gérard Kierez, în numele lor, jură pe sfânta scriptură că se vor supune întocmai judecăţii regelui. Apoi episcopul se îndreptă spre Mahaut.

Gândurile regelui, în clipa aceea, o luaseră razna: „Ultima leghe din pelerinajul nostru la Amiens o vom străbate pe jos, bineînţeles. Cât despre restul călătoriei, o vom face în rădvan, sub pături călduroase de lână. Ne vor trebui de asemenea cizme îmblănite, şi voi porunci să se croiască pentru Clémence o mantie de hermină, s-o poarte peste şubă spre a o feri de răceală… Să sperăm că vor lăsa-o durerile acelea care o împiedică să facă dragoste”. Visa fără să-şi ia ochii de pe mâna cu degete de aur a dreptăţii, când auzi deodată un glas puternic rostind:

— Nu vreau să jur; nu voi recunoaşte această nedreaptă judecată!

O mare tăcere căzu peste adunare şi toate privirile se întoarseră spre Aiurit. Îndrăzneala acestei împotriviri aruncate în obrazul suveranului, îi înfricoşa prin grozăvia ei chiar şi pe cei mai cutezători. Se întrebau toţi ce pedeapsă cumplită avea să cadă de pe buzele regelui.

— Ce se întâmplă aici? întrebă Ludovic aplecându-se spre cancelar. Cine se împotriveşte? Judecata aceasta mi se pare bine chibzuită.

Îşi rotea ochii bulbucaţi şi spălăciţi asupra celor de faţă, dintre care mulţi, văzându-l aşa de absent, aşa de nepăsător, gândeau: „Păcătos domn ne-a fost dat s-avem!”

Atunci se ridică Robert d'Artois, şi cu un gest larg al braţului îşi împinse de o parte jilţul; veni până în faţa regelui, făcând să se cutremure lespezile sub cizmele sale roşii. Trase aerul în piept, de parcă l-ar fi înghiţit tot cât era acolo, şi începu cu glasul său tunător:

— Vere, măria ta, multă vreme vei mai îndura să fii înfruntat şi să ţi se arunce ocara în obraz? Noi, rudele şi sfetnicii tăi, nu vom îngădui una ca asta! Vezi recunoştinţa ce ţi se arată pentru blândeţea ta? Măria ta ştie că, în ce mă priveşte, eram împotriva oricărei învoieli prin bună înţelegere cu doamna Mahaut de care mi-e ruşine că-i din neamul meu; căci orice hatâr i se face e privit de dânsa ca un semn de slăbiciune şi n-o îndeamnă decât la şi mai mari mişelii. Mă veţi crede oare, domnii mei, urmă el luându-i martori pe toţi şi izbindu-se cu pumnul în pieptul care i se umfla sub tunica stacojie, mă veţi crede oare în sfârşit când zic, când o spun sus şi tare de atâţia ani, că am fost tras pe sfoară, trădat şi jefuit de aceasta cumplită muiere care n-are teamă nici de puterea regelui, nici de puterea lui Dumnezeu? Dar ce să te mai mire din partea unei femei care n-a dat ascultare vrerilor tatălui ei pe patul morţii, însuşindu-şi avutul ce nu i se cuvenea, şi s-a folosit de copilăria mea pentru a mă prăda pe mine, un orfan!

În picioare, ţinându-şi braţele încrucişate, Mahaut îşi măsura nepotul cu o privire plină de dispreţ, în timp ce la doi paşi de dânsa, episcopul de Soissons, cu Evanghelia sa groasă la subsuoară, nu ştia ce să mai facă.

— Ştii oare, măria ta, vorbi mai departe Robert, pentru ce doamna Mahaut se împotriveşte astăzi judecăţii tale cu care ieri se învoise? Pentru că ai adăugat în ea o hotărâre împotriva domnului Thierry d'Hirson, împotriva acestui suflet hain şi blestemat, împotriva acestui ticălos fără pereche pe care aş vrea să-l descălţăm pentru a vedea dacă nu are laba despicată a diavolului! El este cel care, din porunca doamnei Mahaut, a şterpelit şi ascuns împreună cu dânsa, diata ce-a rămas de la bunicu-meu, Robert al II-lea,

prin care îmi lăsa comitatul, puterea de a împărţi dreptatea şi averile lui. Taina acestui furt i-a legat unul de celălalt şi de aceea contesa Mahaut i-a chivernisit cu dregătorii mănoase pe toţi fraţii şi toate neamurile lui Thierry care jecmănesc fără ruşine norodul acesta nenorocit, aşa de înfloritor odinioară, aşa de ticăloşit acuma că nu-şi mai caută scăparea decât în răzmeriţă.

Baronii din Artois se ridicaseră iar, înseninaţi la faţă, şi se simţea că sunt gata să-l aclame pe Robert, ca pe un rapsod după o tiradă eroică.

— Dacă te încumeţi, măria ta, urmă d'Artois, trecând de la furie la batjocură, dacă ai îndrăzneala de a-l atinge pe dumnealui Thierry, de a-i lua cât de cât din ce a furat, de a ameninţa unghişoara degetului mic al celui mai mic dintre nepoţii săi, vai, măria ta, ce faptă nesocotită din parte-ţi! Ai s-o vezi îndată pe doamna Mahaut că-şi scoate ghearele şi că e gata să scuipe în obrazul lui Dumnezeu. Căci urările ce le-a rostit la botezul tău şi plecăciunea ce ţi-a făcut, cu genunchiul la pământ, nu cântăresc nimica pe lângă jurământul de supunere faţă de dumnealui Thierry, care este adevăratul ei stăpân!

Îşi isprăvise cuvântarea. Mahaut nici nu clipise. Mătuşa şi nepotul se înfruntară îndelung din ochi.

— Minciuna şi defăimarea, Robert, curg din gura ta ca scuipatul, spuse cu glas liniştit contesa. Fereşte-te să nu-ţi muşti limba, că ai putea să mori dintr-asta.

— Să taci, doamnă! strigă deodată Aiuritul, care nu voia să pară mai puţin aprig decât văru-său. Să taci! M-ai înşelat! Te opresc de a mai pune piciorul în Artois înainte de vei fi recunoscut şi tu judecata ce-am dat-o şi care este o judecată dreaptă, după cum mi-au spus-o toţi. Şi vei şedea până atunci la Paris sau la Conflans, dar nicăieri aiurea. E de ajuns pentru astăzi, am ridicat şedinţa.

O tuse năpraznică îl apucă deodată, făcându-l să se îndoaie pe tronul său.

— Să crape! scrâşni Mahaut între dinţi.

Contele de Poitiers nu scosese o vorbă. Îşi legăna un picior şi-şi mângâia îngândurat bărbia.

PARTEA A TREIA.

VREMEA COMETEI.

I

STĂPÂNUL CEL NOU DE LA NEAUPHLE.

În joia a doua după Bobotează, care era zi de târg, domnea mare forfotă la banca lombardă din Neauphle-le-Château, Se curăţa casa de sus până jos, ca pentru o vizită princiară; zugravul satului spoia uşa groasă de la intrare; se lustruiau lăzile de bani, ale căror cercuri de fier luceau mai ceva ca argintul; se dădea cu mătura peste uşi, spre a îndepărta pânzele de păianjen; se văruiau pereţii, se ceruiau tejghelele; iar slujbaşii, ale căror condici, cântare şi tăbliţe pentru socoteli fuseseră mutate de la locul lor, reuşeau anevoie să-şi păstreze cumpătul slujind muşteriii.

O fată de vreo şaptesprezece ani, înăltuţă, frumoasă la chip, cu obrajii rumeniţi de frig, trecu pragul şi se opri, mirată de această harababură. După mantia gălbuie, din păr de capră, cu care era încotoşmănată, după copca de argint ce-i ţinea gulerul şi după toată înfăţişarea ei, îţi puteai da seama dintr-o privire că aveai înaintea ochilor o fată de neam. Sătenii îşi scoteau căciula, văzând-o.

— A, domnişoara Maria! sări numaidecât Ricard, primul slujbaş al băncii. Fii binevenită! Intră şi vino de te încălzeşte. Coşul dumitale e gata, ca în fiecare săptămână, dar faţă de zăpăceala de pe aici, am pus să-l ducă în odaia de alături.

Apoi, vorbind unui ţăran burduhănos care cerea să i se schimbe un ludovic de aur în bani mărunţi de argint:

— Da, jupân Guillemard, ne vom ocupa îndată de dumneata.

Se întoarse spre cel de al doilea slujbaş, strigând:

— Piton! Vezi de jupân Guillemard.

O rugă pe fată să treacă în odaia vecină, care servea drept dormitor pentru slujbaşii băncii şi unde ardea un foc

zdravăn în vatră. Scoase dintr-un dulap un coş de răchită, acoperit cu o pânză.

— Nuci, untdelemn, slănină proaspătă, mirodenii, făină de grâu, mazăre uscată şi trei cârnaţi mari, îi spuse Mariei. Cât vom avea noi ce să mâncăm, veţi avea şi dumneavoastră. Aşa-i porunca domnului Guccio. Şi le trec pe toate în socoteala lui, ca de obicei… Iarna arată să fie lungă, şi tare m-aş mira să nu sfârşească prin foamete, cum s-a întâmplat anul trecut. Dar în acest an vom fi mai bine chivernisiţi.

Maria luă coşul.

— Nici o scrisoare? întrebă.

Primul slujbaş al băncii – era jumătate italian, jumătate francez, şi-l chema pe numele adevărat Ricardo – clătină din cap cu o prefăcută tristeţe.

— Nu, frumoasă domnişoară, de data asta nici o scrisoare!

Zâmbi, văzând dezamăgirea ce se întipărise pe chipul Mariei, şi adăugă:

— Nu, nici o scrisoare, dar o veste bună!

— Guccio e vindecat? izbucni fata.

— Pentru cine crezi că facem toate pregătirile acestea în toiul lui ianuarie, când la noi nu se zugrăveşte niciodată înainte de aprilie?

— Ricard! E oare adevărat? Soseşte stăpânul vostru?

— Ei, da, Santo Dio! Soseşte! E de pe acum la Paris şi ne-a trimis vorbă că mâine va fi aici. Pe semne că îi ard tălpile să ajungă mai curând, căci nu pare să fi făcut vreun popas în drum.

— Ce fericită sunt! Ce fericită sunt ca am să-l văd iar!

Apoi, dându-şi seama că o luase gura pe dinainte, ca şi cum răbufnirea de bucurie ar fi fost necuviincioasă, adăugă:

— Toată familia mea va fi fericită să-l vadă iar.

— Da, dar vezi că pe mine mă supără azi o ureche şi nu prea aud bine, răspunse Richard şi afară de asta mai e şi zi de târg. Ce-mi trebuiau mie şi alte griji pe deasupra?… Uite, domnişoară Maria, aş vrea să-ţi cunosc părerea

despre locuinţa ce i-am pregătit-o şi să-mi spui dacă o găseşti pe gustul dumitale.

O duse la catul de sus şi deschise uşa unei odăi destul de încăpătoare, dar cu tavanul scund, ale cărui grinzi erau proaspăt ceruite. Se vedeau acolo câteva mobile de stejar, cam din topor, un pat îngust, dar acoperit cu un frumos brocart adus din Italia, nişte obiecte de cositor şi un feşnic. Maria îşi roti ochii prin odaie.

— Totul mi se pare foarte potrivit, spuse ea. Dar eu cred, sper, că stăpânul vostru îşi va avea în curând locuinţa la conac.

Ricard surise din nou cu jumătate de gura.

— Aşa zic şi eu, răspunse el. Toată lumea, crede-mă, domnişoară, vorbeşte de această sosire a domnului Guccio şi de ştirea că va rămâne aici. Începând de ieri, oamenii nu mai încetează să intre în fiece clipă şi să ne sâcâie cu tot felul de fleacuri, ca şi cum nimeni altul în târgul acesta n-ar putea să le numere douăsprezece parale pentru un gologan. Şi asta numai ca să caşte ochii la curăţenia ce se face aici şi să tot întrebe pentru cine anume se pregăteşte. Trebuie să spun că domnul Guccio e foarte iubit prin părţile acestea, de când a făcut să fie scos din slujbă ispravnicul Portefruit de care toţi aveau a se plânge. Au să-i facă o primire strălucită, şi îl văd de pe acum devenind adevăratul stăpân la Neauphle… După fraţii dumitale, bineînţeles, adăugă el însoţind fata până la uşa din grădină.

Niciodată drumul care desparte târgul Neauphle de conacul de la Cressay nu-i păruse Mariei mai scurt. „Soseşte. soseşte. soseşte.” îşi repeta ea ca un cântec, sărind dintr-un făgaş într-altul al drumului. „Soseşte, îi sunt dragă, şi în curând vom fi căsătoriţi. Va fi adevăratul stăpân la Neauphle.” Coşul de merinde atârna uşor pe braţul ei.

Intrând în curtea de la Cressay, dădu peste frate-său Pierre.

— Soseşte! îi strigă ea, sărindu-i de gât.

— Cine soseşte? întrebă uluit flăcăul rotofei.

Pentru întâia oară după luni de zile o vedea pe soră-sa arătând o bucurie adevărată.

— Guccio soseşte!

— A! Bună veste! izbucni Pierre de Cressay. E un băiat de viaţă şi-mi va face plăcere să-l revăd.

— Vine să se aşeze la Neauphle, unde unchiu-său îi dă pe mână banca. Şi mai ales…

Se opri, dar nemaiputând să-şi mai ţină taina, trase spre dânsa obrazul nebărbierit al fratelui şi-i suflă la ureche:

— Are să mă ceară de soţie.

— Ei, na! făcu rotofeiul Pierre, şi cum de ţi s-a năzărit asta?

— Nu mi s-a năzărit, o ştiu… o ştiu… o ştiu.

Atras de zgomot, Jean de Cressay, fratele mai mare, ieşi din grajdul unde tocmai îşi ţesăla calul. Avea în mână un ghemotoc de paie.

— Jean, spuse mezinul, se pare că ne soseşte un cumnat de la Paris.

— Un cumnat? Cumnatul cui?

— A, nu ştii? Sora noastră şi-a găsit un soţ!

— Păi, asta-i foarte bine, răspunse Jean.

Intra în joaca lor, văzând că le arde de glumit, şi credea că-i o poznă de fetişcană.

— Şi cum îi zice, urmă el, acestui straşnic baron care pofteşte să se încuscrească cu turnurile noastre dărăpănate şi cu frumoasa noastră avere mâncată de datorii? Sper, surioară, că-i barem bogat, căci avem mare nevoie de aşa ceva.

— Ei, da, este, răspunse Maria. E Guccio Baglioni.

După uitătura pe care i-o aruncă frate-său mai mare, ea simţi îndată foarte limpede că o ameninţă o nenorocire. I se făcu deodată frig şi urechile începură să-i vâjâie.

Jean de Cressay mai continuă câteva clipe să se prefacă a lua lucrurile în glumă, dar glasul i se schimbase. Voia să ştie de ce anume vorbise astfel soră-sa. Încerca oare un sentiment deosebit pentru Guccio? Avusese cu dânsul

conversaţii care treceau de marginile bunei cuviinţe? Îi scrisese el oare fără ştirea familiei?

La fiecare întrebare Maria răspundea: „Nu”, dar arăta din ce în ce mai tulburată. Pierre însuşi se simţea stingherit. „Iar am făcut o boacănă, îşi zicea, mai bine îmi ţineam gura.”

Intrară tustrei în sala cea mare a conacului unde mama lor, doamna Eliabel, aşezată lângă vatră, torcea lână. În ultimele luni, castelana se îngrăşase iarăşi, cum îi era firea, datorită bunătăţilor pe care Guccio le trimitea Mariei în fiecare săptămână, de când cu foametea din iarna trecută.

— Urcă-te în odaia ta, îi spuse Jean de Cressay surorii sale.

Ca frate mai mare, avea autoritatea capului de familie, şi Maria se supuse fără a crâcni.

După ce se auzi uşa închizându-se la catul de sus, Jean o înştiinţă pe mamă-sa despre ceea ce aflase.

— Eşti sigur de asta, băiatule? izbucni ea. E oare cu putinţă? Cui ar putea să-i treacă prin cap că o fată din neamul nostru, ai cărei străbuni au rang nobiliar de trei veacuri în urmă, poate lua de bărbat un lombard? Sunt încredinţată că mititelul ăsta de Guccio, de altminteri un flăcău tare simpatic şi care-şi cunoaşte lungul nasului văzându-şi foarte cinstit de treburile lui, nu s-a gândit niciodată la aşa ceva.

— Nu ştiu, mamă, la ce s-o fi gândit el, răspunse Jean, dar ceea ce ştiu e că Maria se gândeşte la asta.

Obrajii dolofani ai doamnei Eliabel se îmbujorară.

— Ia te uită ce-şi bagă în cap fetiţa! Dacă tânărul acesta a venit de câteva ori în vizită la noi şi ne-a dovedit o prietenie aşa de mare, sunt sigură, băieţi, că a făcut-o pentru că-l interesează mai mult mama decât sora voastră. O, fără vreun gând necuviincios, se grăbi ea să adaoge, şi niciodată buzele lui n-au rostit o vorbă care să mă jignească. Dar oricum, acestea-s lucruri pe care le ghiceşti când eşti femeie şi eu am înţeles îndată că mă admiră…

Zicând asta, se înălţă în jilţ şi-şi umflă pieptul.

— Fără a voi să pun la îndoială părerea ta, mamă, răspunse Jean de Cressay, nu-s totuşi atât de sigur că aşa stau lucrurile. Aminteşte-ţi că ultima oară când Guccio a trecut pe aici, l-am lăsat în mai multe rânduri singur cu sora noastră, atunci când părea aşa de bolnavă; şi începând din zilele acelea ea a prins a se înzdrăveni.

— Poate fiindcă de atunci începuse iar să mănânce pe săturate, şi noi la fel, se vârî în vorbă Pierre.

— Da, dar bag de seamă că tot de atunci, ştirile despre Guccio le aflăm întotdeauna din gura Mariei. Călătoria lui în Italia, rana suferită la picior… Şi întotdeauna Mariei îi dă Ricard veşti de la stăpânu-său şi niciodată vreunuia din noi. Şi cu ce încăpăţânare cere ca ea singură să se ducă la bancă după merinde! Ascultaţi-mă pe mine, aici e o urzeală vicleană asupra căreia n-am deschis îndeajuns ochii.

Doamna Eliabel îşi lăsă fuiorul, îndepărtă firele de lână de pe fustă şi ridicându-se, spuse cu un glas pătruns de jignirea suferită:

— Într-adevăr ar fi mare mişelie din partea acestui băieţandru să se fi folosit de averea lui dobândită cine ştie cum pentru a o ademeni pe fiică-mea şi a râvni să cumpere înrudirea cu noi, dăruindu-ne câte ceva de ale gurii sau nişte îmbrăcăminte, când ar trebui să se socoată răsplătit îndeajuns de cinstea de a ne fi prieten.

Pierre de Cressay era singurul din familie cu picioarele pe pământ. Era simplu, deschis, şi fără prejudecăţi. Atâta rea-credinţă unită cu atâta înfumurare deşartă, începea să-l scoată din sărite. „Sunt geloşi pe Maria, fiecare într-alt fel”, îşi zicea privind la maică-sa şi la frate-său care se aţâţau între dânşii, zgândărindu-şi supărarea.

— Aţi uitat, pare-se, şi unul şi altul, vorbi el, că unchiul lui Guccio tot mai are o poliţă de a noastră de trei sute de livre pe care, ca să ne facă un hatâr, nu ne cere s-o plătim, şi nici dobânzile ce nu încetează să crească. Iar dacă n-am fost scoşi la mezat de către ispravnicul Portefruit şi izgoniţi din casa noastră, tot lui Guccio i-o datorăm. Şi mai amintiţi-vă

că el ne-a ferit să murim de foame cu merindele acelea pe care nu le-am plătit niciodată. Înainte de a-l alunga, gândiţi-vă niţel dacă aveţi de unde-i plăti datoria. Guccio e bogat şi, cu anii, va fi şi mai bogat. Se bucură de ocrotire înaltă, şi dacă regele Franţei l-a găsit destul de arătos pentru a-l trimite cu solia ce mergea la Neapole s-o aducă pe noua regină, nu văd de ce am face noi atâtea mofturi.

Jean dădu din umeri.

— Asta tot Maria ne-a povestit-o, spuse el. Guccio s-a dus acolo ca negustor, ca să-şi facă negustoria.

— Şi chiar dacă regele l-a trimis la Neapole, adăugă doamna Eliabel, aceasta nu înseamnă că i-ar da-o pe fiică-sa de nevastă!

— Măicuţă dragă, i-o întoarse Pierre, Maria nu este fiica regelui Franţei, pe cât ştiu eu! E foarte frumoasă, fireşte…

— N-am să-mi vând sora pe bani, strigă Jean de Cressay.

Avea o arcadă a sprâncenei mai ieşită în afară decât cealaltă şi această meteahnă i se vedea foarte bine când era mânios.

— De vândut n-ai vinde-o, îi răspunse Pierre, dar i-ai alege vreun babalâc, fără a-i găsi cusur că e bogat, doar să fie în stare să-şi târască pintenii la picioarele umflate de podagră. Dacă-l iubeşte pe Guccio, n-o vinzi!… Nobleţea? Păi, suntem de ajuns doi băieţi pentru a o păstra. În ce mă priveşte, o spun pe şleau, nu văd cu ochi aşa de răi această căsătorie.

— Şi n-ai vedea-o cu ochi răi nici pe soră-ta aşezată la Neauphle, pe domeniul nostru, în spatele unei tejghele de bancă, stând să cântărească gologanii de aramă şi vânzând mirodenii? sări doamna Eliabel. Spui prostii, Pierre, şi stau să mă întreb de unde-ţi vine această lipsă de respect pentru ceea ce suntem. Oricum, cât voi trăi eu, n-am să-mi dau niciodată consimţământul la o asemenea mezalianţă, şi nici frate-tău n-o va încuviinţa, nu-i aşa Jean?

— Bineînţeles, mamă, nu face să lungim vorba şi-l rog pe Pierre să nu mai pomenească de asta niciodată.

— Bine, bine, spuse Pierre, tu eşti mai mare, fă cum te taie capul.

— Un lombard, auziţi, un lombard! o luă de la capăt doamna Eliabel. Ziceţi că tânărul Guccio soseşte? Lăsaţi-l pe mâna mea, băieţi. Poliţa aceea şi îndatoririle ce le-avem faţă de el ne împiedică să-i trântim uşa în nas? Fie, îl vom primi bine, îl vom primi chiar foarte bine, dar dacă-i mişel, voi fi şi eu, şi mă prind că-l fac să-i piară pofta de a mai da pe aici, dacă vine pentru ce ştim noi!

II

PRIMIREA DOAMNEI ELIABEL.

A doua zi, de cum se iviră zorile, ai fi zis că înfrigurarea ce domnea la banca din Neauphle cuprinsese şi conacul de la Cressay. Doamna Eliabel îşi gonea slujnica de colo colo şi şase săteni din împrejurimi fuseseră aduşi la corvadă pentru toată ziua. Se spălau lespezile pardoselii cu şuvoaie de apă, se întindeau mese ca pentru o nuntă, se îngrămădeau de o parte şi de alta a vetrei copaci tăiaţi pentru foc; în grajd se aşternuseră paie proaspete, curtea era curăţată cu mături de mesteacăn, iar la cuhnie un gligan şi un berbec întreg se şi roteau în frigare; plăcintele se coceau la cuptor; şi în cătun se dusese vestea că familia Cressay aştepta pe un trimis al regelui.

Se lăsase un pui de ger şi văzduhul era străveziu, cu un pic din soarele acela de ianuarie care înviora ramurile golaşe şi punea câţiva stropi de lumină în băltoacele de pe drumuri.

Guccio sosi cam pe la namiezi, purtând o mantie căptuşită cu blană de soi, pălărie de postav verde a cărei creastă îi cădea până la umeri şi călare pe-un murg frumos, bine hrănit şi în hamuri de preţ. Era însoţit de un valet, şi el călare, şi mirosea cale de o poştă a om bogat.

O găsi pe doamna Eliabel şi pe cei doi fii ai săi în haine de zile mari şi fu încântat de primirea ce i se făcu. Masa întinsă sărbătoreşte, forfota slugilor, îmbrăţişările doamnei Eliabel, marea voioşie cu care îl întâmpinau, toate erau în ochii lui

semne fericite. Fără îndoială că Maria le împărtăşise gândul lor care trebuie să fi fost primit cu bucurie. Ştiau ce-l aduce aici şi vedeau în el de pe acum pe logodnicul Mariei. Doar Pierre de Cressay părea oarecum stânjenit.

— Bunii mei prieteni, izbucni Guccio, ce bine-mi pare că vă revăd! Dar nu trebuia să vă băgaţi la atâta cheltuială pentru mine. Primiţi-mă întocmai ca şi cum aş fi din familia voastră!

Vorba nu-i plăcu lui Jean, care schimbă pe furiş o privire cu maică-sa.

Guccio se mai schimbase la înfăţişare. În urma săriturii nenorocite de pe puntea corăbiei îi rămăsese piciorul drept cam ţeapăn, ceea ce dădea mersului său un fel de eleganţă trufaşă. Îşi împlinise în acelaşi timp, cât zăcuse la spital, ultima creştere; se făcuse mai înalt cu o palmă, trăsăturile i se pronunţaseră şi faţa căpătase acea expresie mai încruntată, matură, care vine după încercările îndelungate ale suferinţei fizice. Nu mai era un copilandru, luase înfăţişarea unui bărbat.

Fără să fi pierdut nimic din încrederea în sine pe care o avea odinioară, nu mai trebuia acum să-şi dea atâta osteneală pentru a se impune în ochii altora. Franţuzeasca lui se îndreptase; o vorbea cu mai puţin accent străin şi rostea cuvintele mai rar, însoţindu-le însă tot de mişcări din mâini, ca înainte.

Guccio privi pereţii din jur, de parcă se şi socotea stăpânul lor. Vru să ştie ce planuri au Pierre şi Jean în privinţa conacului. Au de gând să-i facă ceva reperaţii? Ceva schimbări spre a-l pune în pas cu vremea?

— Am văzut în Italia, vorbi el, unele tavane zugrăvite care s-ar potrivi foarte bine aici. Dar feredeul, nu credeţi că ar fi nimerit să clădiţi altul în loc? Se fac azi băi mici, de care te slujeşti mai lesne şi, după părerea mea, aceasta e de neapărată trebuinţă la îngrijirea trupului pentru nişte oameni de seamă.

Trebuia să înţelegi că voia să spună: „Sunt gata să iau asupră-mi cheltuielile pentru toate astea, căci aşa îmi place să trăiesc”. Avea părerile lui şi în privinţa mobilei, a tapiseriilor ce trebuiau atârnate pe pereţi pentru a le da o înfăţişare mai atrăgătoare. Începea să-l enerveze de-a binelea pe Jean de Cressay, şi chiar grăsanul Pierre găsea că o lua cam prea repede, vorbind, abia intrat pe uşă, de planurile lui de a face schimbări în toată casa.

Guccio se găsea acolo de o jumătate de ceas şi Maria nu se arătase încă. „Poate că trebuie mai întâi să-mi dau gândul pe faţă…” îşi zise el.

— Avea-voi plăcerea s-o văd pe domnişoara Maria? Va sta cu noi la masă?

— Desigur, desigur, răspunse doamna Eliabel; se găteşte şi va cobori numaidecât. Ai s-o găseşti foarte schimbată; toată fiinţa îi este absorbită de fericirea ei nouă.

Guccio se ridică, cu inima zvâcnind şi întunecându-se puţin la faţă. Acolo unde alţii roşesc, el devenea măsliniu.

— Adevărat? izbucni voios. Ah, doamnă Eliabel, ce bucurie mi-ai făcut!

— Da, şi noi suntem foarte fericiţi de-a ne putea bucura de această veste bună cu un prieten ca dumneata. Scumpa noastră Maria e logodită…

Se opri o clipă pentru a sorbi în voie plăcerea de a-l vedea pe Guccio făcând feţe-feţe.

—.e logodită cu o rubedenie de a noastră, domnul de Saint-Venant, un nobil de viţă veche din Artois care s-a îndrăgostit de ea şi de care e îndrăgostită.

Simţind privirile ce se aţinteau asupra lui, făcu o sforţare ca să întrebe:

— Şi pe când nunta?

— Pe la începutul acestei veri, răspunse doamna Eliabel.

— Dar e ca şi făcută, lămuri Jean de Cressay, căci şi-au dat cuvântul unul altuia.

Guccio rămase o clipă ca într-o pâclă, fără să poată scoate o vorbă, pipăind în neştire răcliţa de aur pe care i-o dăruise

regina Clémence şi care strălucea pe jacheta lui în două culori, după ultima modă italiană. Auzi cum Jean de Cressay deschise uşa, chemând-o pe soră-sa. Apoi recunoscu paşii Mariei; mândria biruind în el celelalte sentimente, se sili să-şi ascundă amărăciunea.

Maria intră, ţinându-se ţeapănă, rece, dar cu ochii înroşiţi. Îi ură din vârful buzelor bun venit lui Guccio. Acesta luă tonul cel mai firesc de care era în stare pentru a o felicita, iar dânsa aerul cel mai demn cu putinţă pentru a-i asculta complimentele. Nu lipsea mult s-o podidească plânsul, dar numai ea ştia asta şi reuşi aşa de bine să se stăpânească, încât Guccio luă drept răceală adevărată ceea ce nu era la Maria decât teama de a se trăda şi de a suferi pedeapsa cu care ai săi o ameninţaseră.

Prânzul, prea îmbelşugat, li se păru apăsător. Doamna Eliabel, desfătându-se cu propria ei viclenie, se prefăcea a fi veselă, îşi tot îndemna oaspetele să mai ia din fiecare fel şi poruncea întruna slugilor să-i mai pună o ciozvârtă de berbec sau de gligan pe felia lui de pâine.

— Pierdut-ai cumva pofta de mâncare în lungile dumitale călătorii? îl întrebă ea. Haide, haide, domnule Guccio, trebuie să te hrăneşti bine la vârsta dumitale. Asta nu-ţi place? Mai ia atunci din plăcinta aceea!

Lui Guccio îi venea să-i arunce strachina în obraz.

Nici o singură dată nu izbuti să prindă privirea Mariei. „Nu pare a fi prea mândră că şi-a călcat jurământul de credinţă faţă de mine”, îşi zicea Guccio. „N-am scăpat oare de la moarte decât pentru a suferi o asemenea ocară? Ah, ştiam eu bine de ce-mi era teamă şi-mi făceam gânduri negre când zăceam la spital. Şi ce de scrisori i-am trimis! Pentru ce însă îmi răspundea prin Ricard că rămâne credincioasă aceloraşi sentimente şi că se topeşte de dor aşteptându-mă, în timp ce îşi dădea inima altuia? Asta e trădare şi n-o voi ierta niciodată! Ah, şi ce prost am mâncat aici! Nu-mi aduc aminte să mai fi mâncat vreodată aşa de prost!”

Căutarea unei răzbunări e adeseori un mijloc de a-ţi mai uita mâhnirea. Guccio căuta cum anume sa răspundă umilirii suferite. „Fireşte, aş putea cere să mi se plătească de îndată datoria, şi poate că asta i-ar pune în asemenea încurcătură, că ar trebui să renunţe de a mai face nunta”. Dar acest mijloc i se păru de o josnicie nevrednică de dânsul. Cu nişte burghezi poate că ar fi făcut astfel; cu nişte gentilomi însă, care voiau să-l strivească prin nobleţea lor, căuta o răzbunare de gentilom. Ţinea să le dovedească acestora că era mai mare domn decât oricare Cressay şi oricare Saint-Venant de pe pământ.

Această nelinişte îl frământă tot timpul cât se serviră dulciurile şi brânza. Când ajunseră pe la sfârşitul prânzului, Guccio îşi scoase deodată racla de aur de la gât şi o întinse tinerei fete, zicând:

— Iată frumoasă Maria, darul de nuntă pe care ţi-l fac. Regina Clémence – şi Guccio rosti foarte apăsat acest nume – ea însăşi, regina Franţei, mi-a prins-o cu mâna ei la gât, pentru felul cum am slujit-o şi din prietenia cu care mă cinsteşte. E închisă aici o fărâmă din moaştele sfântului Ioan Botezătorul. Nu gândeam să mă pot despărţi vreodată de această raclă; se pare însă că poţi renunţa fără greutate la ceea ce socoteai a fi avutul tău cel mai scump… şi aş fi fericit s-o porţi de acum încolo ca să te ocrotească, pe tine şi copiii ce-ţi doresc să ai cu gentilomul din Artois, pe care ţi l-ai ales.

Nu găsise decât acest fel de a-şi arăta dispreţul. Asta însemna a plăti scump prilejul de a rosti o frază. Hotărât lucru, faţă de aceşti Cressay, care n-aveau para chioară, marile porniri sufleteşti ale lui Guccio se terminau întotdeauna printr-un gest costisitor. Şi, venit acolo ca să ia, pleca întotdeauna după ce dăduse ceva.

Dacă în clipa aceea pe Maria n-o podidiră lacrimile, e pentru că la dânsa frica de maică-sa şi de frate-său era încă şi mai puternică decât suferinţa ce-o copleşea; dar degetele îi tremurau tare când luă din mâna lui Guccio racla de aur.

O duse la buze; gestul îi era îngăduit de vreme ce racla conţinea relicve. Guccio nu-i văzu însă gestul; îşi şi întorsese faţa în altă parte.

Pomenind de rana sa încă proaspătă, de oboseala călătoriei şi de obligaţia ce-o avea de a se întoarce a doua zi la Paris, îşi luă de îndată rămas bun, chemă valetul, îmbrăcă mantaua îmblănită, sări în şa şi părăsi curtea conacului familiei Cressay, încredinţat că nu va mai pune piciorul acolo niciodată.

— Acuma va trebui totuşi să-i scriem vărului Saint-Venant, îi spuse doamna Eliabel fiului ei Jean, după ce Guccio ieşise pe poartă.

Ajuns la sucursala din Neauphle, Guccio nu-şi descleştă dinţii toată seara. Porunci să-i fie aduse condicile şi se prefăcu absorbit în cercetarea socotelilor. Slujbaşul Ricard, care-l văzuse dimineaţa plecând atât de voios, înţelese că lucrurile luaseră o întorsătură urâtă. Guccio îl înştiinţă că va porni la drum în dimineaţa următoare; nu prea părea dispus să dezvăluie ce-avea pe suflet şi Ricard socoti mai cuminte să nu pună nici o întrebare.

Guccio petrecu o noapte fără somn în locuinţa ce i se pregătise cu atâta grijă pentru o şedere îndelungată. Îi părea rău acum după racla lui şi vedea în frumosul său gest doar o faptă nesăbuită. „Nu merita atâta; nu-s decât un prost... Şi ce are să zică unchiul Spinello de hotărârea mea? se întreba el răsucindu-se în cearşafurile scorţoase. Va spune că nu ştiu ce vreau, după ce-l rugasem atâta să-mi dea sucursala asta... Nici vorbă, nu voi mai face niciodată asemenea prostii. M-aş fi putut întoarce cu escorta reginei şi să-mi găsesc un rost la curtea ei; când colo, vrând să sar prea repede din corabie, iată-mă şase luni pe un pat de spital. În loc să pornesc spre Paris şi să mă pun pe lucru spre a-mi face o situaţie, dau fuga în târgul ăsta prăpădit ca să mă însor cu o fată de la ţară după care oftez de aproape doi ani ca şi cum n-ar mai fi altă femeie pe lume!... şi toate astea ca până la urmă să-i placă mai mult vreun nerod din

neamul ei. Bel lavoro! Bel lavoro!{8} Ei, dar am isprăvit cu copilăriile şi aceasta o să-mi slujească de învăţătură.” Când se crăpă de zi, ajunsese aproape să se convingă singur că soarta îi făcuse un mare bine. Îşi chemă valetul, porunci să-i strângă lucrurile şi să-i înşeueze calul.

Dădea pe gât o ceaşcă de supă înainte de a porni, când slujnica pe care o zărise în ajun la Cressay veni să întrebe de el, zicând că vrea să-i vorbească fără martor. Îi aducea un mesaj: Maria, care izbutise să fugă de acasă pentru un ceas, îl aştepta pe Guccio la jumătatea drumului între Neauphle şi Cressay, la malul râului Mauldre, „În locul ce-l ştiţi”, adăugă ea.

Cum Guccio n-o văzuse pe Maria decât o singură dată în afara conacului, înţelese că era vorba de livada de meri, la marginea gârlei, unde se sărutaseră pentru întâia oara. Răspunse însă că trebuie să fie o greşeală la mijloc, că din partea lui nu avea nimic de spus domniţei Maria şi că ea îşi dăduse prea mare osteneală ieşind de acasă pentru a-l întâlni.

— Ţi se rupe inima văzând-o pe domniţa Maria, spuse slujnica. Îţi jur, domnule, că ar trebui să mergi s-o întâlneşti; dacă ţi s-a adus vreo jignire, asta nu vine de la dânsa.

Fără a găsi de cuviinţă să răspundă, Guccio sări pe cal şi-şi văzu de drum. „Cheiul Marsiliei! Cheiul Marsiliei! îşi repeta întruna. Am păţit-o o dată acolo. De ajuns cu prostiile; cine ştie ce mă mai aşteaptă dacă o revăd. N-are decât să-şi înghită singură lacrimile, dacă are poftă de plâns!”

Străbătu astfel două sute de stânjeni înspre Paris; deodată, în faţa valetului încremenit, îşi întoarse calul, îi dădu pinteni şi o luă razna peste câmp.

În câteva minute, ajunse la malul gârlei; zări livada şi, sub meri, pe Maria care-l aştepta.

III.

CUNUNIA DE LA MIEZUL NOPŢII.

Când Guccio descălecă, puţin după vecernie, în faţa băncii Tolomei de pe uliţa lombarzilor, calul său era acoperit de spumă.

Zvârli valetului frâul, străbătu marea galerie în care erau aşezate tejghelele şi urcă repede, atât cât îi permitea şoldul ţeapăn, scara ce ducea la odaia de lucru a unchiului său.

Deschise uşa; lumina de-afară era umbrită de spinarea lui Robert d'Artois. Acesta se întoarse.

— A, tu eşti! strigă el întinzându-şi braţele. Pronia cerească mi te trimite, prietene Guccio! Îi ceream tocmai unchiului dumitale un curier iute şi sigur ca să alerge de îndată la Arras spre a-l întâlni pe Jean de Fiennes. Dar va trebui să deschizi bine ochii, tinere, adăogă el ca şi cum nici nu mai încăpea îndoială că Guccio va primi însărcinarea; căci bunii mei prieteni, Hirsonii, nu-ţi cruţă ostenelile şi şi-au asmuţit câinii asupra oricui vine din partea mea.

— Monseniore, răspunse Guccio, gâfâind încă după goana lui, monseniore, puţin a lipsit să-mi vărs şi sufletul pe mare, anul trecut, ducându-mă să-ţi fiu de folos în Anglia; am zăcut şase luni în spital pentru că m-am dus la Neapole să-l slujesc pe rege, şi toate drumurile acestea nu prea mi-au purtat noroc. Îmi vei da voie, monseniore, ca de data aceasta să nu-ţi dau ascultare, căci am propriile mele treburi care nu suferă nici o întârziere.

— Am să te plătesc aşa de bine că n-are să-ţi pară rău, spuse Robert.

— Fără îndoială, monseniore, cu banii pe care tot eu va trebui să ţi-i împrumut, spuse încetişor unchiul Tolomei care stătea de o parte, cu mâinile aşezate pe burtă.

— Nici pentru o mie de livre, nu m-aş duce! izbucni Guccio. Şi mai cu seamă, nu în Artois!

Robert se întoarse spre Tolomei:

— Ia spune-mi, prietene bancher, auzita-i vreodată una ca asta? Pentru ca un lombard să refuze o mie de livre, pe care altminteri nici nu i le-am oferit, trebuie să aibă motive serioase. Nepotul tău n-o fi cumva plătit de jupânul

Hirson… Dumnezeu să mi-l sugrume pe ăsta, şi chiar cu maţele lui, dacă se poate!

Tolomei începu să râdă.

— Să n-ai teamă de aşa ceva, monseniore; mă bate gândul că nepotu-meu e îndrăgostit, ba chiar că a cucerit inima unei doamne de neam mare.

— A, dacă-i vorba de o femeie, nu pot face nimic, şi-i iert refuzul. Am totuşi nevoie de cineva care să-mi ducă acolo ceea ce ţi-am spus.

— Nu-ţi face griji din asta, monseniore, am ce-ţi trebuie: un foarte bun curier şi care te va sluji cu atât mai discret cu cât nu te cunoaşte. Şi apoi… o rasă de călugăr nu prea bate la ochi pe drumuri.

— Un călugăr? făcu Robert, strâmbându-se.

—.italian.

— Ei, aşa mai merge… căci, vezi tu, Tolomei, vreau să dau o mare lovitură. Pentru că regele a oprit-o pe mătuşă-mea, Mahaut, de a se depărta de Paris, vreau să mă folosesc de prilej făcând în aşa chip ca aliaţii să pună mâna pe castelul ei de la Hesdin… Sau mai bine zis castelul meu de la Hesdin! Am cumpărat…, da, ştiu ce vrei să spui, cu banii tăi!… am cumpărat conştiinţa unor vătăşei ai acestei bune contese, doi ticăloşi, ca toţi cei ce-o slujesc, gata să se vândă cui dă mai mult, şi care îi vor lasă pe prietenii mei să pătrundă în cetate. Şi dacă nu mă pot folosi de ceea ce-i al meu, îţi făgăduiesc cel puţin un jaf de pomină a cărui pradă te voi însărcina pe tine s-o vinzi!

— Aoleu, monseniore, în frumoasă dandana mă bagi!

— Ei, barem dacă te-o spânzura să ştii pentru ce! De vreme ce eşti bancher, eşti hoţ, şi nu te sperii tu pentru nişte lucruri furate pe care le doseşti; eu nu le cer niciodată oamenilor să-şi lase meseria lor.

Era plin de voioşie, de când cu judecata regelui.

— Rămâi cu bine, prietene, îmi placi tare mult, urmă el. A, era să uit… numele celor doi vătăşei ai mei. Dă-mi un petec de hârtie.

Şi în timp ce-şi scria mesajul, adăugă:

— Trebuie dat în mâna domnului de Fiennes, nu-i aşa, şi nimănui altuia. Souastre şi Caumont sunt prea luaţi la ochi.

Se ridică, îşi încopcie agrafa de aur a mantiei, apoi, lăsându-şi palmele pe umerii lui Guccio care-şi pierdu jumătate în înălţime sub apăsarea lor, îi spuse:

— Bine faci, drăguţule, petrece cu doamnele de neam mare, cum cere vârsta ta. Când vei mai creşte cu câţiva ani, ai să afli că ele-s tot nişte târfe ca şi celelalte, şi că plăcerile pentru care se scumpesc atâta, le poţi avea pe zece gologani la bordel.

Părăsi încăperea, şi câtva timp i se mai auzi hohotul de râs care făcea să se cutremure scara.

— Ei, nepoate, pe când nunta? întrebă jupân Tolomei. Nu aşteptam să te întorci aşa de repede.

— Unchiule, unchiule, trebuie să mă ajuţi! izbucni Guccio. Ştii că oamenii aceia sunt nişte monştri, că au oprit-o pe Maria să mă mai vadă, că vărul lor din nord e pocit şi slut şi că ea va muri dacă o vor mărita cu el?

— Care oameni? Care văr? întrebă Tolomei. Mi se pare, băiatule, că treburile nu ţi-au mers aşa de bine cum gândeai. Istoriseşte-mi ce s-a întâmplat, dar pune niţică rânduială în spusele tale.

Guccio îi povesti atunci unchiului vizita sa la Neauphle. Cu simţul său latin al tragediei, nu uită să înfăţişeze lucrurile în culori mai negre decât erau. Fata se află sechestrată şi înfruntase moartea, ca să alerge peste câmp la Guccio şi să-l implore s-o salveze. Descoperind planurile ei, familia Cressay voia s-o mărite cu de-a sila după o rudă depărtată de a lor, un personaj căruia soarta i-a hărăzit toate urâciunile fizice şi morale.

— Un moşneag de patruzeci şi cinci de ani! izbucni Guccio.

— Mulţumesc, făcu Tolomei.

— Maria însă nu mă iubeşte decât pe mine, mi-a spus-o, mi-a repetat-o. Nu vrea alt soţ, şi ştiu bine că va muri dacă o vor sili să se mărite cu altul. Unchiule, trebuie să mă ajuţi.

— Dar cum vrei să te ajut, dragul meu?

— Trebuie să mă ajuţi s-o răpesc pe Maria. O voi duce în Italia, mă voi stabili acolo…

Cu un ochi aproape închis şi cu celălalt foarte deschis, Spinello Tolomei îşi cerceta nepotul, având aerul pe jumătate îngrijorat, pe jumătate înveselit.

— Ţi-am mai spus, băiatule, că asta nu va fi atât de uşor, şi că rău ai făcut lăsându-te prins în mrejele unei fete de neam nobil. Oamenii ăştia n-au nici cămaşa de pe dânşii a lor; nu mănâncă decât datorită nouă… ba da! să nu mă întrerupi, că ştiu ce spun… ne datorează până şi patul în care dorm; dar ne scuipă în faţă când băieţii noştri vor să se culce în el, uită tot, crede-mă. Ne fac această ocară pentru că de œle mai multe ori le întindem obrazul ca s-o primim. Alege-ţi, deci, vreo fată frumoasă din neamurile noastre, cu zestre mare agonisită în băncile noastre, care-ţi va face copii tot aşa de frumoşi, şi a cărei trăsură va stropi cu noroi picioarele nespălate ale fetişcanei tale de la ţară.

Guccio tresări deodată fulgerat de-un gând:

— Saint-Venant n-o fi şi dânsul printre aliaţii din Artois? Ce-ar fi să plec acolo cu mesajul monseniorului Robert, să dau de acest Saint-Venant, să-l provoc la duel şi să-l ucid?

Îşi şi dusese mâna la pumnalul din şold.

— Bună treabă, şi care nu va face zgomot, zise Tolomei. După aceea, familia Cressay va alege fetei un alt logodnic din Bretania sau Poitou, şi va trebui să te duci să-l omori şi pe ăsta. Îţi aşterni să ai de lucru, nu glumă!

— Mă voi însura, unchiule, cu Maria sau cu nimeni alta. Şi nu voi lăsa pe nimeni s-o ia de soţie.

Tolomei îşi ridică mâinile deasupra capului.

— Poftim, tinereţea! Peste cincisprezece ani, oricum, soţia ta va fi urâtă, figlio mio; şi te vei întreba, privind-o, dacă obrazul ăsta zbârcit, pântecul ăsta mare, sânii ăştia fleşcăiţi meritau toată osteneala ce ţi-ai dat pentru dânsa.

— Nu-i adevărat! Nu-i adevărat! Şi apoi nu la ce va fi peste cincisprezece ani mă gândesc, ci la ziua de azi, şi ştiu că

nimic în lume nu mi-o poate înlocui pe Maria. Ea mă iubeşte.

— Te iubeşte! Ei, bine, băiatule, dacă te iubeşte aşa de mult – nu te apuca mai ales să-i repeţi arhiepiscopului din Sens ce-ţi spun eu acuma – dacă te iubeşte atât de mult, căsătoria nu este, crede-mă, neapărat necesară ca să fiţi fericiţi împreună. Ar trebui mai curând să te bucuri că i-au ales un soţ guşat, pocit şi ştirb, după portretul pe care mi l-ai făcut fără să-l fi văzut… Nimic n-ar putea să-ţi vină mai bine la socoteală.

— Schifoso! Questo sono parole schifose! Vengono da un uomo che non conosce Maria!{9} Nu-i cunoşti sufletul curat, credinţa ei puternică. Ea nu va fi a mea decât prin cununie şi nu va aparţine decât aceluia cu care va fi unită în faţa lui Dumnezeu… Dacă aşa stau lucrurile, o voi răpi fără ajutorul tău, şi vom cutreiera amândoi drumurile ca nişte bieţi nenorociţi, iar nepotul dumitale va sfârşi prin a pieri de foame şi de frig, încercând să treacă munţii.

Cuvintele italiene şi franţuzeşti, cu „tu” şi „dumneata”, se amestecau acuma în spusa lui; vorbea dând din mâini mai mult ca de obicei.

— Şi mai întâi, urmă el, nici n-am nevoie de ajutorul tău, mă voi duce s-o caut pe regină.

Tolomei bătu încetişor cu palma în masă.

— Acuma, să taci, spuse aproape fără a ridica glasul, dar ochiul său, cel pe care şi-l ţinea de obicei închis, se deschisese deodată. N-ai să te duci să cauţi pe nimeni, şi mai ales, pe regină, căci treburile nu ne merg aşa de bine de când a venit dânsa, ca să avem nevoie şi de un scandal pentru a atrage atenţia asupra noastră. Regina e numai bunătate, numai dragoste creştinească, numai pioşenie, ştiu asta! Dă de pomană oricui îi iese înainte, dar deocamdată, de când ea a pus stăpânire pe mintea regelui, noi, bieţii lombarzi, suntem storşi până la sânge cu birurile. Din averea noastră face vistieria pomană! Ni se aduce învinuirea că am fi cămătari, şi toate prilejurile sunt

binevenite pentru a ne arunca în circă prostiile săvârşite de alţii, începând cu monseniorul de Valois, care ne-a dezamăgit foarte. Regina Clémence te va întâmpina cu vorbe frumoase şi blagoslovenii din belşug; dar prea mulţi în jurul ei ar fi fericiţi să te dea pe mâna judeţilor ca să-ţi primeşti pedeapsa cuvenită ademenitorilor de domnişoare nobile, chiar de n-ar face-o decât pentru a întoarce această vină împotriva mea. Uitat-ai oare că sunt starostele lombarzilor din Paris? De când n-ai mai fost pe-aici, vântul a început să bată dintr-altă parte. Celor mai buni prieteni ai lui Marigny, care nu prea mă au la stomac, li s-a dat drumul din temniţă, şi acum s-au strâns într-un adevărat partid în jurul contelui de Poitiers.

Dar Guccio nu voia să audă de nimic; îşi bătea joc deocamdată de biruri, de poruncile ocârmuirii, de păzitorii legii şi de schimbările ce se petreceau la conducerea statului. Frământa în minte cu încăpăţânare planul său; s-o răpească pe Maria fără ajutorul nimănui.

— Segnato da Dio! rosti Tolomei, ducând un deget la frunte, ca şi cum ar fi avut în faţă un smintit. Dar, sărman netot, n-ai să faci nici zece leghe şi vor pune mâna pe tine. Au să-şi ia îndărăt domnişoara şi au s-o bage la mănăstire, iar tu… Vrei să te însori cu ea, fie! Ai să te însori, deoarece se pare că e singurul mijloc de a te lecui… Am să te ajut.

Şi ochiul stâng i se închise iar.

— Dacă-i vorba de nebunie, căci e o nebunie, adăogă el, am să fac şi eu una; tot e mai puţin primejdios decât să te las de capul tău. Dar de ce trebuie să fiu eu răspunzător pentru prostiile a lor mei?

Scuturâ un clopoţel; un slujbaş se arătă în uşă.

— Dă fuga la mănăstirea fraţilor augustini, îi spuse Tolomei, şi caută-mi-l pe fratele Vincento care a sosit deunăzi din Perugia…

Două zile mai târziu, Guccio pornea iar la drum spre Neauphle, însoţit de un călugăr italian care se ducea să înmâneze celor din Artois mesajul monseniorului Robert.

Călătoria fiindu-i bine plătită, fratele Vincento nu stătuse la îndoială să facă un ocol pentru a-l servi pe Tolomei în două treburi în loc de una.

Bancherul se pricepuse de altminteri să-i înfăţişeze lucrurile într-o lumină foarte prielnică. Ademenind o fată, Guccio săvârşise cu dânsa păcatele trupului, şi Tolomei nu voia ca cei doi copii să trăiască mai departe în păcat. Dar, spusese el, va trebui să se facă totul în taină, pentru a nu trezi bănuielile familiei.

Aceste motive serioase fiind însoţite de o punguţă cu aur, fratele Vincento le găsi foarte întemeiate. Afară de asta, ca toţi compatrioţii lui, fie ei şi din tagma călugărească, era întotdeauna gata să dea o mână de ajutor unor îndrăgostiţi.

Guccio şi călugărul său ajunseră după căderea nopţii la conacul din Cressay. Doamna Eliabel şi odraslele ei se pregăteau să meargă la culcare.

Tânărul lombard le ceru voie să înnopteze acolo, zicând că nu avusese timp să-l vestească pe Ricard, şi că locuinţa sa din Neauphle nu era pregătită pentru a găzdui cum se cuvine o faţă bisericească. Deoarece mai înainte Guccio dormise de câteva ori la conac, şi asta chiar în urma stăruinţelor familiei Cressay, rugămintea lui nu stârni cine ştie ce mirare; gazdele se siliră să facă o bună primire drumeţilor.

— Fratele Vincento şi cu mine vom dormi bucuroşi în aceeaşi odaie, spuse Guccio.

Fratele Vincento avea o faţă rotundă, care inspira tot atâta încredere cât şi veşmântul său; afară de asta, nu vorbea decât italieneşte, ceea ce-l scutea să răspundă la întrebările indiscrete.

Îşi rosti foarte cucernic rugăciunea înainte de a duce la gură bucatele ce i se puneau pe masă.

Maria nu îndrăznea să se uite în ochii lui Guccio; dar tânărul se folosi de prilej când fata trecu pe lângă el pentru a-i şopti:

— La noapte să nu adormi.

Când să meargă la culcare, fratele Vincento se întoarse spre Guccio, rostind o frază de neînţeles pentru gazde, în care era vorba de chiave şi de capella.

— Fratele Vincento mă întreabă, îi tălmăci Guccio doamnei Eliabel, dacă-i puteţi încredinţa cheia de la capelă, căci trebuie să plece de aici dis-de-dimineaţă, şi ar vrea să slujească mai întâi liturghia.

— Dar fireşte, răspunse castelana, unul din fiii mei se poate scula o dată cu el, spre a-l ajuta să-şi facă slujba.

Guccio se împotrivi din toate puterile: nu, nici vorba de aşa ceva, nimeni să nu se deranjeze. Fratele Vincento se va scula într-adevăr foarte devreme, înainte de a se crăpa de zi, şi Guccio ţinea să aibă cinstea de a face el însuşi pe ministrantul. Pierre şi Jean socotiră că-i mai bine să nu stăruie.

Doamna Eliabel îi dădu călugărului o lumânare, cheia capelei şi pe cea a tabernacolului; după care toţi se despărţiră.

— Cred că l-am judecat rău pe Guccio ăsta, îi spuse Pierre mamei sale, înainte de a o lua spre odaia de culcare; e un băiat foarte cucernic.

Către miezul nopţii, când tot conacul părea adâncit în somn, Guccio şi cu călugărul ieşiră tiptil din odaia lor. Tânărul se duse să bată încetişor la uşa Mariei; fata se ivi numaidecât. Fără să scoată o vorbă, Guccio o luă de mână; coborâră scara în spirală şi, apucând pe la bucătării, ajunseră afară.

— Uite, Maria, murmură Guccio, sunt stele pe cer… Călugărul ne va cununa.

Dânsa nu păru nici măcar mirată. Guccio îi făgăduise că se va întoarce, şi se întorsese; că o va lua de soţie, şi avea să facă asta de îndată. Cum şi în ce fel, n-avea mare însemnătate; era a lui toată, îl urma supusă. Un câine mârâi, apoi, recunoscând-o pe Maria, tăcu.

Noaptea era geroasă, dar nici Guccio, nici Maria nu simţeau frigul.

Pătrunseră în capelă. Fratele Vincento se duse să aprindă lumânarea de la candela care ardea deasupra altarului. Cu toate că nimeni nu-i putea auzi, continuau să vorbească în şoaptă. Guccio îi tălmăci Mariei întrebarea preotului care voia să ştie dacă mireasa se spovedise. Dânsa răspunse că făcuse aceasta cu două zile înainte, şi fratele Vincento îi dădu iertarea pentru păcatele pe care le-ar fi putut săvârşi de atunci încoace, cu atât mai multă încredere cu cât, de le-ar fi mărturisit, el n-ar fi fost în stare să le priceapă. În ce-l priveşte pe Guccio, această formalitate fusese îndeplinită până să coboare în capelă.

Câteva minute mai târziu, după ce rostiră pe rând câte un „da" înăbuşit, nepotul starostelui lombarzilor şi frumoasa Maria de Cressay erau căsătoriţi înaintea lui Dumnezeu, dacă nu şi înaintea oamenilor.

— Aş fi vrut să ai parte de o nuntă mai strălucitoare, murmură Guccio.

— Pentru mine, iubitul meu, răspunse Maria nu poate fi alta mai frumoasă, căci tu eşti cel cu care mă uneşte.

Când să iasă din capelă, călugărul dădu semnele unei mari îngrijorări.

— Che cosa? îl întrebă Guccio pe şoptite.

Fratele Vincento îi atrase atenţia asupra faptului că uşa rămăsese închisă în timpul căsătoriei.

— E allora?

Călugărul lămuri că, pentru ca o căsătorie să fie temeinică, trebuiau lăsate deschise uşile bisericii, astfel ca orice persoană străină să poată da mărturie că mirii îşi rostiseră consimţământul cum se cuvine şi fără a fi siliţi de nimeni. Altminteri, era pricină de desfacere a căsătoriei.

— Ce zice? întrebă Maria.

— Ne sfătuieşte să intrăm mai repede în casă, spuse Guccio.

Se întoarseră deci la conac şi urcară din nou scara. Ajunşi la uşa Mariei, călugărul, ale cărui temeri se potoliseră, îl luă pe Guccio de umeri şi-l împinse încetişor în odaie…

De doi ani, Maria îl iubea pe Guccio. De doi ani, nu se gândea decât la dânsul şi nu trăia decât cu dorinţa de a fi a lui. Acum, că era cu cugetul împăcat şi n-o mai înspăimânta blestemul împreunării nelegiuite, nimic n-o mai silea să-şi ţină în frâu dragostea.

Maria crescuse într-un colţ pierdut de ţară, singuratică, cruţată de vorbele dulci şoptite la ureche, care fac din fete nişte mironosiţe. Ea dorea dragostea înainte de a fi cunoscut-o; i se dădu din toată inima, cu o bucurie ameţitoare.

Suferinţa fetelor, în clipa nunţii lor adevărate, vine de cele mai multe ori din frică decât dintr-o rânduială a firii. Maria nu cunoştea această frică. Guccio, deşi nu avea decât nouăsprezece ani, se şi dovedea îndeajuns de priceput pentru a nu arăta stângăcie, dar nu îndeajuns pentru a-şi ascunde tulburarea. În noaptea aceea, făcu din Maria o femeie fericită, şi fiindcă în dragoste, nu primeşti decât atâta cât dai, fu el însuşi cum nici că se poate mai fericit.

Cam pe la patru dimineaţa, călugărul veni să-i scoale, şi Guccio se întoarse în odaia lui, de cealaltă parte a casei. Apoi, fratele Vincento coborî în curte, silindu-se să facă zgomot cât mai mare, trecu prin capelă, îşi scoase catârca din grajd şi se pierdu în întuneric.

La cele dintâi licăriri ale zorilor, doamna Eliabel, bănuitoare, crăpă uşa odăii drumeţilor şi aruncă o privire înăuntru. Guccio dormea dus, cu răsuflarea liniştită; părul negru i se răsfira încârlionţat pe pernă; chipul său avea o expresie cuminte şi copilăroasă.

— Ah, frumos mai e flăcăul ăsta! oftă doamna Eliabel.

Guccio dormea aşa de adânc încât ea îndrăzni să se apropie de pat, călcând în vârful picioarelor, şi să-şi atingă buzele de părul tânărului, într-un sărut care avea pentru dânsa toate ispitele păcatului.

IV.
COMETA.

Tocmai în zilele acelea de la sfârşitul lui ianuarie, când Guccio se căsătorise în taină cu Maria de Cressay, regina, regele şi o parte a curţii porniseră în pelerinaj la Amiens.

După ce bălăcise prin noroaie, alaiul regesc străbătuse în genunchi naosul catedralei; pelerinii se închinaseră îndelung într-o capelă friguroasă înaintea moaştelor Botezătorului, aduse din Ţara Sfântă cu un veac în urmă de către un anume Wallon de Sartou, cruciat de la 1202, care se făcuse căutător de relicve în Ţara Sfântă, aducând de acolo în bagajele sale trei piese de nepreţuit: capul sfântului Cristofor, pe acel al sfântului Gheorghe şi o parte din al sfântului Ioan.

Moaştele de la Amiens nu conţineau decât oasele feţei; erau băgate într-o raclă de argint aurit, a cărui parte de sus, în chip de comănac, înlocuia creştetul capului. Această hârcă, neagră sub cununa ei de safire şi smaralde, părea să râdă; şi era de-a dreptul înfiorătoare. Se vedea, deasupra orbitei stângi, o gaură care, după datină, era semnul loviturii de stilet dată de Herodiada, când i se adusese capul precursorului. Moaştele se odihneau pe o tipsie de aur.

Clémence, cufundată în rugăciune, nu părea să se sinchisească de frig, iar Ludovic al X-lea însuşi, atins de duhul credinţei, izbuti să stea nemişcat tot timpul cât ţinu slujba, lăsându-şi gândurile să cutreiere nişte înălţimi cu care mintea lui nu era deprinsă. Dar burduhănosul Bouville se alese acolo cu o boală de piept, de-i trebuiră aproape două luni ca să-şi vină în fire.

Rezultatele bune ale acestui pelerinaj nu întârziară să se arate. Către sfârşitul iui martie, regina avu semne care păreau să-i vestească împlinirea dorinţelor sale; recunoscu în asta mijlocirea binefăcătoare a sfântului Ioan Botezătorul.

Totuşi, doftorii şi moaşele care o cercetau pe Clémence nu se puteau hotărî încă şi ziceau că le trebuie o lună întreagă înainte de a se rosti fără greş.

Pe măsură ce se prelungea aşteptarea, credinţa oarbă a reginei punea stăpânire şi pe mintea soţului ei. Ca să-şi atragă binecuvântarea divină, Aiuritul cârmuia ţara de parcă şi-ar fi băgat în cap să fie canonizat.

Trebuie să credem că e primejdios lucru să-i scoţi pe oameni din ale lor; mai bine e să-l laşi pe cel rău la răutăţile lui, decât să-l prefaci în mieluşel. Într-adevăr, închipuindu-şi că-şi răscumpără păcatele, regele se apucase să golească puşcăriile; astfel că nelegiuirile de tot felul înfloreau la Paris, unde nu mai era chip să ieşi, după ce se înnopta, fără primejdia de a fi jefuit. Se săvârşeau mai multe prădăciuni, atacuri la drumul mare şi omoruri decât se pomeniseră de patruzeci de ani încoace, şi străjile de noapte cădeau din picioare, nemaiputând răzbi. Deoarece dezmăţatele nu mai erau lăsate să iasă din hotarele mahalalei pe care Ludovic cel Sfânt le-o hotărâse, curvăsăria într-ascuns se întinsese prin cârciumi şi mai cu seamă pe la feredeuri, de nu mai putea omul cumsecade să facă o baie de apă caldă fără să fie expus ispitelor trupeşti care i se înfăţişau în toată goliciunea.

Charles de Valois simţea că lucrurile iau o întorsătură care îl depăşea; dar, după ce se făcuse, pentru a trage foloase, apărătorul credinţei şi al datinilor de odinioară, cu greu se mai putea împotrivi unor măsuri luate în numele ordinii morale.

Lombarzii, simţindu-se rău văzuţi, îşi descuiau cu mai puţină uşurinţă lăzile de bani când era vorba de nevoile curţii regale. În acelaşi timp, foştii legiuitori ai lui Filip cel Frumos, în cap cu Raoul de Presle, înjghebau din nou un partid de opoziţie în jurul contelui de Poitiers, iar conetabilul Gaucher de Châtillon trecuse pe faţă de partea lor.

Clémence mersese până acolo, încât să-i ceară regelui să ia de la dânsa moşiile lui Marigny pe care i le dăduse şi să le înapoieze moştenitorilor fostului ocârmuitor al ţării.

— Ah, asta, draga mea, n-o pot face, răspunse Aiuritul, şi n-aş putea recunoaşte că m-am înşelat în judecata mea dintâi până într-atâta. Regele n-are voie să greşească. Îţi făgăduiesc însă că, de îndată ce starea vistieriei o va îngădui, am să fac finului meu Louis de Marigny o pensie care să-l despăgubească din belşug.

În Artois, treburile nu mergeau mai bine. În pofida tuturor tocmelilor, stăruinţelor, propunerilor, contesa Mahaut rămânea neînduplecată. Se plângea că baronii ar fi voit să pună mâna fără veste pe castelul ei. Trădarea celor doi vătăşei care trebuiau să predea aliaţilor cetatea fusese descoperită la timp; şi acum două hârci spânzurau, să le fie altora învăţătură de minte, pe crenelurile parapetelor de la Hesdin. Totuşi, nevoită să se supună poruncii regelui, contesa nu mai dăduse prin Artois din ziua judecăţii de la Vincennes, şi nici vreunul dintre Hirsonii săi nu se mai arătase pe acolo. Aşa că zăpăceala era mare în tot ţinutul din jurul oraşului Arras, fiecare punându-se sub oblăduirea contesei sau a regelui, după cum îi venea la socoteală; iar vorba bună avea asupra baronilor cam tot atâta putere, cât nişte lapte turnat pe zaua lor.

— Fără vărsare de sânge, iubitul meu stăpân, fără vărsare de sânge! îl sfătuia Clémence pe rege. Prin rugăciune să-ţi potoleşti noroadele, aducându-le la supunere.

Aceasta nu împiedica însă ca pe drumurile din nordul ţării oamenii să se taie între dânşii.

Răbdarea Aiuritului, o însuşire dobândită de puţină vreme, ajungea la capătul ei. Poate că ar fi pus mai multă hotărâre spre a veni de hac răzmeriţei din Artois dacă, tot atunci, cam în zilele Paştilor, toată atenţia lui n-ar fi fost absorbită de situaţia capitalei.

Vara anului 1315 fusese tot aşa de jalnică pentru recoltă ca şi pentru război, iar dacă regele îşi lăsase izbânzile în noroaie, poporul îşi lăsase acolo pâinea. Totuşi, trăgând învăţ din ce păţiseră anul trecut, oamenii de la ţară, oricât de săraci ar fi fost, nu vânduseră, după seceriş, puţinul grâu

cules. Foametea se mută din provinciile Franţei spre capitală. Niciodată încă până atunci făina nu fusese aşa de scumpă şi niciodată oamenii aşa de prăpădiţi.

— Doamne, Dumnezeule, să li se dea de mâncare, zicea regina Clémence, văzând cetele de flămânzi ce se târau până la Vincennes pentru a cerşi o coajă de pâine.

Veneau aşa de mulţi, că trebuiau aduse pâlcuri de oşteni spre a-i opri să nu dea buzna în castel. Clémence sfătui să iasă popii cu prapurile şi moaştele pe străzi şi ceru curţii să ţină post, după Paşti, întocmai ca în Vinerea mare. Monseniorul de Valois se supuse foarte binevoitor, ţinând şi el postul, şi porunci ca vestea să fie răspândită pretutindeni, pentru ca poporul să afle că suferinţele îi erau împărtăşite. Făcea însă pe ascuns negoţ cu grânele din comitatul său.

Robert d'Artois, când trebuia să meargă la Vincennes, îl punea mai întâi pe credinciosul său Lormet să-i servească un prânz ca pentru patru oameni, şi îl dădea pe gât repetând una dintre maximele sale favorite: „Să trăim bine şi să murim sătui”. După care, la masa reginei, putea face pe cel de posteşte cu strășnicie.

În toiul acestei urâte primăveri, o cometă trecu pe cerul Parisului, unde fu văzută trei nopţi de-a rândul. Închipuirea oamenilor nu cunoaşte margini în vremuri de restrişte. Poporul voia să vadă în ivirea cometei semnul celor mai cumplite nenorociri, ca şi cum acelea pe care le îndura n-ar fi fost de ajuns. Spaima cuprinse mulţimea şi pe ici-colo izbucniră răscoale, fără ca nimeni să ştie bine împotriva cui erau îndreptate.

Cancelarul îl povăţui pe rege să se întoarcă în capitală, fie şi numai pentru câteva zile, spre a se arăta în mijlocul populaţiei. Astfel, tocmai atunci când pădurile începeau să înverzească în jurul castelului din Vincennes şi când Clémence găsea din nou oarecare farmec acestor lucruri, toată curtea se strămută în palatul cel mare de la Paris, care părea reginei atât de duşmănos şi de rece.

Acolo se ţinu sfatul doftorilor şi moaşelor care trebuiau să se rostească dacă regina e însărcinată sau ba.

Regele nu-şi găsea astâmpăr în dimineaţa acestei adunări şi, ca să-şi mai amăgească nerăbdarea, pusese la cale un joc cu mingea în grădina palatului. Locul unde juca dădea chiar spre Ostrovul Jidovilor. Dar, în doi ani, amintirile se şterg; şi Ludovic se ştia până într-atât spălat de păcate şi mântuit prin râvna cu care îmbrăţişase credinţa, încât nu simţea nici o tulburare alergând după o minge de piele, chiar în locul unde, cu douăzeci şi cinci de luni mai înainte, el şi tată-său fuseseră blestemaţi de o gură înconjurată de flăcări...

Era leoarcă de sudoare şi se umfla în pene, mândru de un punct pe care gentilomii săi îl lăsaseră să-l câştige, când primul şambelan, Mathieu de Trye, se apropie cu paşi iuţi. Ludovic întrerupse partida şi întrebă:

— Ei, regina e însărcinată?

— Nu se ştie încă, măria ta, căci doftorii abia încep să chibzuiască. Dar monseniorul de Poitiers te roagă, dacă binevoieşti, să vii la dânsul neîntârziat. S-a închis într-o odaie, cu amândoi fraţii măriei tale şi domnul des Noyers.

— Nu vreau să mă tulbure nimeni; nu-mi arde acuma de treburi.

— E ceva de mare însemnătate, măria ta, şi monseniorul de Poitiers mi-a spus că e un lucru care te interesează. Se vor rosti acolo cuvinte pe care trebuie să le auzi cu urechile tale.

Ludovic privi cu părere de rău la mingea de piele, îşi şterse faţa îmbrobonată şi, îmbrăcându-şi caftanul peste cămaşă, spuse:

— Continuaţi jocul fără mine, domnii mei!

Apoi, intră în palat, adăugând pentru şambelan:

— De îndată ce se va şti ceva, vino să-mi dai de veste.

V.

CARDINALUL A FĂCUT FARMECE PENTRU MOARTEA REGELUI…

Bărbatul care se vedea în fundul încăperii avea chipul frământat de ticuri nervoase, ochii negri foarte apropiaţi de nas şi creştetul ras cum e cel al călugărilor. Era înalt, dar părea mai scund din pricina piciorului drept de care şchiopăta.

Nu era păzit de doi armăşei, ca un învinuit de rând; îl înconjurau doi tineri ofiţeri ai contelui de Poitiers, pe nume Adam Héron şi Pierre de Garancière.

Ludovic al X-lea abia dacă-l luă în seamă. Salută din cap pe unchiu-său, de Valois, pe fraţii săi, de Poitiers şi de La Marche, pe văru-său, de Clermont, şi pe Miles de Noyers, cumnat al conetabilului şi consilier la Înalta curte de judecată, care se ridicaseră în picioare la intrarea lui.

— Despre ce-i vorba? întrebă el, luând loc în mijlocul lor şi făcându-le semn să se aşeze.

— Despre o gravă afacere de vrăjitorie, pe cât ni se spune, lămuri Charles de Valois cu o nuanţă de ironie.

— Nu putea fi însărcinat ministrul de justiţie s-o cerceteze el însuşi, fără ca eu să fiu deranjat într-o asemenea zi?

— E tocmai ce-i spuneam fratelui tău, Filip, rosti Valois.

Contele de Poitiers îşi strânse degetele cu un gest liniştit şi-şi sprijini bărbia în palmă.

— Frate, spuse el, afacerea e gravă, nu atât pentru că-i vorba de vrăjitorie, lucrul destul de obişnuit, dar pentru că această vrăjitorie se petrece chiar în sânul conclavului, ceea ce ne îngăduie să vedem ce sentimente nutresc unii cardinali faţă de noi.

Cu un an în urmă, doar la auzul cuvântului conclav, pe Aiurit l-ar fi apucat toate năbădăile. Dar de la moartea Margueritei, asta era o chestie de care nu se mai sinchisea.

— Omul acesta se numeşte Evrard, urmă contele de Poitiers.

— Evrard, repetă după dânsul regele ca să arate că ascultă.

— E diacon la Bar-sur-Aube; dar aparţinuse odinioară tagmei templierilor, având rang de cavaler.

— Aha! făcu regele. Un templier!

— A venit să se dea singur pe mâna oamenilor noştri din Lyon, care ni l-au trimis.

— Care ţi l-au trimis, Filip, lămuri Charles de Valois.

Contele de Poitiers nu părea să ia în seamă această vorbă. Ea privea un conflict de puteri, şi Valois se simţea atins că se trecuse peste capul său, aducându-se afacerea în faţa regelui.

— Evrard a spus că are de făcut nişte destăinuiri, vorbi mai departe Filip de Poitiers, şi i s-a făgăduit că nu va suferi nici o caznă, numai dacă va spune tot adevărul, făgăduială pe care noi i-o întărim aici. După spusele lui…

Regele stătea cu ochii aţintiţi la uşă, pândind ivirea şambelanului său; speranţa că va deveni tată era deocamdată singura-i preocupare. Marele cusur al acestui suveran, ca ocârmuitor de ţară, era poate acela de a fi întotdeauna cu mintea la altceva decât la treburile ce se dezbăteau în faţa lui. Nu se simţea în stare să-şi adune atenţia împrăştiată, ceea ce rămâne slăbiciunea cea mai rea a omului aflat la cârmă.

Mirat de tăcerea care se lăsase, ieşi din visul său:

— Ei, ia spune, frate…

— Nu vreau să-ţi tulbur gândurile, vorbi Filip de Poitiers. Aştept până vei isprăvi să visezi.

Aiuritul se roşi niţel.

— Nu, nu, zise, te ascult, urmează.

— După spusele lui, o luă de la capăt Poitiers, Evrard ar fi venit la Valence pentru a cere ocrotirea unui cardinal într-o neînţelegere pe care o avea cu episcopul său… De altminteri, ar trebui, oarecum lămurită chestia asta, adăugă el, adresându-se lui Miles de Noyers, care conducea cercetările.

Evrard auzi, dar rămase nemişcat.

Poitiers continuă:

— Astfel ar fi făcut cunoştinţă, din întâmplare zice el, cu cardinalul Francesco Caetani…

— Nepotul papii Bonifaciu, spuse Ludovic pentru a dovedi că ascultă.

— Întocmai… şi ar fi pătruns în intimitatea acestui cardinal foarte priceput în alchimie, căci are în palatul său, ne spune Evrard, o încăpere plină de cuptoare, de ulcele şi de pulberi felurite.

— Toţi cardinalii sunt mai mult sau mai puţin alchimişti, asta e goanga lor, rosti Charles de Valois, înălţând din umeri. Însuşi monseniorul Duèze a scris, pare-se, un tratat despre aşa ceva…

— Întocmai, unchiule. Am citit în parte, fără a pricepe mare lucru, acest tratat despre Arta transmutaţiei care se bucură de vază. Dar afacerea ce se află în faţa noastră depăşeşte cu mult alchimia, care este o ştiinţă foarte folositoare şi vrednică de respect… Cardinalul Caetani voia să găsească pe cineva în stare să cheme ajutorul Diavolului şi să purceadă la vrăjitorii.

Luând şi el lucrurile în râs după pilda unchiului său Valois, Charles de La Marche spuse:

— Iată un cardinal care miroase grozav a eretic.

— Ei, dacă-i aşa, să fie ars de viu, zise nepăsător Aiuritul, care era din nou cu ochii la uşă.

— Pe cine vrei să arzi, frate? Pe cardinal?

— A, de cardinal e vorba? A… atunci, nu, nu trebuie ars.

Filip de Poitiers scăpă un suspin de lehamite, înainte de a continua, vorbind ceva mai apăsat:

— Evrard răspunse cardinalului că ştie un om care făcea aur pentru contele de Bar…

Auzind acest nume, Valois sări în picioare, indignat:

— Zău aşa, nepoate, ne pierdem vremea de pomană! Îl cunosc destul de bine pe contele de Bar şi ştiu că nu e om să se ţină de prostii! Ne aflăm în faţa unei pâri mincinoase de vrăjitorie, cum se fac douăzeci în fiecare zi, şi nu merită să ne aplecăm urechea la ea.

Oricât de liniştit se silea să fie, Filip sfârşi prin a-şi pierde răbdarea.

— Ţi-ai aplecat totuşi urechea la pârile de vrăjitorie, când ele îl priveau pe Marigny, i-o întoarse el cu glas aspru; binevoieşte cel puţin să dai ascultare acestuia. Mai întâi, nu e vorba de prietenul tău, contele de Bar, după cum vei vedea îndată. Evrard nu plecă să caute omul de care a vorbit, ci aduse cardinalului în locul acestuia pe un anume Jehan du Pré, un alt fost templier, care se afla şi el la Valence, din întâmplare… Acesta-i adevărul, nu-i aşa, Evrard?

Cel întrebat încuviinţă tăcut, aplecându-şi scăfârlia neagră.

— Nu găseşti, unchiule, urmă Poitiers, că sunt cam prea multe întâlniri întâmplătoare, şi cam mulţi templieri prin părţile acelea unde se ţine conclavul, tocmai prin preajma nepotului papii Bonifaciu?

— Într-adevăr, într-adevăr… murmură Valois, oarecum cu botul pe labe.

Întorcându-se spre Evrard, Poitiers îl întrebă deodată:

— Îl cunoşti pe domnul Jean de Longwy?

Faţa lui Evrard se strâmbă, scuturată de ticul obişnuit, şi mâinile cu degete lungi şi turtite i se chirciră pe cingătoarea hainei sale de călugăr. Răspunse însă fără tulburare:

— Nu, monseniore, nu-l cunosc altminteri decât după nume. Ştiu doar că e nepotul fostului nostru mare maestru, ce s-a stins din viaţă.

— S-a stins, e bine zis! observă Valois în şoaptă.

— Eşti într-adevăr sigur că n-ai fost niciodată în legătură cu dânsul? stărui Poitiers. Nici că ai primit, prin unii foşti fraţi ai tăi de tagmă, vreo înştiinţare din partea lui?

— Am auzit zicându-se că domnul de Longwy căuta să păstreze legătura cu unii dintre noi; dar nimic mai mult.

— Şi n-ai aflat cumva, de la Jehan du Pré bunăoară, numele unui fost templier care venise în tabăra din Flandra

sa aducă scrisori domnului de Longwy şi să le ia pe ale lui?

Pe feţele celor doi Charles, Valois şi La Marche, se întipări aceeaşi mirare. Hotărât lucru, Filip ştia mai multe decât oricine în privinţa multor întâmplări; dar de ce o fi păstrând întotdeauna ştirile numai pentru dânsul?

Evrard înfruntase, fără a se trăda, privirea contelui de Poitiers. Acesta îşi zicea: „Sunt aproape sigur că el e, prea seamănă bine cu descrierea ce mi s-a făcut. Un şchiop…”

— Ai fost pus la cazne vreodată? întrebă.

— Piciorul meu, monseniore! Piciorul meu răspunde pentru mine, izbucni Evrard, începând să tremure.

Aiuritul se arăta din ce în ce mai îngrijorat: „Prea zăbovesc mult doftorii ăia. Clémence nu e însărcinată şi nimeni nu cutează a veni să mi-o spună.” Îl trezi la realitate Evrard care se târa în genunchi la picioarele lui, urlând:

— Măria ta! Măria ta! Îndură-te, nu mă pune iarăşi la cazne! Jur înaintea lui Dumnezeu că spun adevărul.

— Nu se cade să juri; e păcat, îi zise regele.

Cei doi tineri ofiţeri îl siliră pe Evrard să se ridice.

— Noyers, va trebui lămurită şi întâmplarea din tabără, spuse Poitiers, adresându-se judecătorului anchetator. Continuă interogatoriul.

Miles de Noyers, un bărbat de vreo treizeci de ani, cu părul des şi fruntea brăzdată de două încreţituri adânci, întrebă:

— Aşadar, ce ţi-a spus cardinalul, Evrard?

Fostul templier, căruia nu-i trecuse încă spaima, răspunse cu glas pripit, şi acum era clar că nu minte:

— Cardinalul ne-a spus, lui Jehan du Pré şi mie, că voia să răzbune amintirea unchiului său, şi să ajungă papă; şi că, pentru asta trebuia să-i nimicească pe vrăjmaşii ce-i stăteau în cale; şi ne făgădui trei sute de livre dacă îl vom ajuta la aceasta. Şi cei doi vrăjmaşi pe care-i numi mai întâi…

Evrard se uită la rege, codindu-se.

— Haide, urmează, făcu Miles de Noyers.

— Numai pe regele Franţei şi pe contele de Poitiers, zicându-ne că ar fi tare bucuros să-i vadă trecând cu picioarele înainte.

Aiuritul îşi privi fără să vrea pantofii, apoi sari în sus de pe jilţul său, strigând:

— Cu picioarele înainte? Dar asta înseamnă că voia chiar moartea mea ticălosul de cardinal!

— Întocmai, frate, spuse Poitiers surâzând; şi pe a mea de asemenea.

— Şi tu, şchiopule, urmă Aiuritul, nu ştiai că pentru o astfel de nelegiuire vei fi ars de viu în lumea asta şi blestemat în cealaltă?

— Măria ta, cardinalul Caetani ne-a încredinţat că atunci când va fi papă ne va dezlega de toate păcatele.

Cu pieptul aplecat înainte şi mâinile pe genunchi, Ludovic se uita uluit la fostul templier.

— Mă urăsc oare unii aşa de mult că vor să mă omoare? întrebă. Şi în ce fel voia cardinalul să mă trimită pe lumea cealaltă?

— Ne-a spus că eşti prea bine păzit, măria ta, ca să poţi fi atins de pumnal sau de otravă, şi că trebuia să purcedem la vrăjitorie. Pentru aceasta, porunci să ni se dea o livră de ceară neîncepută, pe care ne apucarăm s-o muiem într-un lighean cu apă caldă, în odaia unde sunt plitele. Apoi Jehan de Pré plăsmui foarte iscusit un om de ceară cu o coroană deasupra…

Ludovic al X-lea îşi făcu repede cruce.

—.pe urmă alt om mai mic, cu o coroană mai mică. În timp ce lucram, cardinalul veni să ne vadă; părea foarte bucuros, ba începu chiar să râdă privind întâia păpuşă de ceară, şi ne spuse: „Are mădularul straşnic de mare.”

Charles de Valois, nu se putu stăpâni să nu pufnească în râs.

— Bine, să lăsăm asta, zise Aiuritul, tremurând de mânie. Ce-aţi făcut cu chipurile acelea de ceară?

— Am băgat în ele hârtiile.

— Care hârtii?

— Hârtiile ce trebuie băgate în omul de ceară, cu numele aceluia pe care-l înfăţişează şi cu vorbele descântecului. Dar ţi-o jur, măria ta, strigă Evrard, n-am scris numele măriei tale şi nici pe acela al domnului de Poitiers! În ultima clipă, ne-a fost frică şi am înscris numele lui Jacques şi a lui Pierre de la Colonna…

— Cei doi cardinali Colonna? întrebă Poitiers.

—.pentru că şi pe dânşii ni-i arătase cardinalul Caetani ca fiind vrăjmaşii săi. Jur, jur că aşa este!

Ludovic al X-lea nu scăpa acum nici o iotă din destăinuirile fostului templier şi părea să caute sprijin la frate-său mai mic.

— Filip, crezi că omul acesta spune adevărul?

— Nu ştiu, răspunse Filip.

— Trebuie dat pe mâna căznitorilor să-l muncească până vor scoate tot de la dânsul, zise Ludovic.

Cuvintele acestea „căznitor” şi „să-l muncească” păreau să aibă asupra lui Evrard o putere grozavă căci căzu pentru a doua oară în genunchi şi se târî spre rege, cu mâinile împreunate, repetând că i se făgăduise să nu fie pus la caznă dacă dă în vileag tot ce ştie. O spumă albă i se ivise în colţul gurii şi frica îi dădea o uitătură de nebun.

— Opriţi-l! Nu-l lăsaţi să mă atingă! strigă Ludovic al X-lea. Omul acesta are pe diavolul în el.

Şi nu s-ar fi putut spune care dintre cei doi, regele sau vrăjitorul, se înspăimântau mai rău unul pe altul.

— Caznele nu slujesc la nimic, urla Evrard. Din pricina lor m-am lepădat de Dumnezeu.

Miles des Noyers aşternu pe hârtie această mărturisire făcută de bună voie.

— Astăzi, căinţa mă îndeamnă să vorbesc, urmă Evrard, fără să se ridice de jos. Voi spune tot… Nu aveam mir ca să botezăm chipurile de ceară. Îl înştiinţarăm în şoaptă despre aceasta pe cardinal, care se afla într-o adunare sinodală, în biserica cea mare, şi care ne răspunse să ne ducem la

preotul cutare de la cutare biserică din dosul măcelăriei, şi să-i cerem, zicând că ne trebuie acest mir pentru un bolnav.

Nu mai era nevoie să i se pună întrebări lui Evrard. Dădea el singur în vileag numele celor care îl slujeau pe cardinal. Pomeni astfel de capelanul-secretar Andrieu, de preotul Pierres şi de călugărul Bost.

— Luarăm apoi cele două chipuri de ceară şi două lumânări sfinţite şi încă o ulcea de apă sfinţită, ascunzându-le pe toate sub sutanele noastre, şi merserăm la argintarul cardinalului, un anume Baudon, care avea nevastă tare drăguţă şi care trebuia să fie naş, iar nevastă-sa naşă. Am botezat chipurile de ceară într-un castron de bărbier. După aceea le-am dus cardinalului, care ne mulţumi foarte, şi le înfipse cu mâna lui acele în inimă şi în părţile de unde se trage vlaga omului.

Trecură câteva clipe de tăcere, apoi uşa se întredeschise şi Mathieu de Trye îşi vârî capul. Regele însă, îi făcu semn cu mâna să se retragă.

— Şi pe urmă? întrebă Miles des Noyers.

— Pe urmă cardinalul ne ceru să purcedem la alte vrăji de acestea, răspunse Evrard. Dar atunci mi se făcu frică, deoarece prea mulţi oameni începuseră să simtă despre ce e vorba, şi am plecat la Lyon unde m-am dat în mâna slujitorilor regelui, care m-au trimis aici.

— Ai primit cele trei sute de livre?

— Da, înălţimea ta.

— Drace! făcu Charles de La Marche. La ce-i trebuie unui diacon trei sute de livre?

Evrard îşi plecă fruntea.

— Le-am cheltuit cu fetele, monseniore, răspunse el, abia mişcând buzele.

— Sau cu templierii, rosti ca pentru sine însuşi contele de Poitiers.

Regele nu scotea o vorbă, frământat de temeri ascunse.

— Duceţi-l la închisoarea Châtelet! le spuse Poitiers celor doi ofiţeri ai săi, arătându-i pe Evrard.

El se lăsă dus fără cea mai mică împotrivire. Părea ajuns deodată la capătul puterilor.

— Mulţi vrăjitori s-au mai prăsit din aceşti foşti templieri, adăugă Poitiers.

— N-ar fi trebuit să fie ars marele maestru, murmură Ludovic al X-lea.

— Ehei! Am spus-o încă de atunci! izbucni Valois.

— Fireşte, unchiule; ai spus-o, răspunse Poitiers. Dar nu despre asta e vorba acum. Ceea ce sare în ochi oricui e că templierii care au scăpat cu viaţă alcătuiesc o reţea, şi că sunt gata la orice pentru a-i sluji pe vrăjmaşii noştri. Acest Evrard n-a spus nici jumătate din ce ştie. Vă închipuiţi doar că îşi pregăteşte dinainte istoria pe care aţi auzit-o şi abia la sfârşit s-a mai dat niţel pe brazdă. Dar e limpede că acest conclav care umblă din oraş în oraş de doi ani încoace, necinsteşte creştinătatea şi începe să căşuneze multe neajunsuri ţării; iar cardinalii, aprigi să dobândească tiara, se poartă în aşa chip, încât merită cel mult afurisenia.

— N-o fi cumva cardinalul Duèze cel care ni l-a trimis pe omul acesta spre a-i face rău lui Caetani? întrebă Miles des Noyers.

— Se prea poate, spuse Poitiers. Evrard mi se pare a fi un apucat din seminţia celor care pasc la toate ieslele, numai fânul să fie niţel stricat.

Îi tăie vorba monseniorul Valois care-şi luase o înfăţişare gravă şi îngândurată:

— Filip, nu crezi că ar trebui să te duci să dai o raită tu însuţi pe la acest conclav ale cărui treburi le cunoşti pare-se aşa de bine, şi să pui rânduială acolo, dându-ne un papă? Îmi pari cel mai potrivit pentru asta.

Filip avu un zâmbet în colţul buzelor. „Se crede acum grozav de şiret unchiul Charles! gândi el. A găsit în sfârşit prilejul de a mă îndepărta din Paris, trimiţându-mă într-un frumos viespar…”

— Straşnic! sări încântat Ludovic, cuminte sfat ne dai, unchiule! Nu încape îndoială, Filip trebuie să ne facă acest

bine pe care numai el îl poate face. Frate dragă, îţi voi fi recunoscător dacă primeşti să te duci să cercetezi tu însuţi hârtiile ce s-au băgat în chipurile de ceară şi dacă acestea au fost botezate cu numele noastre. Da, da, trebuie să te duci cât mai curând, că doar eşti tot atât de interesat ca şi mine. Ştii cumva vreun mijloc pios cu care să ne putem apăra de făcătura vrăjitorilor? Oricum, Dumnezeu e mai tare decât Diavolul…

Nu arăta să fie aşa de sigur de asta.

Contele de Poitiers chibzuia. La drept vorbind, propunerea îl ispitea. Să părăsească pentru câteva săptămâni curtea, unde nu putea să împiedice nici o prostie şi unde se ciocnea mereu cu clica aflată la cârmă şi să se ducă să facă o treabă folositoare. Să ia cu dânsul pe credincioşii săi, Gaucher de Châtillon, Miles des Noyers, Raoul de Presles… Şi apoi, cine ştie? Cel care a făcut un papă e tocmai potrivit spre a primi o coroană. Tronul împărăţiei Germaniei, la care şi tatăl sau se gândise să i-l dea, şi la care se credea îndreptăţit ca unul ce era conte palatin, putea să devină liber într-o zi…

— Ei bine, răspunse el, fie cum zici tu, frate, primesc să mă duc, pentru a-ţi fi de folos.

— Ah, bunul meu frate! izbucni Ludovic, şi se ridică să-l îmbrăţişeze pe Filip.

Se opri însă, scoţând un urlet:

— Piciorul meu! Piciorul meu! Mi-a îngheţat piciorul! Mi-l străbat mii de fiori şi nu mai simt pământul sub el.

Ai fi zis că Diavolul îl şi înşfăcase, înfigându-şi ghearele în pulpa lui.

— Ei, nu te pierde cu firea, frate, spuse Filip, ţi-a amorţit piciorul, şi atâta tot. Freacă-te niţel.

— Ah! făcu Aiuritul. Crezi că n-o fi decât asta?

Şi ieşi şchiopătând, ca Evrard.

Când ajunse în odăile lui, află că doftorii se pronunţaseră afirmativ şi că va fi tată, cu ajutorul Domnului, cam către luna noiembrie. Arătă în clipa aceea mai puţină bucurie decât era de aşteptat.

VI

„PUN COMITATUL ARTOIS SUB MÂNA MEA!”

A doua zi, Filip de Poitiers se duse la soacră-sa ca s-o anunţe că va face o călătorie. Contesa Mahaut locuia pe atunci în noul ei castel Conflans, numit astfel pentru că se afla chiar la confluenţa Senei cu Marna, la Charenton. Béatrice d'Hirson era de faţă la convorbirea lor. Când contele de Poitiers povesti despre interogatoriul vrăjitorului, ea schimbă o scurtă privire cu Mahaut. Le venise acelaşi gând la amândouă. Omul cardinalului Caetani avea stranii asemănări cu cel de care se slujiseră, erau doi ani de atunci, pentru a-l otrăvi pe Guillaume de Nogaret. „M-ar mira mult să fie doi foşti templieri cu acelaşi nume şi amândoi pricepuţi în ale vrăjitoriei, îşi zicea Mahaut. Moartea lui Nogaret i-a fost o bună introducere pe lângă nepotul lui Bonifaciu. S-a dus să-şi capete răsplata de la dânsul! Urâtă istorie…”

— Cum arată acest Evrard… la faţă? întrebă ea.

— Slab, negru, părând cam zurliu, răspunse Poitiers; şi şchiop.

Mahaut aruncă o privire spre Béatrice; aceasta îi făcu un semn afirmativ din pleoape: era într-adevăr acelaşi om. Contesa d'Artois, simţi că o pândeşte nenorocirea; fără îndoială îl vor cerceta pe Evrard mai îndeaproape cu unelte bune de scormonit amintirea oamenilor. Dacă nu cumva au şi început să facă asta chiar de pe acum. Şi dacă Evrard se apucă să vorbească… Nu că celor din jurul lui Ludovic al X-lea le-ar părea grozav de rău după Nogaret. Dar ar fi foarte bucuroşi să se servească de acest omor ca s-o aducă la judecată pe dânsa! Ce foloase ar mai trage din asta nepotu-său, Robert!… Cu o nemaipomenită iuţeală de imaginaţie, ticluia planuri. „Să pui la cale omorârea unui om închis în fundul unei temniţe regale nu-i lucru uşor… Cine poate să-mi deie o mână de ajutor la treaba asta, dacă mai e timp? Filip, numai Filip; trebuie să-i mărturisesc totul. Dar ce-o să

zică, auzind de aşa ceva? Dacă refuză să mă ajute, s-a isprăvit cu mine…”

Şi Béatrice îşi simţea gâtlejul uscat.

— Căznitu-l-au? întrebă Mahaut.

— N-au avut vreme, răspunse Poitiers care se aplecase să-şi privească catarama pantofului, dar…

„Domnul fie lăudat, gândi Mahaut, nimic nu-i încă pierdut. Haide, să ne încercăm norocul!”

— Fiule…, începu ea.

— Dar e mare păcat – urmă Poitiers, aplecat ca mai înainte – căci acum nu vom mai afla nimic. Evrard s-a spânzurat azi-noapte în temniţa Lui de la Châtelet. De frică, fără îndoială de a se vedea iar pus la caznă.

Auzi două suspine adânci; se ridică, oarecum mirat că cele două femei arătau atâta compătimire pentru soarta unui necunoscut, şi încă unul de soi aşa de ticălos.

— Vroiai, mamă, să-mi spui ceva adineauri, şi te-am întrerupt…

Mahaut pipăia fără voie, prin rochie, răcluţa cu moaşte pe care o purta la piept.

— Vroiam să-ţi spun…, începu ea. Ia să vedem ce vroiam oare să-ţi spun? A, da. Vroiam să-ţi vorbesc de Jeanne. Ascultă… mai întâi, ai de gând s-o iei cu tine?

Îşi venise în fire şi avea iar tonul ei firesc. Dar Dumnezeule! Prin ce spaimă trecuse!

— Nu, mi se pare că starea ei nu ar îngădui una ca asta răspunse Filip, şi ţineam tocmai să-ţi vorbesc de dânsa. Mai are trei luni până să nască, şi n-aş vrea s-o târăsc cu mine pe nişte drumuri păcătoase. Voi avea mult de umblat…

În acest timp Béatrice d'Hirson rătăcea prin lumea amintirilor. Mintea îi era la odăiţa din dosul dughenii de pe uliţa Bourdonnais; respira mirosul de ceară, de seu şi de lumânare; simţea parcă din nou mâinile aspre ale lui Evrard atingându-i trupul şi regăsea impresia stranie pe care o avusese atunci că se împreunase cu Diavolul.

— Ce te face să zâmbeşti, Béatrice? o întrebă pe neaşteptate contele de Poitiers.

— Nimic, Monseniore… afară doar de plăcerea ce-o am întotdeauna de a te vedea şi auzi.

— Aş dori, mamă, ca în lipsa mea Jeanne să locuiască aici, lângă tine, continuă Poitiers. Vei putea astfel să-i dai îngrijirea de care are nevoie şi vei fi în stare mai bine ca oricine s-o aperi de primejdii. Ca să nu-ţi ascund nimic, mă cam tem de loviturile vărului nostru, Robert, care când nu le poate veni de hac bărbaţilor, se leagă de femei.

— Ceea ce înseamnă, fiule, răspunse Mahaut, că pe mine mă pui printre bărbaţi. Dacă e un compliment, nu mă supără de fel.

— Dar fireşte că e un compliment, spuse Filip.

— Te vei întoarce totuşi, să fii aici când Jeanne va trebui să nască? întrebă Mahaut.

— Aşa sper, şi-mi voi da silinţa să mă întorc până atunci; dar nu pot făgădui nimic, căci conclavul acesta mi se pare un ghem cu iţele aşa de încâlcite, încât nu voi putea să-i dau de rost prea curând.

— Ah, Filip, sunt tare îngrijorată că vei lipsi atâta vreme, căci vrăjmaşii mei se vor folosi fără îndoială de prilej ca să-şi facă mendrele în Artois.

— Ei bine, tocmai fiindcă eu nu-s aici, vei zice că nu stai de vorbă cu dânşii în lipsa mea şi nu le vei face nici o concesie, spuse Filip şi îşi luă rămas bun de la soacră-sa.

După două zile, Contele de Poitiers plecă în Sud şi Jeanne veni să se aşeze la Conflans.

Aşa cum Mahaut prevăzuse, în Artois lucrurile luară numaidecât o întorsătură alarmantă. De îndată ce se făcu iar vreme frumoasă, baronii simţiră nevoia să zburde. Conduşi de departe de către Robert d'Artois şi ştiind-o pe contesă mai izolată ca oricând, hotărâseră acuma să gospodărească singuri provincia şi o gospodăreau foarte rău. Starea de anarhie le cam plăcea, şi era de temut că pilda lor să nu se întindă şi în provinciile vecine.

Ludovic al X-lea, care se întorsese la reşedinţa din Vincennes, hotărî să isprăvească cu dânşii o dată pentru totdeauna. Îl aţâţa foarte mult la aceasta vistiernicul său, căci dăjdiile din Artois nu se mai încasau de loc. Contesei Mahaut îi convenea să spună că fusese pusă în situaţia de a nu mai putea să strângă birurile; baronii se plângeau la fel. De altminteri, era singurul lucru asupra căruia puteau fi la unison.

— Nu mai vreau s-aud de tocmeli prin trimişi buni de gură, de mari adunări în care se mint unii pe alţii şi nu se ajunge la nimic, declarase Ludovic al X-lea. De data asta, voi sta de vorbă eu însumi cu contesa Mahaut şi-o voi face să-şi plece capul.

Impresia făcută asupra regelui de afacerea Caetani fusese ce-i drept foarte puternică, dar nu ţinuse mult. De vreme îndelungată Ludovic al X-lea nu se bucurase de o sănătate mai bună ca în săptămânile ce-au urmat după mărturisirile fostului templier.

Nu-l mai supărau decât arareori durerile acelea de stomac de care suferea; posturile cucernice impuse de Clémence îi priiseră fără îndoială. Îşi băgă deci în cap că nu i se făcuseră farmece. Prevăzător, se împărtăşea totuşi de câteva ori pe săptămână.

O înconjurase pe regină nu numai cu cele mai vestite moaşe ale regatului, dar şi cu sfinţii cei mai destoinici ai paradisului: sfântul Léon, sfântul Norbert, sfânta Colette, sfânta Julienne sfânta Marguerite şi sfânta Félicité, aceasta din urmă pentru că n-avusese decât copii de sex bărbătesc. În fiece zi soseau alte moaşte: fluiere ale piciorului şi măsele se îngrămădeau în capela regală. Nădejdea unei odrasle de care era sigur că e a lui avea asupra Aiuritului cele mai bune urmări; făcându-l tată, Clémence îl schimbase cu desăvârşire. Nu-l făcuse inteligent: asta nu se putea. Dar făcuse din el alt om, unul la fel ca oricare: înconjurat de sfetnici mai buni în cârmuirea lui, ar fi devenit poate cu timpul un rege mijlociu.

În ziua când o chemă la dânsul pe Mahaut, părea să fie calm, binevoitor, potolit. De la Charenton la Vincennes nu era decât un pas. Pentru a da convorbirii mai multă familiaritate o primi pe Mahaut în apartamentul reginei. Clémence broda. Era o scenă intimă, de familie. Ludovic vorbi pe un ton împăciuitor.

— Recunoaşte şi tu de ochii lumii judecata pe care am dat-o, vară dragă, spuse el, deoarece se pare că nu putem avea pace decât cu preţul acesta. Pe urmă vom vedea! Rânduielile astea ale lui Ludovic cel Sfânt nu sunt, la urma urmei, aşa de lămurite şi vei găsi întotdeauna o chichiţă spre a lua cu o mână ceea ce te-ai prefăcut a da cu cealaltă. Tot aşa am făcut şi eu cu seniorii din Champagne, când contele de Champagne şi domnul de Saint-Phalle veniseră să-mi ceară hrisovul privitor la vechile lor drepturi. Dregătorii mei au adăugat acolo, cuvintele: „afară de treburile care ţin de maiestatea noastră regală”; şi acum, când vreo treabă mai încurcată se înfăţişează, ea ţine întotdeauna de maiestatea regală.

În timp ce vorbea, împingea spre dânsa cu un gest prietenesc pocalul din care tot lua câte o bomboană.

— Nu-i aşa că fratele tău, Filip, e cel care a găsit această iscusită formulă? întrebă Mahaut.

— Desigur, desigur, Filip e cel care a spus-o răspicat, dar şi eu mă gândeam la asta, şi Filip n-a făcut altceva decât să dea glas gândului meu.

— Dar vezi, măria ta vere, lucrurile nu stau la fel în ce mă priveşte, rosti liniştit Mahaut. Eu nu am maiestatea regală; sunt suverană, dar nu regină.

— Ei bine! Pune totuşi acolo „regala maiestate” deoarece eu sunt mai mare peste voi! Dacă s-o ivi vreo neînţelegere, va fi adusă înaintea mea, şi eu voi judeca-o.

Mahaut apucă un pumn de bomboane din pocal, fiindcă nu se afla la îndemână nimic altceva de mâncare.

— Gustoase, foarte gustoase, zise cu gura plină, silindu-se să câştige timp. Nu-s prea pofticioasă de dulciuri şi totuşi

trebuie să spun că sunt foarte bune.

— Scumpa mea Clémence ştie că-mi place să ronţăi într-una şi are grijă ca în odaia ei să găsesc oricând bomboane, spuse Ludovic, întorcându-se spre regină cu aerul unui soţ care vrea să se ştie că e foarte fericit.

Clémence înălţă ochii de pe gherghef şi-i întoarse lui Ludovic zâmbetul.

— Ei, ce zici, vară dragă, urmă Ludovic, te învoieşti cu judecata ce-am dat?

Mahaut sfârşi să mestece o migdală învelită în zahăr, înainte de a răspunde.

— Ei bine, nu, măria ta vere, nu mă pot învoi. E drept că azi avem în tine un rege foarte bun; nu pun de fel la îndoială că ai să faci în aşa chip, după cum ţi-s gândurile ce mi-ai arătat, ca autoritatea regală să-mi folosească mie. Dar tu n-ai să trăieşti cât lumea, iar eu încă şi mai puţin. S-ar putea ca după tine – să dea Domnul ca asta să se întâmple cât mai târziu cu putinţă! adăugă ea, făcându-şi cruce – să vină regi care să nu judece cu tot atâta dreptate. Sunt nevoită să mă gândesc la urmaşii mei şi nu pot să-i las la cheremul puterii regale.

Oricât de nuanţată i-ar fi fost vorbirea, refuzul nu era totuşi mai puţin răspicat. Ludovic, care se lăudase faţă de cei din jurul său că-i va veni de hac contesei prin diplomaţia sa personală mai degrabă decât printr-o judecată în văzul şi auzul tuturor, îşi pierdu curând răbdarea; mândria lui era în joc. Începu să măsoare încăperea în lung şi în lat, ridică glasul, izbi cu pumnul în masă; întâlnind însă privirea reginei, se opri, se făcu roşu şi încercă să-şi ia din nou o ţinută regească.

În chiţibuşării Mahaut era mai tare ca dânsul; cu de-alde astea nu va putea niciodată s-o biruie.

— Pune-te tu în locul meu, vere, zicea dânsa. Vei avea curând un urmaş; ţi-ar place să-i laşi moştenire o putere ştirbită?

— Ei bine, doamnă, tocmai asta e, că nu vreau să-i las o putere ştirbită şi nici amintirea unui tată nevolnic. La urma urmei, prea-i de tot să mi te împotriveşti! Şi fiindcă te încăpăţânezi să mă înfrunţi, iată, pun comitatul Artois sub mâna mea! Am zis! N-ai decât să-ţi sufleci mânecile rochiei cât pofteşti, nu mă sperii cu asta. De acum încolo, comitatul tău va fi cârmuit de-a dreptul în numele meu printr-unul din seniorii mei, pe care-l voi numi acolo. Cât despre tine, de azi înainte nu vei avea dreptul să te depărtezi mai mult de două leghe de reşedinţele ce ţi le-am hotărât. Şi să nu te mai arăţi în faţa mea, căci nu voi avea plăcere să te văd. Poţi pleca.

Lovitura era grea şi Mahaut nu se aştepta la una ca asta. Nu mai încăpea îndoiala, Aiuritul se schimbase de-a binelea.

Nenorocirile se ţin lanţ. Mahaut fusese concediată aşa de brusc, încât, părăsind apartamentul reginei, mai avea încă o bomboană în mână. Fără să se gândească, o vârî în gură şi muşcă din ea cu atâta furie încât îşi rupse o măsea.

De o săptămână, Mahaut se zbătea la Conflans ca o panteră în cuşcă. Cu pasul ei mare, bărbătesc, umbla încoace şi încolo, de la odăile de locuit care dădeau spre Sena, la curtea principală, înconjurată de galerii, de unde, pe deasupra frunzişului pădurii din Vincennes, putea zări meterezele castelului regal. Furia ei nu mai cunoscu margini când, exact la 15 mai, trecând la împlinirea planurilor sale, Ludovic al X-lea numi cârmuitor al provinciei Artois pe mareşalul ţinutului Champagne, Hugues de Conflans. Mahaut văzu în alegerea acestui cârmuitor, care purta numele castelului ei, o batjocură făcută dinadins şi cea mai mare ocară.

— Conflans! Conflans! repeta ea. Mă închide la Conflans şi pune pe un Conflans ca să-mi fure moşia.

În acelaşi timp, măseaua ruptă o durea cumplit, căci se făcuse acolo un abces. Îşi răsucea mereu limba în gură, neputându-se stăpâni, şi-şi zgândărea durerea. Îşi descărca mânia pe cei din jur, îl pălmuise pe diacul Renier, care cânta

în strană la paraclisul castelului, deoarece găsise că în timpul unei slujbe cântase fals; Jeannot le Follet, piticul ei, se ascundea prin unghere de cum o zărea de departe; Mahaut îşi vărsa năduful pe capul cancelarului Thierry d'Hirson, învinuindu-l de a fi, împreună cu numeroasa lui familie, pricina necazurilor ei din ultima vreme; îi găsea vină până şi fiicei sale Jeanne că nu ştiuse să-l oprească pe bărbatu-său de a alerga la conclav.

— Ce ne pasă nouă de un papă, ţipa ea, când suntem pe cale de a fi jefuiţi! Că doar nu papa ne va da îndărăt Artois-ul!

Apoi se năpusti asupra Béatricei:

— Şi tu, tu nu poţi face nimic, hai? Vra să zică, nu eşti bună decât să-mi iei banii, să te găteşti cu rochii şi să mişti din spate în faţa celui dintâi drângălău care trece? Te-ai hotărât să nu-mi mai fii de nici un ajutor?

— Cum aşa, doamnă? întreba încet Béatrice; cuişoarele pe care vi le-am adus nu v-au potolit durerea?

— Nu-i vorba de măseaua mea. Am de scos acuma una şi mai mare, şi tu îi ştii bine numele. Ah, când e vorba de farmece de dragoste, te frămânţi, faci pe dracu în patru, îmi găseşti vrăjitoare! Dar când am nevoie de un adevărat serviciu…

— Eşti nedreaptă, doamnă, uiţi prea repede cum l-am afumat pe domnul de Nogaret, şi ce primejdii am înfruntat pentru domnia ta.

— Nu uit, nu uit. Dar Nogaret mi se pare astăzi o plevuşcă…

Dacă Mahaut nu se dădea îndărăt în faţa unei crime, nu-i plăcea însă să fie silită a vorbi de ea. Béatrice, care o cunoştea bine, se folosea de un fel de perfidie spre a o face să-şi spună gândul pe şleau.

— Adevărat, doamnă? întrebă ea, privindu-şi stăpâna printre genele ei lungi şi negre. Doriţi ca moartea să lovească aşa de sus?

— Dar la ce crezi tu că mă gândesc de o săptămână, proastă mare ce eşti? Ce alta vrei să fac, dacă nu să mă rog lui Dumnezeu din zori şi până-n seară şi din seară până în zori, pentru ca Ludovic să-şi frângă gâtul căzând de pe cal sau să se înăbuşe cu vreo nucă uscată care să i se oprească în gâtlej?

— S-ar găsi poate mijloace mai rapide, doamnă…

— Atunci de ce nu te duci să mi le găseşti, dacă te simţi aşa de tare? În orice caz, regele acesta nu e făcut să ajungă la bătrâneţe; e de ajuns să-l auzi tuşind ca să te convingi de asta. Mie însă, acuma mi-ar conveni să crape… Nu voi avea pace până nu-l voi conduce la Saint-Denis.

— Căci numai aşa monseniorul de Poitiers ar putea să ajungă regent al regatului…

— Ei, da!

—.şi-ţi va putea înapoia Artois-ul.

— Asta e! Micuţa mea Béatrice, mă înţelegi de minune; dar înţelegi de asemenea că nu e lucru uşor. Ah, celui care-mi face rost de un leac potrivit ca să mă scap de Ludovic, nu-i voi precupeţi aurul, crede-mă.

— Doamna Isabelle din Fériennes cunoaşte destule leacuri care aduc uitarea.

— Vorbe! Cu vrăjitorie, cu ceară şi cu descântece! Lui Ludovic se pare că i s-a şi plăsmuit trup de ceară şi l-au împuns cu ace. Şi vezi-l! Nicicând n-a fost mai zdravăn ca în această primăvară! Îţi vine a crede că-i înţeles cu diavolul.

Béatrice păru să chibzuiască.

— Dacă e înţeles cu diavolul, poate că nu e mare păcat să-l trimitem în iad printr-o mâncare gătită cum trebuie.

— Şi cum ai să faci asta? Te vei duce să-i spui: „Iată o prăjitură bună, ţi-o trimite verişoara ta, Mahaut, care te iubeşte aşa de mult”. Şi el va muşca cu ochii închişi… Află dar, că de astă iarnă, după vreo spaimă neaşteptată pe care a tras-o, pune să i se guste de trei ori bucatele ce i se servesc şi că doi scutieri înarmaţi însoţesc fiece fel de

mâncare de la bucătărie până la masă. Căci e tot atât de fricos pe cât e de rău. M-am informat, vezi bine!

Béatrice privi în gol şi-şi mângâie gâtul cu vârful degetelor.

— Se împărtăşeşte foarte des, aşa mi s-a spus, şi pe cât ştiu, oamenii înghit ostia fără teamă…

— Crezi oare că nu m-am gândit la asta? o întrerupse Mahaut. E un lucru care-ţi vine în minte de la sine. Dar duhovnicul însuşi e supravegheat, iar Mathieu de Trye, primul şambelan, păstrează tot timpul asupra lui, în punguţa de milostenii, cheia dulăpiorului în care se ţine pâinea sfinţită. Te vei duce să iei cheia de acolo?

— Ei, nu se ştie, spuse Béatrice. Punguţa se poartă sub cingătoare… E totuşi un mijloc primejdios.

— Dacă izbim, trebuie să mergem la sigur, copila mea, şi fără ca nimeni să poată afla vreodată că avem vreun amestec… Sau să afle numai când va fi prea târziu, adăugă Mahaut fluturându-şi palma deasupra capului.

Rămaseră o clipă tăcute, căutând, fiecare în parte, o soluţie.

— Te-ai plâns deunăzi, doamnă, spuse deodată Béatrice, că cerbii se înmulţesc prin pădurile domniei tale şi că-ţi mănâncă arborii tineri. N-ar fi rău aşa cred, să-i cer Isabellei din Fériennes vreo otravă bună în care să fie muiate săgeţi pentru a vâna cerbii… Regele e cam pofticios de vânat.

— Fireşte, să moară toată curtea din asta! O, în ce mă priveşte, nu-i nici o primejdie, nu mai sunt invitată acolo. Ţi-o spun încă o dată, toate bucatele sunt încercate mai întâi asupra slugilor şi atinse cu un corn de inorog{10}. Vor afla repede din ce pădure vine cerbul… În sfârşit, una e să ai otrava şi alta e s-o bagi unde trebuie… Tu cere să ţi-o gătească de îndată; şi vezi să fie una care omoară fără zăbavă şi nu lasă urme de nici un fel. Dar era să uit: mantia aceea din postav cu dungi ca marmura, pe care o purtam la

încoronarea regelui îţi plăcea mult, nu-i aşa? Ei bine, ţi-o dăruiesc!

— O, doamnă, doamnă! Ce suflet bun ai! izbucni Béatrice aruncându-se la gâtul contesei.

— Aoleu! Măseaua! ţipă Mahaut ducându-şi mâna la falcă. Şi vrei să ştii cum mi-am rupt-o? Muşcând una din bomboanele alea scârboase pe care mi le-a dat Ludovic.

Se opri deodată, şi ochii ei verzi începură să lucească.

— Bomboanele… şopti ea. Ei bine, ne-am înţeles, Béatrice, fă-mi rost de otrava asta, zicând că e pentru cerbii mei. În orice caz, la ceva tot o să folosească.

VII

ÎN LIPSA REGELUI.

Regele era dus la vânătoare cu şoimi, într-una din ultimele zile ale lui mai, când i se anunţă reginei Clémence vizita cumnatei sale Jeanne. Opreliştea de a pune piciorul la palat, care o apăsa pe Mahaut, n-o privea pe fiică-sa; regina şi contesa de Poitiers se vedeau destul de des, şi Jeanne nu uita niciodată să-i arate reginei cumnate recunoştinţa ce-i păstra pentru că-i obţinuse iertarea. Cât despre dânsa, Clémence se simţea legată de contesa de Poitiers prin acea simpatie pe care suntem atât de bucuroşi s-o arătăm faţă de cei cărora le-am făcut un bine.

Dacă regina avusese o clipă de gelozie, sau mai precis impresia unei nedreptăţi a soartei, atunci când aflase că Jeanne era însărcinată, această pornire a sufletului îi trecuse de îndată ce se pomenise ea însăşi într-o stare asemănătoare. Ba, mai mult, sarcina părea să le fi apropiat pe cele două cumnate. Vorbeau îndelung de sănătatea lor, de ceea ce aveau sau nu voie să mănânce, de cum trebuiau să se îngrijească, şi Jeanne, care născuse două fete înainte de a merge la închisoare, o povăţuia pe Clémence, împărtăşindu-i din experienţa ei.

Toată lumea admira eleganţa cu care doamna de Poitiers îşi ducea sarcina într-a şaptea lună.

Intră la regină ţinându-şi capul sus şi călcând hotărât, cu obrazul fraged, legănându-se uşurel ca întotdeauna; rochia largă îşi desfăşura faldurile în jurul ei.

Regina se ridică s-o întâmpine, dar surâsul de pe buze i se şterse când văzu că Jeanne nu era singură; în urma ei venea contesa d'Artois.

— Soră, măria ta, zise Jeanne, vroiam să te rog să-i arăţi mamei covoarele acelea frumoase cu care ai împodobit de curând pereţii iatacului tău şi l-ai despărţit în mai multe odăi.

— Într-adevăr, adăogă Mahaut, fiică-mea mi le-a lăudat atâta, că mi-a venit pofta să le admir şi eu. Ştii că mă cam pricep la lucruri de acest fel.

Clémence nu ştia ce să facă. Nu-i plăcea să calce fără voia ei hotărârile lui Ludovic, care o oprise pe Mahaut să se mai arate la curte; pe de altă parte, i se părea cam nepotrivit s-o dea afară acum, când ajunsese până aici, ascunzându-se după pântecul fiicei sale ca după un scut. „Nu venea ea dacă nu era ceva serios la mijloc, gândi Clémence. S-o fi hotărât să se supună şi caută o cale de a-şi redobândi trecerea, fără ca mândria ei să sufere prea mult. Dorinţa de a vedea covoarele e, negreşit, doar un pretext născocit anume.”

Se prefăcu deci a crede acest pretext şi le conduse pe cele două vizitatoare în iatacul a cărui înfăţişare fusese de curând schimbată.

Tapiseriile nu serveau numai la împodobirea pereţilor, ci erau şi spânzurate de tavan, în aşa fel încât să împartă încăperea foarte mare în odăiţe mai intime, mai uşor de încălzit şi care să îngăduie perechii regale să se izoleze de cei din jur, ferind-o şi de urechi indiscrete.

Era ca şi cum nişte prinţi nomazi şi-ar fi ridicat corturile în interiorul clădirii.

Colecţia de tapiserii pe care o avea Clémence reprezenta scene de vânătoare în cadrul exotic, cu pui de lei gonind pe sub portocali şi păsări cu pene ciudate zbenguindu-se

printre flori. Vânătorii cu arcurile lor nu se zăreau decât în fundul pasajului, pe jumătate ascunşi de frunziş, ca şi cum artistului îi fusese ruşine să înfăţişeze omul în pornirile sale înnăscute spre măcel.

— Ah, frumoase lucruri, se minună cu glas tare Mahaut, şi ce încântare să vezi tapiserii din urzeală subţire brodate cu aşa măiestrie.

Se apropie, pipăi ţesătura, o mângâie.

— Ia te uită, Jeanne, urmă ea, cât de neted şi de moale e firul şi vezi ce drăguţ e contrastul între fondul cu flori şi frunze liliachii şi frumosul roşu de cârmâz din care-s făcute penele acestor papagali. Zău, e mare măiestrie să faci lâna aşa de dulce la pipăit!

Clémence o privea oarecum mirată. Ochii verzi ai contesei luceau de bucurie, mâna i se plimba, mângâietoare, pe tapiserii; cu capul puţin aplecat, nu-şi mai lua ochii de la ele, admirând gingăşia contururilor, contrastul culorilor. Femeia asta stranie, zdravănă ca un războinic, vicleană ca un călugăr, crâncenă în poftele şi urile ei, îmblânzită deodată, uita de toate sub vraja unui covor cu urzeala subţire. Şi era, fără îndoială, cea mai pricepută cunoscătoare din toată ţara.

— Bună alegere ai făcut, verişoară, continuă ea, şi te felicit din toată inima. Tapiseria asta ar putea da celui mai urât perete o înfăţişare sărbătorească. E lucrată în felul celor din Arras, şi totuşi lâna cântă cu mai multă vioiciune în bătătură. Iscusiţi oameni, cei ce au făcut asta.

— Sunt ţesători care lucrează în ţara mea, lămuri Clémence, dar trebuie să-ţi mărturisesc că ei vin de pe aici, sau cel puţin meşterii lor. De altminteri sunt oameni care călătoresc mult. Covoarele acestea cu fel de fel de chipuri mi le-a trimis bunica mea pentru a înlocui darurile de nuntă ce s-au prăpădit pe mare, şi tot ea mi-a trimis şi ţesătorii. I-am aşezat aici, în apropiere, unde vor rămâne câtva timp continuând să ţese pentru mine şi pentru curte. Dacă vrei să-i foloseşti, sau dacă Jeanne vrea, o puteţi face. Le cereţi

să vă ţese aidoma după desenul ce-l veţi alege, iar dânşii vor face cu degetele şi cu cârligele lor de împletit tapiseria pe care o doriţi.

— Bineînţeles, verişoară, primesc cu dragă inimă, spuse Mahaut. Ţin foarte mult să-mi împodobesc locuinţa în care mor de urât… Şi deoarece domnul de Conflans le porunceşte ţesătorilor mei de la Arras, regele are să-mi ierte că iau pentru câtva timp pe ţesătorii tăi din Neapole sub mâna mea.

Clémence primi vorba răutăcioasă aşa cum fusese rostită, cu un uşor zâmbet. O clipă, între ea şi contesa d'Artois se strecurase acea complicitate a unui gust comun pentru lux şi pentru lucrurile făurite de dibăcia omului.

În vreme ce regina continua să-i arate cumnatei sale tapiseriile de pe pereţi, Mahaut se îndreptă spre acelea ce despărţeau de restul încăperii patul regal, lângă care zărise o cupă plină de bomboane.

— Regele şi-a împodobit şi el pereţii cu asemenea covoare? o întrebă ea pe Clémence.

— Nu, Ludovic nu are încă tapiserii în odaia lui. Ca să spun drept, nu prea doarme acolo.

Se opri, roşindu-se uşor la faţă pentru mărturisirea ce-i scăpase fără voie.

— Asta arată, verişoară, că-i place grozav să te aibă lângă dânsul, rosti Mahaut pe un ton glumeţ. De altminteri, care bărbat n-ar preţui o făptură aşa de frumoasă!

— Mă temusem, urmă Clémence cu acea impudoare a sufletului neprihănit, că Ludovic să nu se îndepărteze de mine pentru că sunt însărcinată. Ei bine, nicidecum! O, dar dormim foarte creştineşte!

— Mă bucur auzind asta, zău aşa, mă bucur mult, spuse Mahaut. Continuă să doarmă cu tine! Ah, de treabă bărbat! Al meu, Dumnezeu să-l odihnească, nu făcea la fel. Bun soţ ai!

Ajunsese lângă mescioara de noapte.

— Îmi dai voie să iau una, verişoară? întrebă Mahaut, arătând cupa. Ştii că voi m-aţi învăţat cu bomboanele?

În ciuda durerii de măsele care tot o mai chinuia, apucă vitejeşte o bomboană şi o ronţăi pe partea sănătoasă a gurii.

— O, asta avea în ea o migdală amară, spuse. Iau alta.

Întoarsă cu spatele la regină şi la Jeanne de Poitiers care se aflau la cel puţin cinci paşi de dânsa, scoase din punguţa prinsă în cingătoare o bomboană fabricată acasă la ea şi o strecură în cupă.

„Nimic nu seamănă cu o bomboană decât altă bomboană, îşi zise, iar dacă o găseşte pe asta cam amăruie la gust, se va gândi că a dat de o migdală amară.”

Se apropie de cele două femei.

— Haide, Jeanne, vorbi ea, spune-i acum cumnatei tale ce ai pe inimă şi ce ţineai atât de mult să-i spui.

— Într-adevăr, soră dragă, începu Jeanne, codindu-se niţel, voiam să-ţi spun ce mă doare.

„Aşadar, asta era, gândi Clémence, voi afla pentru ce au venit.”

— Iată, soţul meu e plecat foarte departe, continuă Jeanne şi lipsa lui mă face să sufăr. N-ai putea obţine de la rege ca Filip să se întoarcă spre a fi aici când voi naşte? E o clipă în care nu-ţi place de loc să-ţi ştii soţul departe. Poate că e o slăbiciune a mea, dar parcă te simţi ocrotită şi nu te înspăimântă aşa de mult durerile facerii când ştii că tatăl e lângă tine. Ai să cunoşti în curând şi tu acest simţământ, soră dragă.

Mahaut se ferise să-i destăinuiască Jeannei treaba de care se apucase, dar o folosea pe fiică-sa pentru a-şi duce planul la capăt. „Dacă lovitura reuşeşte, îşi zicea, e bine ca Filip să fie cât mai curând la Paris spre a lua în mână cârma ţării ca regent.”

Nici o rugăminte nu putea s-o mişte mai mult pe Clémence decât cea auzită din gura Jeannei. Se temuse să nu i se pomenească de provincia Artois şi acum parcă i se luase

deodată o greutate de pe inimă văzând că nu i se cerea decât să facă un bine. Făgădui să nu cruţe nimic pentru ca Jeanne să-şi vadă dorinţa împlinită.

Jeanne îi sărută mâinile şi Mahaut făcu la fel.

— Ah! izbucni ea, bună doamnă ce eşti! Îi spuneam eu Jeannei că numai la tine e scăparea!

Apoi, îşi luară rămas bun. Mahaut părea nerăbdătoare să plece cât mai curând de acolo.

Părăsind castelul Vincennes spre a se întoarce la Conflans, îşi zicea: „Uite că s-a făcut… Acum, nu-mi rămâne decât să aştept. În ce zi va mânca oare bomboana? Afară numai dacă Clémence… Nu-i de loc pofticioasă de dulciuri; doar de nu s-ar apuca, împinsă de o poftă de femeie însărcinată, s-o ronţăie tocmai pe aceea! Ei, la urma urmei, tot Ludovic va fi cel lovit, dacă-şi pierde dintr-odată soţia şi copilul. Şi tot pe el au să dea vina că şi-a omorât soţia; celui care a mai făcut de astea i se pun în cârcă şi altele.”

— Mamă, eşti foarte tăcută, se miră Jeanne. Întrevederea s-a desfăşurat în chipul cel mai plăcut. E ceva care te-a supărat?

— Nicidecum, fata mea, nicidecum, răspunse Mahaut. Am făcut o treabă bună acolo.

VIII.

CĂLUGĂRUL A MURIT.

Acelaşi eveniment care, la curtea Franţei, le făcea atât de fericite pe regină şi pe contesa de Poitiers, avea să stârnească nenorocire şi prăpăd într-un mic conac, la zece leghe la Paris.

De câteva săptămâni, Maria de Cressay arăta un obraz răvăşit de spaimă şi de tristeţe. Abia dacă răspundea la întrebările ce i se puneau. Cearcăne vinete îi măreau ochii de un albastru închis; o vinişoară i se umfla pe tâmpla străvezie. Uitătura ei părea rătăcită.

— N-o fi cumva iar bolnavă de lingoare ca anul trecut? zicea frate-său Pierre.

— De unde, că doar nu slăbeşte, răspunse doamna Eliabel. Frigurile dragostei, iată ce-a apucat-o şi cred ca acest Guccio nu-i mai iese din cap. De mult trebuia s-o măritǎm.

Vărul Saint-Venant însă, întrebat de fraţii Cressay ce are de gând, răspunsese că era prea ocupat deocamdată cu războiul pe care-l ducea în Artois alături de glotaşii din împrejurimi, dar că se va gândi la însurătoare îndată ce se va întoarce pacea.

— Pe semne că a aflat cum stăm cu averea, zicea Pierre de Cressay. Ai să vezi, mamă, ai să vezi, poate că într-o zi ne va părea rău că l-am îndepărtat pe Guccio.

Tânărul lombard mai era primit din când în când la conac, unde gazdele se prefăceau a-i arăta prietenie, ca în trecut. Datoria de trei sute de livre rămânea în picioare şi dobânzile ei creşteau. Pe de altă parte, foametea bântuia ca mai înainte şi cei de la conac băgaseră de seamă că banca din Neauphle nu era aprovizionată cu de-ale gurii decât tocmai în zilele când Marie se ducea acolo. Grijuliu de a-şi păstra ifosul, Jean de Cressay îi ceruse lui Guccio socoteala pentru toate merindele trimise de mai bine de un an; dar când o avu în mână, uită s-o achite. Iar doamna Eliabel îşi lăsa ca şi până acum fiica să meargă la Neauphle o dată pe săptămână, punând însă slujnica s-o însoţească şi măsurându-i vremea cu zgârcenie.

Întâlnirile celor doi soţi cununaţi într-ascuns erau deci rare. Dar tânăra slujnica se arăta simţitoare la dărnicia lui Guccio şi, afară de asta, Ricard, primul împuternicit al băncii, n-o lasă nepăsătoare. Se visa şi dânsa căpătuită la casa ei, zăbovea cu plăcere printre lăzile şi condicile de acolo, ascultând clinchetul plăcut al banilor în cântare, pe când catul de sus adăpostea nişte îmbrăţişări grăbite.

Clipele acestea, smulse de sub supravegherea familiei Cressay şi a opreliştilor lumii, fuseseră la început ca nişte ostroave de lumină pentru strania pereche care nu avusese încă nici zece ceasuri de trăi împreună. Guccio şi Maria trăiau vreme de o săptămână întreagă din amintirea

acestor clipe; vraja nopţii lor de nuntă nu se risipise. Totuşi, la ultimele întâlniri, Guccio băgase de seamă că se schimbase ceva în înfăţişarea Mariei. Fusese şi dânsul izbit, ca şi doamna Eliabel, de privirea ciudată a tinerei sale soţii, de umbra ce i se ivise sub ochi şi de vinişoara albastră de pe tâmpla de care, înduioşat, îi plăcea să-şi atingă buzele.

Pusese schimbarea în seama nerăbdării Mariei, care nu mai putea să îndure această situaţie, mincinoasă cum nici nu se mai află. Fericirea drămuită şi întotdeauna înfăşurată în zdrenţele minciunii ajunge repede un chin. „Dar ea e aceea care nu vrea să rupem tăcerea! îşi spunea Guccio. Ea pretinde că ai săi nu vor recunoaşte niciodată căsătoria noastră şi că vor cere să fiu tras în judecată. Şi unchiul meu e întru totul de aceeaşi părere. Atunci, ce-i de făcut?”

— De ce eşti îngrijorată, dragostea mea? o întrebă Guccio, în a treia zi din iunie. Pentru a nu ştiu câta oară de când ne vedem, îmi pari mai puţin fericită. De ce te temi? Ştii doar că sunt aici ca să te apăr de orice.

În faţa ferestrei îşi desfăcea crengile un cireş înflorit, foşnind de păsări şi viespi. Maria se întoarse cu ochii înlăcrămaţi.

— De ceea ce mi se întâmplă, spuse ea, nici chiar tu, iubitul meu, nu mă poţi apăra.

— Dar ce ţi se întâmplă?

— Nimic decât ceea ce e rânduit de Dumnezeu să-mi vină de la tine, răspunse încetişor Maria plecându-şi capul.

Guccio vru să se încredinţeze că auzise bine.

— Un copil? şopti el.

— Mi-era frică să ţi-o mărturisesc. Mă temeam că din pricina asta mă vei iubi mai puţin.

Guccio rămase câteva clipe fără să poată rosti un cuvânt, pentru că niciunul nu-i venea pe buze. Apoi, îi luă obrazul în mâini şi o sili să-l privească.

Ca mai toate fiinţele sortite nebuniilor pasiunii, Maria avea un ochi ceva mai mic decât celalalt; acest cusur neînsemnat, care nu-i ştirbea nimic din frumuseţea

chipului, ieşea şi mai mult la iveală în tulburarea ce-o cuprinsese şi dădea feţei o expresie mai mişcătoare.

— Maria, asta nu te face fericită? întrebă Guccio.

— O, ba da! Voi fi fericită, dacă şi tu eşti.

— Dar e minunat, Maria! izbucni el. E tot ce ne puteam dori, şi toată lumea va trebui sa afle de căsătoria noastră. Ai tăi nu vor mai avea încotro acum, vor fi nevoiţi să se plece. Un copil! Un copil! Dar e o minune!

Şi o măsura din cap până-n picioare, fermecat, uimit că un lucru aşa de firesc li se poate întâmpla lui şi ei. Se simţea bărbat, se simţea puternic. Puţin lipsea să se aplece pe fereastra şi să strige vestea în gura mare, s-o audă tot târgul.

Fiindcă în orice, acest tânăr nu vedea la început decât partea frumoasă şi prilejul de a se făli cu ceva. Se căsătorise într-ascuns cu o fată de nobil şi iată că dânsa îi făcea un copil. Niciodată nu întrezărea necazurile ce se puteau isca din faptele lui, decât a doua zi.

De la catul de jos se auzi glasul slujnicei care le amintea că se făcuse ora plecării.

— Ce să mă fac? Ce să mă fac? se frământa Maria. Niciodată nu voi îndrăzni să-i spun aşa ceva mamei.

— Ei bine, mă voi duce eu să i-o spun, răspunse Guccio.

— Aşteaptă, să mai treacă o săptămână.

Bărbatul apucă înainte pe scara îngustă de lemn, întinzându-i mâinile ca s-o ajute să coboare, treaptă cu treaptă, ca şi cum ea s-ar fi şubrezit deodată şi trebuia s-o sprijine la fiecare pas.

— Dar n-am ajuns încă să nu pot merge! se apără dânsa.

Guccio simţi ce caraghioasă era purtarea lui grijulie şi izbucni într-un hohot de râs. Apoi o luă în braţe şi schimbară un sărut atât de lung, încât ea crezu că i se taie răsuflarea.

— Trebuie să plec, trebuie să plec, spuse Maria.

Dar bucuria lui Guccio era molipsitoare şi ea plecă de acolo liniştită. Nimic nu se schimbase în situaţia lor, şi totuşi

Maria îşi redobândise încrederea, numai pentru că Guccio îi cunoştea acum taina.

— Ai să vezi, ai să vezi ce viaţă frumoasă vom avea! îi spuse, însoţind-o până la poarta grădinii.

E o faptă plină de înţelepciune şi de milă din partea Creatorului, aceea de a ne fi oprit să pătrundem viitorul, atunci când ne-a dăruit bucuriile amintirii şi farmecele amăgitoare ale speranţei. Prea puţini sunt oamenii care ar supravieţui după ce ar afla ce-i aşteaptă. Dacă aceşti doi soţi, dacă aceşti doi amanţi ar fi ştiut că nu se vor mai vedea decât o singură dată în toată viaţa lor, şi numai după ce vor fi trecut zece ani, pe semne că s-ar fi omorât chiar atunci.

Cât ţinu drumul spre casă, Maria merse cântând printre pajiştile presărate cu flori şi copacii înfloriţi. Vru să se oprească pe malul râului Mauldre, ca să culeagă stânjenei.

— Astea-s pentru împodobit bisericuţa noastră, spuse ea.

— Grăbeşte-te, domnişoară, îi răspunse slujnica, au să te dojenească dacă întârzii.

Maria se întoarse la conac, merse drept în odaia ei şi, ajunsă acolo, simţi deodată pământul fugindu-i de sub picioare. Doamna Eliabel stătea în mijlocul încăperii şi cerceta din ochi o manta descusută în talie la care Maria lucrase dimineaţa. Toate rochiile ei erau întinse pe pat şi se vedea că fiecare din ele fusese lărgită în acelaşi fel.

— Unde ai fost, de-ai întârziat atâta? întrebă doamna Eliabel cu glas morocănos.

Maria nu scoase o vorbă, şi lăsă să-i cadă stânjeneii pe care îi mai avea în mână.

— N-am nevoie să-mi răspunzi, ca să ştiu, continuă doamna Eliabel. Dezbracă-te.

— Mamă!… făcu Maria cu voce sugrumată.

— Leapădă tot de pe tine, ţi-o poruncesc! îi strigă doamna Eliabel.

— Niciodată! se împotrivi Maria.

O palmă răsunătoare îi răspunse.

— Ei, acuma ai să te supui? îţi recunoşti păcatul?

— N-am păcătuit! spuse Maria cu aceeaşi îndârjire.

— Şi burta care ţi s-a umflat? Din ce ţi-a venit asta? întrebă doamna Eliabel, arătându-i veşmintele lărgite.

Mânia ei creştea văzând că nu mai are în faţă o copilă supusă voinţei materne, ci, pe neaşteptate, o femeie care o înfrunta.

— Ei bine, da, voi fi mamă; ei bine, da, e Guccio, izbucni Maria, şi n-am de ce să roşesc, căci n-am păcătuit. Guccio e soţul meu.

Doamna Eliabel nu crezu nici o iotă din povestea cununiei la miezul nopţii. Maria se ridicase împotriva voinţei părinteşti exercitată de dânsa şi de fiul ei mai mare. Şi apoi, călugărul acela italian putea foarte bine să nu fie un călugăr adevărat. Nu, hotărât lucru, doamna Eliabel nu credea în această căsătorie.

— Nici la spovedanie pe patul morţii, auzi tu, mamă, nici pe patul morţii nu voi spune nimic altceva, repetă Maria.

Furtuna asta ţinu un ceas întreg, după care doamna Eliabel îşi încuie fata în odaie, învârtind cheia de două ori.

— La mănăstire! La mănăstirea fetelor pocăite, acolo ai să te duci! îi strigă prin uşă.

Şi Maria se prăbuşi plângând printre rochiile ei împrăştiate.

Doamna Eliabel trebui s-aştepte până seara, când flăcăii se întoarseră de la vânătoare, pentru a le da şi lor vestea. Sfatul de familie fu scurt. Mânia îi cuprinse pe amândoi băieţii, dar Pierre, simţindu-se aproape vinovat de a-l fi apărat până atunci pe Guccio, se arată mai furios şi mai pornit spre răzbunare. Li s-a necinstit sora, au fost trădaţi mişeleşte sub propriul lor acoperiş! Un lombard! Un cămătar! Îl vor ţintui de viu în uşa prăvăliei lui.

Se înarmară cu ţepuşele lor de vânătoare, îşi scoaseră iar caii abia băgaţi în grajd şi dădură fuga la Neauphle.

În noaptea aceea însă, prea tulburat ca să-şi poată găsi somnul, Guccio umbla prin grădină. Cerul era înstelat, văzduhul pătruns de miresme; primăvara din Ile-de-France

era mai frumoasă ca oricând; aerul avea un gust proaspăt, încărcat de sevă şi de rouă.

În tăcerea câmpiei din jur, Guccio auzea cu plăcere scrâşnetul prundului sub tălpile lui… Un pas tare, un pas uşor, şi pieptul nu-i era destul de larg pentru a-i cuprinde bucuria.

„Şi să mai zici, îi trecu prin minte, că acum şase luni zăceam pe un pat păcătos de spital… Ce bine e să trăieşti!”

Visa. Atunci când soarta i se şi pecetluise, visa la fericirea lui viitoare. Se şi vedea înconjurat de o droaie de copii, născuţi dintr-o dragoste minunată, şi în ale căror vine se va amesteca sângele neamului său de sienezi liberi cu nobilul sânge al Franţei. Va fi marele Baglioni, capul unei puternice dinastii. Se gândea să-şi prefacă numele, devenind Baglion de Neauphle, ca să sune franţuzeşte; regele îi va conferi bineînţeles un titlu de nobleţe, iar fiul pe care avea să-l nască Maria, căci nu încăpea îndoială ca va fi un băiat, o să fie într-o zi îmbrăcat în armură de cavaler.

Nu se trezi din visările acestea decât auzind un tropot iute de cai pe caldarâmul uliţei, apoi goana oprindu-se în faţa băncii şi poarta răsunând sub ciocănituri năpraznice.

— Unde-i ticălosul ăla, nemernicul, cămătarul? striga un glas pe care Guccio îl recunoscu îndată ca fiind al lui Pierre de Cressay.

Şi fiindcă nu li se deschidea destul de repede, cei doi fraţi începură să izbească în canatul de stejar cu mânerul ţepuşii lor de vânătoare. Guccio îşi duse mâna la şold. Nu avea pumnalul asupră-i. Auzi paşii greoi ai lui Ricard coborând pe scară.

— Îndată! Îndată! Acuma viu! repetă primul slujbaş cu vocea morocănoasă a omului sculat din somn.

Urmă un zgomot de zăvoare trase, de drugi daţi de o parte şi, după o clipă, o hărmălaie de ţipete din care Guccio nu prinse decât frânturi:

— Unde ţi-e stăpânul? Vrem să-i vedem numaidecât!

Guccio nu desluşi răspunsurile lui Ricard, dar fraţii Cressay începură acum să zbiere în gura mare:

— Ne-a necinstit sora! Câinele! Cămătarul! Nu plecăm de aici până nu-l jupuim de viu!

Un ţipăt puse capăt vorbelor. Îl pocniseră fără îndoială pe Ricard.

— Fă-ne lumina! răcni Jean de Cressay.

Şi Guccio îi mai auzi vocea urlând prin casă:

— Guccio! Unde te-ai ascuns? Numai în faţa fetelor ai curaj? Haide, îndrăzneşte de te arată mişelule!

Nişte obloane se crăpaseră pe la ferestrele din piaţa. Locuitorii şuşoteau, dar niciunul nu scoase capul. La drept vorbind, nu erau nemulţumiţi; multă vreme de acum încolo vor avea despre ce vorbi. Şi apoi, le făcea plăcere renghiul jucat tinerilor stăpâni, acestor doi flăcăi care-i luau de sus şi-i chemau mereu la corvezi. Dac-ar fi fost să aleagă, mai mult le plăcea lombardul, dar nu încă până într-atât încât să rişte o ciomăgeală luându-i apărarea.

Guccio nu era lipsit de curaj: dar îi mai rămăsese un pic de minte; îşi dădu seama că n-ar fi făcut nici o scofală înfruntând pe cei doi furioşi înarmaţi, când el nu avea nici măcar un stilet la brâu.

În timp ce fraţii Cressay scotoceau casa şi-şi vărsau năduful sfărâmând mobila, Guccio alergă la grajd. Noaptea îi mai aduse în auz vocea lui Ricard care se tânguia:

— Condicile mele! Condicile mele!

„Atâta pagubă! îşi spuse Guccio; nu vor izbuti să spargă lăzile de bani.”

Luna împrăştia destulă lumină ca să-i îngăduie să petreacă un frâu pe capul calului şi să-i arunce o şa în spinare; strânse tafturile pe dibuite, se prinse cu mâinile de coamă spre a încăleca şi o şterse prin poarta grădinii. Aşa îşi părăsi el banca.

Auzindu-l pornind în galop, fraţii Cressay se repeziră la ferestre.

— Fuge, mişelul, fuge! O ia spre Paris! Şo pe el! Hei, ţopârlanilor, tăiaţi-i drumul!

Nimeni, bineînţeles, nu se clinti.

Cei doi fraţi se năpustiră atunci în uliţă şi, încălecând, porniră pe urmele lui Guccio.

Dar calul tânărului lombard era de soi şi venea odihnit din grajd. Caii fraţilor Cressay erau nişte biete mârţoage de ţară şi aveau în picioare oboseala unei zile de vânătoare. Pe aproape de Rennemoulins, unul din ei începu să şchioapete aşa de rău că trebui să-l lase acolo, şi cei doi fraţi se văzură siliţi să încalece pe acelaşi cal care, pe deasupra, mai era şi răpciugos, adică scotea din nări un zgomot de rindea.

Guccio avu astfel destul timp să le-o ia înainte. Ajunse în uliţa Lombarzilor la revărsatul zorilor şi-l găsi pe unchiu-său încă în pat.

— Călugărul! Unde-i călugărul? întrebă din uşă.

— Care călugăr, băiatule? Ce te-a apucat? Nu cumva vrei acuma să te călugăreşti?

— Lasă unchiule, nu-ţi mai bate joc. Trebuie să dau de călugărul care m-a cununat. Sunt urmărit şi mi-e viaţa în primejdie!

Povesti dintr-o răsuflare ce păţise; trebuia să-l regăsească pe călugăr pentru a dovedi că era într-adevăr soţul Mariei.

Tolomei îl ascultă, cu un ochi deschis şi celălalt închis. Căscă de două ori, ceea ce-l scoase din sărite pe Guccio.

— Nu te mai frământa atâta. Călugărul tău a murit, spuse în cele din urma Tolomei.

— A murit?! făcu Guccio.

— Ei, da! Căsătoria ta prostească te-a ferit barem să ai soarta lui; căci daca ai fi mers cum voia Robert d'Artois, să-i duci mesajul, cu siguranţă că nu mai aveai acuma nici o grijă în privinţa nepoţilor pe care mi-i dai fără ca eu să te fi îndemnat la asta. Fratele Vincento a fost omorât undeva, aproape de Saint-Pol de către oamenii lui Thierry d'Hirson care îl mirosiseră. Avea asupra lui cele o sută de livre ale mele. Ah, mă costă scump, monseniorul Robert d'Artois!

— Questo è un colpo tremendo!{11} gemu Guccio.

Tolomei îşi sună sluga şi ceru să i se aducă un lighean cu apă călduţă şi hainele.

— Dar ce-am să mă fac, unchiule Spinello? Cum să arăt că sunt cu adevărat soţul Mariei?

— Nu-i asta partea cea mai grea, spuse Tolomei. Chiar dacă numele tău şi al domnişoarei tale ar fi scrise cum se cuvine într-o condică, aceasta n-ar schimba nimic. Se cheamă totuşi că te-ai însurat cu o fată de neam nobil fără consimţământul a lor săi. Voinicii care te urmăresc pot foarte bine să scoată tot sângele din tine şi n-au de ce se teme. Sunt nobili şi oamenii aceştia pot măcelări pe oricine fără să fie pedepsiţi. Vor avea cel mult de plătit amenda datorată pentru viaţa unui lombard, câteva livre mai mult decât pentru pielea unui evreu, şi ceva mai puţin decât pentru oasele ultimului ţopârlan, numai să fie ţopârlan din Franţa. Nu m-ar mira să primească şi felicitări.

— Ei, după cum văd, în frumoasă belea m-am băgat.

— Bine că recunoşti, spuse Tolomei vârându-şi obrazul fălcos în ligheanul cu apă.

Se clăti acolo o clipă, apoi se şterse cu un prosop.

— Ei, nu cred că voi mai avea timp astăzi să mă bărbieresc… Ah, per Bacco! Şi n-am fost nici eu mai deştept ca tine.

Pentru întâia oară era vădit îngrijorat.

— Mai întâi de toate trebuie să te pui la adăpost, continuă el. Nu poate fi vorba să te ascunzi la un lombard. Daca urmăritorii tăi au asmuţit un sat, negăsindu-te aici, vor aduce ispravnicul şi vor trimite straja oraşului să scotocească pe la toţi ai noştri. Nici două zile n-au să treacă şi vor pune mâna pe tine. Ah, frumos o să-mi şadă în ochii tuturor bancherilor, cu un nepot întemniţat! Fireşte, ar mai fi o scăpare… la vreo mănăstire…

— A, nu! Să nu mai aud de călugări!

— Ai dreptate, nu te poţi încrede în ei. Lasă-mă să chibzuiesc… Ce-ai zice de Boccaccio?

— Boccaccio?

— Da, bunul tău prieten Boccaccio, cel care călătoreşte pentru treburile fraţilor Bardi.

— Dar unchiule, uiţi că e lombard ca şi noi, şi pe deasupra nici nu se află deocamdată în Franţa.

— Da, dar e îndrăgit de o doamnă cu stare din Paris care i-a făcut şi un copil, fără cununie.

— Aşa e, mi-a spus-o.

— Ştiu, e o femeie cumsecade, şi care, cel puţin, va înţelege situaţia ta. Te vei duce să-i ceri adăpost… Iar eu îi voi primi pe cumnăţeii tăi; ţi-i potolesc eu… dacă nu cumva mă vor potoli ei pe mine şi diseară nu vei mai avea unchi.

— Vai, nu, unchiule! Sunt sigur că n-ai de ce te teme. Sunt îndârjiţi, dar nobili. Îţi vor respecta vârsta.

— Frumoasă pavăză, să te bizui pe picioarele betege!

— Ba poate chiar că s-au lăsat păgubaşi, întorcându-se din drum, şi nu vor mai veni.

Tolomei îşi înălţă capul din caftanul pe care şi-l petrecuse peste cămaşa de zi.

— Asta m-ar mira mult, răspunse el. În orice caz, vor depune plângere şi ne vor chema la judecată. Trebuie să cer sprijinul vreunei mărimi care să oprească lucrurile în loc mai înainte de a se face zarvă… Valois? Valois, făgăduieşte şi nu se ţine de cuvânt. Robert? E ca şi cum ai pune crainicii oraşului să trâmbiţeze ştirea.

— Regina Clémence! rosti Guccio. Ţinea foarte mult la mine în timpul călătoriei.

— Ţi-am mai spus-o şi altădată! Regina îi va vorbi regelui, care va vorbi cancelarului… care va pune în picioare toată curtea de judecată. Frumoasă pricină vom avea de apărat, n-am ce zice!

— Şi de ce n-am cere ajutorul lui Bouville?

— A, iată în sfârşit o idee bună! izbucni Tolomei. Ba e chiar prima idee bună pe care o ai de şase luni încoace. Bouville asta… e drept, nu străluceşte prin deşteptăciune, dar se bucură încă de vază pentru că a fost şambelanul regelui

Filip. Nu e vârât în uneltirile de la curte şi trece drept om cinstit…

— Şi apoi, mă iubeşte mult adăugă Guccio.

— Da, ştiu asta! Hotărât lucru, toată lumea te iubeşte! Ah, bine ne-ar prinde ceva mai puţină dragoste! Haide, mergi de te ascunde la doamna aceea a prietenului tău Boccaccio şi… rogu-te, vezi să nu se îndrăgostească şi asta de tine! Eu dau fuga la Vincennes, să vorbesc cu Bouville. Ah, în ce încurcătură mă bagi! Bouville e singurul om care nu-mi datorează nimic şi tocmai lui trebuie să-i cer ceva.

IX

LA VINCENNES ERA DOLIU.

Când jupân Tolomei, călare pe catârca lui sură şi urmat de servitorul său, pătrunse în prima curte a castelului de la Vincennes, fu mirat să dea peste o mare forfotă de oameni de toate felurile, oşteni, slujitori, scutieri, seniori, dregători ai legii şi orăşeni cu stare; dar această mare mulţime se mişca într-o tăcere desăvârşită, ca şi cum oameni, dobitoace şi lucruri ar fi încetat să mai scoată şi cel mai mic zgomot.

Pământul fusese acoperit cu maldăre de paie pentru a înăbuşi huruitul carelor şi tropăitul paşilor. Toţi vorbeau în şoaptă.

— Regele trage să moară, îi spuse lui Tolomei un senior dintre cunoştinţele lui, pe care-l întrebase ce se întâmplă acolo.

Înăuntrul castelului se părea că nu mai era nici un fel de pază, şi arcaşii lăsau să intre pe oricine. Ucigaşi sau hoţi ar fi putut să intre, amestecându-se în această învălmăşeală, fără ca nimeni să se gândească a-i opri. Se auzea o şoaptă trecând din gură-n gură:

— Spiţerul! Faceţi-i loc spiţerului!

Nişte infirmieri ai palatului ieşeau prin uşi dosnice, ducând lighene acoperite cu o cârpă, pe care mergeau să le arate doctorilor. Aceştia, putând fi recunoscuţi după îmbrăcămintea lor, ţineau sfat între două uşi; medicii purtau pelerină cu glugă peste caftanul de dimie iar pe cap

o tichiuţă asemănătoare cu cea a călugărilor. Chirurgii aveau caftan de pânză cu mâneci lungi şi înguste, iar din scufa lor rotundă pornea o eşarfă albă care le acoperea obrajii, ceafa şi umerii.

Tolomei află de la unul şi altul despre ce era vorba. Regele avea de două zile o durere la stomac, dar n-o prea luase în seamă, căci era deprins cu asemenea neajunsuri şi mai jucase mingea încă în după-amiaza din ajun; se încălzise foarte tare şi ceruse apă de băut.

Ceva mai târziu a fost văzut îndoindu-se şi începând să verse, şi a trebuit să se vâre în pat. Starea lui se înrăutăţise atât de mult în timpul nopţii, încât el însuşi ceruse să i se dea sfânta împărtăşanie.

Doctorii aveau păreri împărţite în ce priveşte felul bolii, unii pornind de la înecăciunile ce-l apucau pe rege, tăindu-i răsuflarea, ziceau că apa rece pe care o băuse după opintirile jocului cu mingea îi pricinuiseră această izbucnire a durerilor; ceilalţi afirmau că apa nu putea să-i ardă în aşa hal măruntaiele regelui încât acesta „să facă sânge sub el”.

Zăpăciţi de obârşia misterioasă a bolii şi oarecum paralizaţi, cum se întâmplă adeseori când medicii sunt chemaţi în număr prea mare la căpătâiul unui bolnav, nu recomandau decât leacuri uşoare, niciunul din ei neîndrăznind să-şi ia răspunderea unui tratament energic, de teama de a nu fi pe urmă învinuit că omorâse bolnavul.

Demnitarii curţii îşi destăinuiau unii altora, vorbind pe ocolite, tot ce aflaseră despre farmecele făcute regelui, fiecare luându-şi aerul că ştie mai mult decât poate spune. Apoi, se şi frământau alte probleme. Cine are să fie regent? Unora le părea rău că monseniorul de Poitiers lipsea tocmai acum, alţii, dimpotrivă, se bucurau că nu-i acolo. Regele îşi arătase oare hotărât voinţa în această privinţă? Nimeni nu ştia. Îşi chemase însă cancelarul pentru a-i dicta o adăogire la testamentul său.

Croindu-şi drum prin această forfotă tăcută, Tolomei izbuti să ajungă chiar până la odaia în care suveranul trăgea să

moară. Acolo, şambelanii stăvileau lumea, nelăsând în jurul regelui decât pe membrii familiei şi pe cei mai apropiaţi dintre slujitorii săi, şi aşa destul de numeroşi.

Înălţându-se în vârful picioarelor, mai marele băncilor lombarde putu să-l zărească, deasupra unui zid de umeri, pe Ludovic al X-lea, cu bustul rezemat în perne, şi al cărui obraz scofâlcit, redus la jumătate, purta stigmatul sfârşitului. Cu o mână la piept şi cealaltă la burtă, cu fălcile încleştate, părea că încearcă să-şi reţină gemetele.

Careva trecu, şuşotind:

— Regina, unde-i regina? Regele o cheamă pe regină…

Clémence era în odaia de alături, înconjurată de doamnele ei de onoare, de burduhănosul Bouville care se lupta cu lacrimile gata să-l podidească şi de Eudeline.

Regina nu dormise de douăzeci şi patru de ceasuri, şi abia dacă se aşezase. Şi în clipa asta stătea în picioare, nemişcată, cu ochii aţintiţi în gol, aidoma sfintelor zugrăvite prin bisericile din ţara ei, în timp ce monseniorul de Valois, îmbrăcat de sus până jos în negru, ca şi cum ar fi purtat de pe acum doliu, îi zicea:

— Nepoată dragă, trebuie să te pregăteşti pentru tot ce poate fi mai rău.

„Dar sunt pregătită, gândea Clémence şi n-am nevoie de el ca s-o ştiu. Zece luni de fericire, asta era deci tot ce mi se cuvenea? Şi poate că e încă mult, şi Dumnezeu e prea milostiv că mi le-a dat; iar eu nu i-am mulţumit îndeajuns. Nu moartea e tot ce poate fi mai rău, de vreme ce ne vom regăsi în viaţa veşnică. Mai rău e de acest copil ce se va naşte peste cinci luni, pe care Ludovic nu-l va fi cunoscut şi care nu-şi va cunoaşte tatăl decât atunci când are să ajungă el însuşi în împărăţia de dincolo. De ce îngăduie Dumnezeu una ca asta?”

— Te poţi bizui pe mine, nepoată, vorbi mai departe Valois. Nu voi înceta să te ocrotesc întocmai ca şi până acum. Trebuie să mă laşi să fac tot ce cred de cuviinţă, iar tu să nu te gândeşti decât că porţi în pântecul tău nădejdea noastră.

Bine ar fi într-adevăr să fie un băiat! Fără îndoială, starea în care te afli nu-ţi îngăduie să iei pe umerii tăi povara regenţei; şi-apoi francezii n-ar privi cu ochi buni să fie cârmuiţi de mâna unei femei străine. Ai să-mi spui că a mai fost şi Blanche de Castille? Fireşte, fireşte, dar ea fusese regină cu mulţi ani înainte. Francezii n-au învăţat încă de ajuns să te cunoască. Trebuie să te scap de îndatoririle tronului, luându-le asupra mea, ceea ce, la drept vorbind, nu e ceva nou pentru mine…

Şambelanul, care venea să-i spună reginei că muribundul o cheamă, intră în clipa asta, dar Valois îi făcu semn cu mâna să tacă, şi continuă:

— Nu am nici un merit oferindu-mă să îndeplinesc sarcina de regent; sunt singurul în stare s-o îndeplinesc aşa cum se cuvine; te voi lua să cârmuieşti alături de mine, căci vreau să trezesc în francezi dragostea pe care o datorează mamei viitorului lor rege.

— Unchiule, izbucni deodată Clémence, Ludovic n-a murit încă. Fii bun, mai curând, şi roagă-te ca o minune să-l scape, iar dacă nu se poate, amână-ţi cel puţin planurile până şi-o da sufletul. Şi decât să mă ţii aici, lasă-mă să merg unde mi-e locul, la căpătâiul lui.

— Fireşte, nepoată, fireşte, dar acestea sunt totuşi lucruri la care trebuie să te gândeşti când eşti regină. Nu ne putem lăsa copleşiţi de durerea oamenilor de rând. Ar trebui ca Ludovic acum, când îşi va rosti ultimele dorinţe, să hotărască pe cine anume îl vrea regent.

— Eudeline, nu mă părăsi, murmură regina.

Iar către Bouville, pe când se îndrepta spre odaia regelui:

— Prietene Hugues, prietene Hugues, nu-mi vine să cred că va muri, spune-mi că nu e adevărat!

Era prea mult pentru inimosul Bouville; începu să plângă în hohote.

— Când mă gândesc, zicea el, când mă gândesc că eu sunt cel care m-am dus la Neapole să te aduc!

Atitudinea Eudelinei, de când se îmbolnăvise regele, era stranie. N-o părăsea pe regină, care i se adresa pentru tot ce avea nevoie, ceea ce începea să stârnească ciuda doamnelor de onoare. În faţa acestui om pe patul morţii, a acestui suveran a cărui cea dintâi ibovnică fusese, pe care-l iubise cu supunere, apoi îl urâse cu înverşunare, Eudeline nu simţea nimic. Nu se gândea nici la el, nici la ea însăşi. Se părea că amintirile îi muriseră înaintea aceluia care le dăduse viaţă. Toate gândurile şi sentimentele îi erau îndreptate spre regină, prietena ei. Iar dacă Eudeline suferea în această clipă, suferinţa îi venea de la durerea reginei.

Clémence străbătu încăperea, sprijinindu-se într-o parte de braţul Eudelinei şi în cealaltă de braţul lui Bouville.

Zărindu-l pe acesta din urmă, Tolomei, care se afla tot în pervazul uşii, îşi aminti deodată ce anume îl adusese acolo. „într-adevăr, nu prea e vremea potrivită pentru a vorbi cu Bouville, gândi el. Şi cei doi fraţi Cressay mă aşteaptă fără îndoială acasă, la ora asta. Ah, această moarte îmi strică toate socotelile”.

Tocmai atunci se simţi îmbrâncit de o matahala: cu mânecile suflecate, contesa Mahaut îşi croia drum prin mulţime. Deşi toţi ştiau că fusese îndepărtată de la curte, nimeni nu se mira văzând-o acolo; era datoria ei de rudă apropiată şi de mare vasal al regelui Franţei de a fi de faţă la o asemenea împrejurare.

Îşi luase o mutră anume pentru a se arăta mirată foarte şi răvăşită de cea mai neagră jale.

Intrând în odaia unde se afla regele, şopti ca pentru dânsa, dar destul de tare ca să fie auzită de cel puţin zece persoane:

— Doi într-un interval de timp aşa scurt! Într-adevăr prea e groaznic! Biata Franţă!

Cu pasul ei mare de soldat se apropie de ceilalţi din familia regală. Charles de La Marche, cu frumosul său chip niţel

crispat, îşi ţinea braţele încrucişate pe piept, înconjurat de vărul său bun, Filip de Valois, şi de Robert d'Artois.

Mahaut îi întinse lui Robert mâinile amândouă, făcându-i semn din ochi că e prea tulburată ca să mai poată vorbi şi că într-o zi ca asta, toată vrajba lor era dată uitării. Apoi, se duse să îngenunchieze lângă patul regelui şi, cu glas frânt de durere, rosti:

— Măria ta, te rog să mă ierţi pentru necazurile ce ţi le-am pricinuit.

Ludovic o privi iar ochii săi de-un verde spălăcit aveau cearcănele adânci ale morţii. I se schimba tocmai atunci ligheanul, în văzul tuturor; încercând să-şi păstreze stăpânirea de sine, în ciuda poziţiei incomode, căpătă pentru întâia oară un aer oarecum regesc şi, în sfârşit, un pic de adevărată maiestate, care-i lipsise toată viaţa.

— Te iert, verişoară, dacă te vei supune puterii regelui, răspunse el după ce i se strecurase un nou lighean dedesubt.

— Ţi-o jur, măria ta! spuse Mahaut.

Şi mulţi din cei ce erau acolo se simţiră sincer mişcaţi, văzând-o pe temuta contesă plecându-şi în sfârşit spinarea şi declarându-se supusă.

Robert d'Artois îşi închise pe jumătate ochii şi se aplecă să şoptească la urechea lui Filip de Valois:

— Nu s-ar fi putut preface mai bine, dacă ea este cea care l-a ucis.

Întâia bănuială se născuse în el.

Pe Aiurit îl apucară din nou durerile şi-şi duse mâinile la burtă. Prin gura întredeschisă i se vedeau dinţii strânşi; sudoarea îi curgea pe tâmple şi-i lipea părul. După câteva clipe păru să se potolească şi spuse:

— Aceasta înseamnă deci a suferi? Aceasta înseamnă… Ah! Dumnezeu să mă ierte că am făcut pe mulţi să sufere.

Îşi lasă puţin capul pe pernă şi rămase cu ochii ţintă la Clémence.

— Dulcea mea, draga mea, ce chin că trebuie să te părăsesc! Vreau să păstrezi această casă, pentru că aici ne-am iubit. Etienne! Etienne! repetă el fluturându-şi degetele spre cancelarul de Mornay care şedea la căpătâiul său, cu foile de pergament în mână, gata să însemneze ultimele dorinţe ale regelui… Scrie acolo că-i las reginei Clémence acest castel din pădurea Vincennes… şi vreau să i se plătească o rentă de douăzeci şi cinci de mii de livre.

— Ludovic, iubitul meu stăpân, spuse Clémence, nu te mai gândi la mine, mi-ai dat prea mult. Dar, rogu-te, gândeşte la cei cărora le-ai făcut rău; mi-ai făgăduit…

— Spune, spune, draga mea, şi se va face întocmai cum vei voi.

Regina îşi puse mâna pe braţul Eudelinei.

— Fiica ei, murmură Clémence.

Sprâncenele lui Ludovic se încruntară, ca şi cum muribundul ar fi vrut să biruie distanţele, ajungând la o amintire foarte depărtată.

— Aşadar, tu ştiai, Clémence? rosti el… Ei bine. Fiica Eudelinei să fie stareţă, şi stareţă la o ctitorie regală; asta mi-e vrerea.

Eudeline îşi plecă fruntea.

— Dumnezeu să-ţi răsplătească, Ludovic măria-ta, zise dânsa.

— Şi cine mai este? continuă regele. Cui am mai făcut rău? A, da, finului meu, Louis de Marigny. Vreau ca el să ştie că mă căiesc de a-l fi acoperit de ocară pe tată-său.

Şi porunci să se treacă în testament că-i lasă o rentă de zece mii de livre.

— N-are oricine norocul de a fi avut un tată spânzurat, spuse Robert d'Artois celor de lângă dânsul. Nu moşteneşti atâta bănet nici dacă l-ai pierdut în vreo bătălie cum a murit al meu.

Charles de Valois, care se apropiase de grupul lor, se amestecă în vorbă:

— E uşor să scrii cât laşi unuia sau altuia, dar de unde voi lua eu bani pentru toate astea?

Şi-i făcu semn lui Etienne de Mornay că lista e destul de lungă şi că ar trebui să se grăbească, luând semnătura regelui pe adaosul de testament. Cancelarul pricepu numaidecât şi se supuse. Ludovic zgârie foaia cu pana ce i se întinse spre a iscăli. Apoi îşi roti privirea, cercetând chipurile celor de faţă, ca şi când ar fi fost muncit de o grijă şi căuta pe cineva care ar fi trebuit să fie acolo.

— Pe cine cauţi, Ludovic? întrebă Clémence.

— Pe tata, murmură el.

Şi cei din jur crezură că începea să delireze. De fapt însă, încerca să-şi amintească cum se purtase tată-său în timpul agoniei, cu optsprezece luni înainte. Se întoarse spre duhovnic, un călugăr dominican din Poissy, şi-i spuse:

— Minunea… Tată-meu mi-a încredinţat taina minunii regale{12}. Cui pot s-o încredinţez?

Charles de Valois se apropie, gata ca întotdeauna să culeagă orice fărâmă de putere care cădea de pe tron. Ce i-ar mai fi plăcut să-şi pună mâinile pe capul vreunui bolnav ca la sfânta grijanie şi să-l vindece de gâlci!

Dar călugărul se aplecase la urechea lui Ludovic al X-lea spre a-i şopti să n-aibă grijă de asta: regii puteau să moară fără a spune nimic; ea, biserica, nu va uita minunea. Dacă Ludovic are să aibă un fiu, taina de a o săvârşi îi va fi dezvăluită la vremea cuvenită.

Ludovic îşi strămută atunci privirea pe chipul reginei, o coborî spre pieptul ei, apoi spre pântece, şi rămase acolo mult timp, ca şi cum, strângându-şi ce-i mai rămăsese din viaţă, muribundul încerca să transmită tot ce primise de la cei care domniseră trei veacuri înaintea lui.

Acestea se petreceau la 4 iunie 1316.

X.

TOLOMEI SE ROAGĂ PENTRU REGE.

În după-amiaza aceea, când Tolomei se întoarse acasă, primul său slujbaş veni îndată să-l anunţe că doi oameni de

la ţară îl aşteaptă în anticamera cabinetului de lucru.

— Arată a fi foarte întărâtaţi, adăogă el. Stau acolo de la nouă dimineaţa, fără să fi mâncat nimic, şi spun că nu pleacă până nu vor da ochii cu domnia ta.

— Da, ştiu cine sunt, răspunse Tolomei. Închideţi uşile şi adunaţi-i în cabinetul meu pe toţi ai casei, slujbaşii, feciorii, rândaşii, slugile. Şi asta, repede! Toată lumea la mine, sus.

Apoi, începu să urce încet treptele, luând un pas de moşneag doborât de nenorocire; se opri o clipă în capul scării, ascultând zarva pe care porunca sa o stârnise în toată casa; aşteptă până când cele dintâi capete se iviră jos, şi abia atunci intră în anticameră, ţinându-şi mâinile la frunte.

Fraţii Cressay se ridicară, şi Jean, venind spre dânsul, spuse răstit:

— Jupâne Tolomei, noi suntem…

Tolomei îl opri cu un gest al braţului.

— Da, ştiu! făcu el pe un ton plângăreţ, ştiu cine sunteţi şi ştiu de asemenea ce aveţi să-mi spuneţi. Dar aceasta nu e nimic pe lângă năpasta ce-a dat peste noi.

Cum celălalt voia să continue, Tolomei se întoarse spre uşă şi le spuse slujitorilor săi care începeau să se arate:

— Intraţi, prieteni, intraţi toţi; veniţi să auziţi groaznica veste din gura stăpânului vostru! Haide, intraţi, copii!

Încăperea se umplu îndată. Dacă ar fi vrut să facă cea mai mică mişcare, fraţii Cressay ar fi fost dezarmaţi într-o clipă.

— Dar, jupâne, despre ce-i vorba la urma urmei? întrebă Pierre care începea să-şi piardă răbdarea.

— O clipă, o clipă rogu-vă, răspunse Tolomei. Toată lumea trebuie să audă.

Şi fraţii Cressay, cam fâstâciţi, gândiră că bancherul avea să dezvăluie în auzul tuturor ruşinea ce-o suferiseră. La aşa ceva nu s-ar fi aşteptat.

— Sunteţi toţi aici? întrebă Tolomei. Atunci, ascultaţi mă, prieteni.

După care nu mai spuse nimic. Urmă o lungă tăcere. Tolomei îşi ascunse obrazul în palme, şi toţi crezură că plânge. Când îşi arătă faţa, singurul său ochi deschis, era într-adevăr plin de lacrimi.

— Prieteni, copiii mei, rosti el în cele din urmă, prea e groaznică vestea pe care v-o aduc! Regele nostru… da, mult iubitul nostru rege, s-a săvârşit din viaţă.

Vocea i se stingea în gâtlej, sugrumată de durere; se lovea cu pumnii în piept de parcă era răspunzător de moartea regelui. Apoi, văzându-i pe toţi încremeniţi, se folosi de prilej spre a porunci:

— Ei, în genunchi cu toţii şi să ne rugăm pentru sufletul său!

El însuşi, greoi, căzu la pământ, şi toată slujitorimea lui îi urmă pilda.

— Haide, domnilor, în genunchi! le spuse pe un ton dojenitor celor doi fraţi Cressay care, înmărmuriţi de vestea auzită şi cu totul buimăciţi de ceea ce li se înfăţişa ochilor, rămăseseră singuri în picioare.

— In nomina patris…, începu Tolomei.

Atunci izbucni un concert de plânsete de-ţi spărgea urechile. Erau slujnicele casei, italience toate, care alcătuiau un cor de bocitoare după cea mai bună datină a ţării lor.

— Requiescat…{13} murmurau bărbaţii într-un glas.

— Vai! urla bucătăreasa, ce bun era! Ce suflet neprihănit! Ce cucernic era!

Şi toate fetele de la cămări şi de la spălătorie se apucară să plângă în hohote, acoperindu-şi faţa cu poalele fustelor.

Tolomei se ridicase şi umbla acum printre slugile sale.

— Haide, rugaţi-vă, rugaţi-vă cum se cuvine! Da, era neprihănit, aşa e, era un sfânt! Iar noi, nişte păcătoşi, iată ce suntem, nişte păcătoşi fără îndreptare! Rugaţi-vă şi voi tinerilor, zicea el apăsând cu palma peste capul fraţilor Cressay. Şi pe voi are să vă înhaţe moartea! Căiţi-vă, căiţi-vă!

Reprezentaţia ţinu ca la vreo douăzeci de minute. Apoi, Tolomei porunci:

— Închideţi uşile, închideţi ghişeiele! E zi de doliu, în seara aceasta nu facem negoţ.

Servitorii ieşiră, smiorcăindu-şi lacrimile. Când primul slujbaş al Băncii Tolomei trecu pe lângă dânsul, stăpânul îi şopti:

— Mai cu seamă nu plătiţi nimic. S-ar putea ca aurul să aibă mâine alt preţ…

Femeile continuau să urle coborând scara, şi bocetele lor ţinură toată seara şi toată noaptea. Se întreceau care mai de care să-şi arate frumuseţea glasului.

— Era binefăcătorul poporului, se văicăreau ele. Niciodată, niciodată nu vom mai avea un rege aşa de bun!

Tolomei lăsă să cadă draperia care acoperea uşa odăii sale de lucru.

— Ah, oftă el, asta e! Aşa pier măririle lumii!

Îi făcuse marţ pe cei doi Cressay. Drama lor personală se pierdea în marea nenorocire ce dăduse peste ţară.

Mai mult încă, se vedea că erau frânţi de oboseală. Aveau în picioarele lor o zi întreagă de goană după iepuri, urmată de o noapte de galop – şi în ce condiţii!

Sosirea lor la Paris, dis-de-dimineaţă, încălecaţi amândoi pe mârţoaga lor răpciugoasă şi îmbrăcaţi cu nişte haine rămase de la tatăl lor, pe care le purtau de obicei la vânătoare, stârnise râsetele trecătorilor. O ceată de ştrengari gălăgioşi se ţinuse în chiote după dânşii. Fireşte, se rătăciseră prin labirintul uliţelor întortocheate din inima oraşului. Le chiorăiau maţele de foame, ceea ce e greu de îndurat la douăzeci de ani. Îndrăzneala, dacă nu şi ura lor, slăbise de-a binelea când văzură cum arată somptuoasa locuinţă a lui Tolomei. Priveau uluiţi la bogăţia risipită peste tot, la slugile numeroase şi mai bine îmbrăcate ca dânşii, la tapiseriile, mobilele sculptate, obiectele smălţuite sau cele de fildeş, dintre care cel mai neînsemnat preţuia cam cât ar fi trebuit ca să reclădeşti conacul de la Cressay… „La drept

vorbind, îşi zicea fiecare în sinea lui şi fără a îndrăzni s-o mărturisească celuilalt, poate că am greşit arătându-ne aşa de mofturoşi în ce priveşte nobleţea lui Guccio; o avere ca asta face cât un rang de senior.”

— Ei, bunii mei prieteni, spuse Tolomei cu o familiaritate pe care o îngăduia acum ruga făcută împreună, să ne întoarcem la istoria aceea urâtă, căci vrând, nevrând, trebuie să trăim, şi lumea merge înainte fără să-i pese de cei care se duc. Vreţi să-mi vorbiţi desigur de nepotu-meu. Tâlharul! Nelegiuitul! Să-mi facă el una ca asta, mie, care l-am ghiftuit cu de toate până peste cap! Băiat nemernic şi fără de ruşine! Durerea asta îmi mai lipsea acum… Ştiu, ştiu tot; mi-a trimis vorbă azi-dimineaţă. Aveţi în faţa voastră un om greu încercat.

Stătea înaintea lor, puţintel cocârjat, cu privirile în pământ, parcă doborât de cea mai cumplită tristeţe.

— Şi mişel pe deasupra! vorbi iar. Mişel! Mi-e ruşine s-o spun, domnilor. Nici n-a îndrăznit să înfrunte mânia mea; a plecat glonţ spre Siena. Trebuie să fie departe acum. Aşa că, dragi prieteni, ce ne rămâne de făcut?

Avea aerul să se lase la cheremul lor, aproape chiar să le ceară un sfat. Cei doi fraţi schimbară o privire între dânşii. Nimic nu se petrecea aşa cum îşi închipuiseră.

Tolomei îi cerceta pe sub pleoapa închisă.

„Treaba merge bine, îşi zise, acum când îi am în mână, nu mai sunt primejdioşi. Nu-mi mai rămâne decât să găsesc un mijloc de a-i trimite acasă fără să le dau nimic.”

Îşi ridică deodată capul:

— Dar îl dezmoştenesc! Auziţi ce vă spun? Îl dezmoştenesc! Nu vei vedea un gologan de la mine, mică puşlama ce eşti! strigă, fluturându-şi mâna oarecum într-acolo unde putea să fie Siena. Nici un gologan! Niciodată! Voi lăsa tot ce am săracilor şi mănăstirilor! Iar dacă-mi pică vreodată în mână, îl predau judecăţii regelui! Vai! Vai! începu el iar să jelească, regele a murit!

Aproape că le venea celorlalţi doi să-i spună o vorbă de mângâiere.

Tolomei îi socoti atunci îndeajuns de pregătiţi pentru a-i îndemna să fie oameni de înţeles. Toate învinuirile, toate plângerile pe care le aveau de făcut, le înţelegea, le găsea îndreptăţite; ba chiar era şi mai pornit ca dânşii împotriva lui Guccio. Dar ce-i de făcut acum? La ce ar folosi un proces, destul de costisitor pentru nişte oameni fără avere, când vinovatul le scăpase şi până în şase zile va fi dincolo de graniţă? Asta va reda oare surorii lor onoarea pierdută? Zarva ce s-ar isca, nu poate decât să facă rău familiei Cressay. Încă o dată, Tolomei, e gata să se jertfească, luând tot greul asupra lui. Se va sili să îndrepte răul săvârşit; avea înalte şi puternice legături; era prietenul monseniorului de Valois, care, pe cât se pare, va deveni regent, al monseniorului d'Artois, al domnului de Bouville… Se va găsi un loc unde Maria să nască rodul păcatului ei, în cea mai mare taină, şi i se va purta de grijă. Pentru o bucată de vreme, poate că la o mănăstire s-ar cuveni să-şi afle adăpost căinţa ei. Trebuia numai să aibă încredere în Tolomei! Nu dovedise el familiei Cressay că era un om de inimă, amânând mereu poliţa aceea de trei sute de livre cu care-i avea la mână?

— Să fi vrut numai şi castelul vostru ar fi fost al meu încă în urmă cu doi ani. Vrut-am asta? Nu. Vedeţi şi voi.

Ce doi fraţi, şi până atunci foarte şovăitori, înţeleseră lesne ameninţarea pe care bancherul, cu glas aşa de părintesc, o flutura peste capetele lor.

— Să fim lămuriţi, adăogă el, eu nu vă cer nimic.

Dar, ţinu să mai spună Tolomei, la un proces nu ar avea încotro, ar fi nevoit să pomenească de datoria aceea, şi judecătorii ar putea să-şi facă o părere nu tocmai bună despre dânşii, pentru că primiseră atâtea daruri din partea lui Guccio.

Ce să mai lungească vorba, era încredinţat că are de-a face cu nişte tineri de treabă; se vor duce la un han

cumsecade pe socoteala lui, spre a petrece noaptea, după ce vor mai fi prins puteri potolindu-şi foamea, şi vor aştepta acolo până ce Tolomei va fi dus la capăt ceea ce le făgăduise. Trăgea nădejde să le poată da veşti bune a doua zi.

Pierre şi Jean de Cressay se învoiră, fără a crâcni, să-i urmeze sfatul, ba chiar la despărţire îi strânseră mâna cu oarecare căldură.

După plecarea lor, Tolomei se lăsă într-un jilţ. Se simţea niţel obosit.

„Şi acum, numai de-ar muri regele!” îşi spuse, căci, în clipa când părăsise palatul din Vincennes, Ludovic al X-lea mai sufla încă; dar nimeni nu gândea că mai are multe ceasuri de trăit.

XI.

CINE VA FI REGENT?

Ludovic al X-lea, Aiuritul, îşi dădu sufletul puţin timp după miezul nopţii.

De trei sute douăzeci şi nouă de ani, pentru întâia oară un rege al Franţei murea fără să lase un moştenitor de sex bărbătesc, căruia, prin tradiţie, să i se cuvină coroana.

Monseniorul Charles de Valois, de obicei plin de râvnă în a orândui ceremoniile regale, fie ele pentru nuntă, fie ele pentru înmormântare, nu se sinchisi de ultimele onoruri ce trebuiau date nepotului său.

Îl chemă pe primul şambelan, Mathieu de Trye, şi-i porunci doar atât:

— Fă întocmai ca rândul trecut!

Avea alte griji pe cap. De dimineaţă adună în pripă la un sfat toate neamurile şi marii dregători, nu la Vincennes, unde ar fi fost silit s-o cheme şi pe regina Clémence, ci în palatul de la Paris.

— S-o lăsam pe iubita noastră nepoată cu durerea ei, spusese dânsul, şi să nu facem nimic care ar putea vătăma viaţa scumpului ei prunc.

Fusese hotărât că Bouville va lua parte la sfat în numele reginei. Îl ştiau toţi supus, nu tocmai ager la minte, şi n-aveau a se teme de nimic din partea lui.

Sfatul pe care-l adunase Valois era în acelaşi timp consiliu de familie şi divan al ţării. În afară de Bouville, se aflau acolo Charles de La Marche, frate al răposatului, Louis de Clermont, Robert d'Artois, Filip de Valois – chemat şi el pentru că aşa vroia tată-său – cancelarul de Mornay şi Jean de Marigny, arhepiscop de Sens şi de Paris, pentru că era de dorit să fie prezentă şi o înaltă faţă bisericească, iar acest Jean de Marigny mergea întotdeauna mână în mână cu cei din tabăra lui Valois.

Nu putuseră să n-o poftească şi pe contesa Mahaut, care era, afară de Charles de Valois, singurul mare vasal al regelui ce se afla la Paris.

Cât despre contele Louis d'Evreux, pe care Valois îl înştiinţase cât putuse mai târziu de boala nepotului lor, el sosise din Normandia chiar în dimineaţa aceea; era tras la faţă şi-şi trecea mereu mâna peste ochi.

Îi spuse în şoaptă contesei Mahaut:

— E foarte neplăcut lucru faptul că Filip nu e aici.

Charles de Valois se aşezase în capul mesei, chiar în jilţul regelui. Deşi se străduia să-şi dea o înfăţişare pătrunsă de tristeţe, părea încântat ca şade în scaunul acela.

— Iubite frate şi tu nepoate, doamnă, domnilor, începu el, ne-am adunat aici, în marea nenorocire ce ne-a lovit, pentru a hotărî asupra unor lucruri care nu suferă întârziere; alegerea unor epitropi care să vegheze în numele nostru asupra sarcinii reginei Clémence, precum şi alegerea regentului ţării, căci nu poate exista întrerupere în exercitarea puterii regale. Asupra acestora, vă cer sfatul.

Vorbea de pe acum cu ifose de suveran. Această atitudine nu-i plăcu de fel contelui d'Evreux.

„Bietul Charles, îşi zicea el, tot lipsit de îndemânare şi de judecată a rămas. La vârsta lui, mai crede încă în faptul că

autoritatea ţi-o dă coroana, când numai capul care-i sub ea are însemnătate.”

Nu-i ierta oastea băgată în noroaiele Flandrei, nici toate celelalte isprăvi nenorocite ieşite din capul său şi cu care ilustrase scurta domnie a lui Ludovic.

Deoarece Valois, răspunzându-şi singur, începea să lege amândouă problemele aflate în dezbatere, propunând ca numirea epitropilor să fie lăsata în grija regentului, Evreux îl întrerupse:

— Dacă ne-ai chemat aici, frate, ca să te auzi singur vorbind, am fi putut tot aşa de bine rămâne acasă. Dă-ne şi nouă voie să vorbim când avem ceva de spus! Alegerea regentului e un lucru care ţine de adunarea marilor vasali ai coroanei şi în privinţa asta trebuie să urmăm rânduielile din trecut. Cât despre alegerea epitropilor copilului ce se va naşte, aceasta o putem hotărî noi chiar acum.

— Ai pe cineva în vedere? întrebă Valois.

Evreux îşi trecu degetele peste ochi.

— Nu, domnii mei, nu am a propune pe nimeni. Mă gândesc însă că trebuie să alegem nişte oameni al căror trecut să fie mai presus de orice bănuială, destul de serioşi ca să ne putem bizui pe cuminţenia lor şi care să fi dat dovezi temeinice de credinţă şi devotament faţă de familia noastră.

Pe măsura ce vorbea, privirile tuturor se întorceau spre Bouville, aşezat la celălalt capăt al mesei.

— Aş fi zis să alegem pe cineva cum ar fi seneşalul de Joinville continuă Louis d'Evreux, dacă bătrâneţea lui, căci se apropie de o sută de ani, nu l-ar face cu totul neputincios… Dar văd toţi ochii oprindu-se la domnul de Bouville care a fost primul şambelan al fratelui nostru, regele Filip, şi l-a slujit cu o credinţă căreia se cuvine să-i aducem laudă. Astăzi el o reprezintă printre noi pe tânăra regină Clémence. După a mea părere, n-am putea face o mai bună alegere…

Burduhănosul Bouville îşi plecase capul, fâstâcit.

E norocul celor mediocri de a obţine unanimitatea pe numele lor. Nimeni nu se temea de Bouville; iar demnitatea de epitrop, demnitate cu caracter mai mult juridic, nu avea în ochii lui Valois o însemnătate prea mare. Propunerea lui d'Evreux nu întâmpină deci nici o împotrivire.

Bouville se ridică, foarte tulburat. Vedea în această alegere recunoaşterea celor patruzeci de ani de devotament faţă de coroană.

— E o mare cinste, domnilor, vorbi el, o mare cinste pentru mine. Jur să veghez la pântecul Doamnei Clémence, s-o ocrotesc împotriva oricărei atingeri sau nelegiuiri şi s-o apăr cu preţul vieţii mele. Dar fiindcă monseniorul d'Evreux a pomenit de domnul de Joinville, aş dori ca seneşalul să fie numit pe lângă mine, sau dacă el nu poate, fiul său, pentru ca duhul lui Ludovic cel Sfânt… pentru ca duhul acestuia să fie şi el de pază prin slujitorul său… precum duhul regelui Filip, stăpânul meu… prin mine, sluga sa.

Niciodată nu rostise Bouville o frază atât de lungă în vreo adunare, şi erau lucruri puţintel cam subtile pentru dânsul acelea cărora vroia să le dea glas. Sfârşitul cuvântării nu era prea limpede, dar toată lumea înţelese ce vroia să zică şi-i încuviinţă spusele, iar contele d'Evreux îi mulţumi din inimă.

— Acum, rosti Valois, putem să trecem la alegerea regenţei…

Fu întrerupt din nou, de astă dată de către Bouville, care se ridicase iar.

— Înainte de asta, monseniore…

— Ce este, Bouville? întrebă Valois pe un ton binevoitor.

— Înainte de asta, monseniore, trebuie să te rog prea plecat să părăseşti scaunul în care te afli, căci e scaunul regelui, şi nu se poate deocamdată să avem alt rege decât pe acela din pântecul reginei Clémence.

O tăcere se lăsă asupra adunării, în timpul căreia nu se auzi decât dangătul de înmormântare al clopotelor din Paris.

Valois îi aruncă lui Bouville o uitătură furioasă, dar înţelese că trebuia să-i dea ascultare şi chiar să se prefacă, arătând că se supune bucuros. „Ce ţi-e şi cu proştii ăştia, îşi zicea mutându-se într-alt jilţ, nu e bine să te bizui pe ei. Li se năzare câte una care nu i-ar trece nimănui prin minte.”

Bouville făcu înconjurul mesei, trase un scăunel şi veni să se aşeze, cu braţele încrucişate, în atitudinea paznicului credincios, la dreapta scaunului gol care avea să stârnească atâtea pofte crâncene.

Valois suflă o vorbă la urechea lui Robert d'Artois care se ridică pentru a aduce la îndeplinire planul asupra căruia se învoiseră.

Începu prin a rosti câteva cuvinte nu prea pătrunse de politeţe, care, în grai limpede vroiau să zică: „De ajuns cu neroziile, să trecem la treburile serioase!” Apoi propuse, ca şi cum era de la sine înţeles, să se încredinţeze regenţa lui Charles de Valois.

— Nu se schimbă mâna de pe plug în mijlocul brazdei, zise el. Ştim bine că vărul nostru Charles e cel care a cârmuit ţara în tot timpul domniei bietului Ludovic. Iar mai înainte, a fost întotdeauna sfetnicul regelui Filip pe care l-a ferit de multe greşeli şi pentru care a câştigat multe bătălii. E cel mai vârstnic din neamul nostru; vor fi în curând treizeci de ani de când are deprinderea treburilor domniei...

În jurul mesei lungi, numai două persoane nu păreau să se împace cu spusele lui. Louis d'Evreux se gândea la Franţa; Mahaut d'Artois se gândea la ea însăşi.

„Dacă Charles e regent, îşi zicea Mahaut, nu-i el omul care să-l scoată pe mareşalul de Conflans din comitatul meu. Poate că m-am cam pripit: ar fi trebuit să aştept întoarcerea ginerelui meu. Dacă vorbesc acuma pentru dânsul, nu voi atrage oare bănuielile asupra mea?”

— Charles, întrebă Louis d'Evreux, dacă fratele nostru, regele Filip, ar fi murit pe când nepotul nostru Ludovic era încă un copil, cine s-ar fi cuvenit să fie regent?

— Neapărat, eu, iubite frate, răspunse Valois, crezând că i se aduce apă la moară.

— Pentru că erai fratele mai mare! Atunci, nu-i aşa, după lege, se cade ca nepotul nostru, contele de Poitiers să ia regenţa?

Se iscă din asta o dezbatere destul de aprigă. Charles de Valois răspunzând că nepotu-său, contele de Poitiers, nu putea să fie peste tot în acelaşi timp, şi la conclav şi la Paris.

Louis d'Evreux îi tăie vorba:

— Lyon nu e la capătul pământului! Te poţi întoarce de acolo în câteva zile… Nu suntem în număr destul de mare ca să hotărâm de îndată asupra unui lucru aşa de însemnat. Dintre marii vasali ai regelui nu văd aici decât doi din doisprezece…

—.şi care, pe deasupra, nu judecă la fel, spuse Mahaut; căci eu împărtăşesc părerea ta, vere Louis, iar nu pe aceea a lui Charles.

— Cât despre familie, nu lipseşte numai Filip, dar şi nepoata noastră Isabelle de Englitera, mătuşa noastră Agnès a Franţei şi fiul ei ducele de Burgundia. Dacă cei mai în vârstă trebuie să aibă întâietatea, atunci Agnès, care e ultima în viaţă dintre fiicele lui Ludovic cel Sfânt, poate vorbi mai tare ca noi toţi.

Unii se legară de acest nume pentru a i se împotrivi contelui d'Evreux; Robert d'Artois sări în ajutorul clicii lui Valois. Agnès a Franţei şi fiu-său, Eudes de Burgundia, erau tocmai aceia de care se temeau! Copilul reginei Clémence, spuse d'Artois, nu s-a născut încă – dacă se va naşte vreodată. Abia atunci se va vedea de-i băiat sau fată. Eudes de Burgundia putea foarte bine să ceară pentru dânsul regenţa, din pricina nepoatei sale, micuţa Jeanne de Navarra, fiica Margueritei. Ceea ce trebuia evitat cu orice preţ, deoarece se ştia că fetiţa era bastardă!

— Dar asta nu poţi s-o ştii, Robert! îl întrerupse Louis d'Evreux; bănuiala nu înseamnă certitudine, iar Marguerite a dus cu ea taina în mormântul unde voi a-ţi băgat-o!

Evreux rostise acest „voi” într-un înţeles care-i cuprindea pe toţi deopotrivă, pe mortul din noaptea trecută, pe Valois cu ai săi şi pe Robert d'Artois. Acesta din urmă însă, care avea temeinice motive să creadă că învinuirea nu i se adresa decât lui, sări ca picat cu foc.

O clipă se păru ca cei doi cumnaţi (căci Louis d'Evreux ţinuse pe o soră a lui Robert care-l lăsase văduv) se vor năpusti unul asupra celuilalt, luându-se la bătaie.

Încă o dată întâmplările din turnul Nesle învrăjbeau această familie înainte de a o nimici în parte, şi o dată cu ea, ţara.

Îşi aruncau în obraz întrebări care conţineau, fiecare din ele, o perfidie sau o insultă. De ce Jeanne de Poitiers fusese scoasă din temniţă şi Blanche de la Marche nu? De ce Filip de Valois terfelea cu atâta îndârjire cinstea celor din neamul de Burgundia, când el însuşi se însurase chiar cu sora Margueritei?

Arhiepiscopul şi cancelarul se vârâseră în ciorovăiala asta, pentru a-i aduce lui Valois, unul sprijinul Evangheliei, iar celalalt autoritatea datinilor Franţei.

— În sfârşit, striga Charles de Valois, văd că adunarea se socoate destul de numeroasă pentru a numi pe epitropii pruncului ce se va naşte, dar nu îndeajuns pentru a alege pe regentul ţării. Aşadar, persoana mea nu vă place!

În clipa aceea intră Mathieu de Trye, zicând că are de făcut adunării o comunicare gravă. Fu rugat sa vorbească.

— În timp ce era îmbălsămat trupul regelui, spuse Mathieu de Trye, un câine, care se strecurase acolo fără ca nimeni să-l vadă, a lins cârpele pline de sânge ce fuseseră folosite pentru scoaterea maţelor.

— Ei şi? întrebă Valois. Asta ţi-e marea veste?

— Trebuie să adaog, domnii mei, că acest câine a fost cuprins îndată de dureri, a început să scâncească şi să se zvârcolească, şi iată-l acum sfârşindu-se de aceeaşi boală ca şi regele şi poate că în clipa asta a şi murit.

Din nou, câtva vreme nu se mai auzi în încăpere decât dangătul clopotelor. Contesa Mahaut nici nu se clintise, dar o apucase o teamă cumplită.

„Voi fi oare dată în vileag de lăcomia unui câine?” îşi zicea.

— Aşadar, Mathieu, crezi că a fost otravă? întrebă în cele din urmă Charles de La Marche.

— Va trebui făcută o cercetare, şi cât mai degrabă, spuse Robert d'Artois, privind-o pe mătuşă-sa.

— Fireşte, nepoate, va trebui făcută o cercetare, răspunse Mahaut ca şi cum dânsa era cea care-l bănuia.

Bouville, care rămăsese tăcut lângă jilţul regelui cât ţinuse discuţia se ridică:

— Domnii mei, dacă cineva a vrut să pună capăt vieţii regelui, se prea poate să încerce a lovi şi în copilul care trebuie să se nască. Cer o strajă de şase scutieri şi ofiţeri înarmaţi, la porunca mea, care să vegheze ziua şi noaptea la uşa reginei spre a nu lăsa să se apropie vreo mână ucigaşă.

I se răspunse să facă cum îl taie capul; puţin timp după asta sfatul se sfârşi fără să fi luat nici o hotărâre, afară de aceea de a se aduna din nou a doua zi. Treburile de toate zilele rămâneau ca de obicei pe mâna lui Charles de Valois şi a cancelarului.

— Vei trimite o ştafetă lui Filip? îl întrebă Mahaut în şoaptă pe contele d'Evreux.

— Negreşit, verişoară, voi trimite după dânsul şi după Agnès de asemenea.

— Ei, atunci te las să faci cum crezi, deoarece suntem de e părere în toate privinţele, spuse Mahaut.

Ieşind de la adunare, Bouville dădu peste Tolomei, care-l aştepta în curtea palatului; acesta îi ceru să-l ajute pe nepotu-său.

— A, dragul de el! De Guccio e vorba! răspunse Bouville. Bun băiat! Ascultă Tolomei: de unul ca dânsul, am eu nevoie pentru a-l pune să stea de pază la uşa reginei. Ager la minte, iute la treabă… Regina Clémence ţinea foarte mult la

el. Păcat că nu e ofiţer, şi nici măcar scutier. Dar, la urma urmei, uneori un om de inimă preţuieşte mai mult decât unul de neam mare…

— E tocmai ceea ce crede domnişoara care l-a vrut de soţ, spuse Tolomei.

— A, s-a însurat, va să zică!

Bancherul încercă să-i explice, cât mai scurt cu putinţă aventura lui Guccio. Dar Bouville nu-l auzea. Era zorit, trebuia să se întoarcă de îndată la Vincennes şi ţinea morţiş să-l bage pe Guccio în garda reginei. Tolomei dorea pentru nepotu-său o slujbă mai puţin bătătoare la ochi şi ceva mai departe de Paris. Dacă i s-ar putea găsi un rost, mai în umbră, pe lângă vreo înaltă faţă bisericească, un cardinal bunăoară…

— Ei, atunci să-l trimitem, prietene, la monseniorul Duèze! Spune-i lui Guccio să vină după mine la Vincennes, de unde nu mă mai pot mişca de azi încolo! Îmi va povesti el singur ce i s-a întâmplat… Uite, m-am şi gândit la ceva! Va putea să-mi facă un mare serviciu… Spune-i să se grăbească; îl aştept.

După câteva ceasuri, trei ştafete goneau călare, pe trei căi diferite, înspre Lyon.

Întâiul călăreţ, apucând pe „drumul mare” cum se zicea atunci, adică prin Essonnes, Montargis, şi Nevers, avea pe platoşă stema Franţei. Ducea cu el o scrisoare a contelui de Valois, prin care acesta îi dădea de ştire contelui de Poitiers, pe de o parte că regele a murit şi pe de altă parte că sfatul marilor demnitari ai ţării dorea să-i încredinţeze lui Valois, regenţa.

Al doilea călăreţ, sub armăriile contelui d'Evreux şi galopând pe „drumul de plăcere”, prin Provins şi Troyes, trebuia să facă un popas la Dijon spre a înmâna ducelui de Burgundia un mesaj, cu alt cuprins decât cel al contelui de Valois.

În sfârşit, al treilea, purtând livreaua slujitorilor contelui de Bouville, lua „drumul scurt” prin Orléans, Bourges şi

Roanne: era Guccio Baglioni. Ceea ce se ştia, e că fusese trimis la cardinalul Duèze. Dar trebuia să-l înştiinţeze prin viu grai pe contele de Poitiers că în privinţa morţii fratelui său era bănuială de otrăvire şi că trebuia să se vegheze la apărarea reginei.

Destinele Franţei se aflau pe aceste trei drumuri.

—

— Priveşte ce frumoasă e!

— Adio, domniţă Clémence, fii fericită!

— Dumnezeu s-o binecuvânteze pe prinţesa noastră!

— Să nu ne uiţi!

SFÂRŞIT

{2} Localitate din departamentul Isère, în apropiere de Grenoble, între zidurile căreia papa Clement al V-lea ţinuse conciliul ecumenic trei ani înainte.

{3} Localitate de pe râul Meuse, unde armata franceză, în frunte cu Napoleon al III-lea, a capitulat la 2 septembrie 1870. Tot la Sedan, în mai 1940, frontul francez a fost spart de trupele hitleriste.

{4} O seamă de cercetări şi mărturii ne fac să credem că Ordinul templierilor a supravieţuit împrăştiat şi în chip tainic vreme de câteva veacuri. Sunt pomenite numele marilor maeştri clandestini până în secolul al XVIII-lea. În orice caz, pare evident că templierii, în anii ce au urmat îndată după desfiinţarea tagmei lor, căutară să se regrupeze într-ascuns. Jean de Longwy, nepotul lui Jacques de Molay, care jurase să răzbune memoria unchiului său, e socotit, pe cât se pare, drept şeful acestei organizaţii.

{5} Cuvântul bacalaureat nu avea, în evul mediu, înţelesul de astăzi: era un termen militar şi indica un tânăr nobil care, neavând încă vârsta sau mijloacele de-a aduna propria

sa banieră, râvnea să devină cavaler. Era un fel de ofiţer de ordonanţă care făcea parte, cu un grad ceva mai mare decât cel de scutier, din statul-major al unui căpitan de banieră.

{6} Se mai găsesc încă un mare număr de inventare de pe la începutul secolului al XIV-lea. Astfel, s-a păstrat cel pe care Mahaut poruncise să fie întocmit, cu descrierea amănunţită a obiectelor şi preţul lor, după jefuirea castelului ei de la Hesdin, jaf pentru care ceruse despăgubiri.

{7} În numele tatălui şi al fiului… (în lat.)

{8} Frumoasă treabă! (în it.).

{9} Mârşăvie! Astea-s vorbe mârşave şi care nu pot ieşi decât din gura unui om care n-o cunoaşte pe Maria!

{10} Animal fabulos care n-a existat niciodată decât pe blazoane dar al cărui corn unic era socotit a avea putere împotriva oricărei otrăvi. Ceea ce se vindea cu preţ foarte mare, sub numele de corn de inorog, erau de fapt colţi de narval, cetaceu numit şi inorog de mare.

{11} Groaznică lovitură pentru mine!

{12} Aluzie la datina potrivit căreia regele poseda tainica putere de a lecui gâlcii.

{13} Odihnească-se… (în limba latină).